

รายงานการวิจัย

เรื่อง

พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

Buddhist Innovation for Developing the Learning of Children and Youth

โดย

ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล

นายสุพัฒน์ ชัยวรรณ

พระมหาวีรวิชฌ์ วรินโท (อินทะโพธิ์)

รศ.ดร. ผจญ คำชูสงฆ์

รศ.ดร. ธวัช หอมทวนลม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พ.ศ. 2564

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800764021

รายงานการวิจัย

เรื่อง

พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน
Buddhist Innovation for Developing the Learning of Children and Youth

โดย

ผศ.ดร โยตะ ชัยวรมันกุล

นายสุพัฒน์ ชัยวรรณ

พระมหาวีรวิชัย วรินโท (อินทะโพธิ์)

รศ.ดร ผจญ คำชูสงฆ์

รศ.ดร. ธวัช ทอมทวนลม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พ.ศ. 2564

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800764021

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Buddhist Innovation for Developing the Learning of Children and Youth

BY

Asst. Prof. Dr. Yota Chaiworamakul

Mr.Supat Chaiwan

Dr. Phramaha Weeratis Warinto (Intapho)

Assoc. Prof. Dr. Pahajon Kumchusang

Assoc. Prof. Dr. Thawash Homthuanlom

Mahachulalongkornrajavidatalaya University

Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College

B.E.2021

Research Project Funded By Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800764021

(Copyright Mahachulalongkornrajavidatalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	:	พุทธรวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน
ผู้วิจัย	:	ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล และคณะ
ส่วนงาน	:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ปีงบประมาณ	:	2564
ทุนอุดหนุนการวิจัย	:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบพุทธรวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธรวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม 3) เพื่อสร้างรูปแบบพุทธรวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) จำนวนนักเรียนในแต่ละโรงเรียนทั้งหมด 5 โรงเรียน มีดังนี้ 1) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา 2) โรงเรียนปริตารามวิทยาคม 3) โรงเรียนนาคประสิทธิ์ 4) โรงเรียนหอมเกร็ด และ 5) โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกูล) รวมทั้งสิ้น 5,703 คน และสุ่มตัวอย่างด้วยตาราง สุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง 375 คน, การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการร่วมกิจกรรมกับฝ่ายสงฆ์, ฝ่ายฆราวาส และกลุ่มเป้าหมาย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับ ผู้ให้ข้อมูลฝ่ายพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ช่วยเจ้าอาวาส, ฝ่ายครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง ประธานนักเรียนที่เป็นตัวแทนนักเรียนจำนวน 20 คน/รูป และการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) กลุ่มฝ่ายพระสงฆ์ กลุ่มประธานนักเรียน และกลุ่มนักกิจกรรม get up teacher ทั้งสิ้นจำนวน 11 คน/รูป และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ชุดกิจกรรม การฝึกอบรมเด็กและเยาวชน 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน จากโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา โดยคัดเลือกจาก 1 ใน 5 โรงเรียน โดยวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานได้ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับอธิบายข้อมูลในกิจกรรมก่อนและหลังด้วยสถิติ paired t test โดยใช้วิธีวัดผลกิจกรรมก่อนและหลัง

ผลการวิจัยพบว่า

1) การศึกษารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนในภาพรวมมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้ให้คะแนนในระดับสูง 55.7 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง 40.8 และระดับต่ำ 3.5 และการแบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนในภาพรวมมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้ให้คะแนนในระดับปานกลาง 58.4 รองลงมา คือ ระดับสูง 36.3 และระดับต่ำ 5.3 และสามารถอธิบายแบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์)

2) การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม พบว่า นวัตกรรมนั้น คือพุทธ คือ พุทธศาสนา ในส่วนของนวัตกรรม คือ สิ่งที่เราได้เกิดขึ้นมาจากการเรียนรู้สิ่งใหม่ ผ่านเทคโนโลยี บางก็ใช้หลักทางวิทยาศาสตร์ และพุทธผสมผสานกันเป็นการทำสิ่งใหม่ๆ ไม่ให้เด็กรู้สึกว่าเป็นกับกิจกรรมนั้นๆ โดยเชื่อมโยงกับมิติทางศาสนา, การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนทางด้านปัญญาและอารมณ์นั้น จะเน้นไปที่ แนวทางการแก้ปัญหาโดยการควบคุมด้วยสมาธิ ส่วนมากเน้นเป็นการจัดกิจกรรมโครงการเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและเสริมความฉลาดทางปัญญาและอารมณ์กับเด็ก ซึ่งจะใช้เทคนิคต่างกัน เช่นการเล่นเกม walk really mine mapping เป็นต้น, แนวทางของกิจกรรมของพุทธนวัตกรรมรูปแบบใหม่ จะเป็นการนำสื่อต่างๆ ให้เด็กเกิดความสนใจ มีกิจกรรมให้ทำและไม่รู้สึกรู้ว่าน่าเบื่อ เหมาะสมกับวัยและเหตุการณ์ในปัจจุบัน และการพัฒนาจิตอาสาเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่เป็นการจัดกิจกรรมโดยเน้นจิตอาสา อาจมีการให้ความรู้ต่างๆ การทำประโยชน์ให้กับทางโรงเรียน การสวดมนต์ไหว้พระ และการทำประโยชน์นอกโรงเรียน

3) สร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน 30 คน โดยการเปรียบเทียบค่า paired t-test ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมตามรายชื่อ พบว่า แต่ละข้อที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน แต่ละข้อของนักเรียนทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมนั้นคะแนนทั้ง 20 ข้อ ทุกข้อมีการผลที่ออกมาแตกต่างกันทุกข้อแสดงให้เห็นว่าก่อนและหลังเข้ากิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาตนเอง มีทัศนคติที่ดี และเป็นมีการเรียนรู้และแนวทางชีวิตที่ดีขึ้น ยกเว้นข้อที่ 3 กิจกรรมนี้ทำให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และข้อที่ 4 กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักการสวดมนต์ นั่งสมาธิ ที่ไม่มีความแตกต่างกันมากทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

Research Title : Buddhist Innovation to Develop Children and Youth Learning
Researchers : : Asst. Prof. Yota Chaiworramankul et al.
Department : : Mahachulalongkornrajavidyalaya University: Buddhapanya Sri
Thawarawadee Buddhist College
Fiscal Year : : 2021
Research Scholarship Sponsor : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This mixed method research aimed at investigating the Buddhist innovation to develop the Thai children and youth learning; developing a model of the Buddhist innovation to develop the secondary Thai children and youth learning on their IQ and EQ in Nakhon Pathom province, and constructing a model of the Buddhist innovation to develop the secondary Thai children and youth learning as the Dhamma successors in Nakhon Pathom province. Its quantitative research used questionnaire to collect data conducted among 5 secondary schools, i.e. Wat Rai Khing Wittaya, Preedaram Wittayakhom, Nakh Prasith School, Hom Kred School, and Wat Tha Pood School (Nakhonphol Prachanukul) with 5,703 population in total. Through Taro Yamane's sampling model, it yielded 375 samples. In qualitative research, the team engaged their activities with monks, laities and the targeted group. In-depth interview was conducted with 20 key informants responsible for teaching morals and they were Phra Vipassanācāraya, Abbot Assistants, Teachers involved and Student Presidents representing their students. A Focus Group was organized with 11 participants who were the monks, the Student Presidents and the student activists of "Get-up Teacher". An action research was conducted at Wat Rai Khing Wittaya with 30 children and youth selected from one out of each five students from the 5 schools. Its data collection was through an activity set. Its statistical analyses were percentage, means and standard deviation while elucidating data of pre-post activities were through paired t-test after evaluating their pre-post activities.

The results revealed that: (1) as of the first objective in investigating the Buddhist innovation to develop the Thai children and youth learning, it showed that by overview

most students designated the highest scores at 55.7% followed by 40.8% for moderate level and 3.5% for the lowest level respectively. The assessment on developing the model of the Buddhist innovation to develop the secondary Thai children and youth learning on their IQ and EQ in Nakhon Pathom province disclosed that most respondents depicted moderate scores at 58.4%, the highest scores at 36.3% while the lowest scores were at 5.3%. This could explicate the perspective evaluation set on developing the model of the Buddhist innovation to develop the secondary Thai children and youth learning on their IQ and EQ (intellect and emotion).

2) With regard to developing the model of the Buddhist innovation to develop the secondary Thai children and youth learning on their IQ and EQ in Nakhon Pathom province, it revealed that Buddha or Buddhism in view of innovation was the bloom from learning new things through technology. Some might apply scientific principle mixed with Buddhism as of doing new things so that children felt no boredom with activities and linked with the religious dimensions. Their IQ and EQ development would be focused on problemsolving through meditative controls. However, majority focused on activities, projects of problemsolving and pro- IQ and EQ intelligence for children where different technology was used such as playing games, walk rally, and mind mapping and so on. The Buddhist innovative activities would embrace various media to attract children and youth attached with activities to eliminate boredom and worth their age range under current situations. Also, developing volunteers for the Buddhist Innovation for children and youth was mostly organizing activities focusing on sense of public with some education, inside and outside-school services, and praying.

3). As of to construct a model of the Buddhist innovation to develop the 30 secondary Thai children and youth learning as the Dhamma successors in Nakhon Pathom province, and after comparing itemized values earned from paired t-test of pre-post activity participation, it was found that each of the 20 items they scored was totally different. This showed that pre-post activity participated had developed them in acquiring positive attitude with learning and better life course exempted Item 3. This activity led to the understanding of the Buddhist Dhamma principle. Similarly, Item 4 led participants to know how to pray and to meditate but there were no differences even before and after their activity participation.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และด้วยความเคารพอย่างสูง จากคณาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องหลายๆ ท่านเกี่ยวกับงานวิจัยเล่มนี้ ขอกราบขอบพระคุณ และขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. พระครูปฐมธรรมวงศ์ (สุรศักดิ์ แก้วนกสิกรรม) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไร่ขิงด้านการศาสนศึกษา 2) พระปลัดมณี วฑฒโน เจ้าอาวาสวัดใหม่ห้วยลึกและพระวิปัสสนาจารย์ที่คอยช่วยให้คำปรึกษาและสนับสนุนในการวิจัยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ และขอบพระคุณ คณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย พระวิทยากรแพรวธรรม และพระสอนวิชาศีลธรรม พร้อมทั้ง นายจักรกฤษ ศักดิ์สุวรรณ ผู้บริหารกิจกรรมพัฒนาครูและเยาวชน get up teacher และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย รวมไปถึงครูจิตวิทยาแนะแนวที่เกี่ยวข้องและกลุ่มประธานนักเรียน พร้อมด้วยนักเรียนที่เข้ากิจกรรม ที่ช่วยในการให้ข้อมูล และทำการที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ คุณค่าอันพึงมีจากงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และการเปลี่ยนแปลงทางพุทธนวัตกรรม รวมไปถึงการได้ความคิดใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาทุก ๆ ท่าน และคณะผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ บิดา มารดา ครูอาจารย์ ในการวางรากฐานทางการศึกษาแก่คณะผู้วิจัยครั้งนี้ด้วย

ผศ.ดร โยตะ ชัยวรมันกุล และคณะ

4 สิงหาคม 2564

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
สัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	7
1.3 ปัญหาที่ต้องการทราบ.....	7
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	8
1.5 นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	9
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย.....	10
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ.....	11
2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน.....	17
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับพุทธรวัตกรรม.....	38
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมที่นำมาใช้ในพุทธรวัตกรรม.....	55
2.5 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการของเด็กและเยาวชน.....	66
2.6 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนในการนำมาพัฒนาการเรียนรู้เด็กและเยาวชน.....	72
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	77
2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	83
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	84
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	84
3.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	85
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	87

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	91
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	95
3.6 การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล.....	99
3.7 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	99
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	100
4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน.....	100
4.2 การพัฒนารูปแบบพฤติกรรมวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา ทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์).....	118
4.3 การสร้างรูปแบบพฤติกรรมวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในการจัด กิจกรรม.....	142
4.4 การถอดประสบการณ์ร่วมกันและการคืนข้อมูลของพฤติกรรมวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ ของเด็กและเยาวชน.....	174
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	210
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	210
5.2 การอภิปรายผล.....	217
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	222
บรรณานุกรม.....	224
ภาคผนวก.....	231
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย และชุดแบบฟอร์มการฝึกอบรม.....	232
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ /การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	259
ภาคผนวก ค หนังสือจริยธรรมเพื่อการวิจัย.....	297
ภาคผนวก ง สมุดบันทึกกิจกรรม.....	300
ภาคผนวก จ ประมวลภาพจากการศึกษาภาคสนาม/การสัมภาษณ์.....	326
ภาคผนวก ฉ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย.....	330
ประวัติผู้วิจัย.....	332

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1	67
3.1	85
3.3	93
4.1	101
4.2	102
4.3	103
4.4	104
4.5	105
4.6	107
4.7	108
4.8	110
4.9	111
4.10	113
4.11	114
4.12	116
4.13	140
4.14	144
4.15	145

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.29 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 2 เกี่ยวกับกระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 4.....	158
4.30 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 3 เกี่ยวกับพิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 4.....	159
4.31 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 4 เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 4.....	159
4.32 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 1 เกี่ยวกับจิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 5.....	160
4.33 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 2 เกี่ยวกับกระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 5.....	160
4.34 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 3 เกี่ยวกับพิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 5.....	161
4.35 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 4 เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 5.....	162
4.36 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อเกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม.....	167
4.37 แสดงผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน 30 คน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยแสดงค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน.....	169
4.38 แสดงผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน 30 คน โดยการเปรียบเทียบค่า paired t-test ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมตามรายชื่อ.....	173

สารบัญแผนภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงความขัดแย้งทางสังคม-จิตใจที่มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่เข้มแข็ง หรืออ่อนแอ หรือพัฒนาการที่พึงประสงค์-ไม่พึงประสงค์ตามแนวคิดของแอร์คสัน.....	71
2.2 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	83
3.1 แผนผังแสดงภาพรวมกระบวนการวิจัย.....	99
4.1 แสดงกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมทั้ง 4 ด้านในการสร้างรูปแบบพุทธรัตกรรมใน พัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในการจัดกิจกรรม.....	143
4.2 สรุปผลจากกิจกรรมของกลุ่ม 1-5 ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม 30 คน.....	163
4.3 แสดงคะแนนค่าเฉลี่ยของการเปรียบเทียบการเข้ากิจกรรมของนักเรียนทั้ง 30 คน ทั้งก่อน เข้ากิจกรรม และหลังเข้ากิจกรรม.....	171
4.4 แสดงส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบการเข้ากิจกรรมของนักเรียนทั้ง 30 คน ทั้งก่อนเข้ากิจกรรม และหลังเข้ากิจกรรม.....	172
4.5 การเก็บข้อมูล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการประยุกต์พุทธรัตกรรม.....	181
4.6 การสร้างพุทธรัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน.....	182
4.7 องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	185

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ		พระวินัยปิฎก		ภาษา
			ชื่อคัมภีร์	
วิ.มหา. (บาลี)	= วินยปิฎก	มหาวิภังคปาติ		(ภาษาบาลี)
วิ.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์		(ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี. (บาลี)	= วินยปิฎก	ภิกขุณีวิภังคปาติ		(ภาษาบาลี)
วิ.ภิกขุณี. (ไทย)	= วินัยปิฎก	ภิกขุณีวิภังค์		(ภาษาไทย)
วิ.ม. (บาลี)	= วินยปิฎก	มหาวคคปาติ		(ภาษาบาลี)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค		(ภาษาไทย)
วิ.จ. (บาลี)	= วินยปิฎก	จุฬวคคปาติ		(ภาษาบาลี)

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ที.สี. (บาลี)	= สุตตนต์ปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขจนธวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.สี. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (บาลี)	= สุตตนต์ปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (บาลี)	= สุตตนต์ปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวคคปาติ	(ภาษาบาลี)

พระอภิธรรมปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
อภิ.สง. (บาลี)	= อภิธมมปิฎก	ธมมสงคณีปาติ		(ภาษาบาลี)
อภิ.สง. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี		(ภาษาไทย)
อภิ.วิ. (บาลี)	= อภิธมมปิฎก	วิภังคปาติ		(ภาษาบาลี)
อภิ.วิ. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	วิภังค์		(ภาษาไทย)

ข. คำย่อชื่อคัมภีร์อรรถกถา

อรรถกถาพระวินัยปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.มหา.อ. (บาลี)	= วินัยปิฎก สมณฑปาสาทิกา มหาวิภังคอฎฐกถาปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.มหา.อ. (ไทย)	= วินัยปิฎก สมณฑปาสาทิกา มหาวิภังคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี.อ. (บาลี)	= วินัยปิฎก สมณฑปาสาทิกา ภิกขุณีวิภังคอฎฐกถาปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ภิกขุณี.อ. (ไทย)	= วินัยปิฎก สมณฑปาสาทิกา ภิกขุณีวิภังคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
วิ.ม.อ. (บาลี)	= วินัยปิฎก สมณฑปาสาทิกา มหาวคคอฎฐกถาปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ม.อ. (ไทย)	= วินัยปิฎก สมณฑปาสาทิกา มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.สี.อ. (บาลี)	= ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี สีลขันธ์อฎฐกถาปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.สี.อ. (ไทย)	= ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี สีลขันธ์อรรถกถา	(ภาษาไทย)
ที.ม.อ. (บาลี)	= ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี มหาวคคอฎฐกถาปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ม.อ. (ไทย)	= ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ที.ปา.อ. (บาลี)	= ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี ปาฎีกวคคอฎฐกถาปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ปา.อ. (ไทย)	= ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี ปาฎีกวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ขณะนี้ประเทศไทยเกิดวิกฤติการณ์หนักถึง 6 ด้าน ได้แก่ 1) วิกฤติธรรมชาติ คือ คนทำลายธรรมชาติ น้ำเน่าเสีย 2) วิกฤติธรรมนิยม คือ คนไม่ปฏิบัติ ไม่บูชาหลักธรรม ตั้งแต่ระดับสภาลงมา 3) วิกฤติธรรมทายาท คือ พระสงฆ์ สามเณร ขรवास หย่อนยานในการปฏิบัติ 4) วิกฤติธรรมบุญ คือ คนขาดการยึดถือระเบียบ กฎหมาย 5) วิกฤติธรรมิกสังคม คือ สังคม การเมือง การปกครอง หย่อนยาน และ 6) วิกฤติธรรมนิยม คือ คนลืมนำสอนขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม¹ หากไม่วิกฤติจริงคงไม่มีการทำรัฐประหารเมื่อ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เมื่อ 16.32 น. ด้วยเหตุผล 10 ประการของ ค.ส.ช. และวิกฤติดังกล่าวล้วนแล้วในส่วนลึกลงมาจากพื้นฐานวิกฤติธรรมนิยม และวิกฤติธรรมทายาท ที่ด้อยหลักพุทธธรรม ด้อยวิธีการสอนพุทธธรรม ด้อยธรรมเนียมอันดี อันทำให้สังคมก้าวสู่วิกฤติธรรมิกสังคมและไม่เพียงพร้อมที่จะทำหั่นกันเองแต่ยังข้อมมือหั่นหั่นธรรมชาติของประเทศจนทำให้เกิดวิกฤติธรรมชาติในที่สุด จะเห็นได้ว่าวิกฤติที่ 2, 3, 5 และ 6 อันได้แก่ วิกฤติธรรมนิยม (2) คือ คนไม่ปฏิบัติ ไม่ศรัทธาหลักธรรม ตั้งแต่ระดับสภาลงมา วิกฤติธรรมทายาท (3) คือ พระสงฆ์ สามเณร ขรवास หย่อนยานในการปฏิบัติ วิกฤติธรรมิกสังคม (5) คือ สังคม การเมือง การปกครอง หย่อนยาน และ (7) วิกฤติธรรมนิยม คือ คนลืมนำสอนขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันพระศาสนาโดยตรง โดยเฉพาะพระสงฆ์ ครู และ ขรवासแพรรธรรม ที่จำเป็นต้องมีการทบทวนเลือกสรรหลักธรรมและวิธีการสอน ที่ใช้ในศุนย์ศาสนา และในโรงเรียน หากได้หลักธรรมที่เหมาะสม ได้ผู้แพรรธรรมและวิทยากรพร้อมวิธีการสอนที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีความสุขที่จะเรียนและซึมซับหลักธรรมพร้อมน้อมนำไปปฏิบัติ เชื่อว่าจังหวัดนครปฐมจะพ้นวิกฤติทั้งสามประการได้²

จากผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการดังนี้ 1) ปัญหาอุปสรรคด้านเนื้อหาวิชา คือ เด็กจำไม่ได้หมดเพราะเนื้อหามากเกินไปและพระอาจารย์ไม่ค่อยมีเวลามาสอน 2) ปัญหาอุปสรรค ด้านการจัดการเรียนการสอน คือ นักเรียนบางคนขาดความตั้งใจในการเรียน

¹ สด แดงเอียด, พิธีเปิดการอบรมพระธรรมวิทยากร 230 รูป ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา (2 กุมภาพันธ์ 2554), เอกสารอัดสำเนา.

² คำชี้แจงคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เมื่อ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2564 เวลา 16.20 น.

3) ปัญหาอุปสรรคด้านกิจกรรมการเรียนการสอน คือ นักเรียนไม่ค่อยสนใจ เพราะกิจกรรมการเรียนการสอนขาดการสนับสนุน และนักเรียนบางคนไม่พร้อมที่จะทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ 4) ปัญหาอุปสรรคด้านสื่อการเรียนการสอน คือ ขาดอุปกรณ์สื่อในการนำเสนอที่ทันสมัย ขาดงบประมาณและบุคลากรในการใช้และผลิตสื่อการเรียนการสอน 5) ปัญหาอุปสรรค ด้านการวัดผลและประเมินผล คือ ครูผู้สอนขาดการเตรียมพร้อมไม่มีเวลา มาสอนไม่ต่อเนื่อง ทำให้วัดผลไม่ได้ และถ้าจะวัดและประเมินผลยาก เพราะแบบทดสอบเด็กทำไม่ได้ จำเนื้อหาไม่ได้³

การพัฒนาเยาวชนนั้นจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถทางการคิด เพราะความสามารถทางการคิดเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการทางสติปัญญาที่มีความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ ช่วยให้สามารถปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่แต่เดิมให้ดีขึ้น สร้างความรู้ใหม่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นความสามารถทางการคิด จึงเป็นเรื่องที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กตามกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2556) เพื่อพัฒนาเด็กไทยให้มุ่งมีนิสัยใฝ่รู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง แสวงหาความรู้เรื่องอย่างต่อเนื่อง สามารถคิด สื่อสาร วิเคราะห์และแก้ปัญหา มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ทำงานอย่างเป็นกัลยาณมิตร มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก นอกจากนี้ในตำราวิชาพุทธศาสนาที่ใช้สอนในระดับมัธยมปลายมีอยู่แปดหัวเรื่อง ได้แก่ 1) ประวัติและความสำคัญของพุทธศาสนา 2) พุทธประวัติ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาวพุทธตัวอย่าง 3) พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคม 4) พระสงฆ์และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ 5) พระไตรปิฎก พุทธศาสนสุภาษิต ภาษาบาลีและคำศัพท์ทางพุทธศาสนา 6) หน้าที่ชาวพุทธ 7) การบริหารจัดการและเจริญปัญญา และ 8) มรรยาทชาวพุทธ ศาสนพิธีวันสำคัญทางพุทธศาสนา ส่วนเนื้อหาภายในแต่ละหัวเรื่องปรับเปลี่ยนไปตามแต่ละช่วงชั้น และหลักพุทธธรรมอยู่ในหัวเรื่องที่สามทั้งนี้ 1) เพื่อให้นักเรียนเกิดศรัทธา ซาบซึ้งและสำนึกในความสำคัญของพุทธศาสนาและเห็นคุณของพระรัตนตรัย 2) เพื่อนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธประวัติ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง 3) เพื่อนักเรียนมีทักษะในการคิด และการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถเลือกสรรคุณธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม 4) เพื่อนักเรียนปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และ 5) เพื่อนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติศาสนพิธีได้อย่างถูกต้อง

หัวข้อหลักธรรมที่พึงสอนนักเรียนในระดับมัธยมต้นและมัธยมปลาย ควรเป็นหลักธรรมทั่วไปที่สนองช่วงวัยอายุ เช่น 1) โอวาทปาฏิโมกข์ อันได้แก่ จงละความชั่วทั้งปวง จงยังความดีให้ถึงพร้อม

³พระวันชัย ปรีปฐม โณ (เสมแจ้), “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556).

และ จงทำจิตใจให้บริสุทธิ์ 2) หลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเอง ได้แก่ อิทธิบาท 4 – ธรรมเพื่อความสำเร็จในการเรียนและการทำงานในอนาคต อบายมุข 6 – ธรรมเพื่อปกป้องตัวนักเรียนเองจากทางไปสู่ความเสื่อม คิหิสุข หรือกามโกศิสุข 4 – ธรรมเพื่อความสุขของนักเรียน เพื่อนนักเรียน และประชาชน พละ 5 – ธรรมเพื่อให้เกิดกำลังในการดำเนินชีวิตนักเรียนที่ติงาม และ ฆราวาสธรรม 4 – ธรรมเพื่อสร้างความก้าวหน้าในการเรียนและชีวิต 3). หลักธรรมสำหรับการพัฒนาสังคม ได้แก่ เบญจศีล – หลักป้องกันมิให้ทำร้ายเพื่อนนักเรียน และผู้อื่น เบญจธรรม – หลักช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเพื่อนนักเรียน และผู้อื่น พรหมวิหาร 4 – ธรรมเพื่อความสงบสุขของชุมชนที่นักเรียนอยู่อาศัย ชาวไทยและชาวโลก อกติ 4 – ธรรมเพื่อป้องกันมิให้เกิดความลำเอียง (กับเพื่อนนักเรียน และผู้อื่น) ทิศ 6 – ธรรมเพื่อปฏิบัติ ต่อเพื่อนนักเรียน และบุคคลอื่น ๆ โดยชอบธรรม และโลกपालธรรม 2 – ธรรมสำหรับคุ้มครองตัวนักเรียนเอง เพื่อนนักเรียน ครอบครัวนักเรียน ชุมชนประเทศ และโลก รวมทั้งสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ 4). หลักธรรมที่ว่าด้วยความจริงของชีวิตและโลก อริยสัจ 4 – ความจริงของชีวิต 4 ประการไตรลักษณ์ – ลักษณะร่วมของสิ่งทั้งปวง 4 ประการ หลักธรรม – กฎแห่งกรรม ปฏิจจสมุปบาท 12 – ความเป็นสาเหตุเป็นผลของปรากฏการณ์ และโลกธรรม – ว่าด้วยความจริงเกี่ยวกับชีวิต 8 ประการ⁴ จะเห็นได้จากรายงานจากกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา แผนงานประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และแรงงานพบว่าพุทธศาสนิกชนลดลง เหลืออยู่ 93.0% ในปี 2555 จากจำนวนประชากร กว่า หกสิบล้านคน มองได้ว่าการเรียนการสอนพุทธศาสนาอาจมองได้หลายแง่ เช่นพุทธศาสนิกชนไทยย้ายถิ่นไปต่างประเทศ หรือพุทธศาสนิกชนบางส่วนเปลี่ยนศาสนา หรือบางส่วนสิ้นอายุไข หรือ/และอาจมาจากการเรียนการสอน ที่ทำให้นักเรียนขาดศรัทธา ไม่ซาบซึ้ง และไม่เห็นความสำคัญของพุทธศาสนา และไม่เห็นคุณของพระรัตนตรัย นักเรียนไม่สนใจที่จะมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพุทธประวัติ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นักเรียนขาดทักษะในการคิดและปฏิบัติตนไม่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่สามารถเลือกสรรคุณธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต หรือ เพื่อพัฒนาตนเองและเพื่อสังคม ทั้งยังมีนักเรียนอีกจำนวนไม่น้อยไม่สนใจที่จะปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธไม่เหมาะสม หรือมีนักเรียนอีกจำนวนไม่น้อยที่ขาดความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติศาสนพิธีได้อย่างถูกต้อง⁵

ส่วนวิธีสอนหลักธรรม ที่ใช้ส่วนใหญ่มี 1) การนิมนต์พระสงฆ์จากวัดใกล้โรงเรียนมาแสดงปาฐกถาพุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคม ในหัวข้อหลักธรรมต่าง ๆ และหลังจากฟังจบจะให้นักเรียนเขียนบันทึกผลการฟังมา ส่งครูว่าได้รับสาระอะไรบ้าง 2) ให้นักเรียนจัดทำแผนภูมิแสดงองค์ประกอบ

⁴วิทย์ วิศทเวทย์, ศ.ดร. และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, รศ., หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส 0410 พระพุทธศาสนา ฉบับปรับปรุง 2533, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท จำกัด, 2533), หน้า 77-79.

⁵Bureau of democracy, Human rights, and labor: 2012 report on International Religious Freedom, [Online], research from: <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2012/eap/208270.htm> [28 March 2020]

หลักธรรมตามสัปดาห์ที่เรียนพร้อมวาดรูป หรือวาดการ์ตูนประกอบ แล้วนำไปติดที่มุมวิชาพระพุทธศาสนา 3) สุ่มเลือกนักเรียน 3-4 คน ให้บอกความหมายและองค์ประกอบหลักธรรม 4) ครูอธิบายประกอบสื่อการสอนเกี่ยวกับความหมาย และองค์ประกอบหลักธรรมพร้อมเนื้อหาสาระ 5) ครูและนักเรียนร่วมอภิปรายถึงความสำคัญ และวิธีการฝึกตนให้อยู่ในหลักธรรม โดยครูเป็นผู้ช่วยเสริมข้อมูล และสรุปประเด็นสำคัญให้นักเรียนบันทึกลงสมุด 6) ให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศแสดงขั้นตอนการฝึกตนตามหลักธรรม 7) เปิดวิดีโอที่ศรัทธาบุคคลตัวอย่าง หรือฟังเทปธรรมะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบทเรียน และให้นักเรียนสรุป และอภิปรายความรู้สึกหลังจากชม หรือ ฟัง 8) ครูอธิบายความหมายหลักธรรมและให้นักเรียนวิเคราะห์ 9) จัดป้ายนิเทศบุคคลตัวอย่างที่มีหลักธรรม และ 10) เชิญวิทยากร 2 ท่านให้มาสนทนาธรรมตามหัวข้อที่เรียน และให้นักเรียนมีโอกาสเสนอแนะและเสนอความคิดเห็น หลักการสอนที่มีประสิทธิผล และประสิทธิภาพและเหมาะสมแก่การสั่งสอนอบรมเด็ก และเยาวชนน่าจะดูจากพระพุทธองค์ในการเทศน์สอนสั่งทรงมีหลักทั่วไป 7 ประการ มีลีลา 4 ประการ ทรงมีวิธีการสอนอีก 4 ประการพร้อมกลวิธี และอุบายประกอบการสอนอีกสิบประการ ที่สำคัญยังต้องมีคุณสมบัติของผู้สอน ที่จะต้องสอนสิ่งที่เป็นจริง และเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง ต้องรู้และเข้าใจสิ่งที่สอนอย่างถ่องแท้สมบูรณ์ ต้องสอนด้วยเมตตา มุ่งประโยชน์แก่ผู้รับคำสอนเป็นที่ตั้งโดยไม่หวังผลตอบแทน ต้องทำได้จริงอย่างที่สอน หรือเป็นตัวอย่งที่ดีต้องมีบุคลิกภาพโน้มน้าวจิตใจให้เข้าใจใกล้ชิดสนิทสนม และพึงพอใจได้ความสุข ต้องมีหลักการสอน และวิธีสอนยอดเยี่ยม เท่าที่ผ่านมานั้นครู หรือพระสงฆ์ผู้สอนหลักธรรมหาได้ไม่ง่ายและพระสงฆ์ ย่อมต้องมีคุณสมบัติครบทุกประการดังพุทธองค์แล้วคงต้องรออีกหลายชาติ แต่นั่นมิได้หมายความว่าสิ้นหวัง เพราะมนุษย์ย่อมฝึกอบรมฝีมือฝึกปากในการเป็นนักแพร่ธรรมได้ วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายแบบหลายอย่าง ที่น่าสังเกต หรือพบบ่อย คงจะได้แก่วิธีต่อไปนี้ คือ การสนทนา (แบบสากัจฉา) แบบบรรยาย แบบตอบปัญหา ท่านแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น 4 อย่างคือ 1) ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว ...(เอกังสพยากรณ์ปัญหา) 2) ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ...(ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา) 3) ปัญหาที่จะต้องแยกความตอบ ...(วิภังชพยากรณ์ปัญหา) 4) ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย (ฐปนียปัญหา) ได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์ อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า ฟังยับยั้งเสีย แล้วชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวเรื่องที่ประสงค์ ทั้งนี้ต้องแบบวางภูเข็บบังคับเมื่อเกิดกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก⁶

การเตรียมนักแพร่ธรรมที่จะนำหลักพุทธธรรมคำสอนไปอบรมเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต้อง 1) ผู้แสดงธรรมแก่คนอื่นพึงตั้งธรรม 5 อย่างไว้ในใจ คือ เราจักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับ เราจักกล่าวชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ เราจักแสดงด้วยอาศัยเมตตา เราจักไม่แสดงด้วยเห็นแก่อาภิส เราจักแสดงไปโดยไม่กระทบตน และ ผู้อื่น 2) ต้องถอดแบบพุทธ

⁶ ธีรวัสส์ บำเพ็ญบุญบารมี, โครงการธรรมศึกษาวิจัย พุทธวิธีในการสอน: ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาตลอดจนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเบญจนิทาย, 2550).

องค์ คือ สอนสิ่งที่เป็นจริง และเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง รู้เข้าใจสิ่งที่สอนอย่างถ่องแท้สมบูรณ์ สอนด้วยเมตตา มุ่งประโยชน์แก่ผู้รับคำสอนเป็นที่ตั้งไม่หวังผลตอบแทน ทำได้จริงอย่างที่สอน เป็นตัวอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพโน้มน้าวจิตใจให้เข้าใจลึกลับซนิทสนม และพึงพอใจได้ความสุข และมีหลักการสอน และวิธีสอนยอดเยี่ยม 3) ฝึกลีลาการสอนอันประกอบด้วย แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ไร่แรง หรือ ชี้ชัด เชิญชวน คึกคัก เบิกบาน⁷

ที่ผ่านมาเราจะพบว่าคุณสมบัติของผู้แพร่ธรรม หรือครูผู้สอนวิชาพุทธศาสนาไม่ได้รับการฝึกอบรมมาโดยเฉพาะ เพราะเข้าใจกันว่าเมื่อจบปริญญาบัตรครู หรือเคยบวชเรียนได้นักธรรม หรือเปรียญสูง ๆ ย่อมสอนวิชาพุทธศาสนาได้โดยเฉพาะผู้ที่จบปริญญาเอก อันที่จริงนั้นการสอนพุทธธรรมจำเป็นต้องเป็นผู้มีธรรมบริสุทธิ์ในใจ ต้องเป็นศิษย์ที่ถอดแบบจากพระพุทธรองค์ และต้องได้รับการฝึกฝนมาโดยตรงหรือมีอาชีพจึงจะทำให้การสอนพุทธธรรมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและประสิทธิภาพที่ผู้สอนยังต้องการเสริมการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องรู้จักจิตวิทยาเด็ก เพื่อเสริมทักษะการสอนให้สอดคล้องและนำศรัทธาต่อตัวผู้สอนจิตวิทยาเด็กที่สำคัญได้แก่จิตวิทยาการเรียนรู้และการปรับพฤติกรรม ทั้งนี้ผู้เรียนจะจะสามารถปรับพฤติกรรมด้านความเชื่อและค่านิยมของตนเองโดยไม่รู้ตัวพร้อมที่จะกลายคนเข้มแข็งต่อสู้กับวิถีที่ไม่เป็นธรรมชาติ และวิกฤติทางสังคมได้อย่างเข้มแข็งและภาคภูมิใจแม้ในขณะที่เป็นนักเรียนและเป็นใหญ่ในอนาคต จิตวิทยาเด็กนำใช้หลักหลักการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยม กับเด็กและเยาวชน ในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมมี 16 ตำบล 137 หมู่บ้าน มีวิถีชีวิต อัตลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความต้องการของท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐทั้งสิ้น 27 โรงเรียน และ ของเอกชนอีก 7 โรงเรียน และเชื่อได้ว่าทุกสถาบันย่อมต้องสอนศีลธรรมที่ต้องอิงหลักธรรมพุทธศาสนา หากต้องอิงหลักพุทธธรรมย่อมต้องใช้ผู้สอนที่พร้อมด้วยความรู้หลักพุทธธรรม และเทคนิคการสอนที่ทำให้ผู้เรียน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเรียนอย่างมีความสุข แต่กลับพบว่าสังคมไทย ต้องประสบกับวิกฤติธรรมนิยม (2) วิกฤติธรรมทลาย (3) วิกฤติธรรมิกสังคม (5) และ วิกฤติธรรมนิยม (6) นั้นย่อมเป็นข้อพิสูจน์ว่า หลักพุทธธรรมซึ่งเป็นอมตะอาจเลือกใช้ไม่เหมาะกับวัยผู้เรียน หรือ เทคนิคการสอนอาจไม่เหมาะสมกับยุคสมัย จึงทำให้เกิดสามวิกฤติขั้นซึ่งเป็นสัญญาณความเสื่อมถอยทางแนวปฏิบัติและตัวบุคคล หากไม่ทำการศึกษามูลเหตุเพื่อหาทางแก้ไขแล้ว พุทธศาสนาอาจถูกกลืนและละลายไปกับสายโลกาภิวัตน์ ต่อหน้าต่อตาธรรมทลายที่มีความรู้ มีปริญญาบัตรชั้นสูง

เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามให้กับสังคมไทย พร้อมกับให้สอดแทรกค่านิยม หลัก 12 ประการ ไว้ในหลักสูตรทหาร รวมถึงให้ณรงค์เผยแพร่ค่านิยมนี้อย่างกว้างขวางเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2557 ที่ผ่านมา คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้มอบค่านิยม 12 ประการ เพื่อให้ทุกหน่วยทหาร กำลังพล และครอบครัว เพื่อให้ยึดถือและปฏิบัติตาม ค่านิยม 12 ประการ

⁷เรื่องเดียวกัน

ได้แก่ มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์, ซื่อสัตย์ เสียสละ อุตุน, กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์, ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม, รักษาวัฒนธรรมประเพณี ไทย, มีศีลธรรม รักษาความสัตย์, เข้าใจเรียนรู้ การเป็นประชาธิปไตย, มีระเบียบ วินัย เคารพ กฎหมาย ผู้มีอายุรู้จักการเคารพผู้ใหญ่, มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ, รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง, มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ, และ คำนึงถึง ผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

ล่าสุดเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2562 สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ได้มีการการดำเนินงาน ด้านการวิจัยและพัฒนาาระบบพฤติกรรมไทย เริ่มต้นขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2534 โดยอยู่ ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการแห่งชาติเพื่อการวิจัยและพัฒนาาระบบพฤติกรรมไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 ได้มีการพัฒนาส่งเสริมการวิจัยและนักวิจัยจนได้องค์ความรู้ นวัตกรรม และแผนงาน การพัฒนาจิตใจคนไทยให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม หรือการเป็น “คนดี” ที่สังคม ต้องการ ผลงานมีมาตรฐานทางวิชาการอันเป็นที่ประจักษ์ทั้งในและต่างประเทศ อันเป็นหัวใจสำคัญ ของการพัฒนาประเทศที่ถูกระบุไว้ในแผนระดับชาติที่สำคัญ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) และ แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) สอดคล้องกับ ปัญหาสังคมไทยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสภาพด้านความเชื่อ ค่านิยม และการเลียนแบบพฤติกรรม ทั้งในด้านบวกและด้านลบทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา หลายหน่วยงานพยายามแก้ไขปัญหาคส่วนที่เกี่ยวข้อง กับบทบาทหน้าที่ของตน แต่ก็ยังไม่สามารถ แก้ไขให้หมดไปได้โดยปัญหาวิกฤติด้านคุณธรรมในสังคมไทยในภาพรวม มีความรุนแรงอยู่ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 อันดับแรกที่ได้รับรับการแก้ปัญหา คือ 1) การขาดสัมมาคารวะ ไม่เคารพผู้ใหญ่ มีค่าเฉลี่ย 3.10 2) พฤติกรรมของวัยรุ่นนิยม บริโภคนิยม ไม่มีความพอเพียง มีค่าเฉลี่ย 3.03 3) การขาดระเบียบวินัย ไม่เคารพ กติกา กฎหมาย มีค่าเฉลี่ย 2.98 4) การขาดจิตสำนึกสาธารณะและขาดความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าเฉลี่ย 2.97 5) ปัญหาการขาด ความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ย 2.93 จากที่กล่าวมานี้การส่งเสริมคุณธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นสูงสุดที่ควร ได้รับการส่งเสริม จากการวิจัยได้พบว่า มี 5 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย 1) การดำเนินชีวิตด้วยความ พอเพียง มีค่าเฉลี่ย 4.12 2) ความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ย 4.08 3) ความกตัญญูกตเวที มีค่าเฉลี่ย 4.04 4) ความมีสัมมาคารวะ มีค่าเฉลี่ย 4.04 5) การมีจิตอาสา และมีน้ำใจในการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมมี ค่าเฉลี่ย 4.01 จะเห็นจากตัวเลขว่า ควรมีการส่งเสริมเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมเพื่อนำไปสู่การ พัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อที่จะได้เป็นอนาคตของชาติในวันข้างหน้าต่อไป⁸

⁸สำนักงานวิจัยแห่งชาติ วันที่ 13 มิถุนายน 2562.

ในฐานะที่เป็นธรรมทายาทที่พอจะมีความรู้ มีปริญญาบัตรและอยู่ในสมณะจึงมีความกังวลและร้อนใจและไม่อยากเห็นพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรมถูกกลืนและละลายไปกับสายโลกาภิวัตน์ ต่อหน้าต่อตา หรือดำตา จึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยหลักธรรมคำสอนข้อใดเพื่อเหมาะแก่การนำไปอบรมกับช่วงอายุเด็กและเยาวชน และ วิธีสอนหลักธรรมแบบใดที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ และเหมาะกับช่วงอายุในการนำหลักธรรมคำสอนไปอบรมเด็กและเยาวชนจะเตรียมนักพรธรรมที่พร้อมจะนำหลักพุทธธรรมไปอบรมเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ เน้นฝ่ายสงฆ์ในการให้ความรู้เพื่อพัฒนาเยาวชน ประกอบด้วยบุคคลที่สำคัญ พระครูปฐมธรรมวงศ์ (สุรศักดิ์ แก้วนกลีกรณ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไร่ขิงด้านการศาสนศึกษา 2) พระปลัดมณี วฑฒโน เจ้าอาวาสวัดใหม่ห้วยลึก และพระวิปัสสนาจารย์ และ 3) คณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระวิทยากรพรธรรม และ พระสอนวิชาศีลธรรม ส่วนฝ่ายฆราวาสในการประกอบความรู้เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรม ประกอบด้วย นักคิดร่วมสมัย นักคิดร่วมสมัย เช่น นายจักรกฤษ ศักดิ์สุวรรณ ผู้บริหารกิจกรรมพัฒนาครูและเยาวชน get up teacher และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และเน้นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน และกลุ่มนักเรียนโรงเรียนพื้นที่เป้าหมาย พัฒนากิจกรรมพุทธนวัตกรรมโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา เพื่อรักษาหลักธรรมอมตะและเพื่อให้สังคมจังหวัดนครปฐมได้ฟื้นวิกฤติธรรมนิยม วิกฤติธรรมทายาทและวิกฤติสังคมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อศึกษารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย
- 1.2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม
- 1.2.3 เพื่อสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม

1.3 ปัญหาที่ต้องการทราบ

- 1.3.1 รูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย เป็นอย่างไร
- 1.3.2 ลักษณะของรูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) มีอะไรบ้าง
- 1.3.3 การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในการร่วมกิจกรรมทางโรงเรียน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกตกิจกรรม และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาการมุ่งเน้นการศึกษาพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนโดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ, การจัดการเรียนการสอน, การพัฒนาการเด็กและเยาวชน และหลักธรรมที่นำมาใช้ในพุทธนวัตกรรมการศึกษาการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้เกี่ยวกับ ประชากรที่อยู่ในส่วนของการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม ดังนั้นจึงได้ กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1) ประชากร ได้แก่ นักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จากทั้ง 5 โรงเรียนด้วยกัน ประกอบด้วย 1) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา 2) โรงเรียนปริตารามวิทยาคม 3) โรงเรียนนาคประสิทธิ์ 4) โรงเรียนหอมเกร็ด และ 5) โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกุล) รวมทั้งสิ้น 5,703 คน และสุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ได้จำนวน 375 คน

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 35 ท่าน ดังนี้

2.1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อยืนยัน ข้อมูลและเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผลการศึกษาในเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลฝ่ายพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ช่วยเจ้าอาวาส, ฝ่ายครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง ประธานนักเรียนที่เป็นตัวแทนนักเรียน จำนวน 20 คน/รูป

2.2.1) ฝ่ายสงฆ์ ได้แก่ 1) พระครูปฐมธรรมวงศ์ (สุรศักดิ์ แก้วนกสิกรรม) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไร่ขิงด้านการศาสนศึกษา 2) พระปลัดมณี วัฒนโน เจ้าอาวาสวัดใหม่ห้วยลึก และพระวิปัสสนาจารย์ และ 3) คณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระวิทยากรแพร์ธรรม และพระสอนวิชาศีลธรรม

2.2.2) ฝ่ายนักกิจกรรม get up teacher ได้แก่ ผู้บริหารกิจกรรมพัฒนาครูและ
 เยาวชน, นักกิจกรรมพัฒนาครูและเยาวชน และนักกิจกรรมพัฒนาเด็ก

2.2.3) ฝ่ายครูจิตวิทยาแนะแนวเด็ก ได้แก่ 1) ครูฝ่ายจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียน
 วัดไร่ขิงวิทยา 2) ครูฝ่ายจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนปริตารามวิทยาคม 3) ครูฝ่ายจิตวิทยาแนะแนว
 โรงเรียนนาคประสิทธิ์ 4) ครูฝ่ายจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนหอมเกร็ด และ 5) ครูฝ่ายจิตวิทยาแนะ
 แนวโรงเรียนวัดท่าพุด (นครผลประชานุกูล)

2.2.4) กลุ่มประธานนักเรียนโรงเรียนพื้นที่เป้าหมายพัฒนากิจกรรมพุทธ
 วัตกรรม 5 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา 2) โรงเรียนปริตารามวิทยาคม 3) โรงเรียนนาค
 ประสิทธิ์ 4) โรงเรียนหอมเกร็ด และ 5) โรงเรียนวัดท่าพุด (นครผลประชานุกูล)

2.2) ผู้ร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus-Group Discussion) เพื่อร่วมกัน วิเคราะห์
 บทเรียน ค้นหาแนวทางพุทธวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน คณะผู้วิจัยได้ใช้
 วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย กลุ่มฝ่ายพระสงฆ์ กลุ่มประธาน
 นักเรียน และกลุ่มนักกิจกรรม get up teacher ทั้งสิ้นจำนวน 11 คน/รูป

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยกำหนดแหล่งข้อมูลในการศึกษาโดยใช้พื้นที่ 5 โรงเรียนด้วยกัน ประกอบด้วย
 1) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา 2) โรงเรียนปริตารามวิทยาคม 3) โรงเรียนนาคประสิทธิ์ 4) โรงเรียนหอม
 เกร็ด และ 5) โรงเรียนวัดท่าพุด (นครผลประชานุกูล)

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

วิจัยใช้ระยะเวลาในการวิจัยตลอดปีงบประมาณ 2563

1.5 นิยามศัพท์ในการวิจัย

การพัฒนาารูปแบบ หมายถึง กระบวนการสร้างหรือพัฒนาแบบจำลองตลอดจนการ
 ทดสอบรูปแบบที่ดี ให้มีคุณภาพ การจะนำไปสู่สภาวะการณ์ที่ดีในการศึกษาวิจัย จากการศึกษาเอกสาร
 ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบโดย การพัฒนารูปแบบนี้เจาะจงที่การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับ
 การพัฒนาการเรียนการสอนเด็ก

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรม การหาประสบการณ์ และหา
 กระบวนการให้กับผู้เรียนได้มีลงมือปฏิบัติ และปฏิสัมพันธ์ และนำไปสู่การเชื่อมโยงกับพุทธวัต
 กรรมเพื่อมาพัฒนาการเรียนรู้อกับเด็กและเยาวชน

พัฒนาการเด็กและเยาวชน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงลักษณะและพฤติกรรม
 ที่มีทิศทางและรูปแบบที่แน่นอน จากช่วงระยะเวลาหนึ่งไปสู่อีระยะหนึ่ง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ จนสู่
 วุฒิภาวะ ซึ่งก็คือ การบรรลุถึงขั้นการเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ของบุคคลในระยะใดระยะหนึ่ง

พุทธนวัตกรรม หมายถึง การคิดและการกระทำเรื่องใหม่หรือเรื่องเก่ามาพัฒนาใหม่ให้ทุกคนยอมรับไปปฏิบัติตามได้ผลดี โดยนวัตกรรมที่นำมาประยุกต์ใช้คือการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยเชื่อมโยงด้วยหลักธรรม ประกอบด้วย อิทธิบาท 4 สังคหัตถ์ 4 พรหมวิหาร 4 และฆราวาสธรรม 4

อิทธิบาท 4 หมายถึง บาทฐานแห่งความสำเร็จ และสิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่าอิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 ได้แก่ ฉันทะ จิตตะ วิริยะ และวิมังสา

สังคหัตถ์ 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน หลักการครองใจคน, หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้, วิธีทำให้คนรัก, หลักสังคมาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้

พรหมวิหาร 4 หมายถึง ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

ฆราวาสธรรม 4 หมายถึง ข้อปฏิบัติธรรมโดยตรงของคฤหัสถ์ทั้งหลาย โดยนำมาใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยมีหลักทั้งหมด 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

1.6.1 รูปแบบพุทธนวัตกรรมสามารถนำไปใช้ในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

1.6.2 การใช้รูปแบบในพัฒนาพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม สามารถนำมาปรับใช้เพื่อพัฒนาการของเด็กได้

1.6.3 ก่อให้เกิดองค์ความรู้กับเด็กและเยาวชนในการสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับพระธรรมทายาท สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนหลักธรรม และสามารถนำมาใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ได้ในอนาคตต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “พุทธรวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย

- 2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับพุทธรวัตกรรมการ
- 2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการเด็กและเยาวชน
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมที่นำมาใช้ในพุทธรวัตกรรมการ
- 2.6 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนในการนำมาพัฒนาการเรียนรู้เด็กและเยาวชน
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ

ในส่วนของการวิจัยเกี่ยวกับ “พุทธรวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน” กลุ่มคณะผู้วิจัยนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาและรูปแบบ รวมไปถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยได้อธิบายไว้ตามขั้นตอนดังที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

คำว่า “พัฒนา” เมื่อพูดถึงความหมายโดยทั่วไปนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับ ลักษณะของการกระทำที่จะทำให้ดีขึ้นคือเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าหรืออีกนัยหนึ่งคือกระบวนการ (Process) ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของกลุ่มบุคคลเป้าหมายมุ่งให้เกิดความเสมอภาคและกระบวนการ กระจายอย่างเป็นธรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เกิดขอบข่ายระหว่างคนรวยและคนจนน้อยที่สุด¹ โดยการพัฒนามาจาก มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Development ซึ่งแปลว่า การเปลี่ยนแปลง ไปทีละเล็กละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนที่จะนำไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น มีความก้าวหน้า และการปรับปรุงที่ดีขึ้น มีเหมาะสมกว่าเดิม สามารถก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์จนเป็นที่น่าพึงพอใจ² "การพัฒนา" ในทัศนะของนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญ

---

¹ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล็อก, 2556), หน้า 2.

² ปกรณ์ ปรียากร, ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพานิช. 2554), หน้า 18-65.

ด้านยุทธศาสตร์ได้ให้นิยามคำว่า "การพัฒนา" ว่าเป็นวิธีการหรือแผนการอันชาญฉลาดที่จะบรรลุเป้าหมายในการดำเนินการพัฒนา โดยการพัฒนาเปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่เป็นแผนการอันชาญฉลาดสำหรับใช้ทำงานพัฒนาเรื่องหนึ่งเรื่องใดให้บรรลุ เป้าหมาย ความชาญฉลาดของยุทธศาสตร์ปรากฏได้ 3 ลักษณะประกอบด้วย 1) หลักวิชาการอันเป็นที่ยอมรับและถูกต้องตามวิทยาศาสตร์ 2) การใช้ข้อมูลเสมือนจริงในท้องถิ่น หรือสถานที่แห่งหนึ่งในการกำหนดยุทธศาสตร์ 3) เป็นแผนการที่คนทั่วไป (หรือฝ่ายตรงกันข้าม) ไม่คุ้นเคยมาก่อนเมื่อได้ดำเนินการตามแผนการ โดยทำให้ได้ผลอย่างคุ้มค่าหรือคุ้มทุนการทำให้เจริญกว่าที่เป็นอยู่ซึ่งเป็นผลผลิต (Output) โดยใช้ปัจจัยนำเข้า (Input) และมีกระบวนการ (Process) ที่ก่อให้เกิดผลผลิตนั้น³

ในส่วนของนักวิจัยต่างประเทศได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาอีกทัศนะหนึ่ง คือ ทำให้เจริญขึ้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีความเป็นไปได้ในกระบวนการของการพัฒนาและการทำให้บุคลากรได้แสดงความเชี่ยวชาญ (expertise) โดยใช้หลักในการพัฒนาองค์การ การฝึกอบรมบุคคล และพัฒนาบุคคลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน⁴ การพัฒนานั้น ถ้ามองในแง่มุมมองของการพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสังคมให้ดีขึ้นนั้น ขึ้นอยู่กับเป้าหมาย วิธีการที่มีระบบในการจัดความด้อยพัฒนาให้หมดไปจากสังคม เป็นแนวทางที่สำคัญในการแก้ปัญหา เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ดีกว่า ในการที่จะพยายามให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวที่มหาตมาคานธี ได้เรียกว่า “การตระหนักถึงศักยภาพของมนุษย์” (Realization of the human potential) นั่นก็คือ การเพิ่มความสามารถของคนที่จะเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของตนเอง⁵ และส่วนของการพัฒนานั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดคุณภาพดีขึ้นกว่าเดิม โดยเป็นที่ยอมรับและที่รู้จักกันโดยทั่วไป เพราะสามารถนำมาใช้ได้มากกว่าความหมายอื่นๆ ถึงว่าแม้ว่านักวิชาการทั่วไปจะไม่ยอมรับก็ตาม⁶ การพัฒนามีกระบวนการที่สำคัญที่สามารถเรียนรู้ได้จากการเป็นผู้นำ โดยส่วนนี้มาจากแนวทางในการพัฒนา หรืออีกนัยเป็นการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยมีหลักสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

³ เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ, *ชุดการศึกษาค้นคว้าวิชา 2553101 ทฤษฎีระบบและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนา*, (เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2553), หน้า 5.

⁴ Richard A. Swanson & Elwood F. Holton III, *Foundations of Human Resource Development*. (San Francisco, USA: Berrett-Koehler Publisher, Inc., 2001), p.90.

⁵ C. Bryant and L.G. White, *Managing Development in the Third World*, (Boulder, Colorado: Westview Press, 1982), p. 62.

⁶ T.R. Batten, *Community and Their Development*, (London: Oxford University Press, 1959), p. 2.

- การพัฒนาโดยการทำความรู้จักตนเอง ที่เป็นหลักสำคัญในการพัฒนาตนเองต้องอาศัยข้อมูลย้อนกลับเพื่อช่วยให้สามารถปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้นมีวิธีเรียนรู้ 2 แบบ คือ การเรียนรู้แบบคิด ครึ่งวงจร และการเรียนรู้ครบวงจร

- การพัฒนาตนเองในการสร้างวินัยในตนเองเป็นการบังคับให้รักษาระดับความสนใจ ผู้นำที่ดี ต้องเป็นผู้ฟังที่ดี

- การเน้นการพัฒนาทางการศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการบริหาร และ ตำแหน่งของผู้บริหาร เนื่องจากการศึกษาสามารถนำมาพัฒนางานและแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- การแสวงหาประสบการณ์จากการพัฒนาของผู้นำโดยการรวบรวมประสบการณ์ทางการบริหารจากที่ต่าง ๆ และนำมาพัฒนางาน มีเทคนิคใหม่ ๆ ในการบริหาร

- การให้คำปรึกษาเพื่อไปสู่แนวทางในการพัฒนาที่ยืดประสบการณ์เป็นหลัก และเชื่อว่าการพัฒนาภาวะผู้นำควรมีการฝึกสอนโดยผู้นำที่มีความรู้ และประสบการณ์เรียกว่าที่ปรึกษา⁷

การอธิบายเกี่ยวกับ “การพัฒนา” ในเชิงศาสนาพุทธนั้น ได้อธิบายว่า พัฒนา ที่มาจากภาษาบาลี คือ วัฒน แปลว่า เจริญ และมาจากภาษาสันสกฤต คำว่า วรรณ ที่แปลว่า ความเจริญ⁸ เมื่ออธิบายโดยสำนวนแล้ว การพัฒนาเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับคำว่า “ภavana” คือ การทำให้เจริญองกวม ตรงกับภาษาอังกฤษ คือ Development เมื่อพิจารณาจากรากศัพท์ คำว่า พัฒนามาจากภาษาบาลีว่า วัฒนะ หรือ วัฒนา คำนี้ คือ ความเจริญก้าวหน้า หรือภาวะยืนยาวนาน เช่น คำว่า อายุวัฒนะ คือ การทำให้อายุยืนนานเป็นการหมายรวมถึง ความเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงดี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน และนอกจากนี้ คำว่า “วัฒนะ” นั้น คือ สิ่งที่รกรู้งรัง ไม่มีระเบียบเลยก็ได้ เช่น คำว่า “โลกวัฒน” คือ คนรกรูโลก สิ่งทีในคนทีโลกไม่ต้องการ คำสำคัญเกี่ยวกับ “การพัฒนา” ที่นี้เป็นคำที่กำหนดให้มีคุณค่าตามหลักการของพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาจะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน 4 ทาง ประกอบด้วย การพัฒนาทางกาย, การพัฒนาศีลธรรม, การพัฒนาสังคม, การพัฒนาจิตใจและการพัฒนาปัญญาเป็นสำคัญ นอกจากนี้พระพุทธศาสนาพิจารณาว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการพยายามที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง รักษา สิ่งที่ดีให้คงอยู่ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการ

⁷ A.J. Du Brin, *Leadership : Research Findings Practice and Skills*, (Boston Houghton: 1995), pp.330-356.

⁸ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), 2556), หน้า 827.

เปลี่ยนแปลงฟื้นฟู และปรับปรุงทั้งตนเอง และสังครอบข้างให้ดีขึ้นและมีความหมายมากยิ่งขึ้น แต่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในกระบวนการพัฒนาขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นสำคัญ⁹

ต่อจากนี้ไปเมื่อได้อธิบายเกี่ยวกับคำว่า “การพัฒนา” ตามข้างต้นแล้ว ต่อมาคณะผู้วิจัยจะยกความหมายของคำว่า “รูปแบบ” โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

คำว่า “รูปแบบ” หรือ Model เป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรมซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น คำอธิบาย แผนผัง ไดอะแกรม และแผนภาพในการนำมาใช้สื่อให้เข้าใจความหมายต่อตนเองและบุคคลอื่นให้ชัดเจนขึ้น ดังนั้นรูปแบบ คือ เครื่องมือทางความคิดที่บุคคลนำไปใช้ในการแสวงหาคำตอบของความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย¹⁰ รูปแบบนั้น เป็นกรอบความคิดเกี่ยวกับหลักการ วิธีการ ดำเนินงาน และเกณฑ์ต่างๆ ของระบบ ที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹¹

เพื่อให้เห็นความชัดเจนเกี่ยวกับคำว่า “รูปแบบ” จึงได้มีการให้ความหมายของรูปแบบหรือการขยายความถึง 3 ประการ คือ

- เป็นรูปแบบ หรือภาพร่างของสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนกับของจริง โดยในศัพท์ของภาษาไทยได้มีการให้ความหมายทับศัพท์เป็นภาษาอังกฤษว่า “โมเดล” ประกอบด้วย โมเดลบ้าน รถยนต์ เสื้อ เป็นต้น

- เป็นการใช้เป็นคำอธิบายว่าเป็นรูปแบบ หรือแบบแผนของความสัมพันธ์เกี่ยวกับตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “Mathematical Model”

- เป็นการแสดงแผนภาพหรือองค์ประกอบในการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในการอธิบายเกี่ยวกับรูปแบบนี้อาจหมายถึงภาพย่อส่วนของทฤษฎี หรือแนวคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น¹²

คำว่า “รูปแบบ” นั้นมีนักวิชาการชาวต่างชาติได้ ให้ความหมายว่า เป็นแบบจำลองระบบการปฏิบัติงาน แบบแปลนของการก่อสร้างที่วาดไว้ล่วงหน้า หรือเป็นตัวแทนแสดงความคิดของสิ่งที่จะ

⁹ จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548), หน้า 117-118.

¹⁰ ทิศนา แคมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 220.

¹¹ วาโร เฟ็งส์วีสดี, “การวิจัยพัฒนารูปแบบ”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2553): 3.

¹² รัตนะ บัวสนธ์, วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), หน้า 124.

เกิดขึ้นในอนาคตหรือสิ่งที่เตรียมเอาไว้ล่วงหน้า¹³ บ้างก็คือ โครงสร้างที่ถูกนำเสนอเพื่อใช้วินิจฉัยความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่สร้างมาจากเหตุการณ์การหยั่งรู้ด้วยวิธีการอุปมาอุปมัยหรือได้มาจากทฤษฎี ดังนั้นรูปแบบจึงไม่ใช่เป็นทฤษฎี¹⁴ อีกนัยหนึ่งเกี่ยวกับรูปแบบ เป็นการนำสิ่งที่ออกแบบมาเพื่อแสดงองค์ประกอบและผ่านกระบวนการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีกับปรากฏการณ์จริง¹⁵ เพื่อให้มีความชัดเจนเกี่ยวกับความหมายของ “รูปแบบ” จึงมีการอธิบายเกี่ยวกับรูปแบบไว้ 4 ความหมาย ดังต่อไปนี้

- รูปแบบ หมายถึง การเป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ
- รูปแบบ หมายถึง ตัวอย่างในการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น
- รูปแบบ หมายถึง แผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด
- รูปแบบ หมายถึง ชุดของปัจจัยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวอย่างประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคมโดยเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษา¹⁶ เมื่ออธิบายลึกลงไปจะเห็นว่า “รูปแบบ” สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) รูปแบบเชิงปฏิบัติ (practical Model or Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง 2) รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน¹⁷ ส่วนต่อไปนี้จะแสดงการยกตัวอย่าง โดยเน้นรูปแบบตามหลักการและทฤษฎี โดยมีการแบ่งกลุ่มทั้งหมด 4 กลุ่มด้วยกันประกอบด้วย
  - Information-Processing Models รูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียนและแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

¹³Think Exist, *The Leadership Challenge: How to Get Extraordinary Things Done in Organizations*, (San Francisco: Jossey-Bass, 2008), p. 1.

¹⁴Husen, T. & Postlethwaite, N.T., *The international encyclopedia of education*, 2nd ed., (New York: Pergawon press Inc., 1994), p. 3895.

¹⁵Hauser, D.L., *Comparison of Different Model for Organizational Analysis, In Organizational Assessment Perspective on the Measurement of Organizational Behavior and the Quality of Work Life*, (New York: John Wiley & Son, 1980), pp. 132 – 161.

¹⁶Good, Carter V., *Dictionary of Education*, 5th ed., (New York: McGraw-Hill, 2005), p. 117.

¹⁷Steiner, Steiner, EliZabeth, *Educology*, (Sydney: NSW, 1988), p. 148.

- Personal Models รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล และการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย

- Social Interaction Models รูปแบบที่เน้นการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม

- Behavior Models กลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้อรรถความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ โดยเน้นจุดโฟกัสในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ ของผู้เรียน มากกว่าการพัฒนาโครงสร้างจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้¹⁸

จากรายละเอียดทั้งหมดดังกล่าวนี้โดยสรุปจะเห็นว่าความหมายของ “พัฒนา” คือ การปรับปรุงจัดการในการทำให้ดีขึ้น และส่วนของ “รูปแบบ” คือ เป็นการยกตัวอย่างโดยนำการอธิบายไม่ว่าจะเป็นการอธิบายภาพ สัญลักษณ์ และสื่อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้นเราเรียกว่า “รูปแบบ” เมื่อนำ 2 คำนี้มารวมกันระหว่าง คำว่า “การพัฒนา” และ “รูปแบบ” เป็น “การพัฒนา รูปแบบ” นั้นจะเห็นว่าความหมายของรูปแบบมีความหมายที่ไม่ตายตัวนัก ซึ่งแต่ละคนได้กล่าวไว้ต่างกันไป ซึ่งจะเห็นว่า การพัฒนารูปแบบ ในความหมายนั้น ต้องขึ้นอยู่กับการตัดสินใจที่เหมาะสมของรูปแบบ หรือโมเดลที่เลือกใช้อาจพิจารณาได้จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างปรัชญาหรือแนวคิดของรูปแบบการประเมินกับประเด็นปัญหาของสิ่งที่ต้องการประเมิน ในปัจจุบันนี้การพัฒนารูปแบบใดก็ตามได้ดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้งเมื่อรูปแบบที่ใช้อยู่ก่อนข้างล้าสมัยหรือไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่วางไว้จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาขึ้นเพื่อให้รูปแบบนั้นมีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น¹⁹ ส่วนสำคัญของการพัฒนารูปแบบ อาจจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป โดยลักษณะทั่วไปการพัฒนารูปแบบ เมื่อศึกษาแล้วจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป โดยแต่ละขั้นตอนแบ่งออกเป็นสองตอนใหญ่ๆ คือ การสร้างรูปแบบ (Construct) และการหาความตรง (validity) ของรูปแบบ²⁰ โดยสองลักษณะนี้จะเห็นว่าการพัฒนารูปแบบที่มี 2 ขั้นตอน โดยการอธิบายเจาะลึก จะได้นั่นคือความว่ามีเพียง 2 ลักษณะ คือ 1) การสร้างรูปแบบ (Construct) 2) การหาความตรง (Validity) เมื่อชี้ชัดในส่วนของการรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนให้เห็นว่าต้องมีการดำเนินงานอย่างไรขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ การสร้างรูปแบบ คือการกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อ

¹⁸Joyce, B.R., and Weil, M., *Models of Teaching*, 6th ed., (Massachusetts: Allyn & Bacon, 2000), p. 74.

¹⁹ศิริชัย กาญจนวาสี, *ทฤษฎีการประเมิน*, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 128.

²⁰Willer, R.H, *Leader and Leadership Process*, (Boston: Irwin / McGraw-Hill, 1967), p.83.

ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า รูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้นอธิบายปรากฏการณ์อะไร ตลอดจนนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ๆ²¹ เมื่อทราบความหมายของการพัฒนารูปแบบ จะเห็นว่า การสร้างหรือพัฒนารูปแบบก็ต้องขึ้นอยู่กับการตัดสินใจที่เหมาะสมของรูปแบบ หรือโมเดลที่เลือกใช้อาจพิจารณาได้จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างปรัชญา หรือแนวคิดของรูปแบบการประเมินกับประเด็นปัญหาของสิ่งที่ต้องการประเมิน ในปัจจุบันนี้การพัฒนารูปแบบใดก็ตามได้ดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้งเมื่อรูปแบบที่ใช้อยู่มีข้อจำกัดหรือไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่วางไว้จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาขึ้นเพื่อให้รูปแบบนั้นมีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น²²

สรุปแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบนี้ ในแง่ของความหมายหมายถึง คือ การทำให้ดีขึ้น การสร้างสรรค์สิ่งใหม่จากสิ่งรอบตัว เช่น การศึกษา การแสวงหาประสบการณ์การเพิ่มพูนความรู้ ถ้าในแง่เชิงพุทธจะเป็นการทำให้เจริญ และยืนยาวยิ่งขึ้นจะเน้นไปในส่วนของการพัฒนากาย วาจา และใจ ส่วนคำว่า รูปแบบ เป็นการจัดความหมายว่า การให้คำอธิบายเป็นสื่อ สัญลักษณ์ และอธิบายแทนตัวเอง หรือสิ่งอื่นด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งเมื่อรวมสองคำระหว่างคำว่า “พัฒนา” และ “รูปแบบ” คือ การก้าวไปข้างหน้าอย่างมีแบบแผนตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยงานที่ดำเนินการจะแตกต่างกันออกไปตามสายและความถนัด เป็นต้น

2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

ในส่วนของทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องนั้นกลุ่มคณะผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน” โดยจัดทำเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 การจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอน คือ การจัดกิจกรรม ประสบการณ์หรือสถานการณ์ใด ๆที่มีความหมายกับผู้เรียนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งเหล่านี้ด้วยตนเองโดยการสังเกต วิเคราะห์ ปฏิบัติสรุป เพื่อสร้างนิยามความหมายและผลติดองค์ ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ทุกด้านอย่างสมดุล²³ การจัดการเรียนการสอนนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนที่สำคัญที่สุด หรือผู้เรียน

²¹ Keeves, P.J. Educational research, Methodology and Measurement: An International Handbook. (Oxford : Pergamon Press, 1988), p. 55.

²² ศิริชัย กาญจนวาสิ, ทฤษฎีการประเมิน, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 128.

²³ อรรถชัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ, การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2544), หน้า 1.

เป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ การกำหนดจุดมุ่งหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิต ให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้เต็มความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ และทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน²⁴ เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนาคน และชีวิต ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติ และเทคโนโลยี ผู้เรียนได้ค้นคว้า ทดลองฝึกปฏิบัติ และเปลี่ยนเรียนรู้จนค้นพบสาระสำคัญของบทเรียน ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการ และสามารถแสดงออกได้ชัดเจนมีเหตุผล²⁵ โดยการสอนเป็นหน้าที่หลักของครูไม่ว่าจะเป็นครูสอนในระดับการศึกษาใดหรือประเภทวิชาใดก็ตาม แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ความสำคัญและความจำเป็นของครูก็ยังมีอยู่ ความสำคัญของครูอยู่ที่การ ทำหน้าที่ในด้านการศึกษาให้ความรู้แก่ผู้เรียนและมีบทบาทอื่นโดยประพฤตินั้นเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน มี คุณธรรม จริยธรรม มีมานะ บากบั่น มัธยัสถ์อดออมไม่เห็นแก่ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุมากเกินไป ภาระหน้าที่ของครูการเป็นครูที่ดีหรือครูตามอุดมการณ์จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดีมีคุณธรรมและมีความสามารถในการปฏิบัติได้ความรู้ทางวิชาการต้องเป็นความรู้ที่จริง ทันกับความรู้ก้าวหน้าทางเทคโนโลยีโดยที่ครู จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในวิชาการให้ถ่องแท้ก่อนลงมือสอนหรือปฏิบัติเตรียมการสอนจึงเป็น สิ่งจำเป็นสำหรับครูรวมทั้ง การเข้าใจ ปัจจัยในการเรียนของผู้เรียน เพื่อเกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู และนักเรียน ภาระหน้าที่ของครูมี 7 ประการ คือ

- 1) หน้าที่การสอนและการเผยแพร่วิชาการ (Duty of Teaching and Academic Extension)
- 2) หน้าที่ให้การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้(Duty of Support to Teaching and Learning)
- 3) หน้าที่การบริการและปกครองนักศึกษา (Duty of Student Service and Governance)

²⁴คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543), หน้า 20-21.

²⁵สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, (กรุงเทพมหานคร : พรินทวารานกราฟฟิค, 2545), หน้า 20.

- 4) หน้าที่การบริหารวิชาการ บุคลากรและสถาบัน (Duty of Administration of Academic, Personal and Instructional Affaires)
- 5) หน้าที่การพัฒนาสถาบัน (Duty of Institutional Development)
- 6) หน้าที่ธุรกิจและบริการทั่วไป (Duty of General Affairs and Service)
- 7) หน้าที่อื่น ๆ (Duty of Other Assignment)²⁶

นอกจากนี้ การเรียนการสอนนั้นมีความหมายครอบคลุมถึงเหตุการณ์ทุกอย่างที่มีผลต่อการทำให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้เช่น การใช้อุปกรณ์และสื่อต่าง ๆ ตลอดจนการสนทนา การอภิปราย และการไปศึกษานอก สถานที่ ฯลฯ ซึ่งสรุปได้ว่ากิจกรรมใด ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ถือว่าการเรียน การสอนทั้งสิ้น²⁷ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือการจัดโดยมีจุดเน้นให้ผู้เรียน มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ซึ่งได้จากการมีส่วนร่วมกระตือรือร้น มีใจผูกพัน ในกิจกรรมการเรียนรู้ ของผู้เรียน และมีปริมาณการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่เพิ่มมากขึ้น โดยสามารถช่วยให้ผู้ เรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์²⁸ มีไว้เพื่อให้ผู้เรียนได้แนวทางในการดำเนินการหรือจัดกิจกรรมที่มีผลกับ การเรียนการสอนในมุมมองกว้าง และภาพรวม เน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิดความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งแนวทางในการจัดการเรียนการสอนนั้นจะจัด กระบวนการเรียนให้สำคัญพอกับเนื้อหา ชี้แนะแนวทางให้โดยเน้นให้นักเรียนฝึกปฏิบัติควบคู่ไปกับ ทฤษฎี และครูควรใช้วิธีการสอนแบบหลากหลาย เน้นการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อฝึกนักเรียนร่วมคิด ร่วมกันทำร่วมกันแก้ไขปัญหาและเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนและได้เน้นการ จัดการเรียนการสอน โดยการฝึกนักเรียนให้มีนิสัยในการใช้ทักษะกระบวนการในการแสดงออกทุก ๆ ด้าน 9 ขั้นตอน ดังนี้

- ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
- คิดวิเคราะห์วิจารณ์
- สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
- ประเมินและเลือกทางเลือก
- กำหนดและลำดับขั้นตอนปฏิบัติ
- ปฏิบัติด้วยความชื่นชม

²⁶อาภรณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์, 2550), หน้า65.

²⁷เอกศักดิ์ บุตรลับ, **ครูและการสอน (Teacher and teaching)**, (เพชรบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและการ สอน คณะวิชาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, 2537), หน้า 198.

²⁸ทิตินา เขมมณี, **การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : โมเดลซิปปา (Cippa MODEL)**, **วารสารวิชาการ**, เล่มที่ 2, (พฤษภาคม 2542), หน้า 41-45.

- ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ
- ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
- ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

โดยองค์ประกอบหลักของการเรียนการสอนในสถานศึกษาจะประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

- ผู้เรียน คือ นักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษา
- ผู้สอน คือ ครูอาจารย์ที่ทำการโรงเรียนสอนและรับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านการสอนรวมทั้งการถ่ายทอดความรู้และชี้แนะแนวทางในการแสวงหาความรู้
- บทเรียน คือ การสอนจะสอนอะไร สอนอย่างไร โรงเรียนจึงต้องมีหลักสูตรกำกับไว้ในการเรียนการสอน งานด้านหลักสูตรและการสอน นับว่าเป็นความสำคัญที่ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่จุดหมาย²⁹

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในที่นี้ หมายรวมถึง การทำกิจกรรม จากประสบการณ์ และอื่น ๆ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้มาจากการสังเกต และลงมือทำ จากนั้นก็ทำการวิเคราะห์ และสรุป ตามองค์ประกอบ โดยก่อนที่จะมาได้ตรงนี้ต้องมีการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญ เนื่องจากเป็นตัวประกอบหลัก เพื่อให้ผู้เรียนได้สามารถเลือกเรียนได้ตาม ความถนัด มีสาระ และกิจกรรมที่สนุก ทำให้ไม่น่าเบื่อ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง เป็นต้น

2.2.2 หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรนั้น เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเพื่อให้บัณฑิตมีความรู้และทักษะกระบวนการจัดวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือและกรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการผลิต ตลอดจนการบริหารและการจัดการ โดยเน้นเทคนิคการผลิต เพื่อให้ระบบการผลิตมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น³⁰ โดยหลักสูตรนั้น ซึ่งเป็น มวลประสบการณ์ที่ จัดให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะเจตคติและพฤติกรรม ตามจุดหมายที่กำหนดและยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรคือ หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการและการวัดและประเมินผล เนื่องจากหลักสูตรเป็นเพียงทฤษฎีกว้างๆ มิได้ระบุ รายละเอียดของการปฏิบัติจึงจำเป็นต้องแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนด้วยการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อ กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โครงสร้างเนื้อหาวิชาและแผนการสอน จึงจะสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริงได้³¹ ซึ่ง

²⁹ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ (Academic Administration), (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, 2532), หน้า 74.

³⁰เป็รื่อง กิจรัตน์ภร, เทคโนโลยีการศึกษาและอุตสาหกรรม: หลักการและแนวทางปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนอบรม ภาษาต่างประเทศ, 2543), หน้า 94-95

³¹วัฒนาพร ระจับทุกซ์, แผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: คอมพิวเตอร์กราฟฟิค, 2542), หน้า 64.

บรรดาประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ โรงเรียนจัดให้นักเรียนตามลำดับชั้น ตามความต้องการของนักเรียน ตามวัยของนักเรียนตามความสนใจ ของนักเรียน และตามความต้องการของสังคม ทั้งนี้รวมทั้ง ประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งภายในและภายนอก เวลาเรียนตามปกติในโรงเรียน³² นอกจากนี้หลักสูตร เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ทักษะและเจตคติค่านิยม พัฒนา นักเรียนในทุก ๆ ด้านและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนก้าวหน้า³³ หลักสูตรมีความสำคัญต่อการศึกษามาก เพราะ หลักสูตรเป็นองค์ประกอบอันสำคัญยิ่ง อย่างหนึ่งของการจัดการศึกษาการจัดการศึกษาประเภทใด และระดับใดก็ดีจะขาดหลักสูตรเสียมิได้ เพราะหลักสูตรเป็น โครงร่าง กำหนดไว้ว่าจะให้เด็กได้รับประสบการณ์อะไรบ้างจึงจะ เป็น ประโยชน์ต่อ เด็ก และสังคม หลักสูตรเป็นแนวทางที่สร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็น เครื่องชี้ให้เห็น โฉมหน้าของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไรรีกด้วยความสำคัญของหลักสูตร โดยลักษณะของ หลักสูตรมีทั้งหมด 10 ประการ ดังนี้

- 1) หลักสูตรเป็นเสมือนบ้ำาหลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
- 2) หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
- 3) หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
- 4) ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
- 5) หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญองงาม และ พัฒนาการของเด็ก ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 6) หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่า ผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่ง ใดบ้าง ที่จะเป็ประโยชน์โดยตรงแก่เด็ก
- 7) หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคม อย่างราบรื่นเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและบำาเพ็ญตนเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคม
- 8) หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการด าเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความ ราบรื่น ผาสุกเป็นอย่างไร
- 9) หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นเช่นไร
- 10) หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ความสามารถความประพฤติทักษะและ เจต คติของ ผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม บำาเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และชาติบ้านเมือง³⁴

³² ภิญญู สาร, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2526), หน้า 326.

³³ ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, **การจัดและการบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง , 2550), หน้า 15.

³⁴ สุนีย์ ภูพันธ์, **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรยุคปฏิรูปการศึกษาไทย**, (เชียงใหม่: The Knowledge Center ใน เครือบริษัทดวงกมลเชียงใหม่, 2546), หน้า 17

จะเห็นว่า “หลักสูตร” นั้นในการจัดการศึกษาในทุกระดับเพราะ หลักสูตรเปรียบเสมือนกับหางเสือที่จะคอยกำหนดทิศทางการจัดการเรียนรู้เป็นไปตามความมุ่งหมายของ การศึกษาหรือหลักสูตรเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนซึ่งครูจะต้อง ปฏิบัติตาม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษามุ่งจุดหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญในการศึกษาถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพย่อมทำให้ประเทศนั้นสามารถพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของคนในประเทศได้อย่างเต็มที่³⁵ ซึ่ง “หลักสูตร” ในแง่การพัฒนาแสดงให้เห็นว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาคนในสังคมให้มีคุณลักษณะ ที่สังคมคาดหวัง หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่จะทำให้การจัดการศึกษาบรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้โดย หลักสูตรมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความเจริญงอกงามของบุคคลสามารถปลูกฝังพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม วางรากฐานความคิดที่เป็น การสนับสนุนและสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการ ปกครองเพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมสามารถทำให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความสนใจ ความถนัดที่แท้จริงของตนเอง และพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพนอกจากนี้ยังเป็นโครงการแผนงาน ข้อกำหนดที่ชี้แนะให้ผู้บริหาร การศึกษาครู อาจารย์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปดำเนินงานสู่การปฏิบัติ อย่างเป็นระบบและมี ประสิทธิภาพ³⁶ เมื่อพิจารณาแล้วหลักสูตรนั้นจะมีความสำคัญ โดยมีรายละเอียด 6 ประการ ดังนี้

1) หลักสูตรเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำให้ปรัชญาและความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาบรรลุผลสมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติเพราะหลักสูตรมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาบุคคลในทุก ๆ ด้านกล่าวคือ ผู้เรียนอยู่ในวัยที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

2) หลักสูตรมีส่วนช่วยในการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

3) หลักสูตรยังมีความสำคัญต่อสังคม การเมืองและเศรษฐกิจอีกด้วย เพราะผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาในหลักสูตร เพื่อวางรากฐานทางความคิด และความประพฤติของผู้เรียนให้มีคุณธรรม มีความสำนึกในสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองที่ดีทำให้ผู้เรียนเติบโต เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

4) หลักสูตรจะช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของ ตนเองตลอดจนรู้จักกำหนดทิศทางการประกอบอาชีพตามที่ตนสามารถและถนัดทำให้เยาวชนในวันนี้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและมีการเพิ่มผลผลิตสูงในอนาคต นับเป็นกำลังทางสมองและทางเศรษฐกิจของ ชาตินี้ที่จะนำประเทศไปสู่ความสำเร็จในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นพาหนะที่จะนำความ

³⁵ปิยะดา พูลท่าจักร, การพัฒนาหลักสูตรและเทคนิคการฝึกอบรม, (ครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่, 2549), หน้า 3-4.

³⁶ฉันท ชาติทอง, เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระ นคร, 2550), หน้า 4-5.

มุ่งหมาย ของการศึกษาออกไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จหากไม่มีหลักสูตรความมุ่งหมายของ การศึกษาก็จะ อยู่แค่เพียงในกระดาษเป็นเพียงทฤษฎีที่ไม่มีการปฏิบัติ

5) หลักสูตรเปรียบเหมือนหางเสือที่จะคอยบังคับหรือกำหนดทิศทางการเรียนการสอน ให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา

6) หลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้เพราะเมื่อประเทศชาติต้องการที่จะสร้าง คุณลักษณะของประชาชนในชาติให้เป็นอย่างไรรัฐบาลก็สามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายและ เนื้อหาวิชาที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เยาวชนเป็นไปตามที่ชาติต้องการได้³⁷

สรุปได้ว่า หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนนั้น จะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตาม ความสามารถของผู้สอน โดยจะเน้นไปที่การพัฒนาให้กับนักเรียนในทุกมิติ เพื่อให้เกิดทักษะ เป็นแนวทางในการศึกษา เป็นเครื่องมือที่เป็นตัวชี้วัด การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้สอดคล้อง กับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

2.2.3 กระบวนการในการจัดการเรียนการสอน

สิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนจะต้องมีองค์ประกอบ เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่สำคัญ เช่น กระบวนการของหลักสูตร, กระบวนการด้านกิจกรรมการ เรียนการสอน, กระบวนการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน, กระบวนการใช้สื่อในการจัดการเรียน การสอน และกระบวนการวัดผลและประเมินผล ซึ่งมีเนื้อความดังต่อไปนี้

1) กระบวนการของหลักสูตร

การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้ได้ดีนั้นหลักสูตรมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และเป็นเครื่องมือ อย่างหนึ่ง ที่จะทำให้ปรัชญาหรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา บรรลุผลสมความมุ่งหมายตาม แผนการศึกษาแห่งชาติ เพราะหลักสูตรมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาบุคคล ในทุก ๆ ด้าน กล่าว คือ ผู้เรียนอยู่ในวัยที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต หลักสูตรมีส่วนช่วยในการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียน ให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต นอกจากนั้นหลักสูตรยังมีความสำคัญ ต่อสังคม การเมือง และ เศรษฐกิจอีกด้วย เพราะผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาในหลักสูตร เพื่อวางรากฐานทางความคิดและความประพฤติของผู้เรียนให้มีคุณธรรม มีความสำนึกในสิทธิและ หน้าที่ของพลเมืองที่ดี ทำให้ผู้เรียนเติบโตเป็นสมาชิกที่ดี ของสังคม หลักสูตรจะช่วยให้ผู้เรียนได้ ค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง ตลอดจน รู้จักกำหนดทิศทางการ การประกอบอาชีพตามที่ตนสามารถและถนัด ทำให้เยาวชนในวันนี้เป็นผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพ และมีการ เพิ่มผลผลิตสูงในอนาคต นับเป็นกำลังทางสมองและทางเศรษฐกิจของชาติ ที่จะนำประเทศไปสู่ความ

³⁷กาญจนา คุณารักษ์, หลักสูตรและการพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2535), หน้า 5.

เจริญในทุก ๆ ด้านทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นพาหนะที่จะนำความมุ่งหมายของการศึกษาออกไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จ หากไม่มี หลักสูตร ความมุ่งหมายของการศึกษาก็จะอยู่แค่เพียงในกระดาษ เป็นเพียงทฤษฎีที่ไม่มีการปฏิบัติ หลักสูตรเปรียบเหมือนหางเสือที่จะคอยบังคับหรือกำหนดทิศทางในการเรียนการสอนให้เป็นที่ไป ตามความมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเมื่อประเทศชาติต้องการที่จะสร้างคุณลักษณะของประชาชนในชาติให้เป็นอย่างไร รัฐบาลก็สามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เยาวชนเป็นไปตามที่ชาติต้องการได้³⁸ ซึ่งเป็นถือเป็นหัวใจของการศึกษาของชาติ ที่นำมาเป็นกรอบ และแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ในระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตรถือเป็นความจำเป็น และข้อบังคับที่ทุกส่วนของระบบการศึกษาต้องจัดดำเนินการให้เป็นที่ไปตามจุดมุ่งหมายนั้นอีกนัยหนึ่ง หลักสูตรนับเป็นแม่บท ของการจัดการศึกษาของชาติ และการจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน หากขาดหลักสูตรของการศึกษาแล้วก็เหมือนกับการจัดการศึกษาขาดทิศทางในการดำเนินการ หลักสูตรการศึกษาของไทยนั้นเนื่องจากเราถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมและการศึกษาไทย หลักสูตรจึงสามารถเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของประเทศได้ในระดับหนึ่ง โดยเป็นระดับแรกของการพัฒนาคนให้มีคุณภาพตามที่สังคมต้องการ³⁹ ดังนั้นการพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้นนั้นจะต้องเริ่มจากกระบวนการของหลักสูตรก่อน เพื่อเป็นจุดมุ่งหมายในการเรียนจัดการศึกษาที่ดีและพัฒนาให้การเรียนไปในแนวทางที่สร้างสรรค์ มีทิศทางที่ดีและเป็นแนวทางในการบรรลุเป้าหมายต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2) กระบวนการเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับผู้เรียนที่จะเป็นเยาวชนในวันข้างหน้า ที่กระทำขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ ได้ผลดี การสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมายนักเรียนได้ทั้งความรู้ และความสนุกสนานเพลิดเพลิน⁴⁰ มีการดำเนินการต่าง ๆ ในโรงเรียน ทั้งโดยครู และนักเรียน เช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่⁴¹ เป็นการกระทำทุกสิ่งทุก

³⁸กาญจนา คุณารักษ์, **หลักสูตรและการพัฒนา**, (พิมพ์ครั้งที่ 2 นครปฐม : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร, 2535), หน้า 5.

³⁹สมพงษ์ สิงหะพล, **หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร**, (ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะ ครุศาสตร์ วิทยาลัยครูนครราชสีมา, 2530), หน้า 25.

⁴⁰ทัศนีย์ ศุภเมธี, **พฤติกรรมกรสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบัน ราชภัฏธนบุรี, 2533), หน้า 159-160.

⁴¹กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2532), หน้า 2.

อย่างที่ดีขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้⁴² การที่จะจัดกิจกรรมการเรียนให้มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องคำนึงถึงการพัฒนาเด็กเป็นสำคัญเพื่อให้ได้ความรู้ และเพลิดเพลินกับการเรียน กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนจึงจะมีประสิทธิภาพ

3) กระบวนการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกับเด็กนั้น การเรียนการสอนในรูปของการถ่ายทอดสิ่งที่เป็นหลักการทฤษฎีถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ในการอาศัยเทคนิควิธีจะผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และประสิทธิภาพในการสอน⁴³ ควรจะมีพื้นฐานในการสอน ประกอบด้วย 1) หลักการเตรียมความพร้อมพื้นฐาน ได้แก่ การเตรียมตัวผู้สอนด้านความรู้ ด้านทักษะการสอน และด้านการแก้ปัญหาการสอน 2) หลักการวางแผน และเตรียมการสอน ได้แก่ การเตรียมเขียนแผน การสอนผลิตสื่อ เตรียมแบบทดสอบ และซ่อมสอน 3) หลักการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น หลักความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักการเร้าความสนใจ หลักการเสริมแรง ฯลฯ 4) หลักการประเมินผล และรายงานผลซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์การสอน การสร้าง และใช้เครื่องมือประเมิน การตีความหมาย และรายงานผลการประเมิน⁴⁴ โดยกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการเตรียมในการพัฒนาให้กับเด็กและเยาวชนในอนาคตภายภาคหน้า

4) กระบวนการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน

สื่อที่มีต่อการเรียนการสอนโดยจะมีอิทธิพลต่อปัจจัยที่ใช้ในการสนับสนุนการเรียนการสอน โดยสื่อการสอนจะตัวกลางที่ช่วยนำ และถ่ายทอดความรู้จากครูผู้สอน หรือจากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุ ถึงวัตถุประสงค์การเรียนที่ตั้งไว้⁴⁵ และเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญว่ามีการเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพอย่างไรบ้าง โดยพิจารณาจาก “สื่อการเรียนการสอน” และเป็นตัวกลาง โดยสิ่งเหล่านั้นประกอบด้วย วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ และเทคนิควิธีการ รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการพัฒนา และสามารถ นำความรู้ที่ได้รับนั้นไปใช้ในการ

⁴²วไลพร คุโณทัย, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมวิทยฐานะครูกรมการฝึกหัดครู, 2530) หน้า19.

⁴³พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, “บรรยากาศการเรียนการสอนปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการสอน”, **กองทุนสงเคราะห์การศึกษาเอกชน**, (มกราคม 2536) : หน้า 7.

⁴⁴ชัยยงค์ พรหมวงศ์, **การวางแผนการสอน, เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู หน่วยที่ 1 – 8**, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2525), หน้า 35-39.

⁴⁵กิดานันท์ มลิทอง, **เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2545), หน้า 43.

ประกอบอาชีพ ตลอดจนการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และมีประสิทธิภาพ⁴⁶ ซึ่งสื่อการเรียนการสอนสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีรายละเอียด คือ ตัวผู้เรียนเองที่มีสื่อการสอนมีประโยชน์ ที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพดังนี้

- เป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนที่ยุ่งยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้น ในระยะเวลาอันสั้นและสามารถ ช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

- สื่อจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียนทำให้เกิดความสนุกและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน

- การใช้สื่อทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจร่วมกัน เกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชา ที่ใช้เรียนนั้น

- ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้นทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดี ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและผู้สอนด้วย

- ช่วยเสริมสร้างลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ จากการใช้สื่อการเรียนเหล่านั้น

- ช่วยแก้ปัญหาเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการจัดให้มีการใช้สื่อในการเรียนรู้เป็นรายบุคคล และสื่อการเรียนการสอนใช้ประโยชน์ในด้านตัวผู้สอน สื่อการเรียนการสอน มีประโยชน์

5) กระบวนการวัดผลและประเมินผล

กระบวนการวัดผลและประเมินผลที่ดีเหมาะสมกับการนำมาใช้กับเยาวชนนั้น จะเห็นว่าเป็นรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน ซึ่งจำเป็นต้องใช้ เครื่องมือหลายๆ ชนิด มาวัดดูว่าหลังจากที่นักเรียนเรียนไปแล้วอาจจะเป็น 1 อาทิตย์ 1 เดือน หรือ 1 ภาคเรียน เขาสัมฤทธิ์ผลในสิ่งที่เรียนไปแล้วมากน้อยเพียงใด⁴⁷ โดยการวัดผลเป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมาย และเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น ๆ เช่น การวัดความสามารถทางสมองด้านต่าง ๆ ผลที่ได้จากการวัดผลจะเป็นตัวเลขเป็นการวัดเชิงปริมาณ⁴⁸ โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนด้วยกัน

⁴⁶นิคม ทาแดง, กอบกุล ปราบประชา, และอำนวย เดชชัยศรี, **ชุดฝึกหัดอบรมครู,ประมวลสาระ เรื่องเทคโนโลยี การศึกษาเพื่อการเรียนรู้**, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, 2546), หน้า16.

⁴⁷ เตือนใจ เกตุษา, **การประเมินผลการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์ ,2535), หน้า 1.

⁴⁸ปรียาพร วงศ์ อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ, พิมพ์ครั้งที่ 2**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อ เสริมกรุงเทพ, 2544), หน้า 166.

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินผลก่อนเรียนเพื่อช่วยให้ครูได้ทราบความสามารถของแต่ละคน เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินว่าจะมีความสามารถเพียงพอในการศึกษาต่อหรือไม่ หากไม่ดีพอ อาจทำการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินผลระหว่างเรียน เมื่อมีการสอนไประยะหนึ่ง ครูควรจะได้มีการประเมินผลนักเรียนตามจุดประสงค์ของรายวิชาเหล่านั้น เพื่อจะได้ทราบว่ามีความสามารถพอหรือไม่ ควรจะก้าวไปข้างหน้าได้หรือยัง

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลหลังการเรียน เป็นการประเมินผลที่ครอบคลุมจุดประสงค์ด้านต่าง ๆ หลายจุดประสงค์ เป็นการประเมินผลเพื่อตัดสินความสามารถ เพื่อดูว่าตั้งแต่ต้นจนบัดนี้ นักเรียนมีความรู้ความสามารถ ตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด⁴⁹

โดยขั้นตอนทั้ง 3 ขั้นตอนนี้เป็นการวัดผลก่อนและหลังเพื่อประเมินว่าผู้เรียนนั้นมีความสามารถมากเพียงใด และจะนำนักเรียนนี้มาพัฒนาอย่างไรเป็นบุคลากรที่ดีและพัฒนาสังคมต่อไปในวันข้างหน้า

สรุปได้ได้ว่ากระบวนการในการจัดการเรียนการสอนนั้น มีส่วนสำคัญในการพัฒนาเด็กเยาวชน เนื่องจากกระบวนการสอนสามารถพัฒนาได้ทุก ๆ ด้านของผู้เรียน โดยจะเน้นกระบวนการดังต่อไปนี้ คือ 1) กระบวนการของหลักสูตร จะเน้นไปที่จุดมุ่งหมายของการศึกษา, 2) กระบวนการด้านกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นการพัฒนากิจกรรมโดยสังเกตจากผู้เรียนเป็นหลัก และคำนึงถึงความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน, 3) กระบวนการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เป็นการใช้เทคนิคในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เช่น การเขียนแผนการสอน การใช้จิตวิทยา และการเตรียมแบบทดสอบ เป็นต้น, 4) กระบวนการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน เน้นการให้ผู้สอนเป็นแกนนำ และใช้เทคนิคในการเรียนรู้เพื่อพัฒนา โดยอาจใช้เป็นสัญลักษณ์ เทคนิค อื่น ๆ และ 6) กระบวนการวัดผลและประเมินผล เป็นการวัดผลในการประเมินผู้เรียนว่าสามารถพัฒนาได้อย่างไร และมีความสามารถ พอหรือไม่ เป็นต้น

2.2.4 การจัดการเรียนการสอนเชิงพุทธ

การพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สำคัญจะสามารถพัฒนาต่อไปได้จะต้องมีการสอดแทรกการเรียนการสอนเชิงพุทธ เข้าไปด้วย โดยเน้นหลักเชิงปฏิบัติพระพุทธรองค์ที่ได้ทรงใช้วิธีสอนธรรมหรือปลูกฝังจริยธรรมหลากหลายวิธี ประกอบด้วย

---

⁴⁹ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือประเมินผลการเรียนการสอน หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, 2547), หน้า 3-5.

1) การแบบปฏิวัติ วิธีนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงการเชื่อถือของคนในสมัยนั้นทั้งหมด เช่น เรื่อง การทรมานตน

2) การแบบปฏิรูป ได้แก่ ทรงดัดแปลงเสียใหม่ ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงทันทีทันใด

3) การสอนโดยจัดคำสอนที่เป็นพุทธศาสนาล้วน ๆ พระพุทธองค์ทรงสอนแตกต่างกันไป จากการสอนแบบเดิมที่ไม่อยู่ในสมัยนั้น เช่น ทรงสอนเรื่องทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ แนวทางแห่งการดับทุกข์

4) การสอนโดยบรรยาย ในการสอนแบบบรรยาย พระพุทธองค์ทรงมีการสอนอยู่เป็น ปลีกย่อยโดยมีแนวทางดังต่อไปนี้

- การสอนโดยวิธีที่มีผู้ฟัง เป็นจุดศูนย์กลาง

- การสอนโดยใช้วิธีอุปมาอุปไมย วิธีสอนแบบนี้ พระองค์ใช้เพื่อเป็นการเปรียบเทียบ จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม

- การสอนโดยการสาธิตและอุปกรณ์ การสอนโดยวิธีนี้ เพื่อให้บุคคลทุกระดับได้ประจักษ์ แจ่มแจ้งในธรรมะทรงสอนให้ชัดเจนจากสภาพแวดล้อม

- การสอนแบบอริยสัจ 4 วิธีนี้เป็นการสอนตามขั้นตอนของอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นการมองขั้นตอนตั้งแต่จุดเริ่มต้นของเหตุผลต่าง ๆ จนถึงแนวทางที่จะใช้ดับ ต้นเหตุนั้น ๆ ตลอดถึงแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง

- การสอนโดยการอนุสาสน์วิธี เป็นการสอนโดยวิธีการซักไซ้ไล่เสียงของพระองค์ เพื่อให้ ผู้ฟังเข้าใจในเรื่องธรรมะการสอนจะพิจารณาถึงความรู้เดิม ๆ ของบุคคล นอกจากนี้การจัดการเรียน การสอนด้วยเหตุผลเชิงพุทธนี้ มีพุทธวิธีสอนของพระพุทธองค์เพิ่มมาอีก 3 ประการ ดังนี้⁵⁰

การสอนแบบอุปมา อุปไมย

การสอนโดยการบรรยายเนื้อหาเปรียบเทียบกับคนสัตว์ หรือสิ่งของเพื่อให้นักเรียนเข้าใจ และมองเห็นภาพ เกิดมโนทัศน์ง่ายชัดเจนและสมจริง ใช้วิธีการบรรยายอธิบายเนื้อหาที่เป็นนามธรรม หรือเรื่องที่เข้าใจยาก เปรียบเทียบกับสิ่งที่นักเรียนจะเข้าใจและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ ในการ เปรียบเทียบอุปมา อุปไมย จะต้องเลือกตัวอย่างสิ่งของที่นำมาเปรียบเทียบอุปมา อุปไมยชัดเจนและ ตรงกับเนื้อหา ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องนั้น ๆ มากที่สุด

การสอนแบบปุจฉาวิสัชนา

การสอนที่ใช้การถาม-ตอบ ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน โดยผู้สอนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบ หรือนักเรียนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบเพราะในการถาม-ตอบนี้ผู้สอนจะไม่ตอบคำถาม เอง แต่จะกระตุ้นเร้าหรือ แก้ปัญหาเป็น

⁵⁰พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2546), หน้า 35-50.

การสอนแบบธรรมสาส์น

การสอนที่ผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของการปฏิบัติศีล หรือการขาดหลักธรรมให้นักเรียนสนทนากันจนได้ข้อสรุปความรู้ทางธรรมโดยมีลักษณะการสนทนา ประกอบด้วย

- อภิปรายตามหัวข้อธรรมในหมู่นักเรียน จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้
- ซักถามกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครูผู้สอน โดยนักเรียนเป็นฝ่ายถามหรือเป็นฝ่ายตอบสลับกัน หรือนักเรียนและครูผู้สอนผลัดกันถาม-ตอบ จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้
- ตั้งตัวแทนขึ้นซักถามกันระหว่างนักเรียนสองฝ่ายจนสรุปหลักธรรม

นอกจากนี้การสอนของพระพุทธองค์ทรงสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนและมีลักษณะเฉพาะพระองค์เอง โดยทรงประกาศธรรมหรือทำการสอนในท่ามกลางความเจริญของศาสนาอื่น ๆ หลายศาสนาในสมัยนั้น โดยมีวิธีการดังนี้

- การสอนโดยวิธีเอียงลักษณะ ได้แก่ ทรงแสดงยืนยันไปข้างเดียว เช่น ความดีมีผลเป็นสุข ความชั่วมีผลเป็นทุกข์ กุศลเป็นสิ่งที่ควรเจริญ อกุศลเป็นสิ่งที่ควรละ

- ทรงสอนโดยวิธีปฏิบัติคุณลักษณะ คือ ทรงย้อนถาม เสียก่อนแล้วจึงตรัสสอน

- ทรงสอนโดยวิธีวิภาษลักษณะ โดยทรงแยกแยะประเด็นให้ชัดเจน เช่น เรื่องที่ทรงแสดงแก่ อภัยราชกุมาร

- สอนโดยรูปนลักษณะ จะเป็นการพักปัญหาไว้ ไม่ทรงพยากรณ์ คือ ยังไม่ทรงตอบเรื่องนั้น เพราะเห็นว่าไม่มีประโยชน์หรือยังไม่ได้เวลา⁵¹

เมื่อพิจารณาเนื้อหาดังกล่าวจะเห็นว่าการสอนของพระพุทธองค์ทรงสอนเท่าที่จำเป็น แม้ว่าพระองค์จะมีพระนามว่า เป็นสัพพัญญู อันหมายถึงผู้รู้สิ่งทั้งปวง แต่สิ่งที่ไม่จำเป็นเพื่อกำจัดทุกข์พระองค์ก็ไม่ทรงแสดง⁵²และการพิจารณาจากการสอนของพระพุทธองค์เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนแล้ว ควรมีการเสริมด้วยหลักธรรมที่สำคัญ 8 ประการ โดยที่พระพุทธองค์ได้ถือว่าผู้เผยแผ่กับผู้ฟังหรือผู้สอนกับผู้เรียนนั้นมีความสัมพันธ์กันในฐานะกัลยาณมิตร โดยผู้ฟังนั้นจะต้องมีคุณลักษณะที่ดีมีคุณสมบัติของกัลยาณมิตร ดังต่อไปนี้⁵³

1) ปิโย เป็นที่รักเป็นที่พอใจ คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนให้ผู้ฟังอยากสนใจที่จะซักถาม

2) ครุ เป็นที่เคารพ คือ มีความประพฤติเหมาะสมแก่ฐานะ ชวนให้เกิดความอบอุ่นใจ เป็นที่ฟังได้อย่างปลอดภัย

⁵¹ดูรายละเอียดที่ ที.ปา. (ไทย) 11/312/291.

⁵²ดูรายละเอียดที่ ส.ม. (ไทย) 19/1101/613.

⁵³ดูรายละเอียดที่ อง.สตุตถ (ไทย) 23/37/57.

3) ภาวนีโย เป็นที่ยกย่อง คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่ยกย่องนำเอาอย่างทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาได้

4) วัตตา เป็นนักพูดโดยอาจจะเลือกใช้วิธีการเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่ออธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจ

5) วัจะนะกัชะโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำได้ตามคำล่วงเกินคำตักเตือน วิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ อดทนได้ไม่เบื่อหน่าย ไม่เสียอารมณ์แม้บางครั้งอาจถูกต่อต้านจากลัทธิภายนอกมาขัดขวางต่องานเผยแพร่

6) คัมภีร์ธูจะ กะถัง กัตตา เป็นผู้พูดคำที่ลึกซึ้งได้ ให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย นักเผยแพร่ที่ดีจะต้องมีความรู้ในศาสตร์หลาย ๆ อย่างและต้องฉลาดในการเลือกใช้วิธีเผยแพร่แบบต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟัง เพื่อให้เกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตาม

7) โน จัฎฐาเน นิโยชะเย ไม่ชักนำในอฐานะ ไม่ชักนำให้ผู้ฟังให้เดินผิดทางไปนอกพุทธดำรัส แต่ต้องรู้จักชักจูง แนะนำในทางที่ถูกที่ควร

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนเชิงพุทธเป็นการสอนที่เน้นการพัฒนาโดยอาศัยเชิงพุทธเข้าไป โดยใช้การสอนหลักใหญ่ 3 ประการ คือ การสอนแบบอุปมาอุปไมย เป็นลักษณะการสอนที่เปรียบเทียบสิ่งของหรือสิ่งอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่าย, การสอนแบบปุจฉาวิสัชนา เป็นการสอนโดยเน้นการถาม และโต้ตอบ เพื่อให้รู้จักการแก้ปัญหาเป็น และการสอนแบบธรรมสากัจฉา เป็นการเน้นการสอนแบบลหุกรรม เป็นการอภิปรายโดยผลัดกันถามตอบเพื่อหาข้อสรุป เป็นต้น

2.2.5 ทฤษฎีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ผู้วิจัยได้ศึกษาและกำหนดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โดยนำแนวคิดของชาวตะวันตก ที่เกี่ยวกับด้านจริยธรรม การเรียนรู้ และพัฒนาการ โดยมีดังต่อไปนี้

1) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

การพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สำคัญนั้น การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญมาก จึงขอแนะนำเสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก จากการศึกษาเกี่ยวกับเยาวชนอเมริกัน อายุ 10-16 ปี และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ (Levels) แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (Stages) ดังนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กมีทั้งหมด 6 ขั้น คำอธิบายของระดับและขั้นต่าง ๆ ของพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก มีดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมหรือระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre - Conventional Level) ระดับนี้เด็กจะรับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน ได้แก่ พฤติกรรม “ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รางวัล และพฤติกรรม “ไม่ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รับโทษ โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การถูกลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and Obedience Orientation) เด็กจะยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจเหนือตนโดยไม่มีเงื่อนไขเพื่อไม่ให้ตนถูกลงโทษ ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อหลบหลีกการถูกลงโทษ เพราะกลัวความเจ็บปวด ยอมทำตามผู้ใหญ่เพราะมีอำนาจทางกายเหนือตน ถ้าเด็กถูกทำโทษก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ผิด” และจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งนั้นอีก พฤติกรรมที่มีรางวัลหรือคำชม เด็กก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ถูก” จะทำซ้ำเพื่อหวังรางวัล

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental Relativist Orientation) ใช้หลักการแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน โดยให้ความสำคัญของการได้รับรางวัลตอบแทน ทั้งที่เป็นวัตถุหรือการตอบแทนทางกาย วาจา และใจ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคม
ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level)

ผู้ทำถือว่าการประพฤติตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกหรือของชาติ เป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือทำความผิด เพราะกลัวว่าตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลตามที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ ทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม

ขั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม สำหรับ “เด็กดี” (Interpersonal Concordance of “Good boy , nice girl” Orientation) บุคคลจะใช้หลักทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ใช้เหตุผลเลือกทำในสิ่งที่กลุ่มยอมรับโดยเฉพาะเพื่อน เพื่อเป็นที่ชื่นชมและยอมรับของเพื่อน ไม่เป็นตัวของตัวเอง คล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น เพื่อต้องการรักษาสัมพันธภาพที่ดี พบในวัยรุ่นอายุ 10-15 ปี

ขั้นที่ 4 กฎและระเบียบ (“Law-and-order” Orientation) พบในอายุ 13-16 ปี ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหน้าที่ของสังคม โดยบุคคลรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของเขาในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น จึงมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดให้ หรือคาดหวังไว้

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณหรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post - Conventional Level) จริยธรรมของผู้มีอายุ 20 ปี ขึ้นไป ผู้ทำหรือผู้แสดงพฤติกรรมจะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติตามการตัดสินใจ “ถูก” “ผิด” “ไม่ควร” มาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้มีอำนาจหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก กฎเกณฑ์ – กฎหมาย ควรจะตั้งบนหลักความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ทำให้บุคคลตัดสินใจขัดแย้งของตนเองโดยใช้ความคิดไตร่ตรองอาศัยค่านิยมที่ตนเชื่อและยึดถือเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจจะปฏิบัติตามสิ่งที่สำคัญมากกว่าโดยมีกฎเกณฑ์ของตนเอง ซึ่งพัฒนามาจากกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นจริยธรรมที่เป็นที่ยอมรับทั่วไป โคลเบอร์กแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation) ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามมาตรฐานของสังคม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วน

ตน โดยบุคคลเห็นความสำคัญของคนหมู่มากจึงไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ พฤติกรรมที่ถูกต้องจะต้องเป็นไปตามค่านิยมส่วนตัว ผสมผสานกับมาตรฐานซึ่งได้รับการตรวจสอบและยอมรับจากสังคม

ขั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation) เป็นขั้นที่เลือกตัดสินใจที่จะกระทำโดยยอมรับความคิดที่เป็นสากลของผู้เจริญแล้ว ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหลักการคุณธรรมสากล โดยคำนึงความถูกต้องยุติธรรมยอมรับในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มีอุดมคติและคุณธรรมประจำใจ มีความยืดหยุ่นและยึดหลักจริยธรรมของตนอย่างมีสติ ด้วยความยุติธรรมและคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน เคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล ละอายและเกรงกลัวต่อบาป พบในวัยผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางสติปัญญา⁵⁴

สรุปได้ว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก จะเห็นว่า เน้นการใช้ศีลธรรมเป็นหลัก โดยเป็นการกำหนดว่าแต่ละระดับนั้นมีดีหรือไม่ โดยโคลเบอร์กได้กำหนดไว้ 3 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมหรือระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre - Conventional Level) ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level) และระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจญาณญาณหรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post - Conventional Level) เป็นต้น

2) ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านสังคม (Social Learning Theory)

เป็นทฤษฎีที่สำคัญในการพัฒนาเยาวชน โดยเริ่มจากทางด้านสังคม เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ ทางด้านพฤติกรรมนิยมซึ่งเน้นผลของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจากสิ่งเร้า หรือสิ่งที่มีมากระตุ้น สำหรับทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านสังคมนั้น เน้นในด้านพฤติกรรมของมนุษย์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ สังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม โดยสนับสนุนการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตในสังคม หมายถึงการอยู่รวมกลุ่มกันของมนุษย์การแลกเปลี่ยนความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดย การจัดกิจกรรมกลุ่มและจัดให้มีการสื่อสารระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนความรู้รวมทั้ง การช่วยเหลือกัน บันดูรา (Albert Bandura) เป็นผู้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ด้านสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพฤติกรรมนิยม โดยเน้นพฤติกรรมที่เกิดจากการที่ผู้เรียนสังเกตสิ่งแวดล้อมและ เลียนแบบ ซึ่งอาจจะเป็นพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการเรียนรู้จากความสำเร็จ หรือความ ล้มเหลวของผู้อื่น ในด้านต่าง ๆ อีกด้วย บันดูราได้กำหนดขั้นตอนของการเรียนรู้จากการสังเกต โดยมีเนื้อความต่อไปนี้

2.1) ขั้นให้ความสนใจ (Attention) เป็นขั้นต้นที่ผู้เรียนสนใจต่อรูปแบบที่ สังเกตเห็น ซึ่งส่วนมากแล้วผู้เรียนจะสนใจรูปแบบที่ดึงดูดความสนใจ ทันสมัย เป็นที่นิยมหรือ เป็นสิ่งที่น่าประทับใจ

⁵⁴ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg), ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://ece.pkru.ac.th/early/web_std/Untitled-20.html [8 มกราคม 2564].

2.2) **ขั้นจดจำรูปแบบ (Retention)** เมื่อผู้เรียนมีความสนใจต่อรูปแบบแล้ว ผู้เรียนจะจดจำรูปแบบ หรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนต้องการจะเลียนแบบและฝึกหัดหรือประพจน์ ปฏิบัติตามรูปแบบที่ได้จดจำมา

2.3) **ขั้นการแสดงพฤติกรรมให้เหมือนรูปแบบ (Reproduction)** ในขั้นนี้ ผู้เรียนจะพยายามที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เหมือนตามรูปแบบที่ตนสนใจและได้ จดจำไว้จนมีลักษณะใกล้เคียงที่สุดตามรูปแบบนั้น ๆ ขั้นได้รับแรงจูงใจ (Motivation) ในขั้น สุดท้ายของกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตและเลียนแบบนั้น ผู้เรียนจะได้รับแรงจูงใจจากการ เลียนแบบ เนื่องจากมีความรู้สึกว่าการเลียนแบบดังกล่าวเป็นประโยชน์และจะสามารถทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้เช่นเดียวกับต้นแบบหรือได้รับการยอมรับจากผู้อื่น⁵⁵

สรุปได้ว่าทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางด้านสังคมนั้น เป็นการนำมาพัฒนาเยาวชน โดยเริ่มจากการเรียนรู้ทางด้านสังคม โดยทั้งหมด 3 แบบ คือ 1) ขั้นให้ความสนใจ (Attention) เป็นขั้นต้นที่ผู้เรียนสนใจต่อรูปแบบ 2) ขั้นจดจำรูปแบบ (Retention) แล้วปฏิบัติตามรูปแบบที่ได้จดจำ และ 3) ขั้นการแสดงพฤติกรรมให้เหมือนรูปแบบ (Reproduction) โดยสังเกตจากกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตและเลียนแบบ เป็นต้น

3) ทฤษฎีการเสนอรูปแบบวงจรการเรียนรู้แบบ 5 E

รูปแบบการเรียนการสอน 5 E เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ซึ่งมีรากฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ เพียเจต์ จึง เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการสืบสอบ ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนตามลำดับ ซึ่งนักการศึกษาและองค์กรทางการศึกษาได้อธิบายขั้นตอนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอน 5 E ไว้ดังนี้ ลอร์สัน นักพัฒนาหลักสูตรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการจัดหาหลักสูตร ชีววิทยา (Biological Science Curriculum Study : BSCS) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้อธิบาย ขั้นตอนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอน 5 E ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความสนใจ (Engagement) เป็นขั้นตอนสร้างความสนใจ ให้นักเรียนอยากรู้ อยากเห็น กระตุ้นให้นักเรียนตั้งคำถาม กำหนดประเด็นปัญหาที่จะศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจและค้นหา (Exploration) เป็นขั้นตอนในการตรวจสอบปัญหา ดำเนินการสำรวจ ตรวจสอบสืบค้นและรวบรวมข้อมูล โดยการวางแผนการสำรวจตรวจสอบ ลงมือปฏิบัติ เช่น การสังเกต การวัด ทดลอง และการรวบรวมข้อมูล

⁵⁵ฉวีวรรณ สุวรรณภาและคณะ, “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู”, รายงานการวิจัย, (แพร่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, 2547), หน้า 24.

ขั้นตอนที่ 3 การอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) เป็นขั้นตอนในการวิเคราะห์และจัดทำข้อมูลใน รูปตาราง กราฟ แผนภาพ เป็นต้น สรุปผลและอภิปรายผลการทดลอง

ขั้นตอนที่ 4 การขยายความรู้ (Elaboration) เป็นขั้นตอนในการประยุกต์ใช้สัญลักษณ์ นิยาม คำอธิบายและทักษะ ไปสู่สถานการณ์ใหม่

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นตอนในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยครูและ นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน⁵⁶

การเรียนการสอนสำหรับเยาวชนนั้น ใช้พัฒนากระบวนการเรียนรู้มาตามลำดับ ในระยะแรกเน้นการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แต่กำหนดแนวการ ทากิจกรรมค่อนข้างมาก ให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกคิดตาม ระยะต่อมาพัฒนาให้มีปัญหาปลายเปิด ให้นักเรียนได้คิดวางแผน ออกแบบการทดลอง และลงมือปฏิบัติฝึกค้นคว้าตรวจสอบด้วยความคิดของตนเองมากขึ้น การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระยะต่อมาคือกิจกรรมโครงงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็น กิจกรรมขั้นสุดยอดที่นักเรียนเป็นผู้ระบุปัญหาหรือคำถาม ตามความสนใจของตนเองหรือของกลุ่ม แล้ววางแผนวิธีการที่จะแก้ปัญหาด้วยการสร้างทางเลือกที่หลากหลายโดยใช้ความรู้ และกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์ที่เรียนรู้มา มีการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา ลงมือปฏิบัติ และประเมินผลการแก้ปัญหา สรุปเป็นความรู้ใหม่และได้พัฒนาต่อมา เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างความสนใจ (engagement) เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนหรือเรื่องที่สนใจ ซึ่งอาจเกิดขึ้นเองจากความสงสัย หรืออาจเริ่มจากความสนใจของตัวนักเรียนเอง

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจและค้นหา (exploration) เมื่อทำความเข้าใจในประเด็นหรือคำถาม ที่สนใจจะศึกษาอย่างถ่องแท้แล้ว ก็มีการวางแผนกำหนดแนวทางการสำรวจตรวจสอบ ตั้งสมมติฐาน กำหนดทางเลือกที่เป็นไปได้ ลงมือปฏิบัติ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอย่างเพียงพอที่จะใช้ในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (explanation) เมื่อได้ข้อมูลอย่างเพียงพอจากการสำรวจ ตรวจสอบแล้ว จึงนำข้อมูล ข้อสังเกตที่ได้มาวิเคราะห์แปลผล สรุปผล และนำเสนอผลที่ได้ใน รูปแบบต่าง ๆ เช่น บรรยายสรุป สร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ หรือรูปวาด สร้างตาราง การค้นพบในขั้นนี้อาจเป็นไปได้หลายทาง เช่น สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้โต้แย้งกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นขยายความรู้ (elaboration) เป็นการนำความรู้ที่สร้างขึ้นไปเชื่อมโยงกับ ความรู้เดิมหรือแนวคิดที่ได้ค้นคว้าเพิ่มเติม หรือแบบจำลองหรือข้อสรุปที่ได้ไปใช้อธิบาย สถานการณ์

---

⁵⁶Bybee, R., & Landes, N. M., *Science for life and living: An elementary school science program from Biological SciencesImprovement Study (BSCS)*, (The American Biology Teacher, 1995), pp 164 – 165.

หรือเหตุการณ์อื่น ๆ ถ้าใช้อธิบายเรื่องต่าง ๆ ได้มาก ก็แสดงว่าข้อจำกัดน้อย ซึ่งก็จะช่วยให้เชื่อมโยงกับเรื่องต่าง ๆ และทำให้เกิดความรู้กว้างขวางขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นประเมิน (evaluation) เป็นการประเมินการเรียนรู้ด้วยกระบวนการต่าง ๆ ว่านักเรียน มีความรู้อะไรบ้าง อย่างไร และมากน้อยเพียงใด จากขั้นนี้จะนำไปสู่การนำความรู้ไปประยุกต์ในเรื่องอื่น ๆ⁵⁷

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเสนอรูปแบบวงจรการเรียนรู้แบบ 5 E ได้แก่ 1) การสร้างความสนใจ (Engagement) 2) การสำรวจและค้นหา (Exploration) เป็นขั้นตอนในการตรวจสอบปัญหาตามเป็น 3) การอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) เป็นขั้นตอนในการวิเคราะห์ 4) การขยายความรู้ (Elaboration) และ 5) การประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นตอน เป็นต้น

4) ทฤษฎีการพัฒนาการทางปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's cognitive development theory)

การพัฒนาเยาวชนที่สำคัญจะต้องเน้นไปที่การพัฒนาการทางปัญญา โดยทฤษฎีของเพียเจต์ได้ตอบโจทย์และเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาทางปัญญา โดยจะเห็นว่าทฤษฎีการพัฒนาทางปัญญาของเพียเจต์ไม่เป็นทั้งทฤษฎีการเรียนรู้ และทฤษฎีการสอนแต่เป็นทฤษฎีการพัฒนาทางปัญญาของบุคคล ซึ่งมีเป้าหมายในการแยกแยะ และการศึกษากฎโดยรวมของพัฒนาการทางปัญญาเน้นที่การพัฒนาการของการคิดเชิงเหตุผล (logical thinking) จากวัยทารกจนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่มีสมมติฐานว่าพัฒนาการทางปัญญามีลักษณะคล้ายกับระบบทางชีววิทยา ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างโครงสร้างทางปัญญาที่ต้องการอย่างต่อเนื่องขณะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม กำหนดความหมายของพัฒนาการทางปัญญาว่าเป็นความงอกงามของการคิดเชิงเหตุผลที่มีผลลัพธ์เป็นการสร้างโครงสร้างทางปัญญาใหม่จากโครงสร้างที่มีอยู่เดิม เชื่อว่าเป็นความงอกงามทางปัญญาที่เป็นผลมาจากองค์ประกอบ 4 อย่าง ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกาย สภาพแวดล้อมทางสังคม วุฒิภาวะ และการสร้างสมดุลของประสบการณ์⁵⁸ ในการพัฒนาปัญญาที่สำคัญจะต้องเน้นการเรียนรู้เป็นหลักมีการคิดเชิงเหตุผลอย่างเป็นระบบ และปรับสภาพให้เข้าโครงสร้างและแนวทางที่ได้รับกับเด็ก ๆ จึงจะพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เพียเจต์จึงได้มีการจำแนกขั้นตอนออกเป็น 4 ระยะ เกี่ยวกับการพัฒนาทางปัญญาของเด็ก ดังนี้

ระยะที่ 1 การใช้ประสาทสัมผัส (sensory-motor stage) เริ่มตั้งแต่ทารกวัยแรกเกิดถึง 2 ปี พัฒนาการในระยะนี้เกิดจากการใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ เช่น หู ตา มือ และเท้า เป็นต้น

⁵⁷สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, *สื่อเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2546), หน้า 45-46.

⁵⁸Gredler, M.E., *Learning and Instruction Theory into Practice*, 3th ed. (New Jersey: Prentice-Hall Inc., 1997), pp 226-229.

ระยะที่ 2 การควบคุมอวัยวะต่าง ๆ (preoperational stage) เกิดขึ้นในเด็กที่มีอายุประมาณ 3-7 ปี เป็นระยะที่เริ่มมีพัฒนาที่เป็นระบบมากขึ้น มีการพัฒนาการของสมองที่ใช้ควบคุมการพัฒนาลักษณะนิสัยและการพัฒนาของอวัยวะต่าง ๆ

ระยะที่ 3 การคิดอย่างเป็นรูปธรรม (concrete-operational stage) เกิดขึ้นในบุคคลที่มีอายุประมาณ 8-14 ปี เป็นระยะที่บุคคลสามารถเรียนรู้ จำแนกสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมได้ แต่ยังไม่สามารถสร้างจินตนาการกับเรื่องราวที่เป็นนามธรรมได้

ระยะที่ 4 การคิดอย่างเป็นนามธรรม (formal-operational stage) เกิดขึ้นในบุคคลที่มีอายุประมาณ 14 ปีขึ้นไป เป็นระยะที่บุคคลสามารถคิดอย่างมีเหตุมีผล คิดในสิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมได้⁵⁹

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการพัฒนาการทางปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's cognitive development theory) เป็นการพัฒนาทางปัญญา 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การใช้ประสาทสัมผัส (sensory-motor stage) 2) การควบคุมอวัยวะต่าง ๆ (preoperational stage) 3) การคิดอย่างเป็นรูปธรรม (concrete-operational stage) 4) การคิดอย่างเป็นนามธรรม (formal-operational stage) เป็นต้น

5) ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของบรอนเฟสเบรนเนอร์

โดยทฤษฎีเป็นการมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมเด็ก โดยทฤษฎีนี้เชื่อว่าสิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อการเติบโตและพัฒนาการของเด็ก โดย Bronfenbrenner ได้แบ่ง "ชั้น" (layers) ของสิ่งแวดล้อม และเชื่อว่าแต่ละชั้นของสิ่งแวดล้อมจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก ตามลำดับ ทฤษฎีนี้ถูกเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "bioecological systems theory" เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของระบบชีวภาพซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมขั้นต้น (primary development) ที่มีผลต่อการพัฒนาเด็ก⁶⁰ โดยการพัฒนาเด็กนั้น มี 5 ระดับชั้น ประกอบด้วย

ระบบที่ 1 The microsystem รูปแบบของกิจกรรม บทบาททางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในระดับที่บุคคลสามารถเผชิญหน้าซึ่งกันและกันได้ (face-to-face) เป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับบุคคลที่สุด เป็นระบบสิ่งแวดล้อมหน่วยแรกที่ซึ่งบุคคลอาศัยอยู่ และให้ประสบการณ์โดยตรง ระบบนี้ ได้แก่ การเป็นสมาชิกในครอบครัว ที่พ่อแม่และลูก มีปฏิสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ยังมีหน่วยอื่นอีก เช่น ครอบครัวของญาติ ศูนย์เลี้ยงดูแลเด็ก ห้องเรียน ที่โรงเรียน กลุ่มเพื่อน กลุ่มศาสนา

⁵⁹ สุรางค์ โค้วตระกูล, *จิตวิทยาการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 34-35

⁶⁰ Bronfenbrenner, U. Ecological Model of Human Development, "International Encyclopedia of Education", 3(2), (1994): 37-42.

เพื่อนบ้าน บุคคลนสถานที่ทำงาน รวมถึงบุคคลที่สามารถมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง เป็นต้น ระบบนี้เป็นระบบที่บุคคลสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมได้มากที่สุด และปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในระบบนี้จะสร้างและพัฒนาประสบการณ์ให้กับตัวตนของบุคคล

ระบบที่ 2 The mesosystem ระบบนี้เป็นระบบสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับระบบ microsystems ต่าง ๆ ตั้งแต่สองระบบหรือมากกว่าให้สัมพันธ์กัน ซึ่งความเชื่อมโยง และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบ้านและโรงเรียนจะส่งผลต่อการรับรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับสภาพแวดล้อม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องกับครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านและครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและที่ทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนที่โรงเรียนสัมพันธ์กับโบสถ์ โดยเด็กที่มีปัญหาที่บ้านจะไปสร้างปัญหาให้ที่โรงเรียน เด็กจากครอบครัวอบอุ่น มักจะเป็นเด็กที่เรียบร้อยจากที่โรงเรียน หรือหากเด็กรับรู้ว่ามีแม่กับครูประจำชั้นมีความขัดแย้งกันเด็กอาจไม่ยอมมาโรงเรียน อาจหลีกเลี่ยงปฏิสัมพันธ์กับครู ระบบนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างประสบการณ์ให้กับบุคคล

ระบบที่ 3 The exosystem เป็นระบบที่ห่างจากตัวบุคคลอีกชั้นหนึ่งเป็นสภาพทางสังคมที่บุคคลไม่ได้รับประสบการณ์โดยตรง แต่มีผลกระทบต่อพฤติกรรม หรือพัฒนาการของบุคคลได้ โดยการเชื่อมโยงและตอบสนองของบุคคลที่ไม่มีความใกล้ชิดสนิทสนมตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ระบบนี้จะมี ความใกล้เคียงกับระบบ mesosystem แต่ระดับความใกล้ชิดของบุคคลในระบบนี้จะน้อยกว่าในระบบ mesosystem ความสัมพันธ์ในระบบนี้จะมีทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตัวอย่างของความสัมพันธ์ในระบบนี้ เช่น ทักษะทางสังคม ความสำเร็จในหน้าที่การงานของพ่อแม่มีส่วนในการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับลูก การที่พ่อแม่ถูกออกจากงานจะส่งผลโดยตรงต่อสภาพเศรษฐกิจการเงินของครอบครัว และระดับความเครียดภายในบ้าน สภาพทางเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลต่อหน้าที่การงานของพ่อแม่และกระทบต่อการใช้เวลาหรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่กับเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานกับญาติของเพื่อนร่วมงาน ความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้างกับพนักงานของหัวหน้า นโยบายของรัฐบาล ข้อกำหนด และเครือข่ายทางสังคม จัดเป็นสิ่งแวดล้อมประเภทนี้

ระบบที่ 4 The macrosystem ระบบที่ใหญ่ที่สุดของระบบนิเวศที่มีผลต่อการพัฒนาของมนุษย์ ซึ่งเป็นที่รวมทุกระบบที่กล่าวมาให้เกี่ยวเนื่องกัน เป็นวัฒนธรรมใหญ่ คือ วัฒนธรรม ความเชื่อ หรือ พิธีกรรมเชิงสังคม ที่กำหนดความเป็นอยู่ ระบบ ความคิด โอกาส ทรัพยากร การแลกเปลี่ยนต่าง ๆ ของสังคม เช่น นโยบายของรัฐบาล นโยบายสาธารณะ และ วัฒนธรรมย่อยของสังคม เป็นการปฏิบัติและแนวดำเนินชีวิต ซึ่งยอมรับกันในสังคม และสืบทอดจากคนอีกรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง นี้ได้รับอิทธิพลโดยวัฒนธรรม สังคมที่บุคคลอาศัยอยู่ ตัวอย่างเช่น ระบบการเมือง ระบบประชาธิปไตย ระบบทุนนิยม ระบบศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรม ระบบ marosystem

สะท้อนถึงทุกระบบที่เกี่ยวข้อง และมีอิทธิพลพัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่ระบบ microsystem mesosystem และมีอิทธิพล และคุณลักษณะทางกิริยาของสังคมนั้น ๆ

ระบบที่ 5 The chronosystem เป็นระบบสิ่งแวดล้อมที่ได้พัฒนาขึ้นมาในภายหลัง เป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ตลอดช่วงชีวิต ของบุคคล และรวมถึงเหตุการณ์ซึ่งเป็นประวัติ ของบุคคลผู้นั้นด้วย กล่าวได้ว่าเป็นระบบองค์ประกอบ ที่แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) เวลาจุลภาค คือความไม่ต่อเนื่องและ ต่อเนื่องของเหตุการณ์ ในกระบวนการที่ใกล้ตัวเด็ก 2) เวลาระหว่างกลาง สม่่าเสมอของเหตุการณ์ในช่วงเวลาที่ยาวนานขึ้น และ 3) เวลามาหาคการเปลี่ยนแปลงของความคาดหวัง และเหตุการณ์ในสังคมที่ใหญ่ขึ้นที่ส่งผลให้ ได้รับผลกระทบจากกระบวนการ และผลของการพัฒนามนุษย์ในช่วงเวลาหนึ่ง

พวกนี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อระยะเวลาผ่านไปไม่ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเพียงด้าน คุณลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคลเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่ด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญในช่วงเวลาชีวิตที่ผ่านมา⁶¹

สรุปได้ว่า ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของบรอนเฟสเบรเนอร์ เป็นการพัฒนา 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) microsystem รูปแบบของกิจกรรม บทบาททางสังคม 2) The mesosystem ระบบ สิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับระบบ microsystems ต่าง ๆ ตั้งแต่สองระบบขึ้นไป 3) The exosystem เป็นระบบที่ห่างจากตัวบุคคล 4) The macrosystem ระบบใหญ่ที่สุดของระบบนิเวศที่มีผลต่อ การพัฒนาของมนุษย์ และ 5) The chronosystem ระบบที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับพุทธรวัตกรรม

พุทธรวัตกรรมตามแนวคิดของผู้วิจัยนั้น คือ วัตกรรมจะพบว่าการคิดและการกระทำ เรื่องใหม่หรือเรื่องเก่ามาพัฒนาใหม่ให้ทุกคนยอมรับไปปฏิบัติตามได้ผลดีผู้เขียนคิดว่านี่คือวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กิรติ ยศยิ่งยง ได้ให้ความหมายว่า วัตกรรม เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา สามารถนำไปปฏิบัติจริง และมีการเผยแพร่ออกสู่ชุมชน ในลักษณะเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมี มาก่อน หรือของเก่าที่มีอยู่แต่เดิมแต่ได้รับการปรับปรุงเสริมแต่งพัฒนาขึ้นใหม่ให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ⁶² ในส่วนของพุทธรวัตกรรมนั้น ประกอบด้วย รูปแบบการเรียนรู้ใหม่ พิธีกรรมใหม่ จิตอาสาเชิงพุทธ และ กระบวนการใหม่โดยมีรายละเอียดดังนี้

⁶¹Bronfenbrenner, . Making Human Being Human: Bioeclogial Persectives on Human Development, (Thousand Oaks: Sage Publication, 2005).

⁶²กิรติ ยศยิ่งยง, องค์กรแห่งวัตกรรม แนวคิด และกระบวนการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 12.

2.3.1 รูปแบบการเรียนรู้ใหม่

ในปัจจุบัน มีพระภิกษุสงฆ์จำนวนมากที่มีความโดดเด่นทางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยมีรูปแบบในการเผยแผ่แตกต่างกันไป โดยที่หนึ่งในบรรดาพระภิกษุสงฆ์เหล่านั้นที่มีความโดดเด่นและได้รับความนิยมในแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมว่าแสดงธรรมะได้โดดเด่นเป็นที่นิยมประชาชนมาก และนับว่าเป็นปราชญ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคสมัยนี้ ก็คือ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) ที่มีผลงานการเผยแผ่ออกเผยในพระพุทธศาสนามากมาย รวมทั้งมีคุณสมบัติและเกียรติคุณที่น่านับถือและเป็นที่ยอมรับของแวดวงนักวิชาการและสามัญชนทั่วไป โดยเฉพาะผลงานนิพนธ์แต่ละเล่มของท่านนั้น เป็นที่ยอมรับ และได้รับคำนิยมจากนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิมากมาย ดังที่คุณธนาคม พงษาพิทักษ์ อดีตบรรณาธิการบริหารนิตยสารชีวิต ได้เขียนคำนิยมไว้ในหนังสือธรรมะติดปีก⁶³

การเรียนรู้ใหม่ในทางของ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) ได้กล่าวว่า การศึกษาไม่ได้หมายความว่าจบการเรียนรู้ และบัณฑิตที่ดีต้องมีต้องมีปริญญาสองใบ คนที่ดีต้องมีหัวใจเป็นมนุษย์ โดยได้ให้ความเห็นของการเรียนรู้ว่าเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะทฤษฎีเรียนรู้อยู่ทุกวันนี้มันก็เปลี่ยนแล้ว เพราะฉะนั้นเราต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และคนที่ต้องมีหัวใจแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งทุกวันนี้เราอยู่ในสังคมของการแข่งขัน ดังนั้นจึงทำให้เราลืมไปว่าความเป็นมนุษย์ไป กล่าวคือ น้ำใจหายไปในโลกแห่งการแข่งขัน โดยพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับเหตุการณ์ของท่านว่า “ในเหตุการณ์นั้นมีโยมท่านหนึ่งจะคลอดลูกเป็นชาวดอยซึ่งไม่มีเงินติดสักบาทและพยาบาลเห็นว่าไม่มีเงินเลยไม่คลอดลูกให้ แล้วอาตมาก็ถามว่าโยมคนที่ไปไหนแล้วพยาบาลตอบว่า อ้อให้กลับไปแล้วเพราะไม่มีเงินจ่ายค่ารักษา ซึ่งในเหตุการณ์นี้อาตมาสะเทือนใจมาก” จะตรงจะสื่อว่าคนเราเมื่ออยู่ในการแข่งขันแล้ว แต่อย่าลืมความเป็นคนที่มีน้ำใจด้วย ฉะนั้นเราไม่ควรลืมว่าเรายังเป็นมนุษย์อยู่ มนุษย์ต้องมีความอ่อนโยนในหัวใจ เป็นผู้ให้ เป็นต้น⁶⁴

การปรับเปลี่ยนเนื้อหาและกลยุทธ์ในการนำเสนอ ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของผู้รับสารที่ต้องการเนื้อหาทางธรรมะที่เข้าใจได้ง่าย รวดเร็ว และไม่ยึดติด ดังนั้นความคิดในกระบวนการผลิตสร้างสารเพื่อสื่อสารและการสร้างผลผลิตในรูปแบบของหนังสือในระบบและกลไกการตลาด จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือเพื่อวางแผนกลยุทธ์ทั้งด้านเนื้อหา กลยุทธ์การจัดทำและจัดจำหน่าย การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคในเชิงการตลาดของสำนักพิมพ์อมรินทร์ก่อให้เกิดเป็นหนังสือธรรมะรูปแบบใหม่ ภายใต้ชื่อ “ธรรมะประยุกต์” ซึ่งเป็นชื่อของชุดรวม

⁶³ว. วชิรเมธี, **ธรรมะติดปีก**, พิมพ์ครั้งที่ 29, ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, 2552), หน้า 10.

⁶⁴ว. วชิรเมธี, **เรียนรู้เข้าใจในวิชาชีพชีวิต**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=zWCzwCbsgxQ> [7 มีนาคม 2564]

เล่มของหนังสืออีกจำนวนหนึ่งที่แบ่งเล่มรายละเอียดเป็นเรื่องราวอื่น ๆ ธรรมะประยุกต์คือ การเสนอเนื้อหาทางธรรมะที่เชื่อว่าเป็นของดั้งเดิมจากพระพุทธเจ้า จุดเน้นของหนังสือคือข้อเสนอให้การมองโลกที่หมุนไปตามตามความเป็นจริง ผ่านกลยุทธ์เชิงภาษา และกลยุทธ์การถ่ายทอดที่สามารถให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย ลดทอนคำภาษาบาลีที่ผู้คนจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงได้ถูกแปรเปลี่ยนให้เป็นการนำเสนอหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้กับศาสตร์อื่นได้สู่การสร้างองค์ความรู้ทางจริยศาสตร์แนวใหม่และการปรับมุมมองของพุทธศาสนิกชนที่ยังคงมีข้อจำกัดในเรื่องของภาษาและความศักดิ์สิทธิ์ของภาษาที่มีต่อการเข้าถึงธรรมะ⁶⁵

โดยรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ที่นำมาใช้เป็นพุทธนวัตกรรมนี้ กลุ่มเยาวชนที่เป็นเยาวชนและวัยรุ่นเริ่มต้นตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 จนถึงระดับอุดมศึกษาที่มีอายุระหว่าง 10-22 ปีได้รับการศึกษาธรรมะ 2 วิธี ประกอบด้วย 1) การบังคับ ได้แก่การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยใช้ตำราเรียน 2) ความสมัครใจคือการอ่านธรรมะประยุกต์และหนังสือธรรมะ โดยเฉพาะกลุ่มที่สองจะสร้างความหวังสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำพาหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ดังคำอธิบายที่ว่า “เด็กคือความหวังของโลก” ซึ่งหมายความว่าต้องให้ความสำคัญกับการปลูกฝังที่ผู้ใหญ่ควรให้ความสำคัญและทำให้เด็กสร้างความหวังและสามารถฝากความหวังได้โดยจะต้องส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม โดยมองว่าการมีความรู้อย่างเดียวอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่สังคมเนื่องจากจะใช้ความรู้ที่มีอยู่โดยปราศจากการควบคุมของคุณธรรมหรือหากมีเฉพาะคุณธรรมเพียงด้านเดียวก็ไม่สามารถจะกระทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเผยแพร่ธรรมะสู่เด็กและเยาวชนภายใต้ความคิด “การเปลี่ยนตน เปลี่ยนคนทั้งโลก” ผ่านการรับฟังการบรรยายหรือการสร้างห้องเรียนธรรมะด้วยแนวคิด “เรียน-เล่น-เป็น-เปลี่ยน” ประกอบขึ้นเป็นหลักสูตรเมตตาธรรมและไตรสิกขา (ศีล สมาธิปัญญา) ที่ประกอบไปด้วย

1. เรียน – เรียนทางธรรมนำทางโลก
2. เล่น – เล่นเพลินเจริญปัญญา
3. เป็น – เป็นให้ดีที่สุด ณ จุดที่เป็น
4. เปลี่ยน – เปลี่ยนตนเป็นคนใหม่

การเปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน ในพื้นที่ต่าง ๆ หลากหลายครอบครัว ได้เข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรม เพื่อเรียนรู้ชีวิต รู้จักและรักตนเอง หล่อหลอม จิตใจสู่การเป็นคนใหม่ โดยเชื่อว่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่สังคม สู่การสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนและคนทั่วไปสนใจศึกษาพระพุทธศาสนาเพิ่มมาก

⁶⁵ฉวีเมธย์ สุขไพฑูริย์, การประยุกต์แนวคิดการตลาดเพื่อสังคมในการเผยแพร่ธรรมะ กรณีศึกษา: พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), หน้า 77.

ขึ้น และการนำข้อคิด คติธรรมที่ได้จากการเข้าร่วมปฏิบัติและในทางอ้อมคือผู้รับชมรายการสามารถรับรู้/เรียนรู้ธรรมะผ่านการชมรายการไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน⁶⁶

ในการเรียนรู้ทำงานเด็กคืออนาคตของชาติ ฉะนั้นจึงมีแนวทางในการทำงานในอนาคตที่สามารถใช้ได้ทั้งตัวนักเรียน และคนที่จะเป็นผู้นำต่อไปในอนาคตที่ทำให้ทำงานไม่ว่าจะเป็นที่เรียนหรือทำงานข้างนอกได้อย่างมีความสุข 7 วิธี ดังนี้

วิธีที่ 1 ต้องแบ่งงานกันทำ ช่วยบริหาร ช่วยจัดการไม่แบกทุกอย่างไว้เพียงคนเดียว ซึ่งจะหนักทั้งกายและหนักทั้งใจ เนื่องจากมนุษย์สามารถทำทุกอย่างได้ทั้งหมด แต่จะทำตามสิ่งที่ตนเองมีความถนัดและเชี่ยวชาญ การรู้จักแบ่งงานและเลือกใช้คน จึงเป็นหลักการของผู้บริหารเนื่องจากไม่ว่ารูปแบบลักษณะงานจะมีความหนักอย่างไร ก็จำเป็นที่จะต้องแบ่ง “เวลา” ให้กับตนเองแสวงหาความสุขบ้าง

วิธีที่ 2 การกล้าคิด กล้าทำ กล้าเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความก้าว และการทำงานได้อย่างสร้างสรรค์หมายถึง กล้านำกล้าเปลี่ยนไปในทางที่ดีมีหลักการและเหตุผล ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับตนเอง และสภาพแวดล้อม

วิธีที่ 3 การมีความเข้าอกเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ ในทางกลับกันแต่หากทำงานโดยมิได้สนใจเอาแต่ใจตนเองโดยไม่สร้างความเข้าใจผู้ร่วมงานอาจนำไปสู่ความเบื่อหน่ายและความเกลียดชัง ส่งผลให้การทำงานที่ปราศจากความสุข

วิธีที่ 4 ต้องรู้จักแบบผู้เชี่ยวชาญ ต้องมีความรู้มีความสามารถอย่างแท้จริง สิ่งใดที่ไม่รู้จักจริงต้องกล้าที่จะเรียนรู้เพิ่ม เปิดใจรับสิ่งใหม่ๆ และยอมรับกับสิ่งที่ไม่รู้เพื่อเปิดโอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่

วิธีที่ 5 กายอยู่กับกิจ จิตอยู่กับงาน การทำงานให้ได้ผลประโยชน์สูงสุด จะต้องมีความตั้งมั่น ตั้งใจแน่วแน่ การทำงานที่ดีก็คือ การปฏิบัติธรรม เมื่อผลงานดีอาจสามารถเปรียบเทียบกับอนุสาวรีย์ของชีวิต หากงานไม่ดีก็จะกลายเป็นบาดแผลสำคัญที่ตอกย้ำหรือเครื่องประจานตัวเอง ดังนั้นจึงควรมีหลักธรรมะเข้ามาช่วยเสริม 4 ข้อคือ มีใจรัก พากเพียรทำ จดจำจ่อจิต และวินิจฉัย

วิธีที่ 6 การรู้ตัวตน รู้ว่าสิ่งที่ตัวเรากำลังทำอยู่นั้น ใช้ตัวตนจริงๆ หรือไม่ หรือเป็นเพียงบทบาทหนึ่งๆที่ผู้อื่นมอบให้ทำ เพราะว่าทำสิ่งที่บังคับฝืนใจทำ จะสะท้อนออกมาเป็นผลงานที่ไร้คุณภาพ ความรู้สึกเบื่อหน่ายเริ่มคืบคลานเข้ามา ขาดความเคารพนับถือในตัวเอง และกลายเป็นคนที่ทำอะไรก็ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากจิตใจไม่ยอมรับ หรือไม่มีความรู้สึกที่อยากจะทำงาน

วิธีที่ 7 การทำงานต้องอารมณ์ดีตลอดเวลา ก็จะมีมีความสุข เพราะนอกจากจะทำให้สุขภาพจิตดีแล้ว ยังทำให้อายุยืนด้วย ธรรมะที่จะทำให้อารมณ์ดีก็คือ มีสัมมาทิฐิรู้ตัวริถูกทาง วางตน

⁶⁶ทรูปลูกปัญญา, “การเปลี่ยนตน เปลี่ยนคนทั้งโลก”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.trueplookpanya.com> [24 มกราคม 2564].

ให้เหมาะสม ขึ้นชมคนอื่น ไม่ฝืนสังขาร ทำงานสุจริต ผักจืดให้สูง ไม่ปรุงแต่งความคิด ไม่ยึดติดโลกธรรม⁶⁷

สรุปได้ว่ารูปแบบการเรียนรู้ใหม่ตามแบบ พระมหาวชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) โดยมีนัยว่า การศึกษาไม่ได้ความว่าจบการเรียนรู้ และบัณฑิตที่ดีต้องมีต้องมีปริญญาสองใบ คนที่ดีต้องมีหัวใจเป็นมนุษย์ โดยได้ให้ความเห็นของการเรียนรู้ว่าเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในผลลัพธ์ที่ดี เช่น การเข้าใจในชีวิตตนเอง มีความรู้คู่คุณธรรม นำพาไปสู่ความเจริญ หรือกรอบแนวคิดที่ว่าด้วย “การเปลี่ยนตน เปลี่ยนคนทั้งโลก” และ “เรียน-เล่น-เป็น-เปลี่ยน” เป็นแนวทางในการให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักการตัดสินใจ และนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

2.3.2 พิธีกรรมใหม่

ในรูปแบบของพิธีกรรมใหม่นี้ผู้วิจัยหยิบยืมจาก ดิซ นัท ฮันท์ มหาเถระฝ่ายมหานิกาย เซน ผู้ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้แก่คนทั้งโลกชาวเวียดนามผู้นี้มีผลงานที่โดดเด่นมากมาย หนังสือหลายเล่มของท่านมียอดจำหน่ายสูงมาก ทั้งในอเมริกา และยุโรป แม้กระทั่งนิตยสารไทม์ยังยอมรับยกย่องให้เป็น “Helo” ที่มุ่งมั่นทำงานด้วยแรงปรารถนาที่ขับเคลื่อนเพื่อให้สังคมมุ่งสู่ ความสงบ ร่มเย็น ความดีงาม ทุกหนทุกแห่งที่ไปท่านจะบรรยายธรรมะปฏิบัติ หลักการเจริญสติ อันเป็นเครื่องมือ ในการตระหนักรู้เท่าทันความคิดทุกขณะลมหายใจ หลักปฏิบัติและคำสอนของท่านสร้างความสงบ ร่มเย็น ความรัก ความเมตตา ความเข้มแข็งอดทน ให้บังเกิดขึ้นในดวงจิตของผู้คนมากมาย การตื่นตัวที่จะเรียนรู้ถึงมรรคาแห่งการปฏิบัติเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะที่หมู่บ้านพลัมอันเป็นสำนักในฝรั่งเศสทุก ๆ ปี จะมีผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนนับพันคนในคราวเดียวกัน ซึ่งคนเหล่านี้มาจากทุกทวีปทั่วโลก ซึ่งในหลักการของผู้พิธีกรรมใหม่นี้ ท่านได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาว่า เนื่องด้วยคติข้อหนึ่งที่แพร่อยู่ในพุทธศาสนาหายาน คือ วิถีทางพุทธธรรม คือ วิถีทางแห่งชีวิต ท่านจึงนำธรรมสู่ชีวิตประจำวัน เช่น การฝึกลมหายใจ เพื่อนำสู่ “สติ” และ “สันติ” เพราะท่านไม่เชื่อเรื่องการใช้ความรุนแรงแก้ปัญหาแต่เชื่อในสันติวิธี คือ สิ่งที่ขบวนการชาวพุทธทำ คือ อุทิศตัวเพื่อสันติภาพโดยไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เป็นการต่อสู้อุทิศตัวซึ่งมีแรงขับเคลื่อนจากภายใน คือ เมตตา กรุณา และหว่านความรัก ลงไปในจิตใจของผู้คน⁶⁸ โดยพิธีกรรมตามหลักของ ดิซ นัท ฮันท์ ที่ผู้วิจัยได้เลือกใช้ในเชิงพุทธมีดังนี้

1) **พิธีกรรมในการกราบ** ในพระพุทธศาสนามีการปฏิบัติเรียกว่า “กราบสามผัสพื้น” ที่ช่วยให้เราตระหนักถึงความปรารถนาของเราในการสรรค์สร้างพลังแห่งความรัก การเข้าถึงความทุกข์ของ

⁶⁷ว. วชิรเมธี, *ธรรมมะงอกงาม*, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2551), หน้า 40.

⁶⁸สุทธาสินี จิตรกรรมไทย, “ประวัติและปฏิปทา ท่าน ดิซ นัท ฮันท์”, *หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน*, ฉบับที่ 1067, วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2550, หน้า 34.

ผู้อื่น ความเบิกบาน และความวางใจเป็นกลาง ให้บรรลุผลความเป็นจริงได้ ในระหว่างการปฏิบัตินี้ เราจะก้มลงกราบสัมผัส อย่างตั้งใจลึกซึ้ง 6 ครั้ง โดยศิโรราบต่อพื้นดินและต่อธรรมชาติอันแท้จริงของเรา เราก้มลงกราบสัมผัสพื้นดิน ด้วยหน้าผาก ขา และมือทั้งสองข้าง เพื่อที่ให้เราร่างกายและจิตใจของเราจะได้หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว และเปิดโอกาสให้เราก้าวข้ามพ้นตัวตนที่แสนจะน้อยนิดของเรา เราจะวางความอหังการ ความเชื่อ ความกลัว ความแค้นเคือง หรือแม้แต่ความหวังและเข้าไปสู่โลกของ “สรรพสิ่งดังที่เป็นอยู่”⁶⁹ โดย ดิซ นัท ฮันท์ ได้อธิบายเกี่ยวกับการกราบว่า “เมื่อเธอกกราบสัมผัสพื้นดิน ขอให้น้อมกายลงใกล้พื้นดินมาก ๆ และให้ตัวเองเป็นเสมือนหนึ่งกับแม่ธรณี เธอจะถูกหลอมรวมเข้าไว้ด้วยกันกับโลก หากฝึกในบ้านก็ให้ปูเสื่อจะได้ไม่เปื้อนฝุ่น พยายามน้อมไหว้กับพื้นหรือบนเสื่อให้ได้สัก 3 – 4 นาที ยิ่งเธอน้อมได้แนบชิดพื้นดินและละลายลงไปในพื้นที่ได้มากเท่าไรก็ยิ่งดี เธอจะสิ้นไร้ตัวตน ไม่เป็นอะไรสักสิ่งแต่กลับกลายเป็นสรรพสิ่ง⁷⁰ ซึ่งการกราบ 3 ครั้งมีริยาความหมายดังนี้

ครั้งที่ 1 ลูกขอสัมพันธ์เชื่อมโยงกับบรรพบุรุษผู้สืบสานสายเลือด และบรรพบุรุษทางจิต วิญญาณของลูกได้แก่ พระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ คณะอริยสงฆ์ผู้เป็นสาวกของพระศาสดา พระอรหันต์เจ้าทุกสมัยอีกครั้ง ครูทางจิตวิญญาณที่มีชีวิตอยู่หรือล่วงลับไปแล้ว ท่านทั้งหลายเหล่านั้นดำรงอยู่ในตัวลูก เพราะท่านได้ถ่ายทอดจิตวิญญาณที่มีชีวิตอยู่หรือล่วงลับไปแล้ว ท่านทั้งหลายเหล่านั้นดำรงอยู่ในตัวลูกเพราะท่านได้ถ่ายทอดเมล็ดพันธ์ แห่งศานติ ปัญญา ความรักและความสุขในตัวลูก ท่านได้ปลุกความเข้าใจและความกรุณาในตัวลูกให้ตื่นขึ้น ในทำนองเดียวกันลูกขอยอมรับบรรพบุรุษทางฝ่ายบิดา ฝ่ายมารดา ลูกยอมรับคุณสมบัติที่ดีและการกระทำที่ดีของท่าน พร้อมกันนั้นลูกยังยอมรับจุดอ่อนทั้งหลายของท่านด้วยบรรพบุรุษทางจิตวิญญาณและทางสายเลือด ผู้สืบทอดทางจิตวิญญาณและทางสายเลือดนั้น ดำรงอยู่ทั้งหมดในตัวลูก ลูกคือท่าน ท่านคือลูก ลูกมิได้มีตัวตนที่แยกออกมา แต่ทั้งหมดนั้นดำรงอยู่ในกระแสธารของชีวิตอันไหลเนื่องอยู่ไม่ขาดสาย

ครั้งที่ 2 ลูกขอสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมนุษย์ทุกคนและสรรพชีวิตทั้งผอง ซึ่งมีชีวิตอยู่ ณ ขณะนี้ โลกนี้ ลูกเป็นหนึ่งเดียวกับชีวิตอันมหัศจรรย์ที่แผ่ขยายออกไปทั่วทุกสารทิศ ลูกเห็นความเกี่ยวเนื่องอย่างแนบแน่นของตัวลูกและสรรพสิ่งอื่นๆ ว่าเราเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขของกันและกัน ลูกเป็นหนึ่งเดียวกับบรรดาผู้ตื่นรู้ที่ได้ตรัสรู้ความจริงว่า ไม่มีเกิด ไม่มีตาย และพิจารณาการเกิด การตาย ความสุข ความทุกข์ ด้วย สายตาอันสงบนิ่ง ลูกเป็นหนึ่งเดียวกับกาลยาณมิตรเหล่านั้นที่ดำรงอยู่ในทุกหนทุกแห่งทั่วโลก เป็นผู้มีส่วนดีสุดในเรื่อใจ ผู้เปี่ยมไปด้วยความรักและความเข้าใจ ผู้สัมผัสกับสิ่งอันประเสริฐ เป็นหนึ่งเดียวกับสรรพสัตว์ทั้งหมดทั้งปวงที่มีชีวิตอยู่ ณ ปัจจุบันขณะนี้ ทั้งเหล่าอริยบุคคลซึ่งได้บรรลุสัจภาวะแห่งการไม่เกิด ไม่ตาย สามารถมองดูการเกิดการตายและความทุกข์

⁶⁹ดิซ นัท ฮันท์, คำสอนว่าด้วยรัก, แปลโดย นัยนา นาควัชระ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง , 2558) หน้า 181.

⁷⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 184.

ความสุขได้ด้วยสายตาอันสงบนิ่ง เป็นผู้จิตเปี่ยมล้นด้วยความสงบความเข้าใจและความรัก สามารถสัมผัสสภาวะที่ช่วยบำรุงรักษาเยี่ยวาและทำให้เข้มขึ้นอีกทั้งสามารถโอบอุ้มโลกด้วยการกระทำอันเปี่ยมล้นไปด้วยความรักและอาทร การกราบสัมผัสพื้นดินครั้งที่ 2 นี้เป็นเสมือนเส้นแนวราบ ซึ่งหมายถึงปัจจุบันขณะนี้และรู้ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ไร้ตะเข็บและรอยต่อ

ครั้งที่ 3 ลูกขอปล่อยวางความคิดว่า ตัวลูกดำรงอยู่เพียงในร่างกายนี้ และช่วงชีวิตลูกนั้นจำกัด ลูกเห็นแล้วว่าร่างกายอันประกอบไปด้วยธาตุ 4 นี้มิใช่ตัวตนของลูก และลูกก็มิได้ถูกจำกัดไว้ในร่างกายนี้ การกราบสัมผัสพื้นดินครั้งที่ 3 นี้ มีลักษณะเป็นวงกลมที่โอบล้อมการกราบสองครั้งแรกเป็นแนวนอนและแนวตั้ง นี่คือการปฏิบัติตามพระสูตร “เพชรตัดทำลายมายา” (วัชรปรัชญาปารมิตาสูต) ซึ่งปฏิเสธความคิดที่ว่ากายนี้คือ ฉันและอายุขัยนี้คืออายุฉัน⁷¹

2) พิธีกรรมในการนั่งสมาธิ เมื่อเราต้องการจะลดความเร่งร้อนของชีวิตลงเพื่อกลับเข้าสู่ตัวเอง เธอไม่จำเป็นต้องรีบกลับบ้านเพื่อเข้าไปนั่งในห้องภาวนาหรือรีบไปยังศูนย์ฝึกสมาธิ เพื่อฝึกหายใจอย่างมีสติ เราหายใจอย่างมีสติที่ไหนก็ได้ไม่ว่าจะนั่งบนเก้าอี้ที่ทำงานหรือนั่งในยวดยานพาหนะต่าง ๆ แม้ขณะอยู่ในศูนย์การค้าที่เต็มไปด้วยผู้คนเราก็สามารถฝึกหายใจอย่างมีสติ แล้วยิ้มให้กับตนเองทั้ง ๆ ที่ยืนอยู่อย่างนั้นแหละไม่ว่าเราจะอยู่ที่ไหนเราก็สามารถฝึกหายใจอย่างมีสติได้เราทุกคนต้องกลับเข้าหาตัวเองเป็นครั้งคราวเพื่อที่เราจะสามารถเผชิญกับความยุ่งยากต่าง ๆ ในชีวิตได้ เราสามารถทำได้ไม่ว่าอยู่ในอิริยาบถใดก็ตามไม่ว่าจะ ยืน นั่ง นอน เดิน ถ้าเรานั่งได้ทำนั่งย่อมนั่นคงกว่าทำอื่น ดิช นัท ฮันท์ กล่าวอีกว่า เราไม่อาจสงบและมีความสุขได้หากขาดความมั่นคง เราารู้สึกกระวนกระวายปั่นป่วนใจผู้อื่นก็ไม่เห็นว่าเราจะเป็นที่พึ่งพาอาศัยได้เช่นกัน ดังนั้นการฝึกปฏิบัติเพื่อน้อมนำความมั่นคงและความหนักแน่นมาสู่ร่างกายและจิตใจของเรานั้นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เมื่อหายใจด้วยความตระหนักรู้ด้วยความสงบ เธอจะสร้างความหนักแน่นภายในให้กลับคืนขึ้นอีกครั้ง เมื่อเธอนั่งขัดขาในรูป ดอกบัวเต็มดอกหรือดอกบัวครึ่งดอก ร่างกายและจิตใจของเธอจะมีความมั่นคง⁷² โดยการนั่งสมาธินั้นสอดคล้องกับ การฝึกอบรมสติ 14 ประการ ตามที่ท่าน ดิช นัท ฮันท์ ที่ท่านกล่าวสอนชาวพุทธไว้ได้อย่างแยบคายถึงหลักปฏิบัติตนเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของชีวิต ดังนี้

หลักที่ 1. ไม่พึ่งคลังไคล้บูชา หรือยึดมั่นแน่นหนาในหลักธรรม พระคัมภีร์ ทฤษฎี บุคคล หรือความเชื่อ แม้แต่ที่มีในพุทธศาสนา เพราะระบบคิดทางพุทธเป็นเพียงอุบายวิธีหาได้เป็นความจริงสัมบูรณ์ไม่

หลักที่ 2. ไม่พึ่งคิดว่าความรู้ที่เรามีในตอนนี้เป็นสิ่งที่ไม่แปรเปลี่ยน หรือเป็นความจริงสูงสุด หลีกเลี่ยงการมีใจคับแคบและถูกรอบกั้นด้วยวิธีคิดที่เธอใช้อยู่ในปัจจุบัน เรียนรู้และฝึกฝนความไม่

⁷¹อ้างแล้ว, หน้า 213-226.

⁷²ดิช นัท ฮันท์, สันติภาพทุกย่างก้าว, แปลโดย ประชาหุตานุวัต, สุภาพร พงศ์พฤกษ์, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, 2554), หน้า 40 - 41.

ยึดมั่นถือมั่นในความคิดของตนเพื่อสามารถเปิดใจรับความเห็นต่างของผู้อื่น เพราะสังขารมถุกค้นพบได้ในชีวิตของคนทุกคนและไม่ได้จำกัดอยู่ในความรู้เชิงทฤษฎีเท่านั้น จงพร้อมที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต และสังเกตความเป็นจริงในตนเองและในโลกอยู่ตลอดเวลา

หลักที่ 3. ไม่พึงบีบบังคับผู้อื่นรวมถึงเด็กและเยาวชนด้วยหนทางใด ๆ ที่เป็นไปเพื่อการยึดเยียดความคิดและความเชื่อ ไม่ว่าจะเป็นโดยการใช้อำนาจ คำขู่ ผลตอบแทน โฆษณาชวนเชื่อหรือแม้กระทั่งการศึกษา ทว่าการพูดคุยรับฟังกันด้วยความเข้าใจสามารถช่วยให้ผู้อื่นละวางจากโรคคลั่งศาสนาและภาวะจิตใจอันคับแค

หลักที่ 4. ไม่พึงหลีกเลี่ยงความทุกข์หรือปิดหูปิดตาเบี่ยงหน้าความทุกข์ ไม่พึงสูญเสียการตระหนักรู้ถึงการมีอยู่ของความทุกข์ในสรรพชีวิตในโลก พึงหาหนทางที่จะอยู่กับผู้ที่กำลังทุกข์ทนลงไปสัมผัสพวกเขา เยี่ยมเยือน สบตาและสดับรับฟัง หนทางเช่นนี้จะน มาซึ่งการปลุกตัวเธอและเพื่อนมนุษย์ให้ตื่นรู้ต่อความเป็นจริงของทุกขสัจจในโลก

หลักที่ 5. ไม่พึงสะสมความมั่งคั่งในขณะที่คนเป็นยังขาดแคลนและหิวโหย อย่าได้เอาชื่อเสียงผลกำไร ความร่ำรวยหรือความสุขในรสสัมผัส เป็นเป้าหมายสูงสุดในชีวิต พึงดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายแบ่งปันเวลา กำลังและวัตถุสิ่งของให้แก่คนที่เขาต้องการ

หลักที่ 6. ไม่พึงรักษาความโกรธเกลียดเคียดแค้น เรียนรู้ที่จะวางทะเลาะและแปรเปลี่ยนตราบที่มันยังคงเป็นเมล็ดพันธุ์อยู่ในจิตใจของเธอและเมื่อใดที่มันเผยขึ้นพึงกำหนดรู้ที่ลมหายใจ เพื่อจะได้มองเห็นและเข้าใจธรรมชาติของความโกรธเกลียดนั้น

หลักที่ 7. ไม่พึงปล่อยให้สติหลุดลอยทั้งต่อตนเองและต่อสิ่งรอบตัว ฝึกปฏิบัติการมีสติในลมหายใจเข้าออกเพื่อจะได้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวในปัจจุบันขณะ พึงสัมพันธ์อยู่กับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นอันน่าตื่นตาตื่นใจ สดใหม่และเปี่ยมด้วยพลังเยียวยา ทั้งภายในและรอบ ๆ ตัวเธอหว่านเมล็ดพันธุ์แห่งความรื่นรมย์ สันติและความเข้าใจในตนเอง เพื่อจะได้เกื้อหนุนต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในจิตสำนึกของเธอ

หลักที่ 8. ไม่พึงใช้คำพูดอันนำไปสู่ความแค้นเคืองหรือเป็นเหตุให้สังคมแตกแยก พึงพยายามทุกวิถีทางที่จะสร้างความเข้าใจระหว่างกันและคลี่คลายความขัดแย้งทั้งปวง แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยเพียงไร ก็ตาม

หลักที่ 9. ไม่พึงพูดสิ่งที่ไม่เป็นความจริง เพื่อประโยชน์ตนหรือเพื่อให้ผู้อื่นประทับใจ ไม่พึงใช้คำพูดที่ก่อให้เกิดการแตกแยกและความเกลียดชัง ไม่พึงเผยแพร่ข่าวสารที่เธอไม่รู้อย่างแน่ชัด ไม่วิพากษ์วิจารณ์หรือประณามในสิ่งที่เธอไม่แน่ใจ พึงใช้คำพูดอย่างจริงใจและสร้างสรรค์ มีความกล้าที่จะพูดและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์แห่งความไม่เป็น ธรรม แม้จะน มาซึ่งภัยคุกคามต่อความปลอดภัยของตัวเองก็ตาม

หลักที่ 10. ไม่พึงใช้ชุมชนทางพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์หรือผลกำไรแก่ตนเอง หรือ แปรเปลี่ยนสังฆะเป็นพรรคการเมือง ทว่าชุมชนทางพุทธศาสนาควรมีจุดยืนที่ชัดเจนในการต่อต้าน การกดขี่และไร้ความยุติธรรมและควรเป็นหัวหอกให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ดังกล่าว โดย ปราศจากการเข้าไปร่วม

หลักที่ 11. ไม่พึงประกอบอาชีพที่เป็นภัยต่อมนุษย์และธรรมชาติ ไม่พึงร่วมลงทุนในบริษัท และบริษัทที่เอาใจเอาเปรียบผู้อื่น พึงเลือกประกอบอาชีพที่ช่วยให้เธอได้ตระหนักถึงคุณค่าของ ความรักและความ กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์

หลักที่ 12. ไม่ฆ่า ไม่ปล่อยให้ผู้อื่นลงมือฆ่า พึงพยายามทุกวิถีทางที่จะปกป้องชีวิตและ ป้องกันไม่ให้เกิดสงคราม

หลักที่ 13. ไม่พึงเป็นเจ้าของสิ่งใดที่ควรเป็นของผู้อื่น เคารพในทรัพย์สินของผู้อื่น และ ป้องกันไม่ให้ผู้อื่นหากำไรจากความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์บน โลก

หลักที่ 14. ไม่พึงใช้ร่างกายในทางที่ผิด เรียนรู้ที่จะดูแลร่างกายด้วยความเคารพ ไม่พึงมอง ร่างกายเป็นเพียงเครื่องมือ สงวนพลังชีวิต (พลังทางเพศ, ลมหายใจ, จิตวิญญาณ) เพื่อการรู้แจ้งใน หนทางอันประเสริฐ สำหรับฆราวาสการแสดงออกทางเพศไม่พึงเกิดขึ้นโดยปราศจากความรักและข้อ ผูกมัดทางใจ ในสัมพันธภาพทางเพศ พึงตระหนักถึงความทุกข์ที่สามารถเกิดขึ้นได้ในอนาคตสร้างความ ชัดแย้งระหว่างฝักฝ่าย⁷³

3) พิธีกรรมในการสนทนาธรรม ซึ่งเป็นส่วนของกิจกรรมที่มีพิธีกรรมมาร่วมด้วยเป็นการ เปิดโอกาสให้บุคคลนั้นกล่าวทุกสิ่งที่อยู่ในใจ แล้วเรายังจะได้รับประโยชน์จากการฟังด้วยปัญญาและ ความใจอย่างลึกซึ้ง ด้วยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เราต้องสนับสนุนให้เขาในทุกสิ่ง ที่ อยู่ในใจออกมาให้หมด โดยที่เราจะไม่ขัดหรือพยายามแก้ไขคำพูดใด ๆ ของเขาในเวลานั้น การฟัง อย่างลึกซึ้งเป็นการปฏิบัติภาวนาที่จะนำมาซึ่งปาฏิหาริย์ในการบำบัดเยียวยา ลองคิดถึงคนที่มีความ เดือดร้อนและความทุกข์ใจที่ไม่มีใครสามารถรับฟังหรือเข้าใจได้เราสามารถเป็นพระโพธิสัตว์ ซึ่ง หมายถึงบุคคลที่มีชีวิตอยู่ด้วยความเมตตาอันยิ่งใหญ่ต่อทุกสรรพชีวิตสามารถนั่งและรับฟังอย่างลึกซึ้ง เพื่อบรรเทาความทุกข์ของผู้อื่นได้ เมื่อเราฝึกรับฟังอย่างลึกซึ้งกลับใครสักคน เราควรใช้สติเตือน ตนเองว่าเราจะรับฟังด้วยจุดประสงค์หนึ่งเดียว คือ จะช่วยพวกเขาให้ปลดปล่อยใจให้ว่างและบรรเทา ความเจ็บปวด เมื่อเราสามารถรักษาความตั้งใจและมีสติเช่นนี้ไว้ เราจะสามารถฟังอย่างลึกซึ้งต่อไปได้ แม้คำพูดของบุคคลผู้นั้นจะเจือปนด้วยการรับรู้ที่ผิด ความขมขื่นการประชดประชัน การตัดสินและ การใส่ความรับฟังอยู่เช่นนี้สัก 1 ชั่วโมงสามารถลดทอนความทุกข์ของบุคคลได้อย่างมากมายและยัง ช่วยให้เขารู้สึกเบาสบายขึ้นอย่างมาก ความอดทนคือหนึ่งในเครื่องหมายแห่งความรักแท้ เราควรรอ

⁷³ธรรมปฎิญาณ และจิตตวชิร, เมล็ดพันธ์แห่งธรรม 3 จอมปราชญ์แห่งพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์กราฟิค, 2559), หน้า 79 - 82.

และหาโอกาสที่เหมาะสมภายหลังเพื่อให้ข้อมูลที่จะช่วยให้บุคคลนั้นแก้ไขการรับที่ผิดของตน โดยที่ เราจะไม่พยายามให้ข้อมูลทั้งหมดในคราวเดียว เพราะเขาอาจไม่สามารถย่อยข้อมูลชิ้นใหญ่ได้ทั้งหมด และยังสามารถปฏิเสธข้อมูลเหล่านั้นจนหมดสิ้น เราควรทยอยให้ข้อมูลในปริมาณที่เหมาะสมให้มีขนาดเล็ก ๆ พอที่เขาจะรับได้ จนในที่สุดเขาจะเป็นอิสระจากการยึดมั่นในการรับรู้ที่ผิดทั้งปวง นอกจากนี้ การรับฟังอย่างไม่ตัดสินใจยังเปิดโอกาสให้เราได้ค้นพบและแก้ไขการรับรู้ที่ผิดของตัวเองด้วยเช่นกัน เมื่อประสบการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น เราจะสามารถกล่าวคำขอโทษกับผู้อื่นได้ทันที⁷⁴ โดย จุดมุ่งหมายนี้เพื่อการใช้วาจาแห่งความรักก็เป็นการปฏิบัติอย่างหนึ่งด้วยเช่นกัน เรามีสิทธิและหน้าที่ ที่จะบอกความจริงทั้งหมด ความคิดและความรู้สึกของเราทั้งหมดรวมทั้งความยากลำบากและความ ทุกข์ของเราด้วย แต่เราจะไม่ใช่คำพูดที่ตัดสินที่ตำหนิที่ไม่น่าฟังหรือคำพูดจากความรำคาญใจ เราจะ สื่อสารด้วยภาษาแห่งรัก เราจะพูดถึงเฉพาะความยากลำบากและความทุกข์ของตัวเองเท่านั้น เพื่อ ผู้ที่รับฟังจะได้เข้าใจและสามารถช่วยเหลือเราได้ เรายอมรับว่าเราอาจจะมีการรับรู้ที่ไม่ถูกต้องและ เราขอให้ผู้อื่นช่วยให้เราเห็นถึงความรับรู้ผิดนั้น ขอให้เขาให้ข้อมูลที่ถูกต้องที่เรายังขาดอยู่ การฝึกใช้ วาจาแห่งรักร่วมกับการฝึกรับฟังอย่างลึกซึ้ง มีอานิสงส์ในการฟื้นฟูการสื่อสารระหว่างกันและสร้าง ความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งบำรุงหล่อเลี้ยงกัน วาจาแห่งความรักอย่างมีสติก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและ บำบัดเยียวยาไม่เพียงแต่เฉพาะกับผู้รับ แต่กับผู้ส่งด้วยเช่นกัน⁷⁵

สรุปได้ว่า พิธีกรรมใหม่ พิธีกรรมใหม่นี้ผู้วิจัยหยิบยืมจาก ดิซ นัท ฮันท์ มหาเถระ ฝายมหายานนิกายเซน ผู้ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้แก่คนทั้งโลกชาวเวียดนามผู้นี้มีผลงานที่โดดเด่น ประกอบด้วย 1) พิธีกรรมในการกราบ ในพระพุทธศาสนามีการปฏิบัติเรียกว่า “กราบสามผัสพื้น” ที่ช่วยให้เราตระหนักถึงความปรารถนาของเราในการสรรค์สร้างพลังแห่งความรัก การเข้าถึงความ ทุกข์ของผู้อื่น 2) พิธีกรรมในการนั่งสมาธิ เมื่อเราต้องการจะลดความเร่งร้อนของชีวิตลงเพื่อกลับเข้าสู่ ตัวเอง เธอไม่จำเป็นต้องรีบกลับบ้านเพื่อเข้าไปนั่งในห้องภาวนาหรือรีบไปยังศูนย์ฝึกสมาธิ 3) พิธีกรรม ในการสนทนาธรรม ซึ่งเป็นส่วนของกิจกรรมที่มีพิธีกรรมมาร่วมด้วยเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นกล่าว ทุกสิ่งที่อยู่ในใจ แล้วเรายังจะได้รับประโยชน์จากการฟังด้วยปัญญาและความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

2.3.3 จิตอาสาเชิงพุทธ

จิตอาสาเชิงพุทธนี้ ปรากฏในพุทธประวัติคือเมื่อพระพุทธเจ้าได้สร้างพุทธสาวกหรือพระ อริยสงฆ์สาวก ซึ่งเป็นผู้มีความเข้าใจในความจริงสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ หรือเรียกอีกอย่างว่า อนุพุทธ

⁷⁴ดิซ นัท ฮันท์, สันติสุขทุกกลมหายใจ, แปลโดย จิตร ติณทเสถียร, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : ปริมาต์ พับลิชชิ่ง, 2558), หน้า 108 -110.

⁷⁵ดิซ นัท ฮันท์, สันติสุขทุกกลมหายใจ, แปลโดย จิตร ติณทเสถียร, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : ปริมาต์ พับลิชชิ่ง, 2558), หน้า 112.

คือผู้ตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้าได้แล้ว และเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นบุคลากรที่จะนำความจริงของชีวิตและสรรพสิ่งออกไปประกาศเผยแผ่ให้เป็นที่ประจักษ์ต่อบุคคลในชุมชนต่าง ๆ ประเด็นสำคัญในเรื่องจิตอาสา คือ หลังจากพระพุทธเจ้าได้ให้กำเนิดพระสงฆ์สาวกในพระพุทธศาสนาด้วยวิธีที่เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสมปทา จนได้พุทธสาวกที่เป็นพระอริยบุคคล มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการทำงานที่ต้องมีความเสียสละอันสูงยิ่ง ซึ่งในเวลานั้นมีจำนวนถึง 60 รูปแล้ว ทั้งหมดได้กลายเป็นพุทธสาวกหรือพุทธบุคคลต้นแบบ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการประกาศธรรมให้กระจายออกไปตามพุทธจิตอาสา โดยการประกาศพระศาสนาในยุคต้นพุทธกาลนั้น เป็นการวางพื้นฐานของการสร้างพุทธชุมชนขึ้นด้วยการส่งพุทธสาวกออกไปทำหน้าที่ให้บรรลุผลด้วยพระดำริที่ว่า ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธูลิในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรมภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณิคมเพื่อแสดงธรรม⁷⁶ พุทธจิตอาสา (พุทธปณิธาน ก็เรียก) ซึ่ง คำว่า “จิตอาสา” เป็นคำศัพท์ร่วมสมัย ไม่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก แต่ในนัยของจิตอาสา เมื่อพิจารณาตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้มีความเห็นว่าใกล้เคียงกับคำว่า เมตตา และ กรุณา โดยบริบทของจิตอาสาในทางธรรมนั้น คำว่า “จิตอาสา” ส่วนใหญ่ใช้ ความหมายในทางโลก คือ การเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือส่วนรวมหรือผู้ตกทุกข์ แต่คำว่า “จิตอาสา” ก็มีมิติในทางธรรมด้วย เพราะเกิดจากความเมตตา กรุณา และการคิดถึงประโยชน์สุขของผู้คน รวมทั้งมีทัศนคติที่เห็นการเชื่อมโยงระหว่างตนเองกับสังคมและตนเองกับเพื่อนมนุษย์ นั่นคือ เห็นว่าความสุขของตนเองต้องไม่แยกจากความสุขของผู้คนด้วย “จิตอาสาทางพระพุทธศาสนา มาจากประโยคที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งกับพระอรหันต์ 60 รูป โดยพระพุทธเจ้าส่งพระอรหันต์ไปประกาศพระศาสนาด้วยประโยคนี้นี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย จงจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อชนหมู่มา เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มา เพื่ออนุเคราะห์ต่อชาวโลก”⁷⁷ ในส่วนนี้ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน หากคนในสังคมขาดจิตอาสา อาจจะมีผลกระทบหลายๆ ส่วน ได้แก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน ประเทศ และระดับโลก ยกตัวอย่าง เช่น ผลกระทบที่ใกล้ตัวและเห็นชัดที่สุด คือ ผลกระทบในระดับบุคคลหากบุคคลใดขาดจิตสำนึกของการเป็นจิตอาสา ย่อมความสร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและสร้าง

⁷⁶ดูรายละเอียดที่ วิ.ม. (ไทย) 4/32/40

⁷⁷ดิช นัท ฮันท์, สันติสุขทุกกลมหายใจ, แปลโดย จิตร ติตฺตเสถียร, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร :ฟรีมายด์ พับลิชชิ่ง, 2558), หน้า 112.

ความเดือดร้อนให้กับคนอื่น ได้แก่การทิ้งขยะมูลฝอยไม่ถูกที่ การไม่รักษาสิ่งของที่เป็นของสาธารณะ การเพิกเฉยต่อผู้ที่กำลังตกอยู่ในความเดือดร้อนหรือต้องการความช่วยเหลือ เป็นต้น โดยจิตอาสาเป็นคุณลักษณะของบัณฑิตที่สามารถเชื่อมได้กับทุกพันธกิจ และสอดคล้องกับอัตลักษณ์ บัณฑิตต้องมีศรัทธา ในการอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา และเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น การเป็นผู้มีจิตอาสา จึงแสดงให้เห็นถึงศรัทธาของการเป็นผู้ให้ที่ไม่หวังสิ่งใดตอบแทน อาจเป็นการให้บริการทางวิชาการ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานก็ดีสิ่งเหล่านี้เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยหรือของหน่วยงานได้เป็นอย่างดี⁷⁸ ในการช่วยเหลือบุคคลอื่นหรือสังคมเพื่อป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหา หรือพัฒนาสังคม ด้วยความเสียสละ ความสมัครใจ ความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งของอื่นใด นอกจากความสุขใจ และความภาคภูมิใจในผลงานที่ตนเองได้บำเพ็ญประโยชน์โดยการช่วยเหลือบุคคลอื่นและสังคม ตามกำลังความสามารถของตนเองที่มีอยู่อย่างเต็มที่ จิตอาสาจึงเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนฐานของความเมตตา คือความรัก ความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์หรือสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ร่วมโลกเดียวกัน การตระหนักรู้ถึงปัญหา ความทุกข์หรือความเดือดร้อนของบุคคลหรือสัตว์อื่นให้มาเป็นปัญหา ความทุกข์ หรือความเดือดร้อนของตนเอง และเป็นกระบวนการแห่งความกรุณา คือความสงสาร ความปรารถนาอยากให้บุคคลอื่น สัตว์อื่น หรือคนในสังคมมีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข จึงพยายามทุกวิถีทางในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งหลาย ทั้งร่างกาย แรงใจและสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ประสบกับปัญหา หรือเพื่อขับเคลื่อนระบบต่าง ๆ ในสังคมให้เป็นไปในแนวทางที่สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมตามหลักการในพระพุทธศาสนา สามารถเรียกบุคคลผู้มีจิตอาสาว่า “เป็นผู้บำเพ็ญพรতিประโยชน์”⁷⁹ ซึ่งเป็นความคิดและการกระทำเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นหรือสังคมนั้น ต้องเป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งความเห็น และความดำริไปในแนวทางที่ถูกต้องเป็นเบื้องต้นก่อน จึงจะสามารถทำงานเพื่อผู้อื่นได้ในทางพระพุทธศาสนาเรียกตามกระบวนการของอริยมรรค⁸⁰

ธรรมชาติของการทำงานจิตอาสา หากพิจารณาจากคนทำงานจิตอาสาอย่างแท้จริงแล้วมีเป้าหมาย 2 อย่างคือ (1) เป้าหมายเชิงสังคมคือการได้ช่วยเหลือบุคคลอื่นให้ได้รับความสุข เกิดสังคมแห่งการช่วยเหลือและเอื้ออาทร เกิดสังคมที่มีการเสียสละแบ่งปัน เกิดสังคมแห่งมิตรภาพ (2) เป้าหมายส่วนบุคคลคือความสุข ความภูมิใจและความสบายใจที่ได้ช่วยเหลือ เป็นผู้ทำประโยชน์แก่สังคม มีคุณภาพจิตที่เข้มแข็งพร้อมที่จะเสียสละ เป็นแบบอย่างแก่คนอื่น แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับบุคคลที่ทำงานจิตอาสาด้วย เป้าหมายตามที่กล่าวนี้เป็นเป้าหมายที่พิจารณาจากการทำงานจิตอาสาของพระ

⁷⁸A S Hornby, *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, 7 th Edition, (Oxford University Press, 2005), p. 1421, 1647

⁷⁹ดูรายละเอียดที่ ที.ปา. (ไทย) 11/275/222.

⁸⁰ดูรายละเอียดที่ ที.สี. (ไทย) 9/254/193

อริยบุคคล เช่น พระทัฬหฬลบุตรที่เสียสละรับภาระทำงานเพื่อคณะสงฆ์ในเรื่องการแจกเสนาสนะ⁸¹ ซึ่งประโยชน์เกื้อกูลแก่บุคคลอื่น เพราะเป็นบุคคลผู้มีจิตใจที่คิดเพื่อประโยชน์สุขของบุคคลอื่น และมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์สุขของบุคคลอื่นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เห็นแก่ทุกข์ยากลำบากส่วนตน หรือปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งอาจจะบั่นทอนความตั้งใจที่มีมาตั้งแต่เบื้องต้นได้ ถ้าหากไม่มีจิตใจที่มั่นคงต่อการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นอย่างแน่วแน่ ดังนั้น บุคคลผู้มีจิตอาสา จึงเป็นผู้ที่มีเจตนาดีต่อผู้อื่น มีความเสียสละ มีเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์หรือสัตว์ มีความซื่อตรง มีความเป็นกลาง มีความเป็นธรรม มีความยุติธรรม ปราศจากอคติหรือความลำเอียงต่อบุคคลที่ตนช่วยเหลือ ไม่ถือเอาความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ และอุดมการณ์ทางการเมืองที่แต่ละคนยึดถือ มาเป็นอุปสรรคขัดขวางกระบวนการจิตอาสาที่ดำเนินการอยู่ แต่มุ่งหวังเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นที่กำลังได้รับความเดือดร้อนหรือประโยชน์ของสังคมเป็นประการสำคัญ⁸² โดยการทำงานจิตอาสาเชิงพุทธนั้นตามทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่า จิตอาสาเชิงพุทธว่า เป็นการกระทำที่เสียสละเพื่อส่วนรวมว่า “จิตอาสา” พระพุทธเจ้าตรัสถึงหลักธรรมนี้ เรียกว่า วัชฌิ หรืออริยวัชฌิ แปลว่า หลักธรรมเจริญอย่างอริยะ หมายความว่า ถ้ามีความเจริญอย่างที่เราองค์ศรีสไว้แสดงว่า พุทธศาสนิกชน มีความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติและมีหวังว่าจะเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา หลักความเจริญที่ว่านี้มี 5 ประการ ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา กล่าวโดยสรุป คำว่า “จิตอาสา” เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจและจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละร่างกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม⁸³ โดยมีคุณสมบัติ 5 ประการ คือ

- 1) เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดี มีพรหมวิหาร และสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี
- 2) เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 3) เป็นนักวิเคราะห์วิจัย สำรวจแนวคิดหรือประชามติ และสามารถดำเนินงานได้อย่างสอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่นั้น ๆ
- 4) เป็นผู้มีความสามารถ ในการจัดกิจกรรมสื่อสารสัมพันธ์ และดำเนินงานตามแผนงานอย่างเป็นระบบ
- 5) เป็นผู้มียุทธศาสตร์ในการให้คำปรึกษา และแนะนำในกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ต่อฝ่ายบริหารองค์กร เพื่อเป็นแนวทางในการกพหนดนโยบาย การทำงานเชิงรุกเป็นหน้าที่ของนักจิตอาสา จะ มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล รู้จักคบคิด คิดเป็น คิดถึงสาเหตุ ปลายเหตุ และวิธีแก้ไขของเหตุ นั้น ๆ

⁸¹ดูรายละเอียดที่ วิ.จ. (ไทย) 6/189-191/300-303.

⁸²ดูรายละเอียดที่ ที.ปา. (ไทย) 11/246/215.

⁸³พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **เครื่องวัดความเจริญ ของชาวพุทธ (อริยวัชฌิ)**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2552), หน้า10.

ปัญหานั้น ๑⁸⁴โดยคุณสมบัตินั้นของมนุษย์ ที่สามารถพัฒนาได้การศึกษาคือการเรียนรู้ฝึกฝนโดยมีลักษณะเด่น 7 ประการในการเป็นจิตอาสาเชิงพุทธที่ดี คือ

ประการที่ 1 (กัลยาณมิตตา) การแสวงแหล่งปัญญาและแบบอย่างที่ดี โดยรู้จักการเข้าร่วมกับคนในสังคม เพื่อน ญาติมิตรที่มีอิทธิพลต่อการชักให้และชักชวนให้เจริญงอกงามในการพัฒนาจิตใจ และปัญญา ทั้งที่เป็นบุคคล หนังสือ และเครื่องมือสื่อสารทั้งหลาย ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้และความดีงามเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชีวิต แก้ปัญหาและทำการสร้างสรรค์

ประการที่ 2 (สีลสัมปทา) การมีวินัยเป็นฐาน ของการพัฒนาชีวิต คือ รู้จักจัดระเบียบ ความเป็นอยู่ กิจกรรม กิจการ และสิ่งแวดล้อม ให้เอื้อโอกาส แก่การพัฒนาชีวิต อย่างน้อยมีศีลขั้นพื้นฐาน คือ มีพฤติกรรมที่ถูกต้อง ในความสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม ด้วยการอยู่ร่วมกัน กับเพื่อนมนุษย์ อย่างเกื้อกูล ไม่เบียดเบียนกัน และในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทางวัตถุ ด้วยการกินใช้ปัจจัย 4 ตลอดจน อุปกรณ์เทคโนโลยีทั้งหลาย ในทางที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต เกื้อหนุนการศึกษาการสร้างสรรค์ และสัมพันธ์กับธรรมชาติ

ประการที่ 3 (ฉันทสัมปทา) มีจิตใจใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ คือเป็นผู้มีพลัง แห่งความใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ทำ ใฝ่สร้างสรรค์ ใฝ่สัมฤทธิ์ ใฝ่ความเป็นเลิศ อยากช่วยทำทุกสิ่ง ทุกคน ที่ตนประสบเกี่ยวข้อง ให้เข้าถึง ภาวะที่ดีงาม ไม่หลงติดอยู่แค่คิดจะได้ จะเอา และหาความสุขจากการเสพบริโภค ที่ทำให้จมอยู่แต่วังวน แห่งความมัวเมา และการแย่งชิง แต่รู้จักใช้อินทรีย์ มีตาหูฟังเป็นต้นในการเรียนรู้ หาความสุข จากการศึกษา และมีความสุข จากการทำสิ่งที่ดี ด้วยการใช้สมอง และมือในการสร้างสรรค์

ประการที่ 4 (อิตตสัมปทา) มุ่งมั่นฝึกตนจนเต็มสุดภาวะ ที่ความเป็นคน จะให้ถึงได้คือ ระลึก อยู่เสมอ ถึงความจริงแท้แห่งธรรมชาติ ของมนุษย์ผู้เป็นสัตว์ ที่ฝึกได้ และต้องฝึก ซึ่งเมื่อฝึกแล้ว จะ ประเสริฐเลิศสูงสุด แล้วตั้งใจฝึกตน จนมองเห็น ความยากลำบาก อุปสรรค และปัญหาเป็นจุดเวที ที่ ทดสอบ และพัฒนาสติปัญญา ความสามารถ มีจิตสำนึก ในการพัฒนาตนยิ่งขึ้นไป จนเต็มศักยภาพ ด้วยการ พัฒนา ที่พร้อมทุกด้าน ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา

ประการที่ 5 (ทิวฐีสัมปทา) ถือหลักเหตุปัจจัย มองอะไรๆ ตามเหตุและผล คือตั้งอยู่ในหลัก ความคิด ความเชื่อถือที่ดีงาม มีเหตุผล อย่างน้อย ถือหลักเหตุปัจจัยที่จะน ำไปสู่การพิจารณาไตร่ตรอง สืบสวนค้นคว้า เป็นทางเจริญปัญญา และเชื่อการกระทำว่า เป็นอำนาจใหญ่สุด ที่บันดาลชะตากรรมกับ ทั้งมีพฤติกรรมและจิตใจที่อยู่ในอำนาจเหตุผล แม้จะใฝ่ทำให้สำเร็จ และดีงามสูงสุด ก็รู้เท่าทันความ เป็นไปได้ ภายในขอบเขตของเหตุปัจจัยที่มีและที่ทำถึงสำเร็จก็ไม่หลงลอย ถึงพลาดก็ไม่หงอยเหงาน ดำรงจิตผ่องใส เป็นอิสระได้ ไม่ว่างวาม โวยวาย เอาแต่ใจตน ตลอดจนไม่ปล่อยตัวเลื่อนไหล ไปตามกระแส ความตื่นข่าวและค่านิยม

⁸⁴พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552), หน้า 187-189.

ประการที่ 6 (อับปมาทสัมปทา) ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท คือ มีจิตสำนึกในความไม่เที่ยง มองเห็นตระหนักถึงความไม่คงที่ ไม่คงทน และไม่คงตัว ทั้งของชีวิต และสิ่งทั้งหลายรอบตัว ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ทั้งภายในและภายนอกตลอดเวลา ทำให้นิ่งนอนใจอยู่ไม่ได้ และมองเห็นคุณค่า ความสำคัญ ของกาลเวลา แล้วกระตือรือร้น ขวนขวาย เร่งศึกษา และป้องกัน แก้ไขเหตุปัจจัย ของความเสี่ยง และเสริมสร้างเหตุปัจจัยของความเจริญงอกงามโดยใช้เวลาทั้งคืนวันที่ผ่านมา ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

ประการที่ 7 (โยนิโสมนสิการสัมปทา) ฉลาดคิด แยกคาย ให้ได้ประโยชน์ และความจริง คือ รู้จักคิด รู้จักพิจารณา มองเป็น คิดเป็น เห็นสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นไปในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย โดยใช้ปัญญาพิจารณา สอบสวน สืบค้น วิเคราะห์ วิจัย ไม่ว่าจะเพื่อให้เห็นความจริง หรือเพื่อให้เห็นแง่มุมที่ใช้ให้เป็นประโยชน์ กับทั้งสามารถแก้ไขปัญหา และจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการแห่งปัญญา (มีความตระหนักรู้) ที่จะทำให้พึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้⁸⁵

สรุปได้ว่า จิตอาสาเชิงพุทธนั้น โดยบริบทของจิตอาสาในทางธรรมนั้น คำว่า “จิตอาสา” ส่วนใหญ่ใช้ ความหมายในทางโลก คือ การเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือส่วนรวมหรือผู้ตกทุกข์ แต่คำว่า “จิตอาสา” ก็มีมิติในทางธรรมด้วย เพราะเกิดจากความเมตตา กรุณา และการคิดถึงประโยชน์สุข ของผู้คน มีบทบาทเพื่อพัฒนาความซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และการควบคุมอารมณ์ตนเอง ทำให้ความซื่อสัตย์ ความอดทน การควบคุมตนเองทางด้านอารมณ์และความคิด และการเสียสละ

2.3.4 กระบวนการใหม่

กระบวนการใหม่ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ เป็นกระบวนการทำงานในเชิงรุกจึงค่อยเริ่มเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นจากการมีงานการบรรยายที่เพิ่มปริมาณมากขึ้น การขับเคลื่อนการสื่อสารทางธรรมะ โดยโครงการค่ายพุทธธรรมนำชีวิตได้เริ่มเข้าไปมีบทบาทการเผยแพร่อยู่ในสถาบันการศึกษาในแทบทุกระดับ ตั้งแต่ระดับอนุบาลระดับประถม ระดับมัธยม และระดับอุดมศึกษา ระยะแรกของการบรรยายมักจะเน้นเนื้อหาสาระไปที่ความบันเทิง การผ่อนคลายด้วยการสอดแทรกความขบขัน จนถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการบรรยายธรรมที่เน้นความบันเทิงเป็นหลักและให้ความสำคัญทางธรรมะค่อนข้างน้อย จึงเริ่มมีการนำข้อมูลที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มาประเมินตลอดจนปรับเปลี่ยนรูปแบบของการถ่ายทอด โดยการเพิ่มเนื้อหาธรรมะเข้ามาสู่การบรรยาย ในลักษณะที่เน้นความเข้าใจง่าย ไม่สลับซับซ้อน มีการผสมผสานด้วยการให้ความสำคัญทางด้านการรับรู้เชิงอารมณ์เช่น ความภาคภูมิใจ ความซาบซึ้ง หรือบางครั้งอาจมีในเรื่องของโศกนาฏกรรมทางอารมณ์ได้แก่ การผิดหวังจากความรัก การสูญเสียคนรัก เรื่องราวที่สร้างความสะเทือนใจของอารมณ์สู่การค้นพบรูปแบบของการถ่ายทอดตาม

⁸⁵พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมนุญชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า 35- 36.

แนวทางของพระมหาสมปอง คือ เริ่มต้นด้วยความบันเทิง แทรกด้วยสาระของธรรมะและจบด้วยการร่ำ อารมณ์กลยุทธการถ่ายทอดทางจริยธรรมได้ประสบผลสำเร็จอย่างมากจากการได้รับเชิญออกรายการ บันเทิงทางโทรทัศน์ในรายการ “มันแปลกดีนะ” ส่งผลให้ผู้ชมรายการและผู้ให้ความสนใจมีอัตราเพิ่ม มากขึ้น (rating) จนต้องมีการบันทึกเทปโทรทัศน์เพิ่มเติมเป็นครั้งที่สอง โดยให้มีการกำหนดชื่อบท สำหรับการออกอากาศ จึงได้มีการตั้งชื่อว่า “ธรรมะเดลิเวอรี่” ที่มีนัยยะถึงการนำหลักธรรมะคำสั่ง สอนของพระพุทธองค์สู่ความรู้และความเข้าใจต่อสังคม และก่อรูปขึ้นเป็นคณะทำงานของ “ธรรมะ เดลิเวอรี่”⁸⁶ ซึ่งธรรมะเดลิเวอรี่ ก่อรูปขึ้นอย่างเป็นทางการปีพ.ศ.2541 โดยมีหลักคิดที่ว่า “ธรรมะไม่ จำเป็นต้องอยู่ที่วัด ธรรมะไปได้ทุกที่ถ้าที่นั่นต้องการธรรมะ” ประยุกต์มาจากการเทศน์ของ พระพุทธเจ้า ภายหลังจากที่ได้ตรัสรู้และออกเดินทางตามหาปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 เพื่อเผยแผ่พระธรรม คำสั่งสอน ทางคณะธรรมะเดลิเวอรี่ จึงพยายามตามรอยการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า ด้วยการเสนอตัว เพื่อถ่ายทอดไปสู่กลุ่มเด็กและเยาวชน ขยายต่อหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนเป็นจำนวนมาก บาง เดือนอาจมีการบรรยายธรรมมากถึงเดือนละ 190 งาน รูปแบบการถ่ายทอดถูกสรุปให้เป็น แนวความคิดของการถ่ายทอดแบบสั้น ๆ คือ “สนุกถึงที่ ซึ่งถึงใจ” ที่ให้ความสำคัญในประเด็นของผู้ ฟัง ที่จะได้รับความบันเทิง และความซาบซึ้ง ประกอบไปด้วยหลัก 5 ส. คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก⁸⁷ ในช่วงของวัยนี้เริ่มมีความสนใจในการเรียนรู้ชีวิต มีความพร้อมที่จะรับการอบรมสั่งสอน หลากหลายรูปแบบที่มาจากโครงสร้างทางสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางสังคม สถาบันทางศาสนาตลอดจนความสัมพันธ์ของผู้ที่ใกล้ชิด เช่น เพื่อน แฟน เป็นต้น ซึ่งมีส่วนสำคัญใน การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับผู้ที่อยู่ในวัยเด็กและเยาวชนซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมทั้งในด้านบวก และด้านลบได้ธรรมะจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้การปลูกฝังธรรมะจึงเป็นเรื่อง ที่สำคัญ แต่อย่างไรก็ตาม การบรรยายธรรมะเพื่อกลุ่มเยาวชนแบบดั้งเดิมกับผู้คนกลุ่มนี้เป็นเรื่องที่ยาก เนื่องจากวัยเด็กจะมีความตั้งใจ สมาธิที่ค่อนข้างสั้น และจะใช้เวลากับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ไม่ นาน ดังนั้นการที่จะทำให้เด็กเกิดความสนใจได้รูปแบบการสื่อสารที่ต้องใช้ความบันเทิง เพื่อโน้มน้าว ชัก จูงให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้ธรรมะ เครือข่ายธรรมะเดลิเวอรี่จึงใช้แนวทาง 5 ส. คือ

- 1) สนุก ที่เปรียบเสมือนสิ่งหอมห่มที่สวยงาม สร้างแรงดึงดูดให้ผู้รับสารเกิดความสนใจ เปิด ใจรับฟัง อยู่ภายใต้กรอบที่เหมาะสมแล้วจึงใส่เนื้อหาธรรมะ
- 2) สาระ ได้แก่เนื้อหาของธรรมะที่สามารถนำไปปรับใช้ได้
- 3) สงบ ได้แก่การมีจิตใจ ที่สงบไม่ฟุ้งซ่าน
- 4) สติสมาธิได้แก่การที่มนุษย์สามารถกำหนดจิตใจให้อยู่ในสิ่งที่ตนเองกระทำได้
- 5) จิตสำนึก ได้แก่การรู้ดีรู้ชอบ การรับผิดชอบในตนเองและผู้อื่น

⁸⁶พระมหาสมปอง ตาลปุตโต, สุขกันเถอะโยม, (กรุงเทพมหานคร : เวิรคพอยท 2550), หน้า 66-67

⁸⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 149-155

การทำความเข้าใจพฤติกรรมของเด็กจึงทำให้ทางเครือข่ายสามารถปรับเปลี่ยนและประยุกต์เนื้อหาได้สอดคล้องกับช่วงวัยของคนกลุ่มนี้ได้เหมาะสม เช่น ในการอธิบายสำหรับเด็กที่มีความสนใจชอบพูด ชอบเล่น ชอบภาพที่สวยงาม รูปแบบการบรรยายเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถดึงความสนใจให้อยู่กับการบรรยายได้เป็นระยะเวลานาน จึงต้องมีการบรรยายประกอบกับการมีส่วนร่วมได้แก่ การให้พูดตาม เพื่อเป็นการสร้างความสนใจ การเปิดใจ เช่น ฝึกจำ ฝึกชี้ชื่อ ฉันไม่ต้องการออกไปๆ ให้เด็กท่องตามทำท่าประกอบ ให้เกิดความสนุกสนาน⁸⁸ โดยความคิดทางจริยธรรมหลักที่ใช้ในการปลูกฝังและกล่อมเกลาเด็กและเยาวชนนั้น พระมหาสมปองได้เสนอธรรมะที่ค่อนข้างหลากหลาย ครอบคลุมแทบทุกกิจกรรมในด้านสังคม โดยสามารถได้เป็นข้อเสนอ “ทางสู่การเป็นคนดี” ที่ประกอบไปด้วย

- 1) การเป็นบุตรที่ดีของมารดาบิดาทำให้มารดาบิดา ได้รับความอิมใจ สบายใจตลอดกาล
- 2) การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์เชื่อฟัง เคารพครูอาจารย์จนบรรลุเป้าหมายสูงสุด
- 3) การเป็นเพื่อนที่ดีคบเพื่อนที่อยู่ร่วมกันด้วยความสุข
- 4) การเป็นพลเมืองที่ดีของชาติดำรงชาติศาสนา พระมหากษัตริย์
- 5) การเป็นสาวกที่ดีเดินตามรอยของพระศาสดา สาวกของพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า ย่อม

รุ่งเรืองด้วยปัญญาหนทางเหล่านี้คือหนทางสว่าง ไปสู่การเป็นคนดีเพื่อสร้างจิตสำนึกของบุคคลที่มีศีลธรรมและพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ส่งเสริมการปลูกฝังศีลธรรมอันดีที่เด็กควรจะได้รับเป็นต้นแบบทางความคิดสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคตการปรับเปลี่ยนช่วงวัยสู่วัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยช่วงต่อระหว่างเด็กและวัยผู้ใหญ่ซึ่งเป็นวัยทำงานเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย ลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นหนุ่มสาว ขณะเดียวกันพัฒนาการทางด้านอารมณ์สังคมและจิตใจก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสน ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความยับยั้งชั่งใจ ขาดประสบการณ์ก่อให้เกิดการตัดสินใจกระทำ หรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยขาดความยั้งคิดและการคำนึงถึงผลที่จะตามมาจากการกระทำของตน จึงอาจกล่าวได้ว่า ช่วงวัยดังกล่าวนี้อาจมีความเสี่ยงมากกว่าผู้ที่อยู่ในช่วงวัยอื่นๆ ซึ่งจะมีแนวโน้มการที่จะนำไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมได้ดังนั้น ข้อเสนอเชิงจริยธรรมของพระมหาสมปองที่มองว่า วัยรุ่นเปรียบเสมือนวัยแห่งการเรียนรู้ชีวิต การเริ่มต้นที่จะเรียนรู้ชีวิตสิ่งแรกที่วัยรุ่นควรยึดถือปฏิบัติคือการรู้จักหน้าที่ของตนเองตามหลักอาศรม 4 โดยมีหลักประกอบด้วย

- 1) พรหมจรรย์ คือ วัยเรียนวัยศึกษา มีหน้าที่ในการศึกษาหาความรู้
- 2) คฤหัสถ์ คือ วัยครองเรือน ทำหน้าที่เป็นภรรยาที่ดีเป็นสามีที่ดีทำหน้าที่เป็นบุตรที่ดีต่อ

บิดามารดา

⁸⁸ดร. สกฤ อันมา และ ดร. ธนิต โตอดิเทพย์, “การส่งเสริมจริยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียง”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยบูรพา: โครงการวิจัยประเภทงบประมาณรายได้เงินอุดหนุนรัฐบาล, 2559), หน้า 36.

3) วานปรสิทธ์ คือ วยออกบวช เมื่อผ่านวัยเบื้องต้นมาแล้ว ต้องเข้าป่าเพื่อหาความสงบ ฝึกจิตใจให้สงบ

4) สันยาสี คือ วยชราเป็นวัยเพื่อสู่การบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต คือการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดด้วยการบำเพ็ญมรรค 4

โดยหลักอภิศรม 4 จะช่วยให้ผู้คนได้รู้จักหน้าที่ของตนเองซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ที่สามารถนำมาใช้ประยุกต์และปฏิบัติได้ทุกช่วงวัย โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก เยาวชนและวัยรุ่นกำลังจะเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ จึงมีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน เพื่อเป็นกำลังสำคัญหลักในการพัฒนาของชาติโดยมองว่าปัญหาทางสังคมเกิดมาจากการไม่รู้หน้าที่ของตนเอง เช่น ความรักในระหว่างเรียน การทดลองยาเสพติด ความขัดแย้งระหว่างสถาบันการศึกษา ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาจากการไม่รู้หน้าที่ของเยาวชนที่ส่งผลไปสู่การก่อรูปของปัญหาสังคมได้ ดังนั้นการไม่เข้าใจใน “หน้าที่” ของตัวเองจึงมิใช่ปัญหาของปัจเจกเพียงเท่านั้น หากแต่เป็นปัญหาทางสังคมและการพัฒนาประเทศชาติ⁸⁹

สรุปกระบวนการใหม่ เป็นกระบวนการทำงานในเชิงรุกจึงค่อยเริ่มเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นจากการมีงานการบรรยายที่เพิ่มปริมาณมากขึ้น การขับเคลื่อนการสื่อสารทางธรรมะ โดยโครงการค่ายพุทธธรรมนำชีวิตได้เริ่มเข้าไปมีบทบาทการเผยแผ่อยู่ในสถาบันการศึกษาในแทบทุกระดับ โดยพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนมีความสุขภายใต้ 5 ส คือ คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก และการให้ความรู้และสอดด้วยหลักธรรม ตามหลักของ “ธรรมเดลิเวอรี่” และเปิดกว้างให้เด็กและเยาวชนได้มีการเรียนรู้ในชีวิต

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมที่นำมาใช้ในพุทธนวัตกรรม

ในส่วนของพุทธนวัตกรรม ผู้วิจัยได้กำหนด หลักธรรมที่สำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้กับพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยนำหลักธรรมที่สำคัญโดย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านอิทธิบาท 4, ด้านสังคหวัตถุ 4, ด้านพรหมวิหาร 4 และด้านฆราวาสธรรม 4 โดยมีรายละเอียดระบุไว้ ดังต่อไปนี้

2.4.1 ด้านอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 ในทางพระพุทธศาสนา เป็นการเจริญสมาธิที่เกิดจากฉันทะ และความเพียรที่มุ่งมั่น เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิริยสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิริยะ และความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย จิตสมาธิปธานสังขาร คือ สมาธิที่เกิดจากความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาทประกอบด้วย วิมังสาสมาธิปธานสังขาร คือ สมาธิที่เกิดจากวิมังสา และความ

⁸⁹พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต, ธรรมเดลิเวอรี่ เล่ม 1 ธรรมะวัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร: Phislt Thaioffset Co.,Ltd., 2550), หน้า 21.

เพียรสร้างสรรค์⁹⁰ เหตุของ “อิทธิบาท 4” นั้นเกิดจากพระพุทธองค์ ผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงบัญญัติอิทธิบาท 4 ประการนี้และ เพื่อเพิ่มพูนความสำเร็จ เพื่อให้ชำนาญในเรื่องความสำเร็จ เพื่อพลิกแพลงให้เกิดความสำเร็จ⁹¹ และพระพุทธองค์เองได้ทรงแสดงอานุภาพของอิทธิบาท 4 ประการ ไว้ว่า อานนทกรุงราชคฤห์นารีนรมย์ ภูเขาศิขณภูฏนารีนรมย์ อิทธิบาท 4 ผู้ใดผู้หนึ่งเจริญทำให้มาก แล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว ปรารถดีผู้นั้นเมื่อมุ่งหวัง พึ่ง ดำรงอยู่ได้หนึ่งกัลป์หรือเกินกว่าหนึ่งกัลป์ อิทธิบาท 4 ตถาคตเจริญทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยาน แล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว ปรารถดีแล้ว ตถาคตเมื่อมุ่งหวังพึ่งดำรงอยู่ได้หนึ่ง กัลป์หรือเกินกว่าหนึ่งกัลป์⁹² เมื่อพิจารณาจากเนื้อความอิทธิบาทแล้วจะเห็นว่าปัจจุบันสังคมที่มีการพัฒนาการเกิดขึ้นในยุคสังคมสมัยใหม่จะเห็นว่า คนยุคก่อนโดยชีวิตของคนเรานั้นเป็นสิ่งสำคัญมากเนื่องจากเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้เงินมาเพื่อหาเลี้ยง เพื่อให้ความมั่นคงในชีวิตตามหลักแต่ละบุคคล และความสำเร็จต่อไป จากคำกล่าวของท่านพุทธทาส ได้กล่าวว่า “งาน คือชีวิต ชีวิตคืองาน บันดาลสุข” โดยท่านได้เปรียบเทียบให้ลึกแล้วมองการทำงาน กับการปฏิบัติว่า การปฏิบัติธรรมไม่ว่าจะเป็นการทำงานอะไร ระดับไหน ถ้าเป็นการทำงานที่บริสุทธิ์แล้วเป็นการปฏิบัติธรรมอยู่ในตัว⁹³ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงได้สอนไว้ 4 ข้อ เรียกว่า อิทธิบาท นี้ถ้าดูเผิน ๆ พุดกันเพียงสั้น ๆ ก็ดูเป็นหน้าปากคอก แต่ถ้าพิจารณาอย่างละเอียดจะเห็นว่า เป็นสูตรการงานที่สมบูรณ์ที่สุด แผงจิตวิทยาการ วิจัย และพลังแห่งความสำเร็จไว้ครบครันในหลักเพียงย่อ ๆ สี่ข้อเท่านั้น คือ ความเต็มใจทำ (ฉันทะ) ความแข็งแรงใจทำ (วิริยะ) ความตั้งใจทำ (จิตตะ) และความเข้าใจทำ (วิมังสา) ทั้งสี่ข้อนี้เป็นเรื่องของใจทั้งนั้น เต็มใจแข็งแรง ตั้งใจ เข้าใจ ⁹⁴ จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้น ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หรือหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ล้วนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ นอกจากนี้หลักสูตรใหม่ยังได้กำหนดให้สถานศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำคัญ คือ รักชาติ ศาสนา กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะแต่ว่าก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรผมเล็งเห็นว่าเราควรใส่ใจให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กนักเรียนให้มากที่สุด ควรที่จะให้เด็กได้แนวคิดและจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและเน้นให้มีระเบียบวินัยต่อตนเองก่อน คือ

⁹⁰ดูรายละเอียดที่ ม.ม. (ไทย) 13/247/292.

⁹¹ดูรายละเอียดที่ ที.ม. (ไทย) 10/287/219.

⁹²ดูรายละเอียดที่ ที.ม.(ไทย) 10/179/127.

⁹³พุทธทาสภิกขุ, **การทำงานที่เป็นสุข**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา,2537) หน้า 26.

⁹⁴พ.อ.ปิ่น มุกขนันต์, **มงคลชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์, 2516) หน้า 140.

ทำให้เข้าไปในส่วนลึกในจิตใจ ให้ฝังไปในตัวเด็ก ไม่ใช่แค่เพียงจัดกิจกรรมแค่ให้พอมานวัตอุปสรรค ไป ไปละลายพฤติกรรมแล้วกลับมาโรงเรียนก็นำพฤติกรรมแบบเดิมเข้ามาใช้อีก⁹⁵ ในการที่จะนำหลักธรรมเกี่ยวกับอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ใช้ควรต้องพิจารณาด้วย เช่น คนหนึ่งชอบศึกษาศาสตร์ฟังด้วยความรักความพอใจในธรรมอยากรู้อยากเข้าใจในธรรมให้ยิ่งๆ ขึ้นไปจึงฟังด้วยจิตแน่วแน่ ก็มีฉันทะเป็นตัวเด่นชักนำสมาธิและกุศลธรรมข้ออื่น ๆ อีกคนหนึ่งมีนิสัยหรือความรู้สึกเกิดขึ้นในขณะนั้นว่า เมื่อพบอะไรที่ฟังทำก็ต้องสู้ต้องเอาชนะ ต้องเข้าเผชิญและทำให้สำเร็จ จึงฟังด้วยความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ท้าทาย จะต้องพยายามเข้าใจให้ได้ ก็มีวิริยะเป็นธรรมเด่น อีกคนหนึ่งมีนิสัยเอาใจใส่รับผิดชอบไม่ว่าอะไรที่ตนเกี่ยวข้องก็ต้องใส่ใจเอาจิตจดจ่อติดตาม จึงตั้งใจฟัง เอาจิตติดตามเนื้อความไป ก็มีจิตตะเป็นใหญ่ อีกคนหนึ่งคิดจะตรวจสอบว่าธรรมที่แสดงนั้นเป็นจริงหรือไม่ ดีหรือไม่หรือจะค้นหาเหตุผลในธรรมที่ฟัง ฟัง ไปก็คิดใคร่ครวญพิจารณาสอบสวนไป ใจจึงแน่วแน้อยู่กับธรรมที่ฟัง ก็มีวิมังสาเป็นใหญ่ ด้วยเหตุนี้ลักษณะคุณธรรมอิทธิบาท 4 ของแต่ละบุคคลในแต่ละด้านแตกต่างกันได้⁹⁶ และการที่เด็กและเยาวชนนั้นจะประสบความสำเร็จจะต้องทำตนให้สมบูรณ์ ในที่นี้คือการปฏิบัติหลักอิทธิบาท โดยใช้การถือปฏิบัติ 4 ประการ มุ่งเน้นให้การปฏิบัติงานอยู่บนฐานแห่งความสำเร็จตามประสงค์ เป็นคำสอนที่เน้นให้การ ปฏิบัติงานอยู่บนฐานแห่งความสำเร็จตามประสงค์ เป็นหลักคำสอนที่เน้นความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน และอีกนัยหนึ่งของ “อิทธิบาท 4” ประกอบด้วย

1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำได้ผลดียิ่งๆ ขึ้น ไป

2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ ท้อถอย

3) จิตตะ ความคิดมุ่งมั่น คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ

4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการ วางแผน วัตถุประสงค์ คิดค้น วิธีแก้ไขปรับปรุง หาก

⁹⁵วิชาการ, กรมกระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้อุทิศพระพุทธานุชาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2546), หน้า 17.

⁹⁶พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) , พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 6, ฉบับปรับปรุงและขยายความ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 845-846.

นำคำสอนของหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันและชีวิตการทำงานก็จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน⁹⁷

จากการพิจารณาเนื้อความข้างต้นแล้วจะเห็นประโยชน์ของ อิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นสิ่งที่จะได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อันประกอบด้วย

1) ความรู้ในด้านอิทธิบาท 4 ถือว่า เป็นลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งใช้เป็นหลักธรรมนำไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนนักศึกษาให้เหมาะสมตามหลักจริยธรรมหลักจริยธรรมนั้น เป็นข้อปฏิบัติที่นักศึกษาจะเลือกหลักธรรมไปใช้ประกอบในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จมีประสิทธิภาพสูง

2) นักเรียนนักศึกษามีความรู้สึกรับรู้ที่มั่นใจที่จะนำเอาหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการศึกษาศึกษาเล่าเรียน โดยหลักธรรมดังกล่าวนั้นหากนำไปใช้ในการศึกษาดังกล่าวแล้วจะประสบผลสำเร็จหรือไม่อย่างน้อยเพียงใดนั้น ต้องขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักศึกษาจะต้องสอดคล้องกับหลักอิทธิบาท 4 ขอบข่ายของหลักอิทธิบาทมีความหมายกว้างขวาง นักเรียนนักศึกษาต้องมีวิจรรณญาณและปัญญาหาเหตุผลกลั่นกรองที่จะนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน เป็นดรรชนีบ่งชี้ที่จะบอกถึงความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนตามเป้าหมายที่ตนเองกำหนดไว้

3) เหตุผลทางจริยธรรม เป็นส่วนประกอบอีกอย่างหนึ่งในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุด จริยธรรมเป็นเครื่องจูงใจ และเป็นปัจจัยที่จะผลักดันให้นักเรียนนักศึกษาได้นำหลักอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาเล่าเรียนอย่างถูกต้องและเหมาะสม

4) พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน ที่จะทำให้นักศึกษามีความนิยมชมชอบที่จะนำหลักอิทธิบาท 4 ไปประกอบใช้ในการศึกษาเล่าเรียน จริยธรรมเชิงพฤติกรรมก็เป็นค่านิยมในการศึกษาที่จะทำให้นักศึกษานิยมชอบพอใจ มีความเพียร มีจิตมั่น มีการไตร่ตรอง ในการศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดีเลิศ⁹⁸

สรุปได้ว่า ด้านอิทธิบาท 4 ในทางพระพุทธศาสนา มีผลต่อการพัฒนาที่สำคัญ อันประกอบด้วย 1) เป็นหลักธรรมนำไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนนักศึกษาให้เหมาะสม 2) การนำหลักธรรมไปใช้เป็นดั่งบ่งชี้ที่จะบอกถึงความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนตามเป้าหมายที่ตนเองกำหนด 3) เป็นส่วนประกอบอีกอย่างหนึ่งในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน

⁹⁷พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 13, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พี.นิตติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด, 2548), หน้า 160.

⁹⁸ดวงเดือน พันธุมนาวิน, *การบริหารงานบุคคลแผนใหม่*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช ,2544), หน้า 2-4.

เพื่อให้เกิดผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุด และ 4) เป็นส่วนสำคัญเชิงจริยธรรมในการศึกษาเล่าเรียนตามความพึงพอใจ และนำไปประยุกต์ใช้ เป็นต้น

2.4.2 ด้านสังคหวัตถุ 4

หลักธรรมเกี่ยวกับ "สังคหวัตถุ 4" เป็นส่วนหนึ่ง และถือได้ว่า หลักคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นมีทั้งหลักปฏิบัติที่เป็นหลักการพื้นฐานของจริยธรรมสากล คุณธรรมสากล และศีลธรรมสากล จริยธรรมสากล คือ การรักษาหน้าที่ตามบทบาทที่สมมติของสังคม คุณธรรมสากล คือ ความดีของจิตใจตามที่สังคมคาดหวังยึดถือ และศีลธรรมสากล คือ การไม่ทำร้ายกัน ความพหุติที่ถูกต้องตามวัฒนธรรมนั้น ๆ ยอมรับได้ อีกทั้งยังมี ปรมัตถธรรมสากล คือ หลักปรัชญาหลักวิทยาศาสตร์ หรือหลักวิชาการคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมหรือความจริงอันสูงสุดที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทางปัญญาดีและแจ่มแจ้งไว้ เพื่อกำกับความปลอดภัยทางกาย วาจา และใจให้อยู่ในขอบข่ายของความดีงาม เพื่อยังประโยชน์สุขให้แก่ตนเอง และสังคมโดยรวม กล่าวคือ ความสุขอันเป็นผลจากการทำความดี ละเว้นการกระทำชั่ว โดยใช้จริยธรรมเป็นหลักการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามเพื่อบรรลุถึงความสงบสุขของชีวิตและสังคม แนวการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นจริยธรรม เช่น ศีลธรรมทางศาสนา พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่เรียกว่า "สังคหวัตถุ" เป็นวิธีผูกใจคน ตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า ทาน เปยยวัชชข้อตถจริย ในโลกนี้ และสมานัตตาในธรรมนั้นๆ ตามสมควร สังคหธรรมเหล่านี้จะช่วยอุ้มชูโลกเหมือนลิ้มสลักที่ยึดกุมรถ แล่นไว้ได้ ซึ่งถ้าไม่พึงมีหลักธรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดาไม่พึงได้การนับถือหรือบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหวัตถุ 4 บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความเป็นใหญ่ละน่าสรรเสริญ⁹⁹

การที่จะพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้นต้องเข้าใจก่อนว่า ทุกคนนั้นต่างประพฤติสังคหวัตถุทั่วถึงกันอยู่ อย่าแต่เฉพาะคน เฉพาะครอบครัว หมู่บ้าน ทั้งประเทศ ทั้งโลก พึงต้องอยู่สุขสบายเช่นเดียวกัน จึงต้องเข้าใจนัยของสังคหวัตถุ 4 ว่า นั้นเป็นธรรมสำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจให้เป็นที่รักใคร่ของผู้อื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น¹⁰⁰ และสิ่งที่สำคัญที่จะต้องการผูกมัดใจคนได้นั้นเอง จะต้องอาศัยธรรมะที่ช่วยผูกมัดจิตใจคนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมากที่สุดที่ ยกตัวอย่างเช่น ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาในการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยการแสดงพฤติกรรมตอบโต้ระหว่างบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือไปยังกลุ่มบุคคลที่เกิดขึ้นในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน และเกิดความเข้าใจอันดี มีทัศนคติที่ดีต่อกัน รู้จักการให้และการรับความช่วยเหลือหรือแนะนำ โดยที่บุคคลสามารถให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเมื่อบุคคลอื่นต้องการปฏิบัติหรือแสดงออกต่อกัน ยกตัวอย่างเช่น ครูกับ

⁹⁹ดูรายละเอียดที่ อัง.จตุกก (ไทย) 21/32/51.

¹⁰⁰สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), สังคหวัตถุ 4, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย, 2528), หน้า 53.

นักเรียน ในลักษณะที่เป็นมิตร โดยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันและมีความใกล้ชิดสนิทสนม โดยที่ครูสามารถให้ความช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งได้เมื่อนักเรียนต้องการในการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่ช่วยให้บรรยากาศในการเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น โดยนักเรียนที่รับรู้ว่าครูปฏิบัติกับตนด้วยความจริงใจจะเป็นนักเรียนที่มีความรู้สึกที่ดีกับครูเข้าใจและยอมรับในคำสอนของครูว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่การนำไปปฏิบัติ ลักษณะการปฏิบัติตนของครูกับนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ นักเรียนยอมรับคำสอนของครูและนำสิ่งที่ครูสอนไปปฏิบัติได้ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน โดยอาศัยการปฏิบัติกับนักเรียนด้วยความจริงใจ ให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีและยอมรับการปฏิบัติของครูนั้น เป็นการเสริมสร้างลักษณะทางจิต และพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของนักเรียน เช่น พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ดั่งามพฤติกรรมหนึ่ง ครูสามารถปฏิบัติโดยให้ความสำคัญกับนักเรียนของตนเองเข้าใจความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน ทำตนเป็นกันเองกับเด็กไม่เข้มงวดหรือปล่อยปละละเลยนักเรียนจนเกินไป ให้ความยุติธรรมกับนักเรียนทุกคน ยอมรับฟังความคิดและเหตุผลของนักเรียน และแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมกับนักเรียน ลักษณะของครูเหล่านี้จะเป็นลักษณะที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น¹⁰¹ ส่วนดังกล่าวนี้เป็นตัวอย่างในการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ เป็นการอธิบายว่าด้วยการให้ครูนั้นปลูกฝังสิ่งๆ เพื่อให้เด็กรุ่นหลังนำไปถ่ายทอดต่อๆ กันไป

สรุปได้ว่า สังคหวัตถุ 4 มีผลต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยเน้นการแสดงพฤติกรรมตอบโต้ระหว่างบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือไปยังกลุ่มบุคคลที่เกิดขึ้นในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน และต้องเข้าใจก่อนว่า ผู้สอนที่ปฏิบัติตนอย่างไรให้เข้าใจความแตกต่างระหว่าง ผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งทำตนเป็นกันเองกับเด็กไม่เข้มงวดหรือปล่อยปละละเลยนักเรียนจนเกินไป

2.4.3 ด้านพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 มีความสำคัญอย่างมากในการนำมาเป็นวัตรกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้อย่างดีของเด็กและเยาวชนเนื่องจากเป็นอนาคตที่สำคัญของชาติในครั้งต่อไป โดยพรหมวิหาร 4 เป็นธรรมเครื่องเป็นอยู่ของพรหม¹⁰² ซึ่งจะกล่าวในแง่ของเชิงจริยธรรมนี้ว่า เป็นหลักประเพณี หลักการดำเนินชีวิต หรือหลักการครองชีวิตที่ถูกต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมาย คือ ความดับทุกข์ หรือการหลุดพ้นปัญหาอยู่อย่าง เป็นอิสระไร้อุปสรรค¹⁰³ ซึ่งสิ่งที่นำเสนอจะเหมาะกับเด็กยุครุ่นหลัง เนื่องจากการนำความรู้ในความเป็นจริงหรือกฎธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของ

¹⁰¹พุทธทาสภิกขุ, *บริหารธุรกิจแบบพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร: อตัมมโย, มปป.)

¹⁰²ดูรายละเอียดที่ ที.ปา. (ไทย) 11/305/275.

¹⁰³พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม*, หน้า 591.

ตนเองและสังคม โดยมีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นองค์ประกอบของพฤติกรรมหรือการกระทำทางกาย วาจา ใจอันดีงามที่ควรประพฤติปฏิบัติตรงข้ามกับสิ่งที่ควรงดเว้น¹⁰⁴ เกี่ยวกับประเด็นที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) การให้ความสำคัญแก่สถาบันครอบครัว 2) การให้ความสำคัญแก่ญาติผู้ใหญ่ในสมาชิก ในครอบครัว 3) การให้ความสำคัญแก่เพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน 4) การให้ความสำคัญแก่พระสงฆ์ 5) การให้ความสำคัญแก่สื่อสารมวลชน และ 6) การให้ความสำคัญแก่สถานศึกษา

1) การให้ความสำคัญสถาบันครอบครัว แหล่งแรกที่ทำให้การปลูกฝังหล่อหลอมตลอดจนถ่ายทอดลักษณะอันทรงคุณธรรมและจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัวและต้องทำหน้าที่นี้ต่อไป แม้เด็กจะเขาไปรับการศึกษาอบรมในโรงเรียนระดับต่าง ๆ อยู่แล้วก็ตาม นักการศึกษาได้ศึกษาผลกระทบของการเลี้ยงดูเด็กแบบต่าง ๆ ต่อความมีคุณธรรมและจริยธรรมของเด็ก ปรากฏว่าเด็กที่ได้รับการรักจากการเลี้ยงดูมาก มีลักษณะความรับผิดชอบวินัยทางสังคมและความเอื้อเฟื้อสูงกว่าเด็กที่ได้รับการรักจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครองน้อยกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมากจะมีลักษณะ เชื้อพียง สุภาพ เอื้อเฟื้อ แต่มีลักษณะขี้อายเก็บตัวในใจน้อย และชอบพึ่งพาผู้ใหญ่ ส่วนเด็กที่เลี้ยงดูแบบควบคุมน้อยจะไม่เชื้อพียงไม่มีความรับผิดชอบ และขาดสมาธิ เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบให้เหตุผลเป็นเด็กที่ไม่ก้าวร้าวรู้จักผิดชอบชั่วดีและอายุเมื่อทำผิด

2) การให้ความสำคัญแก่ญาติผู้ใหญ่ในสมาชิกเนื่องจากเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและหล่อหลอมจริยธรรมให้แก่เด็กในครอบครัวเช่นเดียวกัน โดยปกติเด็กจะเรียนรู้เจตคติเชิงจริยธรรมจากผู้ใหญ่ด้วยการสังเกตและเลียนแบบ มากกว่าที่จะได้จากการฟังคำสั่งของผู้ใหญ่โดยตรง ถ้าหากผู้ใหญ่เป็นผู้มีลักษณะเด่นเป็นที่ยกย่องบูชาแก่เด็กมาก เด็กจะมีแนวโน้มเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่มากขึ้นเท่านั้น

3) การให้ความสำคัญแก่เพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน เนื่องด้วยเด็กเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยมทางคุณธรรมและจริยธรรม บางอย่างให้เด็กได้รับรู้ รับผิดชอบปฏิบัติเพื่อให้เกิดพฤติกรรมคล้ายตามเพื่อนได้โดยเฉพาะในวัยรุ่นการทำอะไรตามเพื่อนจะเห็นได้ชัดเจนการเรียนรู้เชิงจริยธรรมของเด็กมีไม่มาจากเพื่อนฝ่ายเดียว แต่ยังได้มาจากการได้การกระทำกิจกรรมร่วมกัน การเข้าใจกันและกันในระหว่างเด็กในวัยเดียวกันเองด้วย ซึ่งเพื่อนๆ ดังกล่าวนี้นี้ รวมทั้งเพื่อนในโรงเรียนและนอกโรงเรียนด้วย

4) การให้ความสำคัญแก่พระสงฆ์ พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้นำทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมในหมู่บ้านตำบลหรืออำเภอ หรือท้องถิ่นที่เด็กนักเรียนอยู่นั้น เป็นที่เคารพนับถือของผู้ใหญ่ในสังคมนั้นและได้มอบให้เป็นผู้อบรมสั่งสอนจริยธรรมแก่ประชาชนทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่นนั้นด้วย

¹⁰⁴สุชีพ ปัญญาภาพ, พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2524), หน้า 55.

5) การให้ความสำคัญแก่สื่อสารมวลชน เนื้อหานี้เกี่ยวกับสื่อสารมวลชนทุกรูปแบบในปัจจุบันนี้มีบทบาทสำคัญยิ่ง ต่อการปลูกฝัง หรือเปลี่ยนแปลงเจตคติ ค่านิยมตลอดจนรูปแบบของพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน นักเรียน นักศึกษา หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ตลอดไปถึงภาพยนตร์ บทเพลง หนังสืออ่านเป็นทั้งเรื่องปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรม และจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนทุกวัย และในขณะเดียวกัน ถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้รับความสนใจในด้านที่จะช่วยปลูกฝังความมีจริยธรรมที่ดีแก่เด็กและเยาวชนแล้วจึงอาจเป็นเครื่องมือทำลายหรือขวางกั้นการปลูกฝังหล่อหลอม นักเรียน นักศึกษาให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงปรารถนาไว้ด้วย

6) การให้ความสำคัญแก่สถานศึกษา ในแง่ของการจัดสิ่งแวดล้อม และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา การบริหารและการให้บริการต่าง ๆ ในสถานศึกษา การเป็นตัวอย่างที่ดีงามของครู อาจารย์ การเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวกับ จริยศึกษา โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษาในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนั้น ใช้วิธีการหล่อหลอมดังที่กล่าวมาในข้างต้นด้วยวิธีการใช้นิทานวรรณคดี หรือข่าวสารจากชีวิตจริง การใช้วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ แถบบันทึกเสียง ภาพนิ่ง แผ่นโปสเตอร์ การอธิบาย การเทศนา การตักเตือน การสนทนา การยกย่องสรรเสริญ การชมเชย การแก้ไขและการวิจารณ์ข้อบกพร่อง¹⁰⁵

โดยเนื้อความนี้เป็นความสำคัญของเชื่อมโยงกับพรหมวิหารธรรมนั้น มี 4 ประการ ประกอบด้วย

1) เมตตา ความจริงใจ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่นไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ดูได้จากสีหน้าที่บ่งบอกคือยิ้มแย้มแจ่มใส และดูจากการกระทำที่มุ่งหวังให้ผู้อื่นมีดียิ่งๆขึ้นไป

2) กรุณาความสงสารความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์รวมโลกยามเห็นผู้อื่นมีความลำบาก หนอยู่ไม่ได้ต้องแสดงออกมาด้วยการช่วยเหลือเจือจุน ด้วยความเต็มใจเสมอในทำนองสุข ก็สุขด้วย นั่นเอง

3) มุทิตาความชื่นชมยินดีในความสำเร็จสมหวังของผู้อื่นไม่แสดงความอิจฉา ริษยาด้วยการทนดูเห็นคนที่เขาได้ดีกว่าตัวไม่ได้ดูได้จากการไปแสดงไมตรีจิตต่อบุคคลอื่นหรือ ชื่นชมต่อความสำเร็จของผู้อื่นโดยไม่ต้องบังคับใจ

4) อุเบกขาความวางเฉยในเมื่อไม่อาจจะ ช่วยเหลือเขาได้ไม่ทับถมซ้ำเติมและเมื่อผู้อื่นผิดพลาดหรือได้รับความวิบัติไม่แสดงอาการสมน้ำหน้าเมื่อเขาพลาด เป็นต้น¹⁰⁶

สรุปได้ว่า ในการนำไปสู่การพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้น ด้านพรหมวิหาร 4 มีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยบทบาทจะประกอบด้วย 1) บทบาททางสถาบันครอบครัว 2) บทบาททางสมาชิก

¹⁰⁵ชาลีอง วุฒิจันทร์, *คุณธรรมและจริยธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, 2524), หน้า 78-79.

¹⁰⁶พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดีสุรเตโช), *พระในบ้าน*, (กรุงเทพมหานคร : คำถาวรธรรมการพิมพ์, 2541), หน้า 8-9.

ในครอบครัว 3) บทบาททางเพื่อน ๆ 4) บทบาททางพระสงฆ์ 5) บทบาททางสื่อสารมวลชน และ 6) บทบาททางสถานศึกษา เป็นต้น

2.4.4 ด้านฆราวาสธรรม 4

ในมุมมองของปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและนำหลักฆราวาสธรรมมาใช้ นั้น เราต้องเข้าใจว่า มนุษย์ทุกคนย่อมต้องการชีวิตที่ดีที่พร้อมสมบูรณ์ ปราศจากความทุกข์ความสลาย ความสำเร็จในการ ดำเนินชีวิต ทุกชีวิตที่เกิดมาในโลกนี้จึงแสวงหาความสุขด้วยกันทั้งสิ้น แต่ก็เชื่อว่าทุกคนจะได้ตั้งใจตัวเอง ปราศจากความทุกข์ เพราะการมีชีวิตที่มีความสุขนั้นต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน ต้องผสมกลมกลืนกันหลายอย่าง การแสวงหาความสุขนั้นย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละคน เพราะว่าคนเรานั้นมีความแตกต่างกันเช่น ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ เป็นต้น แต่ความสุขที่มนุษย์ได้รับมักเน้นทางด้านวัตถุมากกว่า เป็นความสุขที่อิงอาศัยวัตถุสิ่งของที่สนองความต้องการเท่านั้น ธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นเช่นนี้เพราะถูกอำนาจ ของกิเลสครอบงำ ทำให้มีความปราศรัยไม่สิ้นสุด ถูกอวิชชาปิดบังทั้งตนเองและผู้อื่น จึงเกิดปัญหาทางสังคม ปัญหาทุจริตเพื่อการแข่งขัน การแก่งแย่งทำทุกวิถีทางที่จะได้ครอบครองเป็นเจ้าของสิ่งเหล่านั้น ผู้คนจำนวนมากในโลกเป็นอยู่อย่างนี้ คือเมื่ออยู่ไปๆ ชีวิตและความสุขของตนก็ไปขึ้นกับวัตถุภายนอกหมด ถ้าขาด วัตถุที่จะเสพแล้วอยู่ไม่ได้ กระวนกระวายทรมานทรมานหาความสุขไม่ได้¹⁰⁷ และสิ่งที่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่สำคัญของการพัฒนาเด็กและเยาวชน จะต้องมีการมุ่งเน้นตามหลัก 4 ประการ แล้วจึงนำไปประยุกต์กับหลักฆราวาสธรรม โดยต้องพิจารณาจากหลักปัจจัย 4 ประการนั้น ประกอบด้วย

1) ปัจจัยด้านความสมบูรณ์ด้านร่างกายและสติปัญญา การที่มนุษย์มีคุณภาพ ชีวิตที่ดีได้นั้น จะต้องมีความเป็นปกติของร่างกายและสติปัญญาเป็นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ การมีอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย สมบูรณ์ครบถ้วน มีสุขภาพอนามัยแข็งแรง มีพลัง กำลังที่สามารถทำกิจการงานได้ดี เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ มีระดับพัฒนาการของสติปัญญาเป็นปกติ สามารถศึกษาเล่าเรียน คิดไตร่ตรองหาเหตุผลต่าง ๆ รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

2) ปัจจัยด้านความสมบูรณ์ด้านจิตใจและอารมณ์ การเป็นผู้ที่มีจิตใจที่ดีมีอารมณ์แจ่มใส มั่นคง ไม่แปรปรวนหงุดหงิดโมโหง่าย จิตใจมีคุณธรรม ไม่อิจฉาริษยาหรือเคียดแค้นพยาบาทผู้อื่น เป็นผู้มอง โลกในแง่ดี มีความโอบอ้อมอารี พร้อมที่จะช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากหรือเดือดร้อนเสมอ การมีพื้นฐานด้าน จิตใจและอารมณ์ที่ดี จะช่วยให้บุคคลเกิดความสุขและความสงบในการดำรงชีวิต

3) ปัจจัยด้านความสมบูรณ์สังคมและสิ่งแวดล้อม การเป็นคนที่ได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปอันเนื่องมาจากการมีมนุษยสัมพันธ์อันดี มีความสามารถในการปรับตัวยอมรับความสามารถและ

¹⁰⁷พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พัฒนาคูณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภา, 2551), หน้า 99.

ความสำคัญของผู้อื่น ตลอดจนถึงสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่รอบตัว ดังนั้น จึงเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าของบุคคลและสิ่งแวดล้อม และคิดที่จะปรับปรุงพัฒนาให้สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นคงคุณค่าและประโยชน์อยู่ตลอดไป จะยอมให้เกิดความเสียหายหรือมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมบ้างก็เป็นเพียงส่วนน้อยที่สุด การมีความสมบูรณ์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้บุคคลมีชีวิตที่เหมาะสมกลมกลืนและเข้ากันได้กับสังคมและสิ่งแวดล้อมของตน

4) ปัจจัยด้านความสมบูรณ์ของสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ความสามารถที่จะจัดหาสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างดีตามฐานะของตนเองตลอดจนสภาพของสังคม เศรษฐกิจและ ยุคสมัย ปัจจัยจำเป็นเหล่านี้ ได้แก่ ปัจจัย 4 ซึ่งมีอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคและสิ่งอำนวยความสะดวก สดวกสบายต่าง ๆ ตลอดจนการได้รับการศึกษา การพักผ่อน ซึ่งบุคคลจำเป็นต้องจัดหรือจัดให้มีขึ้นตาม ความจำเป็นในสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของตน การมีปัจจัยจำเป็นในการดำรงชีวิตที่ดีและพอเพียง ย่อมช่วยให้บุคคลมีความสะดวกสบาย ไม่ลำบากขัดสน และย่อมนำมาซึ่งความสุขและความพึงพอใจในชีวิต¹⁰⁸

จากปัจจัยดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับนำหลักขรรวาวาสมาใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน เนื่องจาก ในการพัฒนาที่สำคัญและเป็นหลักในการพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้นจะต้องมีการพัฒนาทางด้านอารมณ์เป็นสำคัญด้วย โดยหลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้นั้น เป็นหลักของ “หลักธรรมของผู้ครองเรือน” ที่ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า ตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ 4 อย่างนี้ เป็น ขรรวาวาสธรรม ขรรวาวาสจะต้องมีธรรม 4 ประการนี้ เป็นเครื่องดำรงความเป็นขรรวาวาส ไม่ให้เกิด โทษทุกขีใด ๆ และเกิดความเจริญ เป็นธรรมสำหรับขรรวาวาสอย่างยิ่ง ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่าสำหรับ ความเป็นขรรวาวาส สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ นี้ขรรวาวาสส่วนมากยังไม่รู้ว่า นี่เป็นขรรวาวาสธรรมที่ ต้องมี สัจจะ คือ จริใจ ในสิ่งที่จะต้องทำหรือต้องมี ทมะ คือการบังคับตัวเอง ขันติ คือ อดกลั้น อดทน เมื่อเหน็ดเหนื่อยยุ่งยากลำบากเจ็บปวด และจาคะ คอยระบายนความกดดันของความบีบคั้นของกิเลสเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ¹⁰⁹ โดยขรรวาวาสธรรมในที่นี้นั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับเยาวชนในอนาคตต่อไปได้ เนื่องจากเป็นกำลังสำคัญในบริหารงาน บ้านเมือง และอื่น ๆ ในอนาคตต่อไป ตามเนื้อความที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปกครองแผ่นดินไทย ด้วยธรรมะด้วยการแสดง พระองค์เป็นตัวอย่างโดยตลอด มีพระบรมราโชวาท อันเป็นไปด้วยพระธรรมมาโดยตลอด ต่อเนื่องสม่ำเสมอและ "ขรรวาวาสธรรม 4" ไม่เคยเก่าเลย เป็นอกาลิก ไม่ขึ้นกับกาลสมัย ไม่เสื่อม สิ้นอายุไปตามยุคเวลา เพราะเวลาที่ผ่านไป หรือในบัดนี้ หรือในอนาคตต่อ ๆ ไป ก็จะมีขรรวาวาสที่

¹⁰⁸นิศารัตน์ ศิลปะเดช, ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: พิเศษ การพิมพ์, 2540), หน้า 85-86.

¹⁰⁹พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ), หลักธรรมของผู้ครองเรือน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2530), หน้า 8-9 .

จำเป็นต่อน้อมนำ ขรวาธรรม 4 ประการ ดังกล่าว มาประดับแก้ตน ประพฤติปฏิบัติให้ตัวเองก้าวไปสู่ความเป็นอริยบุคคลในภพหน้า

ประการแรก การรักษาความสัจ ความจริงใจ ต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติ แต่ สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ใน ความสัจ ความดี

ประการที่สาม การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจ สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วน น้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง ขรวาสใด หมั่นน้อมนำ "ขรวาธรรม 4" มา ฝึกฝน อบรมพัฒนาตน นั้นย่อมจะเปรียบได้ว่า ได้เป็นขรวาสมุ้มนั่นคงจงรักภักดี ในพระเจ้าอยู่หัวในพระบรม ศาสตรา สัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริง¹¹⁰

สรุปได้ว่า การใช้หลักขรวาธรรม 4 มีความสำคัญอีกประการหนึ่งในการประพฤติปฏิบัติ ในการพัฒนาให้เด็กนั้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต โดยการพัฒนาที่สำคัญและเป็นหลักในการพัฒนาเด็ก และเยาวชนนั้นจะต้องมีการพัฒนาทางด้านอารมณ์เป็นสำคัญ และต้องมีปัจจัยประกอบด้วย 4 ประการ คือ 1) ปัจจัยด้านความสมบูรณ์ด้านร่างกายและสติปัญญา, 2) ปัจจัยด้านความสมบูรณ์ด้าน จิตใจและอารมณ์, 3) ปัจจัยด้านความสมบูรณ์สังคมและสิ่งแวดล้อม และ 4) ปัจจัยด้านความสมบูรณ์ ของสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิต

2.5 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการของเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่ออนาคตของชาติ จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา เต็มตามศักยภาพตั้งแต่แรกเกิด การที่เด็กและเยาวชนจะสามารถพัฒนาเต็มศักยภาพได้ต้องได้รับการ พัฒนาอย่างเป็นองค์รวม คือจะต้องได้รับการพัฒนาครบทุก ๆ ด้าน ได้แก่ การพัฒนาทางด้าน ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และด้านสังคม ไปพร้อม ๆ กันโดยไม่เว้นด้านใดด้านหนึ่ง การพัฒนาเด็ก และเยาวชนต้องอาศัยสหวิทยาการ การบูรณาการผสมผสานกับวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนให้ได้รับ การพัฒนาอย่างครบถ้วน¹¹¹ การเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นับตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และ

¹¹⁰หนังสือพิมพ์มติชน, คอลัมน์ประชาชน, หน้า33 วันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ปีที่ 2 ฉบับ ที่ 10301.

¹¹¹ส่งเสริมสวัสดิการและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ, สำนักงาน. กระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, แนวทางการดำเนินงาน โครงการคาราวานเสริมสร้างเด็ก ปี 2550,

สติปัญญา ซึ่งเป็นผลมาจากวุฒิภาวะการเจริญเติบโตของสมองและอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย ตามลักษณะพันธุกรรมที่กำหนดไว้และจากสภาพแวดล้อมภายนอก โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว¹¹² โดยขออธิบายถึง จิน เพียเจท์เป็นนักชีววิทยาชาวสวิสเซอร์แลนด์เป็นบุคคลแรกที่ทำการศึกษาพัฒนาการด้านความคิดของมนุษย์อย่างมีระบบระเบียบ สามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ แนวคิดพื้นฐานของเขาคือเขาเชื่อว่าเด็กไม่ได้เกิดมาพร้อมกับความรู้และความคิด เด็กเรียนรู้โลกภายนอกรอบตัว และพัฒนาความคิดไปตามลำดับขั้นตอน โดยเริ่มจาก จุดศูนย์กลางความฉลาด คือความสามารถในการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม เด็กเรียนรู้และปรับตัวโดยใช้ปฏิกิริยาสะท้อน (reflex) ระบบประสาทสัมผัส (sensory) และการเคลื่อนไหว (motor) ในระยะแรกๆ ของชีวิต เด็กจะใช้ศักยภาพทางชีวภาพเหล่านี้เป็นสื่อในการเรียนรู้และพัฒนาความคิดเกี่ยวกับโลกและบุคคล ในช่วงวัยต่อ ๆ มาเด็กจะใช้ความสามารถดังกล่าวพัฒนาความคิดอย่างซับซ้อนและเป็นขั้นตอนเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ¹¹³

---

¹¹²Bee H, *The growing child*, (New York: Harper Collins College Publishers, 1995), pp 3-28.

¹¹³จินตนา พัฒนพงศ์ธร และคณะ, การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัย ครั้งที่ 6 ปี พ.ศ. 2560., "รายงานวิจัย" (กลุ่มสนับสนุนวิชาการและการวิจัย สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย, 2561), หน้า 17-20.

ตารางที่ 2.1 สรุปขั้นตอนการพัฒนาการของจีน เพียเจท์

อายุโดยประมาณ	ลำดับขั้นพัฒนาการ	ลักษณะพัฒนาการเด่น ๆ บางประการ
<p>1) ตั้งแต่แรกเกิดถึง 2 ปี</p> <p>แรกเกิด 1 เดือน ปฏิกริยาสะท้อน (reflex) เริ่มทำหน้าที่ดูดกิน กลืนนม</p> <p>1-4 เดือน อวัยวะรับความรู้สึกและการเคลื่อนไหวทำงานสัมพันธ์กัน เช่น ตาและมือ เห็นสิ่งของเอื้อมมือหยิบ เอาใส่ปาก ดูด กัด อม ฯลฯ</p> <p>4-8 เดือน เลียบแบบพฤติกรรมที่พึงพอใจซ้ำ ๆ สำรวจตัวเอง ทำเสียง เลียนเสียงผู้อื่น เล่น เข้า สังคม</p> <p>8-11 เดือน แสวงหาสิ่งที่พึงพอใจง่าย ๆ เห็นของเล่นที่พอใจ เคลื่อนไหวทำไป</p> <p>11-12 เดือน เล่น อยากรู้ อยากรู้อยากลอง ให้ประจักษ์สัมผัสด้วยตัวเอง</p> <p>12 เดือน 2 ปีคิดเหตุการณ์ไม่จำเป็นเฉพาะหน้าพูดภาษาเป็นเรื่องราวรู้จักคิดต้องการสิ่งใดจะทำอย่างไร</p>	<p>1) ขั้นใช้สัมผัสและกล้ามเนื้อ (sensor motor period)</p> <p>คิดด้วย ปร ะ ส า ท</p> <p>สัมผัส และ กล้ามเนื้อ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รู้ว่านั่นคือวัตถุซึ่งแตกต่างจากตัวฉัน - รู้จักแสวงหาสิ่งเร้า รู้จักสิ่งน่าสนใจ - ภาษาพูดยังไม่เต็มที่ - เข้าใจเรื่องราวโดยการใช้การเคลื่อนไหวและประสาทสัมผัส - รู้ว่าวัตถุที่มีอยู่ไม่สูญหายไป - ความเฉลียวฉลาดสังเกตได้จากการกระทำที่เห็นได้ - มีโลกทัศน์อยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้า - ไม่เข้าใจโลกความเป็นจริง

ตารางที่ 2.1 (ต่อ) สรุปขั้นตอนการพัฒนาการของจีน เพียเจท์

อายุโดยประมาณ	ลำดับขั้นพัฒนาการ	ลักษณะพัฒนาการเด่น ๆ บางประการ
2) อายุ 2-7 ปี	2) ขั้นกำหนดความคิดไว้ล่วงหน้า (pre-conceptual, thoughtperiod) (2-4 ปี) ขั้นคิด เอาเอง (intuitive) (4-17 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> - คิดเอาแต่ใจตัว - ไม่เข้าใจความคิดของผู้อื่น - เห็นความเหมือนแต่ไม่เห็นความแตกต่าง ฉะนั้นถ้าวัตถุสองอย่างมีความคล้ายกันในบางลักษณะวัตถุทั้งสองอย่างนั้นย่อมเหมือนกันในลักษณะอื่น ๆ ทั้งหมดด้วย - ใช้เหตุผลจากการรับรู้เป็น แม่บท - แก้ปัญหาโดยการใช้เหตุผลยังไม่ค่อยได้ - รู้จักแยกประเภทและแบ่งชั้น - เข้าใจเรื่องความเกี่ยวพัน - คิดเอาเองมากกว่าคิดเป็น เหตุผล - เข้าใจจำนวนเลข
3) อายุ 7-11 ปี	3) ขั้นใช้ความคิดปฏิบัติการ รูป ธรรม (concrete operation)	<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มพัฒนาความคิดเรื่องการ ทรงแสภาพเดิมของวัตถุ - การทรงสภาพเดิมของปริมาณ (อายุ 5 ปี) – การทรงสภาพเดิมของน้ำหนัก (อายุ 6 ปี) - การทรงสภาพเดิมของปริมาตร (อายุ 7 ปี) - รู้จักคิดอย่างใช้เหตุผล สามารถคิดย้อนกลับได้(ในเชิงเลขคณิต) - รู้จักคิดในเชิงสัมพันธ์ - รู้จักแบ่งแยกจัดหมวดลำดับชั้น - รู้จักองค์ประกอบตามลดหลั่น จากเล็กไปหาใหญ่

ตารางที่ 2.1 (ต่อ) สรุปขั้นตอนการพัฒนาการของจีน เพียเจท์

อายุโดยประมาณ	ลำดับขั้นพัฒนาการ	ลักษณะพัฒนาการเด่น ๆ บางประการ
4) อายุ 11-15 ปี	4) ขั้นใช้ความคิดปฏิบัติการ อย่างเป็นระบบ (formal operation)	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจเรื่องการทรงสภาพเดิม - สามารถคิดได้โดยไม่ใช้วัตถุ เป็นสื่อ (นามธรรม) - มีความคิดในเชิงตั้งคำถามและวิธีการหาคำตอบ - สามารถคิดรวบยอดรู้จักคิด วิเคราะห์ตีความหมาย - คิดในรูปแบบต่างๆ ได้สมบูรณ์แล้ว - รู้จักตั้งสมมติฐานและแสวงหาความเป็นจริงเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน - พัฒนาเชิงความคิดเชิงอุดมคติ ที่เข้มข้น

นอกจากนี้การสร้างพัฒนาเด็กและเยาวชนจะต้องสร้างที่ตัวมนุษย์โดยตรงต้องดูแลรักษา บำรุงเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์ เมื่อคลอดเกิดมาแล้วต้องบำรุงเลี้ยงดูเด็ก ให้เจริญเติบโตแข็งแรง สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และสร้างสรรค์พัฒนาพฤติกรรมของเขาภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องเหมาะสม โดยการขัดเกลาทางสังคมหรือกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม เรียนรู้เข้าใจความจริงของโลกทางสังคม เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่หลายในสังคมอย่างถูกต้องเหมาะสม เรียนรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาพฤติกรรมทั้งหลาย แสดงพฤติกรรมให้ถูกต้องเหมาะสมในสังคม ประพฤติปฏิบัติถูกต้องก่อเกิดเป็นประโยชน์ไร้ปัญหา เจริญเติบโตเป็นคนเก่งเด่นดี มีคุณธรรม เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประเทศชาติ บรรลุจุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์พัฒนาเด็กและเยาวชน¹¹⁴ โดยส่วนนี้เมื่ออธิบายข้างต้นแล้วจะเชื่อมโยงกับการพัฒนาการของเด็กกับความขัดแย้งทางสังคม โดยมีองค์ประกอบทั้ง 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ความไว้วางใจกับความสงสัยน้ำใจผู้อื่น (trust vs. mistrust) ระยะนี้เป็นระยะวัยทารกแรกเกิดจนถึง 18 เดือน ความไว้วางใจในผู้อื่นเกิดจากการที่เด็กทารกได้รับการตอบสนอง

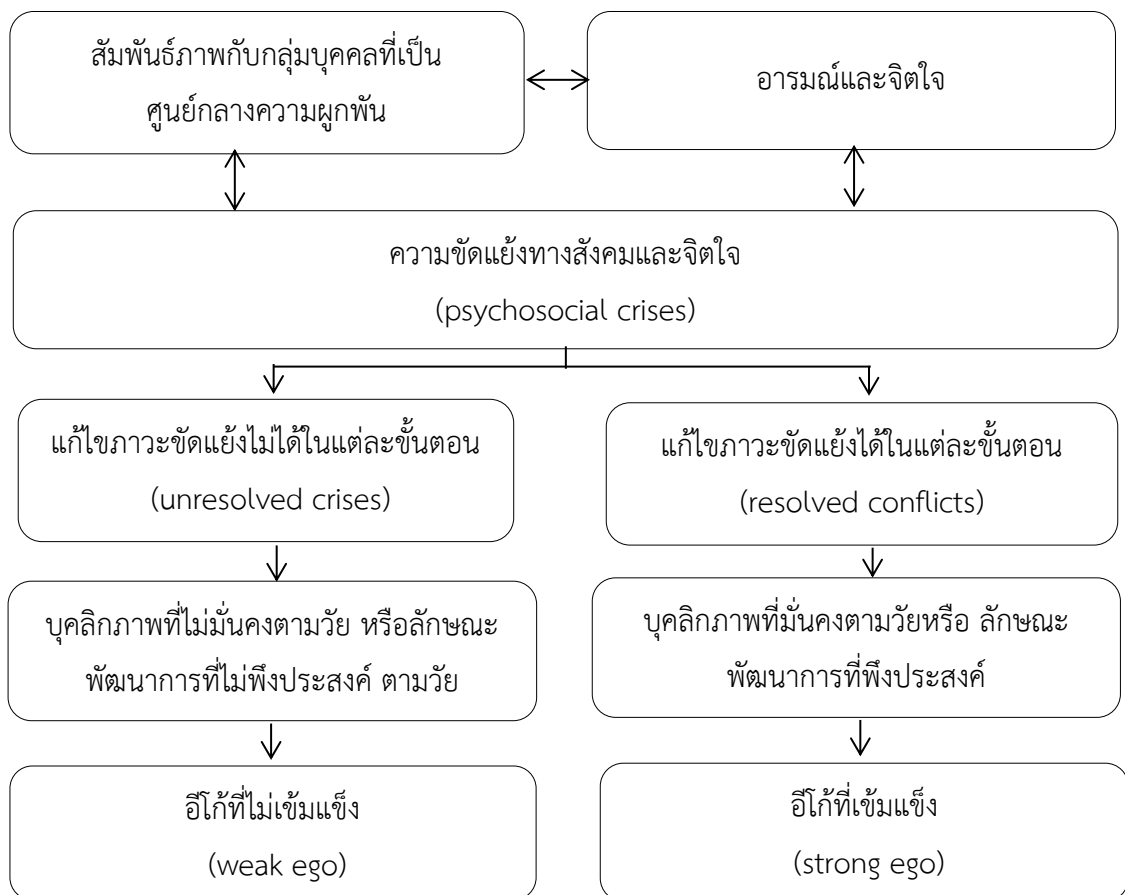
¹¹⁴ สุเทพ สุวีรางกูร, ปัญหาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2551), หน้า 46.

ความต้องการขั้นพื้นฐานทางกายและทางจิตใจ เช่น ได้รับการดู ตี๋ม ลูบ คลำสัมผัส อุ้มชู นอน เล่นเสียง มีผู้พูดให้ฟัง มีผู้อยู่ใกล้ๆ เปลี่ยนผ้าให้เมื่อสกปรก กล่อมให้นอนเมื่อง่วง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ทำให้ทารกได้รับความสุขสบายและผาสุกใจ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าโลกนี้น่าอยู่ เมื่อมีทุกข์ร้อนก็มีผู้ซัดบดเป่าให้ความรู้สึกนี้ก่อให้เกิดความไว้วางใจในบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด และขยายวงไปสู่ความไว้วางใจในตนเองและไว้วางใจผู้อื่น อย่างไรก็ตามทารกที่ได้รับการสนองความต้องการทางกายภาพ อารมณ์จนรู้สึกสบายตลอดเวลาและล้นเหลือ นั้น จะกลายเป็นคน “เชื่อถือไว้วางใจคนง่ายเกินไป” ส่วนทารกที่มักไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการทางกายภาพจนเข้าขั้น “ขาดแคลน” นั้นก็มักจะเป็นคนระแวงง่าย ดังนั้นพัฒนาการควรมีความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อถือไว้วางใจในน้ำใจบุคคลอื่น กับความระแวงสงสัยในน้ำใจผู้อื่นความพอดีของคุณสมบัติ 2 ประการนี้ทำให้ทารกพัฒนาความรู้สึกว่า “โลกนี้มีที่หวังและมีความหวัง” ความรู้สึกเช่นนี้เป็นความรู้สึกที่มีคุณค่าของมนุษย์ที่ต้องพัฒนาให้มีให้เป็น เพราะเป็นพลังผลักดันให้มนุษย์ต้องสู้อุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งต้องเกิดขึ้นในกระแสชีวิตของมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนตายอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

ขั้นตอนที่ 2 ความเป็นตัวของตัวเองแย้งกับความละอายใจและไม่แน่ใจ (autonomy vs. Shame and doubt) ขั้นนี้เป็นระยะอยู่ในวัยทารกตอนปลาย (18 เดือน-3 ปี) ทารกเริ่มรู้จักควบคุมตนเองในการใช้กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัส มีความกระหายใคร่รู้จักสิ่งแวดล้อมรอบตัวและพากเพียรที่จะเป็นตัวของตัวเอง ทำอะไรด้วยตนเอง (autonomy) ทารกจึงซุกซนอยู่ไม่สุข ขณะเดียวกันผู้เลี้ยงดูทารกก็มักควบคุมกิจกรรมของทารกด้วยเกรงอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับทารก ทารกที่ผู้เลี้ยงดูปล่อยให้เขาได้ทำอะไรตั้งใจปรารถนา โดยไม่เกินไปเลยเกินไป จะพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองแต่ถ้าทารกถูกควบคุมมากเกินไปก็จะเกิดความรู้สึกละอายใจและไม่แน่ใจตนเอง ความรู้สึกทั้งสองประการ ถ้ามีมากจะทำให้ทารกผู้นั้นพัฒนาบุคลิกภาพที่ชอบทำอะไรแบบๆ ซ่อนๆ ปิดบัง จะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ชอบทำอะไรลับๆ ไม่เปิดเผย ชอบพูดปด แต่ทารกที่มีความเป็นตัวของตัวเองมากเกินไปก็อาจเกิดนิสัยเป็นคนเข้าคนยก ไม่ยอมเคารพกฎระเบียบของสังคม ชอบทำอะไรแปลกๆ ต่อต้านสังคมความพอดีระหว่างความเป็นตัวของตัวเองตามความเหมาะสม จะมีความตั้งใจมั่นใน การกระทำกิจต่าง ๆ และรู้จักตัดสินใจด้วยตนเองว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรดีอะไรชั่ว อะไรเหมาะอะไรควร เหล่านี้เป็นคุณสมบัติที่พึงปรารถนาในโครงสร้างบุคลิกภาพอันมั่นคง

ขั้นตอนที่ 3 ความคิดริเริ่มแย้งกับความรู้สึกผิด (initiative vs. guilt) เป็นระยะวัยเด็กตอนต้นเด็กมีความสามารถทางกล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสพึ่งตนเองได้ดีในการเคลื่อนไหว หยิบฉวยเดินเริ่มพูดภาษาสื่อความได้และเข้าใจภาษาพูดซึ่งเป็นภาษาแม่ด้วยดีสมรรถภาพทางกายและจิตใจเริ่มทำงานร่วมประสานกัน ชีวิตประจำวันของเด็กเป็นไปอย่างมีความมุ่งหมายและตัดสินใจเด็ดเดี่ยวมั่นคงกว่าเดิม เด็กอยากเรียนรู้สิ่งที่อยู่รอบตัวรู้จักใช้ความคิดฝัน และมีความคิดสร้างสรรค์(เด็กวัยนี้จึงชอบทำอะไรแปลกๆ แปลกๆ ตี้อารมณ์ หรือประเภที่ยิ่งว่ายิ่งยุ) เป็นช่วงเวลาที่เด็กซุกซนมาก ชอบการเล่นที่เป็นเกมต่าง ๆ และชอบของเล่นทุกชนิด เด็กที่ถูกสกัดกั้นความคิดฝัน หรือห้ามไม่ให้สำรวจตรวจตราสิ่ง

ต่าง ๆ หรือห้ามไม่ให้เล่น ไม่ให้ทำอะไรๆ มากเกินไป (เช่น เด็กที่บิดาและมารดาทะนุถนอมเกินไปเด็กที่ต้องอยู่ในกรอบระเบียบกฎเกณฑ์เกินไป เด็กถูกทำโทษมากเกินไปถูกห้ามด้วยคำสั่งห้าม“อย่าทำ” “อย่าเล่น” “อย่ายุ่ง” ฯลฯ มากเกินไป จะเกิดความรู้สึกผิดและกลัวการถูกลงโทษ จนอาจพัฒนาบุคลิกภาพแบบ “รู้สึกผิด” (guilt personality) หรือเป็นคนชอบหลีกเลี่ยงความจริงโดยใช้ความคิดฝันหรืออาจชอบแสดงความก้าวร้าวอวดดีเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนาความพอดีระหว่างความคิดริเริ่มและความรู้สึกผิดจะทำให้เด็กพัฒนาคุณสมบัติเป็นคนชอบสร้างสรรค์รู้จักคิดหาวิธีแก้ไขปรับปรุงกิจการต่าง ๆ ที่ต้องกระทำและเป็นคนที่กล้าเผชิญความเป็นจริงของตนเองและของชีวิต¹¹⁵ เมื่อศึกษาจากตารางแล้วจะสอดคล้องเนื้อหาความขัดแย้งทางสังคม-จิตใจที่มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่เข้มแข็งหรืออ่อนแอ หรือพัฒนาการที่พึงประสงค์-ไม่พึงประสงค์ตามแนวคิดของแอร์ริคสัน ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2.1 แสดงความขัดแย้งทางสังคม-จิตใจที่มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่เข้มแข็ง หรืออ่อนแอ หรือพัฒนาการที่พึงประสงค์-ไม่พึงประสงค์ตามแนวคิดของแอร์ริคสัน¹¹⁶

¹¹⁵จินตนา พัฒนพงศ์ธร และคณะ, การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัย ครั้งที่ 6 ปี พ.ศ. 2560., "รายงานวิจัย" (กลุ่มสนับสนุนวิชาการและการวิจัย สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย, 2561), หน้า 24-25.

¹¹⁶เรื่องเดียวกันหน้า 23.

สรุปได้ว่า แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการของเด็กและเยาวชน มีรายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กซึ่งมี 3 ขั้นตอนด้วยกัน คือ ขั้นตอนที่ 1 ความไว้วางใจแย้งกับความสงสัยน้ำใจผู้อื่น (trust vs. mistrust), ขั้นตอนที่ 2 ความเป็นตัวของตัวเองแย้งกับความละอายใจและไม่แน่ใจ (autonomy vs. Shame and doubt) และ ขั้นตอนที่ 3 ความคิดริเริ่มแย้งกับความรู้สึกผิด (initiative vs. guilt) เป็นต้น

2.6 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนในการนำมาพัฒนาการเรียนรู้เด็กและเยาวชน

2.6.1 โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา

พระครูมงคลวิลาส (เฉย รอดอนันต์) อดีตเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง พร้อมด้วยประชาชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือร่วมใจก่อกำเนิดโรงเรียนมัธยมศึกษาขึ้น เปิดเรียนเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2489 โดยมีฐานะเป็นโรงเรียนราษฎร์ชื่อว่า “โรงเรียนอนันต์สุนทรศึกษา” มีพระครูมงคลวิลาส (เฉย รอดอนันต์) เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใช้ศาลาการเปรียญวัดไร่ขิงเป็นที่เรียน เมื่อมีนักเรียนมากขึ้นก็ไปอาศัยอาคารชั่วคราวของวัด เช่น โรงมุงจาก และโรงลิเก เป็นที่เรียน จนถึงปี พ.ศ. 2499 รวมเวลา 10 ปีเต็ม

ปี พ.ศ. 2500 พระครูมงคลวิลาส (เฉย รอดอนันต์) ได้จัดหาที่เรียนให้ใหม่ โดยต่อเติมเรือนปั้นหยา 2 ชั้น ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัด (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนวัดไร่ขิงสุนทรอุทิศ) ให้เป็นที่เรียน จนถึงปี พ.ศ. 2510 ได้มีการเริ่มต้นปรับปรุงการศึกษาของโรงเรียนอนันต์สุนทรศึกษาอย่างขนานใหญ่ โดย พระราชปัญญาภรณ์ (ปัญญา อินทปัญญา) เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง (สมณศักดิ์ชั้นยศในขณะนั้น) ดำเนินการจนถึงปี 2514 จึงแล้วเสร็จ และได้ย้ายโรงเรียนมาตั้งในที่ปัจจุบัน เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2515

เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 โรงเรียนได้รับพระราชทานโล่จากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก “ขออนุโมทนาโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยาที่ได้จัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในปีพุทธศักราช 2547 ซึ่งมีนักเรียนสอบได้มากเป็นลำดับที่ 3 ในส่วนภูมิภาค เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของชาติ ควรแก่การสรรเสริญและประกาศเกียรติคุณ ขอจงถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ในพระพุทธศาสนาเทอญ

ปี พ.ศ. 2550 ได้รับความเมตตาจากท่านเจ้าคุณพระพิพัฒน์วีริยาภรณ์ ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดไร่ขิงพระอารามหลวงมอบเงินทุนสนับสนุนผู้สอบไล่ได้ธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก

ปี พ.ศ. 2551 ท่านเจ้าคุณพระพิพัฒน์วีริยาภรณ์ (สมณศักดิ์ชั้นยศในขณะนั้น) เจ้าอาวาสวัดไร่ขิงพระอารามหลวง เจ้าคณะอำเภอพุทธมณฑล ได้ให้ความเมตตาตามอบเงินทุนสนับสนุนผู้สอบไล่

ได้ธรรมศึกษาชั้นเอก และตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา มูลนิธิหลวงพ่อดาวไร่ชิง ได้สนับสนุนการจัดสอบธรรมศึกษาแก่โรงเรียนทุกปีๆ จนถึงปัจจุบันสืบเนื่องมา¹¹⁷

2.6.2 โรงเรียนปริตารามวิทยาคม

โรงเรียนปริตารามวิทยาคม เป็นโรงเรียนสหศึกษาที่เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ตั้งอยู่เลขที่ 261 หมู่ 3 ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จัดตั้งขึ้นจากความเห็นของคณะกรรมการวัดปริตาราม กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศจัดตั้งโรงเรียนปริตารามวิทยาคม เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2519 ในระยะเริ่มแรกของการก่อตั้งโรงเรียน ได้รับความอนุเคราะห์ อย่างดียิ่งจากพระครูสุตติโชติคุณ เจ้าอาวาสวัดปริตาราม (ยายส้ม) เป็นผู้ริเริ่มจัดหาที่ดินก่อตั้งโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2521 จึงได้รับ งบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนถาวร และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาโรงเรียนเรื่อยมา

ต่อมาโรงเรียนปริตารามวิทยาคมยังได้รับการสนับสนุนการจัดการศึกษาจากวัดปริตาราม โดยบริจาคเงินค่าเช่าที่ดินที่วัดปริตารามที่อยู่ด้านทิศใต้โรงเรียนปริตารามวิทยาคม มาตั้งแต่ครั้งที่พระครูสุตติโชติคุณ อดีตเจ้าอาวาสวัดปริตาราม (ยายส้ม) ยังมีชีวิตจวบจนถึงพระครูเกษมสาธุวัฒน์ (สมชาย สุภาจาโร) เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ตลอดจนประชาชนในชุมชนต่างสนับสนุนการจัดการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ จนถึงปัจจุบัน¹¹⁸

2.6.3 โรงเรียนนาคประสิทธิ์

โรงเรียนนาคประสิทธิ์ เป็นโรงเรียนของมูลนิธิวัดบางช้างเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 เป็นโรงเรียนเอกชนแห่งแรกของอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2483 โดยท่านพระครูปลัดผ้น แสงโสภา เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม ซึ่งเหตุผลที่ใช้ชื่อนาคประสิทธิ์ เพราะในระหว่างการก่อสร้างอาคารเรียนหลังแรก พระครูปลัดผ้น ดิตสุวรรณ์ (แสงโสภา) เจ้าอาวาสวัดบางช้างเหนือองค์แรก ได้นิมนต์เห็นพยานาคเลื้อยพันต้นเสาเอกของอาคารเรียน ท่านจึงให้ชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนนาคประสิทธิ์” พระครูปลัดผ้น ปี พ.ศ. 2484 – ปี พ.ศ. 2543 ภายหลังจากพระครู ปลัดผ้น ดิตสุวรรณ์ มรณภาพ พระพิศาลศึกษากรเจ้าอาวาสวัดบางช้างเหนือองค์ต่อมา

¹¹⁷โรงเรียนวัดไร่ชิงวิทยา, ประวัติโรงเรียน [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.wrk.ac.th/> [โรงเรียนวัดไร่ชิงวิทยา]

¹¹⁸โรงเรียนปริตารามวิทยาคม, ประวัติโรงเรียน [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/preedaramwit/khxmthawpi/prawati-rongreiyin> [6 เมษายน 2564]

ได้เป็นผู้อุปถัมภ์โดยได้ย้ายโรงเรียนมาก่อสร้างใหม่ในพื้นที่ด้านทิศตะวันตกของวัดบางช้างเหนือ เนื่องจากจำนวนนักเรียน เพิ่มมากขึ้นจึงจำเป็นต้องขยายพื้นที่ของอาคารเรียน พระพิศาลศึกษากร ปี พ.ศ. 2544 – ปัจจุบัน โรงเรียนนาคประสิทธิ์ มูลนิธิวัดบางช้างเหนืออยู่ในความอุปถัมภ์ของพระพิพัฒนศึกษากรเจ้าอาวาสวัดบางช้างเหนือองค์ปัจจุบัน คือ พระพิพัฒนศึกษากร¹¹⁹

2.6.4 โรงเรียนวัดหอมเกร็ด

โรงเรียนวัดหอมเกร็ด (ไพศาลประชานุกูล) เป็นโรงเรียนที่มุ่งส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนา ศักยภาพผู้เรียน ครูและบุคลากร มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน มีความพร้อมด้านเทคโนโลยี ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และพร้อมก้าวสู่ประชาคมอาเซียน และมีเป้าหมายมุ่งเป้าที่ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม
- 2) พัฒนาศักยภาพผู้เรียน
- 3) พัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากร
- 4) ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน
- 5) พัฒนาเทคโนโลยีในการบริหารและจัดการการเรียนรู้
- 6) มุ่งเน้นการบริหารและจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนวัดหอมเกร็ด(ไพศาลประชานุกูล) ได้ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2462 โดยพระอธิการห้อย ปุญญัสสะ อดีตเจ้าอาวาสวัดหอมเกร็ด โดยอาศัยศาลาวัดหอมเกร็ดเป็นที่เรียนชั่วคราวโดยมี นายเทพ นาคนาเกร็ด เป็นครูใหญ่คนแรกหลังจากก่อตั้งได้เป็นเวลาประมาณ 3 ปี โรงเรียนได้มีการปรับปรุงและพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงดังนี้

วันที่ 1 กันยายน 2465 กระทรวงธรรมการร่วมกับเจ้าอาวาสวัดหอมเกร็ดได้ทำการก่อสร้างอาคารเรียนถาวรขึ้น เป็นเรือนไม้สักทั้งหลัง ขนาด กว้าง 8 เมตร ยาว 12 เมตร และให้ชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนประชาบาล ตำบลหอมเกร็ด (ห้อยศึกษาลัย)” ถูกไฟไหม้ เมื่อ พ.ศ. 2540

พ.ศ. 2481 ขุนนครรัฐเขต นายอำเภอสามพราน และพระครูไพศาลธรรมวาที (ห้อย ปุญญัสสะ) เจ้าอาวาสวัดหอมเกร็ด ได้ร่วมมือกับประชาชนสร้างอาคารเรียน แบบ ป.2 ทำด้วยไม้ยาง และไม้เต็งรัง ทรงปั้นหยา มีมุขกลาง ขนาดกว้าง 8 เมตร ยาว 32 เมตร ในการสร้างในที่ดินของวัด และทำการเปิดเรียนเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2482 และต่อมาประชาชนได้บริจาคเงินและสร้างต่อเติมชั้นล่างอีก 4 ห้องเรียน รวมเป็น 8 ห้องเรียน และได้ทำการเปิดสอนตั้งแต่ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 และต่อมาขยายเปิดถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และได้ ลดลงมาเหลือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการต่อมาทางวัดต้องการขยายวัดให้กว้างขึ้น จึงให้โรงเรียนไปสร้างในพื้นที่ใหม่ซึ่งเป็นเขตที่ดินของวัด มีเนื้อที่ 16 ไร่เศษ ซึ่งมีประชาชนได้อาศัยอยู่แล้วเป็นบางส่วนจึงได้

¹¹⁹โรงเรียนนาคประสิทธิ์, ประวัติโรงเรียน [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.np.ac.th/> [6 เมษายน 2564]

ทำการสร้างรั้วโรงเรียนขึ้นเพื่อแยกบริเวณโรงเรียนและบ้านของประชาชนโดยกัน พื้นที่ดินไว้ทำให้เหลือที่ดินซึ่งเป็นเขตของโรงเรียนประมาณ 9 ไร่ในปัจจุบัน¹²⁰

2.6.5 โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกูล)

โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกูล) ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 บ้านท่าพูด ตำบลไร่ขิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2464 โดยประชาชนร่วมกับเจ้าอาวาสพร้อมใจกันจัดตั้งขึ้น ที่ศาลาวัดท่าพูดในบริเวณที่ดินของวัด จำนวน 14 ไร่ 2 งาน 83 ตารางวา

ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มอยู่ริมแม่น้ำ น้ำท่วมถึง ทิศตะวันตกติดวัดท่าพูดทิศตะวันออกติดคลองวัดท่าพูดทิศเหนือติดถนนสายพุทธมณฑล ไร่ขิง ทิศใต้ติดแม่น้ำนครชัยศรีมีการดำเนินงานตามลำดับดังนี้

พ.ศ. 2464 เปิดทำการสอนครั้งแรก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ศาลาการเปรียญวัดท่าพูด นายคลี สงกา เป็นครูใหญ่คนแรก และเปิดเป็นทางการตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา

พ.ศ. 2464 ชื่อว่าโรงเรียนประชาบาลตำบลไร่ขิง

พ.ศ. 2481 เจ้าอาวาสวัดท่าพูดร่วมมือกับประชาชนสร้างอาคารเรียน แบบ ป.2 2 ชั้น ขนาด 8 ฮ 24 ม. และขอตั้งชื่อใหม่ว่าโรงเรียนวัดท่าพูด

พ.ศ. 2483 นายเอื้อน วาราชนนท์ เป็นครูใหญ่จนถึง พ.ศ. 2515 เปิดทำการสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 พ.ศ. 2526 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503

พ.ศ. 2507 สร้างอาคารเรียนแบบ 008 โดยงบประมาณของทางราชการร่วมกับเจ้าอาวาสและประชาชน

พ.ศ. 2509 ทางราชการให้งบประมาณสร้างอาคารเรียนแบบ 007 อีก 1 หลัง เจ้าอาวาสวัดท่าพูด และประชาชนร่วมบริจาคสมทบ

พ.ศ. 2517 องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม จัดสรรงบประมาณสร้างอาคารเรียนแบบ 017 และประชาชนบริจาคสมทบ

พ.ศ. 2521 เปิดทำการสอนชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6

พ.ศ. 2522 เจ้าอาวาสวัดท่าพูดร่วมกับประชาชนและทางราชการจัดสรรงบประมาณสร้างอาคารเรียนแบบ 008 แทนอาคารหลังเดิมที่ชำรุดอีก 1 หลัง

พ.ศ. 2538 พระครูพิศาลสาธุวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดท่าพูดร่วมกับประชาชนก่อสร้างอาคารเรียน แบบรัตนโกสินทร์สมโภชน์ อาคาร 4 ชั้น 24 ห้องเรียน

¹²⁰โรงเรียนวัดหอมเกร็ด, ประวัติโรงเรียน [ออนไลน์] แหล่งที่มา: https://data.bopp-obec.info/web/?School_ID=1073180246 [6 เมษายน 2564]

พ.ศ. 2540 เปิดทำการสอนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ตั้งแต่ชั้นระดับอนุบาล 3 ขวบ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

พ.ศ. 2548 เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นระดับปฐมวัย ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียน จำนวน 1,631 คน นายสุวรรณ เรือนอินทร์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

พ.ศ. 2550 เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นระดับปฐมวัย ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียน จำนวน 1,631 คน นายสุวรรณ เรือนอินทร์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

พ.ศ. 2551 มีนักเรียนจำนวน 1,453 คน นายเกื้อกุล ศรีสวัสดิ์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน
พ.ศ. 2556 มีจำนวนนักเรียน 1,176 คน

ปัจจุบัน พ.ศ. 2559 มีนักเรียนจำนวน 1,165 คน นายชูพงษ์ กำลังงาม เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนและมีวิสัยทัศน์ที่สำคัญ คือ "โรงเรียนวัดท่าพูด จัดการศึกษาได้มาตรฐานการศึกษา อย่างมีส่วนร่วม มีสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ เข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีความเป็นเลิศด้านคุณธรรมและสุขภาพ ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มีพันธกิจ ดังนี้

1) จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานสากล

2) ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) ส่งเสริมครูและบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพ

4) บริหารจัดการศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

5) ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีเป้าประสงค์ ดังนี้

1) ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2) ครูมีศักยภาพ สมรรถนะและทักษะตามมาตรฐานวิชาชีพ

3) ผู้เรียนมีความภูมิใจในความเป็นไทย ร่วมสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีไทย

4) โรงเรียนมีความเข้มแข็งและบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹²¹

สรุปได้ว่า เนื่องจากการวิจัยนี้เกี่ยวกับ “พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน” คณะผู้วิจัย มีจุดมุ่งหมายที่ศึกษาอันประกอบด้วย โรงเรียนด้วยกัน ประกอบด้วย 1) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา 2) โรงเรียนปริตารามวิทยาคม 3) โรงเรียนนาคประสิทธิ์ 4) โรงเรียนหอมเกร็ด และ 5) โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชาชนุกูล) ซึ่งเป็นการอธิบายว่าในแต่ละโรงเรียนมาความเป็นมาอย่างไร ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการนำมาทำวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนที่เป็นอนาคตสำคัญของชาติ เป็นต้น

¹²¹โรงเรียนวัดท่าพูด, ประวัติโรงเรียน [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://wtpschooll.ac.th/> [6 เมษายน 2564]

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ได้ค้นพบว่า มีนักวิชาการหลายท่านได้เรียบเรียงไว้ ดังนี้

พระมหาไกรสร โชติปญโญ ได้ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาอบรมเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนที่ดำเนินชีวิตขัดต่อหลักพุทธธรรมเป็นกระบวนการที่บุคลากรในโรงเรียนได้ตระหนักต่อสภาพปัญหาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้านยาเสพติดในโรงเรียน นับว่าเป็นปัญหาที่จะต้องอาศัยสถาบันทางสังคมโดยเฉพาะสถาบันทางพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษา กระบวนการศึกษาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน ได้แก่ นโยบายของผู้บริหาร บริบทของโรงเรียน และการมีส่วนร่วมเพื่อหาแนวทางป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเยาวชน ในส่วนการดำเนินงานพบประเด็นปัญหาในกระบวนการศึกษาเยาวชน ได้แก่ ครอบคลุมในการยอมรับพฤติกรรมของบุตรหลาน และเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการศึกษา ส่วนของแนวทางการพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม ประการสำคัญในส่วน of บุคลากรในโรงเรียนจะต้องมีการศึกษาวัฒนธรรมย่อยของเยาวชนกลุ่มเสี่ยง และกระบวนการในการพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ กระบวนการวิธีละมุนละม่อม วิธีรุนแรง และวิธีปล่อยให้เป็นตามระเบียบกติกาของสังคม แนวทางการพัฒนาเยาวชนจะต้องดำเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะครอบครัวเป็นสถาบันหลักในการมีส่วนร่วมป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเยาวชน และบทบาทของพระสงฆ์มีความสำคัญในการดำเนินการภายใต้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ต่อเนื่องในการปลูกฝังและขัดเกลาเยาวชนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม เป็นคนดีมีศีลธรรมจริยธรรมและคุณธรรมต่อไป¹²²

เสนห์ สีภาวี และบรรจบ บรรณรุจิ ได้ทำวิจัยเรื่อง “พัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ” พบว่า กระบวนการการเรียนรู้แบบบูรณาการของตะวันตกก่อกำเนิดมาจากการทดลองในระบบการศึกษาเฉพาะทางที่เริ่มมาจากผู้สอนกับผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง และเจาะจงลงไปที่ความชำนาญพิเศษ ซึ่งขยายไปตามสภาพปัญหาอย่างเป็นระบบและจำกัดฐานข้อมูลที่ซับซ้อน ปฏิบัติการอย่างนี้มีผลออกมาเป็นการบูรณาการกันระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม สำหรับกระบวนการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนาจากพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเกิดมาจากการสั่งสมบารมี 10 ที่ยาวนาน การสั่งสมบารมีที่ยาวนานเช่นนั้นเป็นส่วนสำคัญของประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยาวนานและการทดลองที่ยาวโดยใช้ชีวิตเป็นเดิมพัน หลังจากนั้นทั้งหมดนั้นก็จึงมีผลออกมาเป็นการรู้แจ้งที่สมบูรณ์

¹²²พระมหาไกรสร โชติปญโญ, "การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม", รายงานการวิจัย, (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, 2552).

ในทุกข์และความดับทุกข์ซึ่งเป็นความจริงของชีวิต การเรียนรู้แบบนี้สัมพันธ์อย่างสมบูรณ์แบบอยู่กับปริยัติ (การศึกษา) ปฏิบัติและปฏิเวธ (การรู้แจ้ง) ซึ่งพุ่งลงไปที่ความจริง เป็นการศึกษาทดลองที่เป็นธรรมชาติและเป็นวิถีชีวิตซึ่งแสดงตัวออกมาเป็นรูปธรรมผ่านความสะอาดความสงบและความรอบรู้ อีกประการหนึ่ง นี้แหละคือ มัชฌิมาปฏิปทา หรือ ทางสายกลาง ซึ่งทำลายความเห็นผิดและความคิดผิดและขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดความเห็นถูกและความคิดถูก¹²³

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และนายบรรชร์ กล้าหาญ ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นผู้นำที่มีศีลธรรมด้วยกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน” ผลการวิจัยพบว่า หลังจากการร่วมกิจกรรมการพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำที่มีศีลธรรมที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่าน กระบวนการ 13 ขั้นตอน 23 กิจกรรม ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์การพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำที่มีศีลธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับค่าเฉลี่ยหลังร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ลักษณะพฤติกรรมความเป็นผู้นำแต่ละด้านของผู้เรียนก่อนการร่วมกิจกรรมพบว่าความยุติธรรม (3.60) ความสามัคคี (3.37) ความรับผิดชอบ (3.36) การใช้คาพูดและกริยาที่เหมาะสม (3.33) การมีวินัย (3.30) ความซื่อสัตย์สุจริต (3.27) การควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจ (3.26) ความอดทน (3.12) ด้านการเรียน (3.03) และความรอบคอบ (2.99) ตามลำดับโดยมีค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 3.26

ภายหลังการร่วมกิจกรรม พบว่า ลักษณะพฤติกรรมความเป็นผู้นำแต่ละด้านของผู้เรียนมีระดับค่าเฉลี่ยสูงกว่า ดังนี้ การมีวินัย (4.32) ความซื่อสัตย์สุจริต (4.17) ความยุติธรรม (4.16) ความรับผิดชอบ (4.16) ความรอบคอบ (4.12) ความสามัคคี (4.11) การใช้คาพูดและกริยาที่เหมาะสม (4.11) การควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจ (4.11) ความอดทน (4.09) และด้านการเรียน (3.75) ตามลำดับโดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.11¹²⁴

ภูเจียว วงศ์แสงเดือน ได้ทำวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนแนววิถีพุทธ สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา นครหลวงเวียงจันทร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” พบว่า การจัดการเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธ สำหรับมัธยมศึกษา นครหลวงเวียงจันทร์โดยภาพรวมมีลักษณะ ดังนี้ด้านการจัดหลักสูตร เหมาะสมกับการเรียนรู้ในชั้นเรียนต่าง ๆ โดยสอดแทรกการฝึกปฏิบัติในชีวิตจริง ในเนื้อหาการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติได้จริง ด้านการฝึกอบรมให้ครูผู้สอนเป็นกัลยาณมิตร มีเมตตา อ่อนโยน ผู้สอนมีความรู้ดีและสอนเก่ง ผู้สอนมีการเลือกใช้วิธีการสอนหลากหลายรูปแบบที่ดีต่อนักเรียน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ใน

¹²³ เสน่ห์ สีภาวี และบรรจวบ บรรณรุจิ, พัฒนาระบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ, “วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ฯ”, ปีที่ 5, ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2560): 278.

¹²⁴ รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และนายบรรชร์ กล้าหาญ, "การพัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นผู้นำที่มีศีลธรรมด้วยกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน", รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, 2556).

กระบวนการแก้ปัญหา เป็นฐานสร้างองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ใช้โครงงานรวมกลุ่มเน้นการปฏิบัติแบบบูรณาการสู่พหุปัญญา จากแหล่งเรียนรู้ด้านกิจกรรมส่งเสริมความสนใจของเด็กช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจบทเรียน ช่วยส่งเสริมทักษะ ปลุกฝังความรับผิดชอบ และส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างเหมาะสมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคม สติปัญญาด้านสิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับสถานที่เรียน แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนในห้องเรียน¹²⁵

วิโรจน์ พรหมสุด, ดร ได้ทำวิจัยเรื่อง กระบวนการฝึกอบรมคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน โดยเน้นแบบแผนวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Designs) ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 10 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ความสามารถในการครองตน ประกอบด้วย (1.1) มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ (1.2) มีคุณธรรมจริยธรรม (1.3) มีบุคลิกภาพที่ดี และ (1.4) มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ 2) ความสามารถในการครองงาน ประกอบด้วย (2.1) มีทักษะการคิด (2.2) มีทักษะในการทำงานเป็นทีม และ (2.3) มีความสามารถในการบริหารจัดการ และ 3) มีความสามารถในการครองคน ประกอบด้วย (3.1) มีมนุษยสัมพันธ์ (3.2) มีทักษะในการสื่อสารที่ดี (3.3) มีจิตอาสา

ผลการประเมินกระบวนการฝึกอบรมคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน พบว่า ความรู้ และเจตคติ ภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน ทั้งด้านความสามารถในการครองตน ความสามารถในการครองคน และความสามารถในการครองงาน ของเยาวชนหลังผ่านกระบวนการฝึกอบรม สูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผ่านการประเมินทักษะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน ของเยาวชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้านโดย ด้านทักษะความสามารถในการครองงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านทักษะความสามารถในการครองตน และด้านทักษะความสามารถในการครองคน มีเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก¹²⁶

อัญชลี โองเจริญ และภุทธิทัต ศรีอร่าม ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ โดยหลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่าก่อน

¹²⁵ ภูเจียว วงศ์แสงเดือน, การจัดการเรียนการสอนแนววิถีพุทธ สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษานครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, “วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ”, ปีที่ 5, ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2561): 202.

¹²⁶ วิโรจน์ พรหมสุด, ดร, "กระบวนการฝึกอบรมคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน", รายงานการวิจัย, (วิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559).

การทดลองหลังจากเมื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบก่อนการทดลองและหลังการทดลองแล้วพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อเปรียบเทียบผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้¹²⁷

สุทิวรรณ ตันตริจนวงศ์ และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง "การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่มเด็กเยาวชนและข้าราชการภาครัฐ" จากการวิจัยกับนักเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี 1,080 คน ผู้บริหารและครู 92 คน และผู้ปกครอง/ชุมชน 1,083 คน รวมทั้งสิ้น 2,255 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบบันทึก 2) แบบสอบถาม และ 3) แบบสัมภาษณ์ โดยผลการทดสอบและการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า

ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการส่งเสริมคุณธรรม พบว่า ด้านครอบครัวมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยด้านภาครัฐ เอกชน ด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านองค์กรทางศาสนา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

กระบวนการปลูกฝังคุณธรรม พบว่า การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนามีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การอบรมสั่งสอนจากครอบครัว การเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน การเสริมสร้างประสบการณ์ และการสร้างเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยต่ำ

การส่งเสริมคุณธรรม พบว่า การเป็นแบบอย่างที่ดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุดรองลงมา ได้แก่ การกำหนดกฎระเบียบที่ส่งเสริมคุณธรรม การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมมีส่วนร่วมส่งเสริมคุณธรรม และการสร้างสื่อส่งเสริมคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม พบว่า ด้านการจัดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการประเมินผล การวางแผน การประสานงาน การจัดองค์กร และด้านการจัดงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด¹²⁸

ศุภชัย ทองจันทร์ ได้ทำวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการมีส่วนร่วมของบ้าน วัดและโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในเขตเทศบาลตำบลพน จังหวัดสุราษฎร์ธานี" พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของบ้าน วัดและโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลพน โดยภาพรวมอยู่ใน

¹²⁷ อัญชลี โองเจริญ และภุทธิทัต ศรีอร่าม, "ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา", รายงานการวิจัย, (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552).

¹²⁸ สุทิวรรณ ตันตริจนวงศ์และคณะ, "การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่มเด็กเยาวชน และข้าราชการภาครัฐ", รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม, 2552).

ระดับมาก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของ "บวร" ในการปฏิบัติและดำเนินการตามแผนงานการแก้ไข ปัญหาเยาวชนในชุมชน รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วม ของ "บวร" ในการติดตามและประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมของ "บวร" ปัญหาและสาเหตุของ ปัญหาและปัญหาที่พบในชุมชน ได้แก่ ปัญหาด้านยาเสพติด พบว่า เด็กและเยาวชนมีการเสพยาเสพติด เช่น ยาบ้า กัญชา 4x100 ปัญหาด้านพฤติกรรม ได้แก่ ความฟุ้งเฟ้อติดเกม ชาดวินัย และชาดจิตสำนึก ปัญหาด้านการศึกษา พบว่า เด็กและเยาวชนชาดเรียน หนีเรียน ออกกลางคัน ท้องในวัยเรียน โดย แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของ "บวร" ในการแก้ไขปัญหาเยาวชน พบว่า ครอบครัวต้องมีการ พัฒนาความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้น ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นທີ່ปรึกษาให้แก่เยาวชน รวมทั้งเป็นผู้สร้างความรู้สึกมีคุณค่าให้กับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนเกิดความมั่นใจตนเอง โรงเรียน เมื่อ เด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นจะเริ่มคบเพื่อนมากขึ้น และเริ่มสนใจเพศตรงข้าม ต้องการสร้างพฤติกรรมที่โดดเด่น ครูควรเข้าใจพฤติกรรมเหล่านี้ และสั่งสอนให้เด็กมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของ ร่างกายเพื่อเข้าสู่วัยรุ่น สอนเพศศึกษาให้เยาวชนทราบถึงผลของการขาดความยับยั้งชั่งใจ รวมทั้ง สร้างบรรยากาศที่โน้มน้าวให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ พระสงฆ์ (ศาสนา) ปลูกฝังเรื่องวินัย จิตสำนึก และความรับผิดชอบ ให้เยาวชนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร ไหว้พระฟังธรรม นั่งสมาธิ หรือการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา การท่องเที่ยวธรรมในสื่อทาง สังคม และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สมัยใหม่ดังนั้น ทั้ง 3 ฝ่าย ควรมีส่วนร่วมในการดูแลเอาใจใส่เด็กเมื่อพบ เห็นสิ่งผิดปกติ ปลูกฝังเรื่องวินัย จิตสำนึกให้กับเยาวชน¹²⁹

ชุมชน ประวัติดี ได้ทำวิจัยเรื่อง "การประยุกต์จริยธรรมเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กในชุมชน พหุวัฒนธรรม" ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์จริยธรรมเชิงพุทธที่เหมาะสมสำหรับ การพัฒนาเด็กและ เยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรม พบว่า 1) การพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรมนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดและการประพฤติปฏิบัติให้มีความเจริญขึ้นทั้งในเรื่องของความรู้ ทักษะ ความสามารถ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาตนเอง ซึ่งกระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีการ พัฒนาตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ให้การศึกษา ให้การฝึกอบรม และให้การพัฒนา อย่างไรก็ตาม แรงจูงใจภายในของเด็กและเยาวชนก็สำคัญ ซึ่งแรงจูงใจที่สามารถส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กและเยาวชน มีพฤติกรรมปฏิบัติที่ดีงาม มีอยู่ 5 ประการ คือ 1 การศึกษา 2 ครอบครัว 3 การให้รางวัล 4 ค่านิยม และ 5 ความเชื่อทางศาสนา แต่กระนั้นก็ตามสภาพแวดล้อมรอบตัวของเด็กและเยาวชนในชุมชนพหุ วัฒนธรรม ได้แก่สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ สื่อต่าง ๆ ก็มีผลต่อแรงจูงใจของเด็กและเยาวชนเช่นกัน 2) พื้นฐานการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในชุมชนที่มีความแตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมปฏิบัติในสิ่ง ที่ถูกต้อง ดีงาม ซึ่งมีอยู่ 4 ประการ คือ 1 ครอบครัว 2 สถาบันการศึกษา 3 กลุ่มเพื่อน และ

¹²⁹ ศุภชัย ทองจันทร์, "การพัฒนาการมีส่วนร่วมของบ้าน วัดและโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาเยาวชน ในเขตเทศบาลตำบลพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี", รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2559).

4 สภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กและเยาวชนในชุมชน 3) หลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับจริยธรรมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ หลักกุศลกรรมบถ 10 คือ 1 กายสุจริต 3 ได้แก่ไม่ทำให้ชีวิตสัตว์ตกล่วง ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม 2 วาสุจริต 4 ได้แก่ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และ 3 มโนสุจริต 3 ได้แก่ไม่โลภอยากได้ของคนอื่น ไม่คิดอาฆาตพยาบาทปองร้าย มีปัญญาอันเห็นชอบ เข้าใจอันถูกต้อง

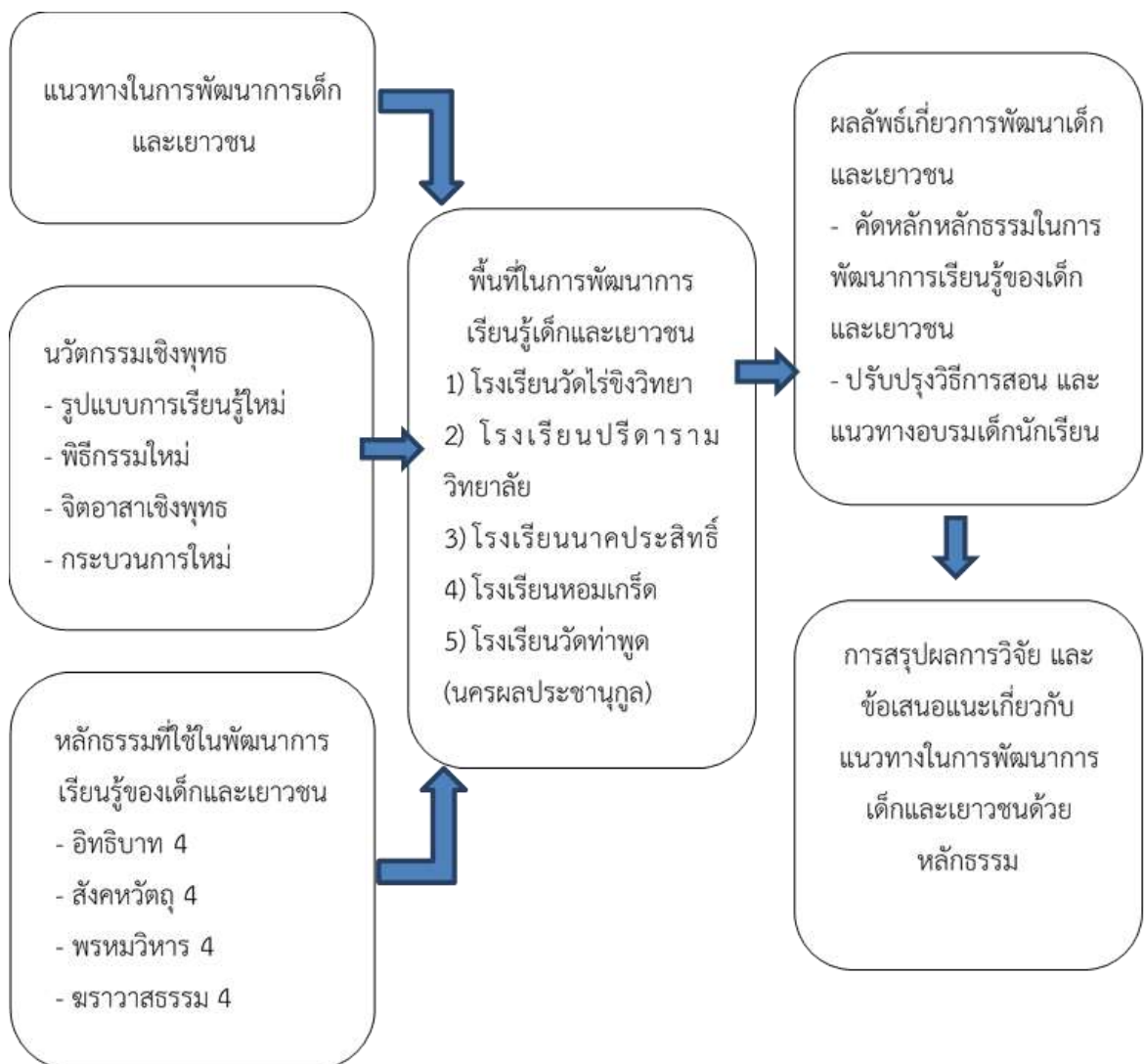
รูปแบบการประยุกต์จริยธรรมเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กในชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยนำหลักกุศลกรรมบถ 10 มาปรับประยุกต์ใช้ แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบด้านการให้การศึกษา โดยจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในแนวทางประพฤติปฏิบัติ 2) รูปแบบด้านการฝึกอบรมสั่งสอน โดยฝึกอบรมให้เด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรมได้เรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ 3) รูปแบบด้านการพัฒนา โดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก อารมณ์ ความคิด การตัดสินใจและพฤติกรรมให้มีความเจริญขึ้น ตลอดจนนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาบูรณาการในการพัฒนาการประพฤติปฏิบัติตัวของเด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรม ไปในสิ่งที่ถูกต้อง¹³⁰

สรุปได้ว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ในส่วนมากนั้นจะเน้นไปที่ศึกษาอบรมเด็กนักเรียนเป็นส่วนมาก และตระหนักถึงการเรียนการสอนเป็นสำคัญ เพื่อเป็นผลในการเสริมสร้างความรับผิดชอบให้กับเด็กและเยาวชนในอนาคต ในบางครั้งวัด และโรงเรียนเป็นสถาบันที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการส่งเสริมจริยธรรมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งทางด้านอารมณ์ สติปัญญา ความนึกคิดเป็นต้น

¹³⁰สุชน ประวัตินิติ. ผศ, "การประยุกต์จริยธรรมเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กในชุมชนพหุวัฒนธรรม", รายงานวิจัย, (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557).

2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยมีดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พุทธรูปวัฒนธรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษารูปแบบพุทธรูปวัฒนธรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธรูปวัฒนธรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา ทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม 3) เพื่อสร้างรูปแบบพุทธรูปวัฒนธรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม โดยดำเนินการตามขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ต่อไป

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย
- 3.6 การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

3.1 รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการร่วมกิจกรรมกับผู้ให้ข้อมูล ฝ่ายพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ช่วยเจ้าอาวาส, ฝ่ายครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง ประธานนักเรียน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) คณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธรูปวัฒนธรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เพื่อประมวลองค์ความรู้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการเก็บข้อมูล ซึ่งได้กำหนดรูปแบบการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

3.1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ทำการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษารูปแบบพุทธ

นวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย และเพื่อทราบรูปแบบพฤติกรรมนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย

3.1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และมีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) เพื่อศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบพฤติกรรมนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม และเพื่อทราบลักษณะของรูปแบบพฤติกรรมนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์)

3.1.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ชุดกิจกรรม การฝึกอบรมเด็กและเยาวชน 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน จากโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา โดยคัดเลือกจาก 1 ใน 5 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ตัวอย่างดีเด่น เหมาะสมกับ พัฒนารูปแบบพฤติกรรมนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ ของเด็กและเยาวชน

3.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้มีการคัดเลือกประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัย ดังนี้

3.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยเชิงปริมาณ

ก. เชิงปริมาณ

ประชากร ได้แก่ จำนวนนักเรียนในแต่ละโรงเรียนทั้งหมด 5 โรงเรียน มีดังนี้
1) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา 2) โรงเรียนปริตารามวิทยาคม 3) โรงเรียนนาคประสิทธิ์ 4) โรงเรียนหอมเกร็ด และ 5) โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกูล) รวมทั้งสิ้น 5,703 คน โดยแบ่งได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่การวิจัย

ลำดับ	โรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่การวิจัย	ประชากร (นักเรียน)	กลุ่มตัวอย่าง
1	โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา	3,198	210
2	โรงเรียนปริตารามวิทยาคม	274	18
3	โรงเรียนนาคประสิทธิ์	1,725	113
4	โรงเรียนหอมเกร็ด	111	9
5	โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกูล)	395	25
รวมทั้งสิ้น		5,703	375

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ จำนวนนักเรียนในแต่ละโรงเรียนทั้งหมด 5 โรงเรียน ประกอบด้วย 1) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา 2) โรงเรียนปรีดาราชาวิทยาลัย 3) โรงเรียนนาคประสิทธิ์ 4) โรงเรียนหอมเกร็ด และ 5) โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกูล) โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane¹ สำหรับกรณีที่ประชากรมีจำนวนแน่นอน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 375 คน ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

$$= \frac{5,211}{1 + 5,211(0.05)^2}$$

$$= 375.19 \text{ หรือ } 375 \text{ คน}$$

โดยที่

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง ในที่นี้กำหนดไว้ที่ 0.05

ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างคือ เป็นจำนวน 375 คน

3.2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 31 คน/รูป โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก และ ผู้ร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ดังนี้

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อยืนยัน ข้อมูล และเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผลการศึกษาในเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลฝ่ายพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม พระวิปัสสนาจารย์ และ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส, ฝ่ายครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง ประธานนักเรียนที่เป็นตัวแทนนักเรียน จำนวน 20 คน/รูป

2) ผู้ร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus-Group Discussion) เพื่อร่วมกัน วิเคราะห์บทเรียน ค้นหาแนวทางพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย กลุ่มฝ่ายพระสงฆ์ กลุ่มประธานนักเรียน และกลุ่มนักกิจกรรม get up teacher ทั้งสิ้นจำนวน 11 คน/รูป

¹Yamane, Taro, *Statistics: An Introductory Analysis*, 2nd Edition, (New York: Harper and Row, 1967), p 886.

3) นักเรียนที่ได้ทำการคัดเลือกมาเป็นตัวอย่างในการร่วมกิจกรรม เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ ของเด็กและเยาวชน เป็นเวลา 2 วัน จำนวน 30 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และ การสังเกตกิจกรรมโดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความเหมาะสมในการเก็บข้อมูล และภาษาที่ใช้ โดยเครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

3.3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1) ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นมัธยม สังกัดโรงเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพึงธรรมะนอกสถานที่ ความรู้สึกในการเรียนธรรมะหรือพึงธรรมะ การเรียนหรือการอบรมเกี่ยวกับธรรมศึกษา

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย โดยอ้างอิงบุคคลสำคัญที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางนวัตกรรมเชิงพุทธที่สำคัญ ประกอบด้วย พระมหาภูติชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), ดิชนัท ฮันท์, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) และพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต ผู้ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการเกิดนวัตกรรมเชิงพุทธขึ้น และผู้วิจัยได้นำแนวทางของบุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนามาประกอบกับพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน 4 ด้าน ประกอบด้วย รูปแบบการเรียนรู้ใหม่, พิธีกรรมใหม่, กระบวนการใหม่ ประเมินค่า (Rating Scale)² 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	มีระดับ การพัฒนาการเรียนรู้มากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	มีระดับ การพัฒนาการเรียนรู้มาก
คะแนน	3	หมายถึง	มีระดับ การพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	มีระดับ การพัฒนาการเรียนรู้น้อย
คะแนน	1	หมายถึง	มีระดับ การพัฒนาการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด

²ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: ดานสุทธาการพิมพ์, 2542), หน้า 108

ตอนที่ 3 แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธรวัตกรรมการเรียนรู้อิงของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) โดยใช้หลักธรรม 4 ด้าน มาประยุกต์ใช้ ประกอบด้วย ด้านอิทธิบาท 4, ด้านสังคหวัตถุ 4, ด้านพรหมวิหาร 4 และด้านฆราวาสธรรม 4 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ³ ดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	มีระดับ ความคิดเห็นมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	มีระดับ ความคิดเห็นมาก
คะแนน	3	หมายถึง	มีระดับ ความคิดเห็นปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	มีระดับ ความคิดเห็นน้อย
คะแนน	1	หมายถึง	มีระดับ ความคิดเห็นที่น้อยที่สุด

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายเปิด ที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค แนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อิงของเด็กและเยาวชนด้วยพุทธรวัตกรรมการ

2) ขั้นตอนการสร้างแบบเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ มีขั้นตอนดังนี้

- 1.1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 1.2) กำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตข้อมูลของเครื่องมือการวิจัย
- 1.3) สร้างเครื่องมือและเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณา จำนวน 5 ท่าน

ประกอบด้วย

1. พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร. อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา ศรีทวารวดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระปลัดประพจน์ สุภาโต, ดร. อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา ศรีทวารวดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. พระมหาเจริญพงศ์ ธมฺมทีโป, ดร. อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา ศรีทวารวดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. ผศ.ดร. อุบล วุฒิพรโสภณ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา ศรีทวารวดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. ดร พัทธราลัย ศุภภะ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา ศรีทวารวดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³เรื่องเดียวกัน

1.4) ทำการทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น

1.5) จัดพิมพ์แบบสอบถาม จำนวน 375 ชุด เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากรที่ศึกษา และนำแบบสอบถามไปแจกในพื้นที่ศึกษา

1.6) คัดเลือกแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 375 ตัวอย่างเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการนำประเด็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อค้นหาประเด็นปัญหาหรือความต้องการที่สอดคล้องกับพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน จากนั้นจึงได้เข้าไปมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมใน 2 ลักษณะ คือ 1) พัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม และ 2) เพื่อสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม โดยขอความร่วมมือให้มีการพัฒนาเด็กและประโยชน์ด้วยกิจกรรมเกี่ยวกับ พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในโรงเรียนมัธยมอันเป็นประโยชน์สำคัญต่อประเทศชาติบ้านเมือง โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1) ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

คณะผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสนทนากลุ่มเฉพาะ และการสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วม 1) เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม 2) เพื่อสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สำคัญ และ 2) ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

2) การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

2.1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2) นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณมากำหนดกรอบวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยในการสร้างเครื่องมือและประเด็นคำถามเพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ

2.3) สร้างเครื่องมือและเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณา จำนวน 5 ท่าน คือ

1. พระปลัดสมชาย ปิโยโค, ดร. อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา ศรีทวารวดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. พระปลัดประพจน์ สุภาโต, ดร. อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา
ศรีทวารวดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. พระมหาเจริญพงศ์ ธรรมทีโป, ดร. อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา
ศรีทวารวดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. ผศ.ดร. อุบล วุฒิพรโสภณ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา
ศรีทวารวดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. ดร พัทธราวัลย์ ศุภณะ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา
ศรีทวารวดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3) จัดพิมพ์แบบสอบถามสัมภาษณ์แบบสมบูรณ และนำไปเก็บข้อมูล

4) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technic)

5) นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก มาจัดทำ ประเด็นในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) โดยผู้ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะซึ่งอาจเป็นกลุ่มบุคคล เดียวกันกับผู้ตอบแบบสอบถามและผู้ให้ข้อมูลสำคัญก็ได้เพื่อร่วมกันวิเคราะห์สรุปข้อมูลต่อไป

3.3.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

คณะผู้วิจัยได้กำหนดวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน 4 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน เน้นเพื่อพัฒนาความซื่อสัตย์ เสียสละ ความอดทน และการควบคุมอารมณ์ตนเอง โดยการทัศนศึกษาในพื้นที่จิตอาสา ในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เช่น กิจกรรมวัดไร่ขิง การทำบุญให้ทาน การทำความสะอาดในพื้นที่วัด การช่วยเหลือผู้ป่วยตามโรงพยาบาลในพื้นที่ไร่ขิง เป็นต้น

กิจกรรมที่ 2 กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ลักษณะกิจกรรม การใช้สื่อวีดิทัศน์ การบรรยาย โดยมีจุดประสงค์ทำให้เกิดความเพียร และมีแรงจูงใจ มีการบรรลุเป้าหมายในชีวิต โดยวัตถุประสงค์กิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนมีความสุขภายใต้ 5 ส คือ คือ สุก สาระ สงบ สติ สำนึก

กิจกรรมที่ 3 พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ โดยเน้นหลักนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน เน้นลักษณะ นันทนาการ การฟังเพลงบำบัด สื่อในสร้างแรงจูงใจต่าง ๆ เช่น การนั่งสมาธิ และอนิสงคของการกราบพระในบ้าน หรือคนที่เคารพนับถือ หรือการสนทนาธรรมะให้เด็กและเยาวชน โดยผลที่ได้จากกิจกรรมเพื่อสลับความเชื่อเก่าเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาพุทธแต่ดั้งเดิม

ว่าเข้าใจยาก มาเป็นแบบที่ผ่อนคลายเข้าใจง่าย และคลายความตึงเครียดจากการเรียน และมีการพูด
 ธรรมชาติให้สนุกในแต่ละมุมมองของเด็กและเยาวชน

กิจกรรมที่ 4 รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน มีลักษณะ
 กิจกรรมกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดี โดยผลที่ได้จากกิจกรรม
 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในผลลัพธ์ที่ดี เช่น การเข้าใจในชีวิตตนเอง มีความรู้คู่คุณธรรม
 นำพาไปสู่ความเจริญ หรือกรอบแนวคิดที่ว่าด้วย “การเปลี่ยนตน เปลี่ยนคนทั้งโลก” และ “เรียน-
 เล่น-เป็น-เปลี่ยน” เป็นแนวทางในการให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จัก
 การตัดสินใจ และนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม โดยกิจกรรมนี้แบ่งเป็น 2 แบบ คือ แบบ
 วัดกิจกรรมก่อนและหลัง และ แบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง

1) แบบวัดผลกิจกรรมก่อนและหลังการจัดกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้
 ของเด็กและเยาวชน โดยคณะผู้วิจัยได้ทดสอบกับนักเรียนที่เข้ากิจกรรมจำนวน 30 คนทั้งก่อนและ
 หลัง โดยกำหนดให้มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ⁴ ดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	มีระดับ เห็นด้วยมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	มีระดับ เห็นด้วยมาก
คะแนน	3	หมายถึง	มีระดับ เห็นด้วยปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	มีระดับ เห็นด้วยน้อย
คะแนน	1	หมายถึง	มีระดับ เห็นด้วยที่สุด

2) แบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Observation Form) โดยคณะผู้วิจัย
 ได้สังเกตตามกิจกรรมการพัฒนารูปแบบกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและ
 เยาวชน ประกอบด้วย รูปแบบการเรียนรู้ใหม่, พิธีกรรมใหม่, จิตอาสาเชิงพุทธ และกระบวนการใหม่
 จากการดูใบงาน และการตอบคำถามระหว่างกิจกรรมแต่ละกิจกรรม และสังเกตพฤติกรรมไปพร้อม
 กับสรุปการจดบันทึกภาพกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองให้ครอบคลุม
 วัตถุประสงค์การวิจัย โดยวิธีการดังต่อไปนี้

3.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

ในจัดเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

⁴เรื่องเดียวกัน

1) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

2) ติดต่อประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม

3) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอแจกแบบสอบถาม ดำเนินการแจกและรับกลับคืนด้วยตนเอง

4) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ

ในจัดเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ มีขั้นตอน ดำเนินการ ดังนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1.1) ขึ้นจัดเตรียมเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์ ได้แก่ จัดทำแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview Guide) เพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยคณะผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งอาจจะเป็นประชากรกลุ่มเดียวกัน ที่ตอบแบบสอบถามก็ได้ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้ให้ข้อมูลฝ่ายพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ช่วยเจ้าอาวาส, ฝ่ายครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง ประธานนักเรียน จากนั้นติดต่อประสานงานผู้ให้ข้อมูล เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือ กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถามเพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือที่จะเข้าสัมภาษณ์

1.2) ขึ้นเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมกับขอเอกสาร ต่างๆ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและ ศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

1.3) ขึ้นดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

2) การสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group) มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

2.1) ขึ้นเตรียมการสนทนากลุ่ม ได้แก่ การก่อนสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยทำการติดต่อประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขอความร่วมมือในการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พร้อมชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ สถานที่ วัน และเวลา ในการสนทนากลุ่ม

2.2) ชั้นเตรียมการสนทนา ได้แก่ จัดเตรียมประเด็นคำถาม โครงร่าง และ เอกสาร ให้เพียงพอให้กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งประสานงานเพื่อยืนยัน วัน เวลา สถานที่ กับ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน รวมถึงจัดเตรียมสถานที่และทีมงาน

2.3) ชั้นดำเนินการสนทนา เป็นการดำเนินการสนทนาด้วยตนเอง จากนั้น ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นคำถาม

3) การสังเกตพฤติกรรม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาในแง่มุมของการให้ ความสนใจต่อกิจกรรมที่จัดขึ้น รวมทั้งความร่วมมือร่วมใจกัน โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต จด บันทึก ในขณะเดียวกันจะมีการลงรายการ (list) รวมทั้งการสอบถามความคิดเห็นและความรู้สึกของกลุ่มเป้าหมายโดยมี 2 ลักษณะ คือ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธรัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) 2) เพื่อสร้างรูปแบบพุทธรัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท

3.4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปฏิบัติการ

ในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างชุดกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธรัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยมีกรอบการสร้างชุดกิจกรรมตามที่ได้กำหนดไว้ดังต่อไปนี้ดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 แสดงชุดกิจกรรมพุทธรัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

ที่	พัฒนาด้าน	รายการ/กิจกรรม	ใช้เวลา	วัตถุประสงค์กิจกรรม	ผลที่ได้จากกิจกรรม
1	จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน	การทำศนะศึกษาในพื้นที่จิตอาสา ในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เช่น กิจกรรมวัดไร่ขิง การทำบุญให้ทาน การทำความสะอาดในพื้นที่วัด การช่วยเหลือผู้ป่วยตามโรงพยาบาลในพื้นที่ไร่ขิง	3 ชั่วโมง	เพื่อพัฒนาความซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และการควบคุม อารมณ์ตนเอง	ทำให้เด็กและเยาวชนมีพัฒนาการความซื่อสัตย์ ความอดทน การควบคุมตนเอง ทางด้านอารมณ์และความคิด และการเสียสละ

2	<p>กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน</p> <p>การใช้สื่อ ทัศนียภาพ การบรรยาย โดยมีจุดประสงค์ทำให้เกิดความเพียร และมีแรงจูงใจ มีการบรรลุเป้าหมายในชีวิต</p>	3 ชั่วโมง	<p>เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนมีความสุขภายใต้ 5 ส คือ คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก</p>	<p>การให้ความรู้และสอดคล้องหลักธรรม ตามหลักของ “ธรรมเดลีเวอร์รี่” และเปิดกว้างให้เด็กและเยาวชนได้มีการเรียนรู้ในชีวิต รวมไปถึงการเข้าใจในหลักอาศรม 4 มาบูรณาการตามแนวคิดพระมหาสมปอง ประกอบด้วย 1) การศึกษาหาความรู้ 2) การทำหน้าที่ 3) การฝึกจิตให้สงบ 4) การบรรลุเข้าสู่จุดมุ่งหมาย สูงสุดในชีวิต</p>
3	<p>พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ โดยเน้นหลักนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน</p> <p>กิจกรรมนันทนาการ การฟังเพลงบำบัด สื่อในสร้างแรงจูงใจต่างๆ เช่น การนั่งสมาธิ และอนิสงค์ของการกราบพระในบ้าน หรือคนที่เคารพนับถือ หรือ การสนทนาธรรมะให้เด็กและเยาวชน</p>	3 ชั่วโมง	<p>เพื่อบำบัดและผ่อนคลายความตึงเครียด และจากพิธีกรรมที่มีความยุ่งยากมาแต่เดิม และลดความน่าเบื่อในจากพิธีกรรมดั้งเดิม</p>	<p>เพื่อลบล้างความเชื่อเก่าเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาพุทธแต่ดั้งเดิมว่าเข้าใจยาก มาเป็นแบบที่ผ่อนคลาย เข้าใจง่าย และคลายความตึงเครียดจากการเรียน และมีการพูดธรรมะให้สนุกในแต่ละมุมมองของเด็กและเยาวชน</p>
4	<p>รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธใน</p> <p>กิจกรรมสื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้าง</p>	3 ชั่วโมง	<p>เพื่อทำให้มีพัฒนาการที่ดีในการเรียนรู้กับเด็ก</p>	<p>เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในผลลัพธ์ที่ดี เช่น การเข้าใจในชีวิต</p>

การพัฒนา เด็กและ เยาวชน	หลักธรรมที่ดีให้กับ เด็กและเยาวชน ในการรู้จักรับผิดชอบ หน้าที่การงาน มีศีล สมาธิ และปัญหาที่ดี ประกอบด้วย เรียน ทางธรรมนำโลก, เล่น เพลินเจริญปัญญา, เป็นให้ดีที่สุดในจุดที่ เป็น และการเปลี่ยน ตนเป็นคนใหม่		และเยาวชน โดย การเสริมสร้าง ด้วย (ไตรสิกขา ศีล สมาธิ และ ปัญญา)	ตนเอง มีความรู้คู่ คุณธรรม นำพาไปสู่ ความเจริญ หรือกรอบ แนวคิดที่ว่าด้วย“การ เปลี่ยนตน เปลี่ยนคน ทั้งโลก” และ “เรียน- เล่น-เป็น-เปลี่ยน”เป็น แนวทางในการให้เด็ก และเยาวชนได้รู้จักการ ใช้ชีวิตอย่างมี ประสิทธิภาพ รู้จักการ ตัดสินใจ และนำ ธรรมะไปประยุกต์ใช้ได้ อย่างเหมาะสม
-------------------------------	---	--	---	--

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว จึงนำข้อมูลจากแบบสอบถามไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยเลือกใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาระดับความตระหนักรู้เกี่ยวกับรูปแบบพฤติกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย

1.2) สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

1.3) เกณฑ์การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็น 5 ระดับ

2) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่และ ค่าร้อยละ

2.2) ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อยู่ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย อ้างอิงบุคคลสำคัญที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางนวัตกรรมการศึกษาที่สำคัญ ประกอบด้วย พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), ดิษ นัท อันทน์, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) และพระมหาสมปอง ตาลปุตโต ผู้ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการเกิดนวัตกรรมการศึกษาขึ้น และผู้วิจัยได้นำแนวทางของบุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนา มาประกอบกับพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อยู่ของเด็กและเยาวชน 4 ด้าน ประกอบด้วย รูปแบบการเรียนรู้ใหม่, พิธีกรรมใหม่, กระบวนการใหม่ ในการประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50 - 5.00	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 - 4.49	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 - 3.49	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50 - 2.49	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 - 1.49	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

2.3) ข้อมูลเกี่ยวกับแบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อยู่ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) โดยใช้หลักการ 4 ด้าน มาประยุกต์ใช้ ประกอบด้วย ด้านอิทธิบาท 4, ด้านสังคหวัตถุ 4, ด้านพรหมวิหาร 4 และด้านฆราวาสธรรม 4 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50 - 5.00	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 - 4.49	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 - 3.49	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50 - 2.49	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 - 1.49	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

2.4) ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อยู่ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม ใช้การลงรหัสค่าความถี่ และค่าร้อยละ

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยคณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ นั่นคือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) คือ ต่างทฤษฎี

หรือ แนวคิด (Theory Triangulation) ต่างวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Method Triangulation)⁵ และต่าง แหล่งข้อมูล (Data Sources Triangulation) โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบ ข้อมูล ดำเนินการอย่างเป็นระบบด้วยการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลให้ตรงตามเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้หลังจากที่ได้ข้อมูลมาครบถ้วนแล้ว เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ดังนี้

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลว่าหากมีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มาเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าผู้วิจัยพบว่าไม่ว่าจะนำทฤษฎีใดมาใช้ ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลจากผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูล ต่างคนกันว่าได้ค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มา มีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

3.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงกิจกรรม โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากผลของกิจกรรมและรูปแบบการฝึกอบรม โดยคณะผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมกับกิจกรรม (Participation) ด้วยวิธีการเก็บรวบรวม คือ แบบวัดผลกิจกรรมก่อนและหลัง แบบสังเกตการณ์ ใบงานโครงการ และสรุปผลของกิจกรรม

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณกับแบบวัดผลกิจกรรมก่อนและหลังการจัดกิจกรรม พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยคณะผู้วิจัยได้ทดสอบกับนักเรียนที่เข้ากิจกรรมจำนวน 30 คนทั้งก่อนและหลัง โดยกำหนดให้มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ⁶ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50 - 5.00	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 - 4.49	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 - 3.49	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50 - 2.49	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 - 1.49	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

⁵ศุภกิจ วงศ์วิวัฒนกิจ, พจนานุกรมศัพท์การวิจัยและสถิติ, (กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธการพิมพ์, 2555), หน้า 81.

⁶เรื่องเดียวกัน.

โดยวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานได้ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับอธิบายข้อมูลในกิจกรรมก่อนและหลังด้วยสถิติ paired t test โดยใช้วิธีวัดผลกิจกรรมก่อนและหลังที่คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง

1) การสะท้อนถอดประสบการณ์ร่วมกัน และคืนข้อมูล

1.2) สะท้อนผลของกระบวนการ

การสะท้อนผลของกระบวนการ ทั้งในแง่กระบวนการ ผลลัพธ์และผลกระทบ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จ โดยการสนทนากลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตพฤติกรรม รวมทั้งการใช้แบบสอบถามวัดความคิดเห็นที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างขึ้นกับผู้มีส่วนร่วมทุกคน ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสะท้อนคิดเหล่านั้นมาวิเคราะห์เนื้อหา และสังเคราะห์ถึงสร้างรูปแบบพฤติกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน และพระธรรมทนายาท บทเรียนที่ผู้มีส่วนร่วมทั้งสองกลุ่มได้จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ดังนั้นผลที่ได้จึงมีการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การพรรณนาข้อมูล แผนภาพ ตาราง ผังความคิด เป็นต้น

1.3) การสะท้อนการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับพฤติกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน หลังจากที่ได้ร่วมกิจกรรมและเก็บร่วมเสร็จสิ้นลง มีการดำเนินการ ดังนี้

1.3.1) ใช้แบบสอบถามพฤติกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยที่สร้างขึ้น ทำการวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งผลที่ได้จะนำเสนอในรูปแบบ ของตารางเปรียบเทียบกับค่าสถิติที่ได้ในช่วงก่อนการเข้าร่วมกระบวนการ พร้อมทั้งการอธิบายตาราง

1.3.2) สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เกี่ยวกับการมองเห็นเองของประชาชนที่เกิดขึ้นหลังจากที่เข้าร่วมกระบวนการ รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักวิชาการฝ่ายสงฆ์ นักวิชาการฝ่ายฆราวาส และ ผู้นำนักเรียนในแต่ละโรงเรียน ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นี้มาวิเคราะห์เนื้อหาถึงผลของกระบวนการที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนนั้นมีความสามารถในพัฒนาการเรียนรู้ในเชิงพฤติกรรมหรือไม่ โดยใช้การ พรรณนาข้อมูล ควบคู่ไปกับการอ้างอิงคำพูดที่น่าสนใจหรือทำในรูปแบบของตารางที่สะท้อนคำพูด สังเกตพฤติกรรม โดยทำการวิเคราะห์ว่าพฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลง ไปหรือไม่ อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยใช้การพรรณนาข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ได้แสดงออกมา

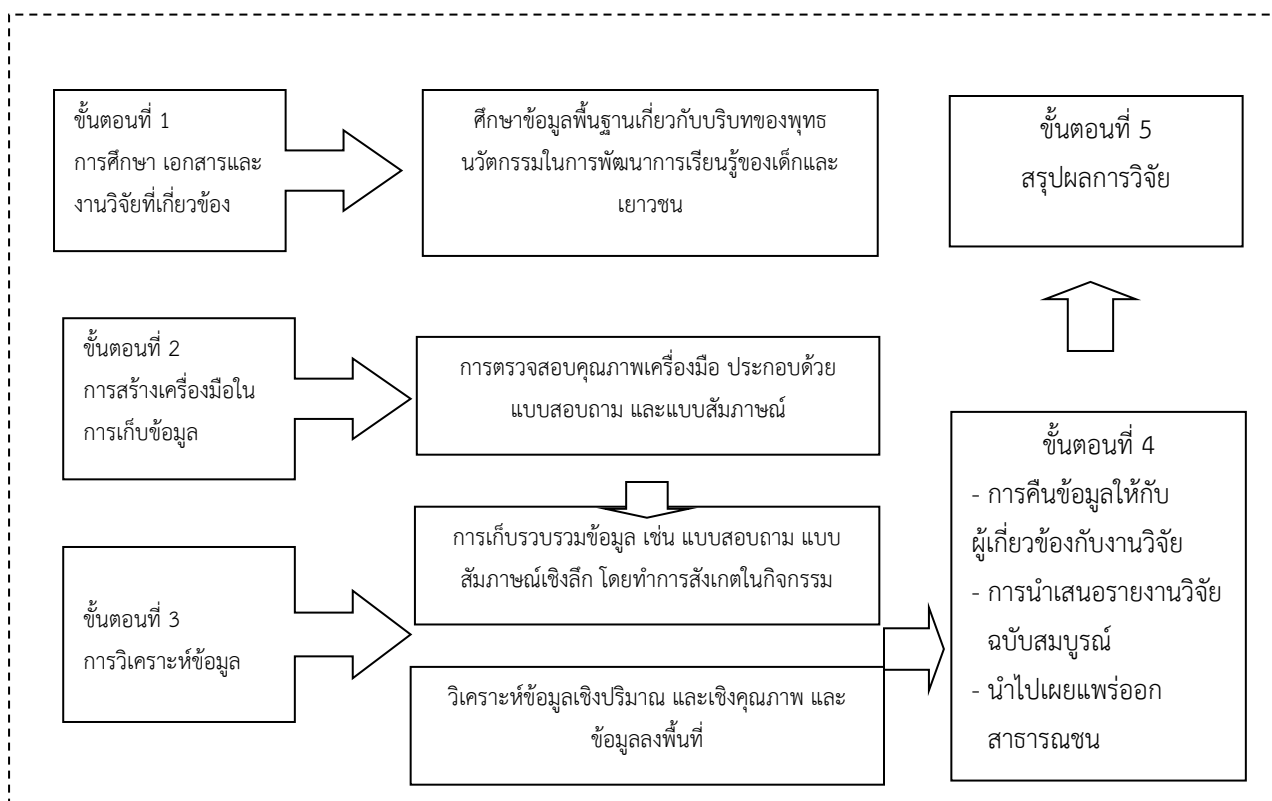
1.3.3) การคืนข้อมูล เป็นการคืนข้อมูลกลุ่มเป้าหมายการวิจัย เพื่อ เป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรงของผลการวิจัยร่วมกับ โดยการเสนอผลการวิจัยในการประชุม เป็นการตรวจสอบข้อมูลครั้งสุดท้ายและจัดทำรายงานผลการวิจัยให้สมบูรณ์ต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลจาก

การสนทนากลุ่มครั้งนี้มาวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของผลการวิจัย โดยจะมีการ ใช้ผังความคิดช่วยในการนำเสนอผลการวิจัยควบคู่ไปกับการพรรณนาผลการวิจัย

3.6 การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอันเป็นจริยธรรมในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์และผู้ให้ข้อมูลยินดีให้ข้อมูล ซึ่งท่านมีสิทธิ์จะตอบสัมภาษณ์หรือปฏิเสธก็ได้ และระหว่างการสัมภาษณ์ท่านสามารถยกเลิกหรือไม่ตอบ คำถามโดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ ข้อมูลที่ได้จากท่านทั้งหมดจะเก็บไว้เป็นความลับ และจะเสนอผลการวิจัยเป็นแบบภาพรวม ทั้งนี้ ในการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยจะไม่เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูล

3.7 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

แผนภาพที่ 3.1 แผนผังแสดงภาพรวมกระบวนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษารูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม 3) เพื่อสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับนักเรียนในแต่ละโรงเรียนทั้งหมด 5 โรงเรียน มีดังนี้ 1) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา 2) โรงเรียนปริตารามวิทยาคม 3) โรงเรียนนาคประสิทธิ์ 4) โรงเรียนหอมเกร็ด และ 5) โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกูล) รวมทั้งสิ้น 5,211 คน โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการตามหลัก Taro Yamane เพื่อศึกษารูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย และเพื่อทราบรูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนักเรียน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนักเรียนทั้งหมด จำนวน 375 คนประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ปัจจัยส่วนบุคคล

นักเรียนในแต่ละโรงเรียน ประกอบด้วย 1) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา 2) โรงเรียนปริตารามวิทยาคม 3) โรงเรียนนาคประสิทธิ์ 4) โรงเรียนหอมเกร็ด และ 5) โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกูล) จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับชั้นมัธยม สังกัดโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า

ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนเพศหญิงร้อยละ 55.4 และที่เหลือเป็นนักเรียนเพศชายร้อยละ 44.6, เป็นนักเรียนที่มีอายุ 13-15 ปี ร้อยละ 48.5 และอายุ 10-12 ปี ร้อยละ 3.7, เป็นนักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมปีที่ 3-4 ร้อยละ 41.9 และชั้นมัธยมปีที่ 5-6 ร้อยละ 16.8, เป็นนักเรียนในสังกัดโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยาร้อยละ 56.0 และโรงเรียนวัดหอมเกร็ด ร้อยละ 2.4, เป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า 3.00 ร้อยละ 65.3 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่า 2.50 ร้อยละ 9.1 โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียน

(n = 375)	
ปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียน	ร้อยละ (จำนวน)
1. เพศ	
ชาย	45.6 (171)
หญิง	55.4 (204)
2. อายุ	
อายุ 10-12 ปี	3.7 (14)
อายุ 13-15 ปี	48.5 (182)
อายุ 15 ปี ขึ้นไป	47.7 (179)
3. ระดับชั้นมัธยม	
ชั้นมัธยมปีที่ 1-2	41.3 (155)
ชั้นมัธยมปีที่ 3-4	41.9 (157)
ชั้นมัธยมปีที่ 5-6	16.8 (63)
4. สังกัดโรงเรียน	
โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา	56.0 (210)
โรงเรียนปริตารามวิทยาลัย	4.8 (18)
โรงเรียนวัดหอมเกร็ด	2.4 (9)
โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกุล)	6.7 (25)
โรงเรียนนาคประสิทธิ์	30.1 (113)
5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	
ต่ำกว่า 2.50	9.1 (34)
ปานกลาง 2.50 – 3.00	25.6 (96)
สูงกว่า 3.00	65.3 (245)
รวม	100.0 (375)

2) ปัจจัยทางสังคม

นักเรียนในแต่ละโรงเรียนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วย การฟังศึกษา ธรรมะ นอกสถานที่, ความรู้สึกในการฟัง หรือเรียนธรรมะ และการเรียน หรืออบรมเกี่ยวกับธรรมศึกษา พบว่า

นักเรียนส่วนใหญ่ได้ฟังศึกษาระยะ นอกสถานที่ นาน ๆ ที่ ร้อยละ 71.5 และบ่อยครั้งร้อยละ 12.8, มีความรู้สึกในการฟัง หรือเรียนธรรมะ เฉยๆ ร้อยละ 62.1 และไม่น่าสนใจ ร้อยละ 7.5 และการเรียน หรือการอบรมเกี่ยวกับธรรมศึกษาได้เคยอบรมร้อยละ 94.9 และไม่เคยร้อยละ 5.1

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าร้อยละของปัจจัยทางสังคมของนักเรียน

(n = 375)

ปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียน	ร้อยละ (จำนวน)
1. การฟังธรรมศึกษานอกสถานที่	
บ่อยครั้ง	12.8 (48)
นาน ๆ ที่	71.5 (268)
ไม่เคยเลย	15.7 (59)
2. ความรู้สึกในการฟัง หรือเรียนธรรมะ	
น่าสนใจ	30.4 (114)
เฉยๆ	62.1 (223)
ไม่น่าสนใจ	7.5 (28)
3. การเรียน หรือการอบรมเกี่ยวกับธรรมศึกษา	
เคย	94.9 (356)
ไม่เคย	5.1 (19)
รวม	100.0 (375)

4.1.2 การวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย

ผลวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย โดยอ้างอิงบุคคลสำคัญที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางนวัตกรรมเชิงพุทธที่สำคัญ ประกอบด้วย พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), ดิษ นัท ฮันท์, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) และพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต ผู้ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการเกิดนวัตกรรมเชิงพุทธขึ้น และผู้วิจัยได้นำแนวทางของบุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนามาประกอบกับพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน 4 ด้าน ประกอบด้วย รูปแบบการเรียนรู้ใหม่, พิธีกรรมใหม่, จิตอาสาเชิงพุทธ และกระบวนการใหม่ โดยการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย มีรายละเอียดตามตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าร้อยละของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความคิดเห็นจากการสำรวจข้อมูลจำแนกตามรายด้าน

(n = 375)

ที่	รายด้าน	ระดับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรม			
		ระดับสูง	ระดับปานกลาง	ระดับต่ำ	รวม
		ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)
1	ด้านรูปแบบการเรียนรู้ใหม่	52.0 (195)*	44.3 (166)	3.7 (14)	100.0 (375)
2	ด้านพิธีกรรมใหม่	37.1 (139)	53.3 (200)*	9.6 (36)	100.0 (375)
3	ด้านจิตอาสาเชิงพุทธ	76.5 (287)*	22.4 (84)	1.1 (4)	100.0 (375)
4	ด้านกระบวนการใหม่	49.6 (186)*	45.1 (169)	5.3 (20)	100.0 (375)
	ภาพรวม	55.7 (209)*	40.8 (153)	3.5 (13)	100.0 (375)

Mean = 58.9 S.D. = 10.0 minimum = 25 maximum = 80

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่เด็กนักเรียนในภาพรวมมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้ให้คะแนนในระดับสูง 55.7 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง 40.8 และระดับต่ำ 3.5 และสามารถอธิบายการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมทั้ง 4 ด้านได้ ดังนี้

ด้านรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับสูง 52.0 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง 44.3 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 3.7

ด้านพิธีกรรมใหม่ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับปานกลาง 53.3 รองลงมา คือ ระดับสูง 37.1 และน้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 9.6

ด้านจิตอาสาเชิงพุทธ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับสูง 76.5 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง 22.4 และน้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 1.1

ด้านกระบวนการใหม่ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับสูง 49.6 รองลงมาคือ ระดับปานกลาง 45.1 และระดับน้อยที่สุด 5.3

โดยการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยตามรายชื่อ ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดดังนี้

1) ด้านรูปแบบการเรียนรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธรวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย จะเห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับสูง 52.0 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 3.7 โดยผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดตามตารางที่ 4.3 โดยจำแนกตามรายชื่อ

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าร้อยละของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความคิดเห็นจากการสำรวจข้อมูลด้านรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ โดยจำแนกตามรายชื่อ

(n = 375)

ข้อที่	รายชื่อ	ระดับการพัฒนารูปแบบพุทธรวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่					รวม
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
		ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	
1	ข้าพเจ้าเป็นผู้รู้จักการเรียนรู้ ธรรมชาติ	13.6 (51)	36.8 (138)	38.9 (146)*	7.2 (27)	3.5 (13)	100.0 (375)
2	ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่เพียร ขยัน แสวงหาความรู้เพิ่มเติม	11.5 (43)	29.1 (109)	46.4 (174)*	10.4 (39)	2.7 (10)	100.0 (375)
3	ข้าพเจ้าคิดว่าการแข่งขัน ต้องไม่สร้างความเกลียดชัง	28.5 (107)	37.6 (141)*	25.3 (95)	7.2 (27)	1.3 (5)	100.0 (375)
4	ข้าพเจ้าคิดว่าการแบ่งเวลา ในการเรียนและชีวิตส่วนตัว เป็นการเข้าใจชีวิตตนเอง	33.3 (125)	37.3 (140)*	23.7 (89)	4.8 (18)	0.8 (3)	100.0 (375)
	ภาพรวม	18.1 (68)	47.7* (179)	30.4 (114)	3.4 (13)	0.3 (1)	100.0 (375)

Mean = 3.80 S.D. = 0.780 minimum = 1.00 maximum = 5.00

แปลผล = มีระดับการพัฒนารับรู้มาก

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธรวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยด้านรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่ นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 47.7 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 30.4 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด ร้อยละ 0.3 และผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนารูปแบบพุทธรวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยตามรายชื่อจากการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ข้อที่ 1 ข้าพเจ้าเป็นผู้รู้จักการเรียนรู้อุทธธรมะ ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 38.9 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก ร้อยละ 36.8 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด ร้อยละ 3.5

ข้อที่ 2 ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่เพียร ขยัน แสวงหาความรู้เพิ่มเติม ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 46.4 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก ร้อยละ 29.1 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด ร้อยละ 2.7

ข้อที่ 3 ข้าพเจ้าคิดว่าการแข่งขันต้องไม่สร้างความเกลียดชัง ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก ร้อยละ 37.6 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 28.5 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด ร้อยละ 1.3

ข้อที่ 4 ข้าพเจ้าคิดว่าการแบ่งเวลาในการเรียนและชีวิตส่วนตัวเป็นการเข้าใจชีวิตตนเอง ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก ร้อยละ 37.3 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 33.3 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด ร้อยละ 0.8

2) ด้านพิธีกรรมใหม่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อยู่ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย จะเห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับปานกลาง 53.3 รองลงมา คือ ระดับสูง 37.1 และน้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 9.6 โดยผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดตามตารางที่ 4.4 โดยจำแนกตามรายชื่อ

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าร้อยละของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความคิดเห็นจากการสำรวจข้อมูลด้านพิธีกรรมใหม่ โดยจำแนกตามรายชื่อ

(n = 375)

ข้อที่	รายชื่อ	ระดับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อยู่ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย					รวม
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
		ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	
5	ยามข้าพเจ้านั่งสมาธิ จิตใจฉัน มักจะสงบ และมีสติระงับ อารมณ์ ผ่อนคลายไม่เครียด	13.1 (49)	34.9 (131)*	32.3 (121)	16.0 (60)	3.7 (14)	100.0 (375)
6	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการกราบ ทำ ให้รู้สึกมีความจิตใจอ่อนนุ่ม เคารพตนเองและผู้อื่น	18.7 (70)	30.7 (115)	37.1 (139)*	10.4 (39)	3.2 (12)	100.0 (375)

7	ข้าพเจ้ามักจะชวนคนใน ครอบครัวไปทำบุญตักบาตร และประกอบกิจกรรมทาง ศาสนา	12.0 (45)	22.9 (86)	35.5 (133)*	17.6 (66)	12.0 (45)	100.0 (375)
8	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการสวดมนต์ และนั่งสมาธิ เป็นการทำความ ดีอย่างหนึ่ง	23.2 (87)	120 (32.0)	121 (32.3)*	8.8 (33)	3.7 (14)	100.0 (375)
	ภาพรวม	11.2 (42)	38.4 (144)	40.8 (153)*	7.7 (29)	1.9 (7)	100.0 (375)

Mean = 3.49 S.D. = 0.861 minimum = 1.00 maximum = 5.00
แปลผล = มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยด้านพิธีกรรมใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 40.8 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก ร้อยละ 38.4 และน้อยที่สุดคือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด ร้อยละ 1.9 และผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยตามรายชื่อ จากการวิเคราะห์ที่ได้ดังนี้

ข้อที่ 5 ยามข้าพเจ้านั่งสมาธิ จิตใจฉันมักจะสงบ และมีสติระงับอารมณ์ ผ่อนคลายไม่เครียด ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก ร้อยละ 34.9 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 32.3 และน้อยที่สุดคือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด ร้อยละ 3.7

ข้อที่ 6 ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการกราบ ทำให้รู้สึกมีความจิตใจนอบน้อม เคารพตนเองและผู้อื่น ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้ในปานกลาง 37.1 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก 30.7 และน้อยที่สุดคือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด ร้อยละ 3.2

ข้อที่ 7 ข้าพเจ้ามักจะชวนคนในครอบครัวไปทำบุญตักบาตร และประกอบกิจกรรมทางศาสนา ผู้อื่น ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้ในปานกลาง 35.5 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก 22.9 และน้อยที่สุดคือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด ร้อยละ 12.0

ข้อที่ 8 ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการสวดมนต์ และนั่งสมาธิ เป็นการทำความดีอย่างหนึ่ง ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้ในปานกลาง 32.3 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก 32.0 และน้อยที่สุดคือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด ร้อยละ 1.9

3) ด้านจิตอาสาเชิงพุทธเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย จะเห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับสูง 76.5 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง 22.4 และน้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 1.1 โดยผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดตามตารางที่ 4.5 โดยจำแนกตามรายชื่อ

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าร้อยละของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความคิดเห็นจากการสำรวจข้อมูลด้านจิตอาสาเชิงพุทธ โดยจำแนกตามรายชื่อ

(n = 375)

ข้อที่	รายชื่อ	ระดับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาจิตอาสาเชิงพุทธ					
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม
		ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)
9	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการพลสถานที่เป็นการให้เกียรติตนเอง	42.1 (158)*	39.2 (147)	16.3 (61)	1.6 (6)	0.8 (3)	100.0 (375)
10	ข้าพเจ้าคิดว่าควรเป็นผู้รู้จักการเสียสละ เพื่อส่วนรวมเมื่อมีโอกาส	29.3 (110)	42.4 (159)*	24.3 (91)	2.9 (11)	1.1 (4)	100.0 (375)
11	ข้าพเจ้าคิดว่าคนที่มีความดีที่ตี สามารถปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ๆ ได้	38.1 (143)*	38.1 (143)	20.0 (75)	2.9 (11)	0.8 (3)	100.0 (375)
12	ข้าพเจ้าคิดว่าคนที่มีเหตุผลไม่เอาอารมณ์ตนเอง ถือว่าเป็นการทำจิตอาสาอย่างหนึ่ง	19.9 (112)	40.8 (153)*	24.5 (92)	3.2 (12)	1.6 (6)	100.0 (375)
	ภาพรวม	39.2 (147)	45.9 (172)*	13.9 (52)	0.5 (2)	0.5 (2)	100.0 (375)

Mean = 4.22 S.D. = 0.741 minimum = 1.00 maximum = 5.00
แปลผล = มีระดับการพัฒนารับรู้มาก

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยด้านจิตอาสาเชิงพุทธ พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 45.9 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้สูงสุดในระดับมากที่สุด ร้อยละ 39.2 และน้อย

ที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด ร้อยละ 0.5 และผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนารูปแบบพุทธรวัตกรรมการเรียนรู้อิงเด็กและเยาวชนในสังคมไทยตามรายชื่อ จากการวิเคราะห์ที่ได้ดังนี้

ข้อที่ 9 ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการผสมผสานที่ เป็นการให้เกียรติตนเอง ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 42.1 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก 39.2 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับน้อยที่สุด 0.8

ข้อที่ 10 ข้าพเจ้าคิดว่าควรเป็นผู้รู้จักการเสียสละ เพื่อส่วนรวม เมื่อมีโอกาส ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก ร้อยละ 42.4 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด 29.3 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับน้อยที่สุด 1.1

ข้อที่ 11 ข้าพเจ้าคิดว่าคนที่มีความคิดที่ดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ๆ ได้ ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 38.1 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับปานกลาง 20.0 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับน้อยที่สุด 0.8

ข้อที่ 12 ข้าพเจ้าคิดว่าคนที่มีความดี ไม่เอาอารมณ์ตนเอง ถือว่าเป็นการทำจิตอาสาอย่างหนึ่ง ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก ร้อยละ 45.9 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด 39.2 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับน้อยที่สุด 0.5

4) ด้านกระบวนการใหม่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธรวัตกรรมการเรียนรู้อิงเด็กและเยาวชนในสังคมไทย จะเห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับสูง 49.6 รองลงมาคือ ระดับปานกลาง 45.1 และระดับน้อยที่สุด 5.3 โดยผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดตามตารางที่ 4.6 โดยจำแนกตามรายชื่อ

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าร้อยละของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความคิดเห็นจากการสำรวจข้อมูลด้านกระบวนการใหม่ โดยจำแนกตามรายชื่อ

(n = 375)

ข้อที่	รายชื่อ	ระดับการพัฒนารูปแบบพุทธรวัตกรรมการเรียนรู้อิงเด็กและเยาวชนในสังคมไทย					
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม
		ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)
13	ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นผู้มีความรู้สึกที่ตนเองได้พบเป้าหมายในชีวิต	17.6 (66)	35.7 (134)	36.8 (138)*	7.7 (29)	2.1 (8)	100.0 (375)
14	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการเป็นสิ่งที่เข้าใจง่าย ไม่สลับซับซ้อน	16.0 (60)	35.5 (133)*	34.7 (130)	10.1 (38)	3.7 (14)	100.0 (375)

15	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ทำให้เข้าถึง ธรรมชาติได้ง่าย	26.7 (100)	34.9 (131)*	29.6 (111)	6.4 (24)	2.4 (9)	100.0 (375)
16	ข้าพเจ้ารู้สึกกิจกรรม 5 ส. คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก ที่ เป็นการเปลี่ยนคนเป็นคนดี	20.0 (75)	34.9 (131)*	31.7 (119)	11.2 (42)	2.1 (8)	100.0 (375)
	ภาพรวม	15.7 (59)	46.7 (175)*	32.3 (121)	4.5 (17)	0.8 (3)	100.0 (375)

Mean = 3.72 S.D. = 0.810 minimum = 1.00 maximum = 5.00

แปลผล = มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้มาก

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธรวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยด้านกระบวนการใหม่ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมาก คือ ระดับสูง 46.7 รองลงมาคือ ระดับปานกลาง 32.3 และระดับน้อยที่สุด 0.8 และผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนารูปแบบพุทธรวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยตามรายชื่อ จากการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ข้อที่ 13 ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นผู้มีความรู้สึกว่าคุณได้พบเป้าหมายในชีวิต ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้อยู่ในปานกลาง 36.8 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก 35.7 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด ร้อยละ 2.1

ข้อที่ 14 ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณธรรมเป็นสิ่งที่คุณเข้าใจง่าย ไม่สลับซับซ้อน ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก ร้อยละ 35.5 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับปานกลาง 34.7 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับน้อยที่สุด 3.7

ข้อที่ 15 ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ทำให้เข้าถึงธรรมชาติได้ง่าย ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก ร้อยละ 34.9 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับปานกลาง 29.6 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับน้อยที่สุด 2.4

ข้อที่ 16 ข้าพเจ้ารู้สึกกิจกรรม 5 ส. คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก ที่เป็นการเปลี่ยนคนเป็นคนดี ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับการเรียนรู้ในระดับมาก ร้อยละ 34.9 รองลงมา นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับปานกลาง 31.7 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับการเรียนรู้ในระดับน้อยที่สุด 2.1

4.1.3 การวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธรูปธรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) จากผลการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธรูปธรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) โดยใช้หลักการ 4 ด้าน มาประยุกต์ใช้ประกอบด้วย ด้านอิทธิบาท 4, ด้านสังคหวัตถุ 4, ด้านพรหมวิหาร 4 และด้านฆราวาสธรรม 4 ตามรายละเอียดที่ 4.7

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าร้อยละของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความคิดเห็นจากการสำรวจข้อมูลจำแนกตามรายด้าน

(n = 375)

ที่	รายด้าน	ระดับแบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธรูปธรรม			
		ระดับสูง	ระดับปานกลาง	ระดับต่ำ	รวม
		ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)
1	ด้านอิทธิบาท 4	23.5 (88)	70.9 (266)*	5.6 (21)	100.0 (375)
2	ด้านสังคหวัตถุ 4	21.1 (83)	70.4 (264)*	7.5 (28)	100.0 (375)
3	ด้านพรหมวิหาร 4	18.7 (70)	75.5 (283)*	5.9 (22)	100.0 (375)
4	ด้านฆราวาสธรรม 4	22.7 (85)	70.7 (265)*	6.7 (25)	100.0 (375)
	ภาพรวม	36.3 (136)	58.4 (219)*	5.3 (20)	100.0 (375)

Mean = 60.6 S.D. = 10.0 minimum = 29 maximum = 80

การวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธรูปธรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนในภาพรวมมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้ให้คะแนนในระดับปานกลาง 58.4 รองลงมา คือ ระดับสูง 36.3 และระดับต่ำ 5.3 และสามารถอธิบายแบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธรูปธรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ทั้ง 4 ด้านได้ ดังนี้

ด้านอิทธิบาท 4 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุดคือ ระดับปานกลาง 70.9 รองลงมา คือ ระดับสูง 23.5 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 5.6

ด้านสังคหวัตถุ 4 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุดคือ ระดับปานกลาง 70.4 รองลงมา คือ ระดับสูง 21.1 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 7.5

ด้านพรหมวิหาร 4 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุดคือ ระดับปานกลาง 75.5 รองลงมา คือ ระดับสูง 18.7 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 5.9

ด้านฆราวาสธรรม 4 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับปานกลาง 70.7 รองลงมา คือ ระดับสูง 22.7 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 6.7

โดยการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ตามรายชื่อ ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดดังนี้

1) ด้านอิทธิบาท 4 เกี่ยวกับการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) จะเห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับปานกลาง 70.9 รองลงมา คือ ระดับสูง 23.5 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 5.6 โดยผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดตามตารางที่ 4.8 โดยจำแนกตามรายชื่อ

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าร้อยละของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความคิดเห็นจากการสำรวจข้อมูลด้านอิทธิบาท 4 โดยจำแนกตามรายชื่อ

(n = 375)

ข้อที่	รายชื่อ	การวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นด้านอิทธิบาท 4					รวม
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
		ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	
1	ข้าพเจ้าเกิดความรู้สึกมั่นใจในการนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย	25.3 (95)	39.5 (148)*	31.5 (118)	3.2 (12)	0.5 (2)	100.0 (375)
2	ข้าพเจ้ามีผลการเรียนดีขึ้น เป็นที่ภาคภูมิใจในตนเอง และครอบครัว	26.7 (100)	39.7 (149)*	27.7 (104)	5.1 (19)	0.8 (3)	100.0 (375)
3	ข้าพเจ้าเป็นที่ยอมรับจากเพื่อนๆ และครู ในโรงเรียน	21.1 (79)	40.3 (151)*	34.9 (131)	3.7 (14)	0	100.0 (375)
4	ข้าพเจ้ามีพัฒนาการทางพฤติกรรมที่ดีขึ้น คิดดี พูดดี ทำดี เป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ	15.7 (59)	46.4 (174)*	33.6 (126)	3.2 (12)	1.1 (4)	100.0 (375)
	ภาพรวม	23.5 (88)	47.2 (177)*	27.5 (103)	1.9 (7)	0	100.0 (375)

Mean = 3.92 S.D. = 0.761 minimum = 2.00 maximum = 5.00

แปลผล = มีระดับความคิดเห็นมาก

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้อิงเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ด้านอิทธิบาท 4 พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 47.7 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 27.5 และน้อย คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อย ร้อยละ 1.9 และผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้อิงเด็กและเยาวชนในสังคมไทยตามรายชื่อ จากการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ข้อที่ 1 ข้าพเจ้าเกิดความรู้สึกมั่นใจในการนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 39.5 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 31.5 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ร้อยละ 0.5

ข้อที่ 2 ข้าพเจ้ามีผลการเรียนดีขึ้น เป็นที่ภาคภูมิใจในตนเอง และครอบครัว ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 39.7 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 27.7 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ร้อยละ 0.8

ข้อที่ 3 ข้าพเจ้าเป็นที่ยอมรับจากเพื่อนๆ และครู ในโรงเรียน ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 40.3 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 34.9 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อย ร้อยละ 3.7

ข้อที่ 4 ข้าพเจ้ามีพัฒนาการทางพฤติกรรมที่ดีขึ้น คิดดี พูดดี ทำดี เป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ และครู ในโรงเรียน ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 46.4 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 33.6 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ร้อยละ 1.1

2) ด้านสังคหวัตถุ 4 เกี่ยวกับการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้อิงเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) จะเห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับปานกลาง 70.4 รองลงมา คือ ระดับสูง 21.1 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 7.5 โดยผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดตามตารางที่ 4.9 โดยจำแนกตามรายชื่อ

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าร้อยละของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความคิดเห็นจากการสำรวจข้อมูลด้านสังคหวัตถุ 4 โดยจำแนกตามรายชื่อ

(n = 375)

ข้อที่	รายชื่อ	การวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นด้านสังคหวัตถุ 4					
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม
		ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)
5	ข้าพเจ้าคิดว่า ธรรมชาติทำให้บุคลิกภาพที่ดีขึ้น รู้จักกล้าคิดกล้าแสดงออก	21.1 (79)	35.2 (132)	37.9 (142)*	4.8 (18)	1.1 (4)	100.0 (375)
6	ข้าพเจ้าคิดว่า การรู้จักธรรมชาติทำให้พัฒนาการเป็นเปลี่ยนไปในทางที่ดี	17.3 (65)	38.1 (143)	39.5 (148)*	2.9 (11)	2.1 (8)	100.0 (375)
7	ข้าพเจ้าคิดว่า ตัวข้าพเจ้าสามารถมีพัฒนาการในการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี	24.3 (91)	46.1 (173)*	25.9 (97)	3.5 (13)	0.3 (1)	100.0 (375)
8	ข้าพเจ้าคิดว่า ตนเองมีลักษณะที่เป็นมิตร เป็นผู้คอยให้การสนับสนุนในการทำงานคนอื่นได้	22.9 (86)	44.3 (166)*	28.8 (108)	4.0 (15)	0	100.0 (375)
	ภาพรวม	22.1 (83)	49.6 (186)*	26.7 (100)	1.6 (6)	0	100.0 (375)

Mean = ด้านพรหมวิหาร 3.70 S.D. = 0.889 minimum = 1.00 maximum = 5.00

แปลผล = มีระดับความคิดเห็นมาก

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ด้านสังคหวัตถุ 4 พบว่าส่วนใหญ่ักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 49.6 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 26.7 และน้อย คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อย ร้อยละ 1.6 และผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยตามรายชื่อ จากการวิเคราะห์ที่ได้ดังนี้

ข้อที่ 5 ข้าพเจ้าคิดว่า ธรรมชาติทำให้บุคลิกภาพที่ดีขึ้น รู้จักกล้าคิดกล้าแสดงออก ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 37.9 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 35.2 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ร้อยละ 1.1

ข้อที่ 6 ข้าพเจ้าคิดว่า การรู้จักธรรมชาติทำให้พัฒนาการเป็นเปลี่ยนไปในทางที่ดี ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 39.5 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 38.1 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ร้อยละ 2.1

ข้อที่ 7 ข้าพเจ้าคิดว่า ตัวข้าพเจ้าสามารถมีพัฒนาการในการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 46.1 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 25.9 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อย ร้อยละ 0.3

ข้อที่ 8 ข้าพเจ้าคิดว่า ตนเองมีลักษณะที่เป็นมิตร เป็นผู้คอยให้การสนับสนุนในการงานคนอื่นได้ ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 44.3 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 26.7 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อย ร้อยละ 1.6

3) ด้านสังคหวัตถุ 4 เกี่ยวกับการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) จะเห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุดคือ ระดับปานกลาง 75.5 รองลงมา คือ ระดับสูง 18.7 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 5.9 โดยผลการวิเคราะห์ที่มีรายละเอียดตามตารางที่ 4.10 โดยจำแนกตามรายชื่อ

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าร้อยละของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความคิดเห็นจากการสำรวจข้อมูลด้านพรหมวิหาร 4 โดยจำแนกตามรายชื่อ

(n = 375)

ข้อที่	รายชื่อ	การวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นด้านพรหมวิหาร 4					
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม
		ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)
9	ข้าพเจ้าคิดว่า ตนเองสามารถกล้าคิดกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล	21.6 (81)	37.3 (140)*	35.2 (132)	5.6 (21)	0.3 (1)	100.0 (375)
10	ข้าพเจ้าคิดว่า พรหมวิหาร 4 สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตได้	15.2 (57)	36.8 (138)	42.4 (159)*	4.0 (15)	1.6 (6)	100.0 (375)

11	ข้าพเจ้าคิดว่า การรู้จักการ ระงับอารมณ์ ไม่ใช้อารมณ์ใน การตัดสินใจ ทำให้ใจเย็นขึ้น	28.3 (106)	36.5 (137)*	29.1 (109)	4.0 (15)	2.1 (8)	100.0 (375)
12	ข้าพเจ้าคิดว่า การมีอดทน วางใจเป็นกลาง ไม่อคติไปทาง ใดไปทางหนึ่ง	24.8 (93)	47.5 (178)*	23.2 (87)	4.0 (15)	0.5 (2)	100.0 (375)
	ภาพรวม	18.7 (70)	52.8 (198)*	25.9 (97)	2.7 (10)	0	100.0 (375)

Mean = 3.87 S.D. = 0.733 minimum = 1.00 maximum = 5.00
แปลผล = มีระดับความคิดเห็นมาก

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธรูปนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้อุปกรณ์และเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ด้านพรหมวิหาร 4 พบว่าส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 52.8 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 25.9 และน้อย คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อย ร้อยละ 2.7 และผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนารูปแบบพุทธรูปนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้อุปกรณ์และเยาวชนในสังคมไทยตามรายชื่อ จากการวิเคราะห์ที่ได้ดังนี้

ข้อที่ 9 ข้าพเจ้าคิดว่า ตนเองสามารถกล้าคิดกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล ส่วนใหญ่ นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 37.3 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 35.2 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ร้อยละ 0.3

ข้อที่ 10 ข้าพเจ้าคิดว่า พรหมวิหาร 4 สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตได้ ส่วนใหญ่ นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 42.4 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 36.8 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ร้อยละ 1.6

ข้อที่ 11 ข้าพเจ้าคิดว่า การรู้จักการระงับอารมณ์ ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ ทำให้ใจเย็นขึ้น ส่วนใหญ่ นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 36.5 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 29.1 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อย ร้อยละ 2.1

ข้อที่ 12 ข้าพเจ้าคิดว่า การมีอดทน วางใจเป็นกลาง ไม่อคติไปทางใดไปทางหนึ่ง ส่วนใหญ่ นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 47.5 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 24.8 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อย ร้อยละ 0.5

4) ด้านฆราวาสธรรม 4 เกี่ยวกับการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบ พุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและ อารมณ์) จะเห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับปาน กลาง 70.7 รองลงมา คือ ระดับสูง 22.7 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 6.7 โดยผลการวิเคราะห์มี รายละเอียดตามตารางที่ 4.11 โดยจำแนกตามรายชื่อ

ตารางที่ 4.12 แสดงค่าร้อยละของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความคิดเห็นจาก การสำรวจข้อมูลด้านฆราวาสธรรม 4 โดยจำแนกตามรายชื่อ

(n = 375)

ข้อที่	รายชื่อ	การวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นด้านฆราวาสธรรม 4					รวม
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
		ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	
13	ข้าพเจ้าคิดว่า ตนเองเป็นคน ที่พัฒนาการที่ดี เข้าเรียน ตรงต่อเวลา	25.1 (94)	38.1 (143)*	31.7 (119)	4.0 (15)	1.1 (4)	100.0 (375)
14	ข้าพเจ้าคิดว่า พฤติกรรมที่ดี ทำให้ มีจิตใจที่ดี มั่นคง ไม่ หงุดหงิดง่าย	22.7 (85)	41.9 (157)*	30.1 (113)	4.0 (15)	1.3 (5)	100.0 (375)
15	ข้าพเจ้าคิดว่า การปฏิบัติตัว ของฉันสามารถเข้ากับเพื่อน ในห้องได้	23.5 (88)	36.0 (135)*	34.1 (128)	5.3 (20)	1.1 (4)	100.0 (375)
16	ข้าพเจ้าคิดว่า การได้รับการ ยอมรับจากเพื่อนๆ ครู อาจารย์ ทำให้มีกำลังใจใน การเรียน	27.7 (104)	35.5 (133)*	30.1 (113)	5.9 (22)	0.8 (3)	100.0 (375)
	ภาพรวม	22.7 (85)	47.7 (179)*	26.4 (99)	3.2 (12)	0	100.0 (375)

Mean = 3.89 S.D. = 0.781 minimum = 1.00 maximum = 5.00
แปลผล = มีระดับความคิดเห็นมาก

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ด้านฆราวาสธรรม 4 พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 47.7 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 26.4 และน้อย คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อย ร้อยละ 3.2 และผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยตามรายชื่อ จากการวิเคราะห์ที่ได้ดังนี้

ข้อที่ 13 ข้าพเจ้าคิดว่า ตนเองเป็นคนที่พัฒนาการที่ดี เข้าเรียนตรงต่อเวลา ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 38.1 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 31.7 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ร้อยละ 1.1

ข้อที่ 14 ข้าพเจ้าคิดว่า พฤติกรรมที่ดี ทำให้ มีจิตใจที่ดี มั่นคง ไม่หงุดหงิดง่าย ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 41.9 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 30.1 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ร้อยละ 1.3

ข้อที่ 15 ข้าพเจ้าคิดว่า การปฏิบัติตัวของฉันสามารถเข้ากับเพื่อนในห้องได้ ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 36.0 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 34.1 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อย ร้อยละ 1.1

ข้อที่ 16 ข้าพเจ้าคิดว่า การได้รับการยอมรับจากเพื่อนๆ ครู อาจารย์ ทำให้มีกำลังใจในการเรียน ส่วนใหญ่นักเรียน 375 คน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 35.5 รองลงมา นักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 30.1 และน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ร้อยละ 0.8

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ “พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน” โดยการเก็บตัวอย่างจากนักเรียนจำนวน 375 คน จากข้อมูลของการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบว่า จากการสำรวจนักเรียนทั้งหมดได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบของพุทธนวัตกรรมการเรียนการสอนด้านจิตอาสามากที่สุด รองลงมา คือ ด้านรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ และด้านกระบวนการใหม่ จากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันตัวแทนของนักเรียนในแต่ละโรงเรียนต้องการที่จะปลูกฝังในเรื่องของการมีจิตอาสาเชิงพุทธ รวมไปถึงการแสดงการมีมารยาทที่ดี และการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้หลักผู้ใหญ่ โดยในการปฏิบัติจิตอาสาเชิงพุทธจะเป็นการตอบโต้กับนักเรียนในสมัยนี้มากที่สุด นอกจากนี้ยังต้องมีการส่งเสริมและปลูกฝังการเรียนรูปแบบใหม่และสอดแทรกหลักพระพุทธศาสนาเข้าไปด้วย เนื่องจากในยุคปัจจุบันการเรียนการสอนนั้นเป็นอะไรที่ไว้มาก จะเห็นได้

ว่านักเรียนแต่ละคนเริ่มมีพัฒนาการ และริเริ่มคิดให้ทันสมัยขึ้น ดังนั้นการสอนในรูปแบบเชิงพุทธ จะต้องเข้าถึงง่าย และไม่น่าเบื่อสำหรับนักเรียนในยุคปัจจุบัน และควรมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนใหม่ๆ ที่ผู้เข้าถึงตัวนักเรียนได้ง่าย ไม่น่าเบื่อ ไม่มีความซับซ้อน ให้นักเรียนได้รู้สึกเป็นกันเอง ซึ่งเป็นส่วนที่นักเรียนนั้นต้องการจริง ๆ และในส่วนของ การประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ จะเห็นว่าการประเมินนั้นตั้งแต่อยู่ในระดับปานกลางโดยไล่จากมากไปหาน้อย คือ ด้านพรหมวิหาร 4 อยู่ในระดับปานกลาง 75.5 ด้านอิทธิบาท อยู่ในระดับปานกลาง 70.9 ด้านฆราวาสธรรม 4 ระดับอยู่ในปานกลาง 70.7 และด้านสังคหวัตถุ 4 อยู่ในระดับปานกลาง 70.4 ซึ่งชี้ให้เห็นว่านักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ดังนั้นจึงการพัฒนานั้นจึงควรเสริมการพัฒนาการเกี่ยวกับการกล้าคิด กล้าแสดงออก การแก้ไขปัญหาชีวิต การระงับอารมณ์เมื่อเจอสิ่งที่ไม่พอใจ ซึ่งในการจัดกิจกรรมจะต้องเป็นการให้ความรู้กับนักเรียน เพื่อให้เป็นบุคคลที่ดีในอนาคต มีทัศนคติที่ดีขึ้น สามารถใช้หลักธรรมดังกล่าวแก้ไขปัญหาชีวิตได้ นอกจากนี้ต้องมีการเสริมด้วยกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ตัวนักเรียนได้มีการขับเคลื่อน และปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นไปพร้อมกับการนำความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ หรือแนวคิดของกิจกรรมไปต่อยอด และถ่ายทอดต่อไป

4.2 การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์)

การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) โดยคณะวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีดังต่อไปนี้

4.2.1 การให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรม

จากแนวทางในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ “พุทธนวัตกรรม” โดยผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลฝ่ายพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม, ฝ่ายครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง ประธานนักเรียนที่เป็นตัวแทนนักเรียน, โดยมีใจความสำคัญดังนี้

พุทธนวัตกรรม คือ เราก็มองว่า คือ พุทธศาสนา ส่วนนวัตกรรมคือสิ่งที่เกิดขึ้นจากที่เราได้รู้มา คือ นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นสิ่งใหม่ๆ เป็นเทคโนโลยี ส่วนพุทธนวัตกรรม ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับพุทธศาสนา โดยปัจจุบัน พุทธนวัตกรรมใหม่ๆ คือ มันจะเชื่อมโยงเข้ากับเทคโนโลยีในสมัยนี้ ถ้าเราสอนไปแบบเดิมๆยุคเดิมๆ ที่ผ่านมา ทำให้ผู้ที่เรียนรู้สึกว่าน่าเบื่อ เราก็มองหา อะไรใหม่ๆ เข้ามาสอนด้วย สอนทางเทคโนโลยี สอนทาง

โทรศัพท์ มันก็มีระบบทั้ง Facebook มันก็มีระบบทั้ง Line ซึ่งเราจะทำการหาข้อมูลใหม่ทางนี้เพื่อให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบันที่ทันสมัย¹

หลักการก็จะเน้นที่พระพุทธเจ้า หลักการปฏิบัติของพระพุทธเจ้า เมื่อพูดถึงพุทธนวัตกรรม มันทำให้ผมนึกถึงหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา อันดับแรกเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมที่ผมจะพูดถึงเกี่ยวกับการสอนของผมเป็นหลัก คือ ทางพระพุทธศาสนาก็สามารถเป็นบูรณาการกับทุกวิชาได้ โดยเฉพาะกับวิทยาศาสตร์ คือ อริยสัจ 4 ก็ใช้หลักการและเหตุผลใกล้เคียงกับทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ในการเรียน บางครั้งผมเห็นเด็กบางที่ยังไม่รู้ซึ่งถึงหลักอริยสัจ 4 คืออะไร บางทีก็เรียนวิทยาศาสตร์ ก็มีหลักการทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วิธีการต่างๆ ก็จะนำมาบูรณาการเชื่อมโยงกัน นวัตกรรมก็มีทั้งรูปธรรมและนามธรรม ก็จะมีนวัตกรรมทางด้านความคิดของเด็ก เด็กมีความคิดใหม่และเป็นนวัตกรรมใหม่ เพราะฉะนั้น สิ่งที่มีนัยเป็นของเก่าของพระพุทธศาสนา เช่น อริยสัจ 4 ในความคิดผมสมัยนี้บางผมเห็นว่าเก่าไป บางครั้งเราจะใช้คำใหม่แทนอริยสัจ 4 โดยยกเหตุและผลที่เป็นหลักความจริงของชีวิตที่มีนัยไม่มีอะไรเป็นของเทียมผสม เช่น ความจริงที่เกิดขึ้น คือ เราต้องตาย เป็นต้น ซึ่งเป็นคำที่ผมยกมาจะใช้แค่เป็นบูรณาการเป็นการจินตนาการไม่ใช่การนั่งสมาธิ ซึ่งถ้าสมัยเดิมนๆ ก็คือการนั่งกลืน หรือเพ่งสมาธิอะไรสักทีหนึ่ง เด็กจะงง แต่เราก็จะอธิบายให้ฟัง เราก็ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น ขณะเรานั่งสมาธิ ก็จะมีเสียงเข้า ซึ่งเด็กจะนั่งสมาธิก่อนเรียนตอนเช้า ที่แรกนั่งเฉยๆ ก็จะไม่สงบ เราจะให้ฟังเสียงไปเรื่อยๆ คือ เสียงธรรมชาติกล่อม บรรยายไปด้วยเด็กก็จะค่อยๆ ซึมซับตรงนั้นเข้าไป โดยต่อยอดจากเดิมนๆ ที่นั่งสมาธิ สวดมนต์ หลักธรรมเราก็มาเปลี่ยนรูปแบบ โดยการเพิ่มเทคโนโลยีเข้ามาช่วย²

พุทธนวัตกรรมเป็นการนำความรู้ การเรียนการสอนใหม่ๆ ในทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ ที่เป็นนามธรรมโดยนามธรรมนั้นเป็นความคิดเรื่องไอเดีย รูปธรรมที่เป็นพิธีกรรมต่าง คำว่านวัตกรรมเนี่ย คำว่านวัตกรรมมันก็มี 2 แบบ ทางด้านความคิดเรียกว่านามธรรม ไอเดียความคิดสร้างสรรค์ ความรู้สึก ความดีอะไรต่าง ๆ เป็นเชิงนามธรรม รูปธรรมอย่างเช่น ที่เกี่ยวกับ ความดี คือ เราไปทำกิจกรรมอะไร การเข้าวัด การฟังธรรม³

¹ สัมภาษณ์ พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดท่าพูด, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2564.

² สัมภาษณ์ ครูกลุ่มจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนวัดท่าพูด, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2564.

³ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส, 24 กุมภาพันธ์ 2564.

พุทธนวัตกรรมการเป็นแนวความรู้เป็นแบบใหม่ๆ ซึ่งนิยามที่อาตมาจะใช้ในการสอนเด็ก ๆ มากกว่า คือ นวัตกรรมเป็นการใช้หลักความรู้ทางพระพุทธศาสนา ผลมผลานไปสอนกับเด็ก เพื่อให้เด็กมีความสนใจ สามารถไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ยกตัวอย่างเช่น การใช้หลักธรรมในการสอนเด็กเกี่ยวกับการรักษาศีล การสอนแทรกของหลักศีลธรรมจริยธรรม เป็นเรื่องที่เราต้องปลูกฝังโดยเฉพาะการรักษาศีล 5 อันดับแรกการไม่ฆ่าสัตว์จะโยงอย่างอื่น ไม่ใช่การรักษาศีลข้อ 1 ข้อเดียว เราก็ต้องพูดถึงเรื่องพฤติกรรมเด็ก พฤติกรรมเด็กนี้คือ เราต้องทำการฝึกอบรม การจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เด็กซึมซับเรื่องการปลูกฝังให้เด็กฝึกฝนตนเอง ซึ่งเท่าที่พูดมาทั้งหมดไม่ว่าจะเป็น ศีล 5 ข้อ 1-5 ทั้งหมดทั้งหมด ถ้าเด็กเริ่มต้นตั้งแต่รักษาศีล รู้หลักในการรักษาศีล มีตั้งแต่ข้อ 1 ห้ามฆ่าสัตว์ 2 ห้ามประลักทรัพย์ ข้อ 3 ห้ามประพฤตินอกใจกัน แล้วข้อ 4 การพูดเท็จ การพูดเพื่อเจ้า พูดโกหก ข้อ 5 แล้วก็สิ่งเสพติด ถ้ามองว่าถ้าเด็กรักษาได้ สามารถเปลี่ยนได้ เช่น อย่างวันนี้เด็กเกเร ติดเหล้าติดยา ซึ่งจากประสบการณ์ถ้าเราเอาเด็กมาเข้าอบรมใหม่ๆ ต้องย้อนถามว่าเราจะได้อะไรเด็กคืนสังคมใหม่อย่างไร หลวงพี่จะยกตัวอย่างเช่น เด็กชาย เอ นิสัยเป็นอย่างไร ต่างคนต่างร้อยพ่อพันแม่ ซึ่งการที่เราจะสอนพ่อแม่เด็กบางคน ที่หลวงพี่สอนแล้ววิจัยในชั้นเรียน เช่น เด็กบางคนมีองค์ความรู้ไม่เหมือนกัน เด็กบางคนมีการศึกษาที่แบบว่าเรียนเก่ง พ่อแม่มีความรู้มีโอกาสมิเวลาให้อาจจะมีแบบว่ามีปลูกฝังเรื่องการคุณธรรมจริยธรรม เจอผู้ใหญ่ให้ผู้ใหญ่ ถ้ามองว่าเด็กจำพวกแบบนี้คือใคร ไม่ใช่จำเป็นแบบว่าพ่อแม่ไม่มีเวลาหาเข้ากินคำ⁴

พุทธนวัตกรรมการในความคิดเห็นของผม คือ นวัตกรรมก็คือ ใหม่ กรรม ก็การทำอะไรใหม่ๆ แนวพุทธ เช่น การไหว้พระ จะต้องมีการไหว้พระด้วยถึงจะไหว้พระสวดมนต์อาจจะมีการลดขั้นตอนบ้าง เพื่อลดความยุ่งยากของการเข้าถึงพระพุทธศาสนา หรืออาจจะมียุทธวิธีการทำให้เด็กสนใจ โดยมากที่โรงเรียนเรานั้น โดยมากจะให้วิทยากรออกมาพูดหน้าเสาธงเพื่อเชิญชวนนักเรียนสวดมนต์ นั่งสมาธิ ส่วนวิทยากรนี้เราจะเชิญมาจากข้างนอก มีการเชิญวิทยากรมาอาจจะจะเป็นพระ มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาให้ความรู้ การนั่งสมาธิ การเดินจงกรมอะไรแบบนี้ โรงเรียนเราก็ทำอยู่ บางครั้งเราจะไม่เอาพระโดยตรง เพราะเรารู้สึกว่าน่าเบื่อ ภาพของเด็กมันจะถูกจินตนาการด้วยชุดเก่า จากที่สังเกตจากเด็ก เด็กจะไม่สนใจไม่ยอมทำเลยอะไรแบบนี้ แต่ถ้าเป็นปราชญ์ชาวบ้าน พวกที่มีทักษะทางด้านศิลปวัฒนธรรม หรือเข้าถึงด้วยกัน เพราะธรรมชาติเขาจะมีเงื่อนไขของเขา ซึ่งเป็นออกมาวิธีหนึ่ง ปรากฏว่ากิจกรรมที่เราจัดนั้นเราเห็นว่าเด็กให้ความร่วมมือดี หน้าเสาธงมีกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา บางทีก็อาจจะเชิญครูที่มีความรู้เกี่ยวกับด้านนี้โดยตรง การนั่งสมาธิ

⁴ สัมภาษณ์ พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

การเดินทาง การไหว้ การกราบ อะไรอย่างนี้ ก็จะเป็นพิธีกร บางทีอาจจะเป็นตัวผมเองด้วย ขึ้นไปหน้าเสาชิง สอนการทำถวายบังคมพวกนี้ทำพิธีต่าง ๆ นับวิธีที่อยู่หน้าเสา⁵

พุทธนวัตกรรม ในความหมายของหนู มันก็จะเกี่ยวกับเครื่องมือที่เชื่อมโยงทางศาสนา นวัตกรรมก็เป็นการนำมาพัฒนาขึ้นมาอีก แต่เป็นการพัฒนาทางด้านพระพุทธศาสนา นวัตกรรมมันก็คือใหม่ กรรม นี่ก็คือสิ่งที่เราทำ พุทธ นี่คือ พระพุทธศาสนา มีอะไรบ้าง คือทั้งหมดเลย ไม่ว่าจะเป็นสวดมนต์ การแผ่เมตตา การเจริญสมาธิ ทำบุญตักบาตร ความดีทั้งหลายทั้งปวงก็คือ ศาสนาทั้งหมด เพราะฉะนั้นอะไรที่ใหม่ๆ ก็ยกตัวอย่างเช่น เอ่อ ก็จะเป็นโรงเรียนวิถิปุทธ จากตอนแรกที่เข้าวัดเฉพาะ เขาจะเน้นไปทางมัธยมปลายมากกว่า มัธยมปลายเขาจะจำกัดแล้วว่า เราเรียนสายไหน แล้วก็จะมีเวลาคาบว่าง เป็นวิถีนี่ แล้วพอมานับวิถิปุทธ น้องมัธยมต้น ก็จะมีส่วนร่วมในตรงนี้ด้วย พอมามีส่วนร่วมก็กลายเป็นว่า เด็กโรงเรียนได้มีกิจกรรมเข้าวัดได้ทำบุญได้ตักบาตร ช่วยถือของอะไรแบบนี้ค่ะ ช่วยพระรับบาตร ซึ่งโดยสรุปจากคำว่าโรงเรียนวิถิปุทธของหนูนี้จะ มันวิถิปุทธ ก็เป็นในเรื่องของความสามัคคี ทำให้เด็กสามัคคีกัน คือ เด็กรักกัน ไม่มีการทะเลาะกัน ซึ่งเป็นผลจากกิจกรรมในการเข้าวัด เพราะเป็นกิจกรรมที่ไปด้วยกัน แล้วเขาจะลุ่มห้องไป กลายเป็นว่าเด็กทุกคนได้เจอกัน คือ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เจอกันทำงานร่วมกัน กลายเป็นพระพุทธศาสนาทำให้เด็กได้มีมิตรภาพ ทำให้ต้องมาช่วยกัน แล้วก็มีส่วนที่พระเขาสอบธรรมะกัน ที่เด็กจะต้องช่วยกันไปวางอาหารไว้บนโต๊ะ เป็นการฝึกวินัย ความรับผิดชอบ เรียนพระพุทธศาสนาผ่านการปฏิบัติไปด้วย เช่น การประเคนพระทำอย่างไร⁶

ถ้ามองในทางนวัตกรรม มันเป็นเรื่องที่ใหม่และแปลกไปจากเดิม ซึ่งในความหมายของมันก็เป็นการสิ่งใหม่ๆ ความคิดใหม่ แนวทางใหม่ จากการคิดต่าง ๆ และแนวทางต่าง ๆ มาบูรณาการมาจาก การเรียนรู้และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผมจะยกตัวอย่างเช่น เคยเห็นเวลาเด็กฝึกหัดจากเรื่องต่าง ๆ ใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรัก เรื่องเรียน หรืออะไรก็ตามที่ไม่สมหวัง ผมคิดว่าหลักอริยสัจ 4 เนี่ย ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่ในการนำมาพัฒนาการและบูรณาการกับเด็ก วิธีการแก้ไขก็คือ การรู้ปัญหา การแก้ปัญหา การรู้แนวทางปฏิบัติเพื่อนำไปพัฒนาตนเอง และรู้ถึงหลักความเป็นจริง ซึ่งก็ถือว่าเป็นพุทธนวัตกรรมอย่างหนึ่ง แต่ไม่ตรงตัวนัก ผมว่าก็ถือว่าเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่งแล้ว แต่จะมีจุดหนึ่ง คือ การนำไปใช้หลักธรรมผมว่ามันก็แตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลนะ บางคนเรียนรู้ช้า บางคนเรียนรู้เร็ว

⁵ สัมภาษณ์ ครูจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

⁶ สัมภาษณ์ ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

นั่นผมมองว่าแต่ละคนมีการเรียนรู้ที่ไม่เท่ากัน ดังนั้น ในการสอนหรือการถ่ายทอด การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญด้วย ก็จะตรงกับหลักการ 4 ข้อที่ผมว่า คือ เวลาไปสอนใครคุณต้องอธิบายเขาให้ชัดเจน ทำให้เขาเห็นความจริงที่เกิดขึ้น ก็มักนำไปสู่การให้กำลังใจว่าเราต้องทำได้นะ และสุดท้ายเลย คือการทำให้เขารู้สึกว่าเต็มเปี่ยมด้วยความหวัง มีสุขภาพจิตที่ดีแจ่มใส นั่นก็คือ พุทธนวัตกรรม⁷

พุทธนี้ คือพระพุทธศาสนา นวัตกรรม คือ เป็นอะไรใหม่ๆ ซึ่งในความหมายของหนู คือ พุทธนวัตกรรมที่แปลกใหม่ไปจากเดิม เป็นมิติ ไม่ว่าจะเป็นการสอน การทำกิจกรรม ก็ในการทำงานหรือกิจกรรมที่หนูเคยทำเนี่ยจะเป็นการเล่าเรื่องราวเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา หรืออริยสัจ 4 ซึ่งเข้าใจง่ายๆ ให้เด็กได้รู้เรื่อง เพราะบางคนนั้นหนูมองว่าการเรียนรู้แต่ละคนไม่เท่ากัน ในการพัฒนาหรือวิธีการพัฒนาเด็กมันก็จะแตกต่างกัน แต่รูปแบบการถ่ายทอดเหมือนกัน ซึ่งนวัตกรรมเนี่ยมันก็คล้ายของหนูนะที่จัดกิจกรรมนั้นหนาการแต่เพิ่มรูปแบบขึ้นมาให้สนุกเข้าใจ ไม่น่าเบื่อ⁸

นวัตกรรมของการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา ถือเป็นวิธีการเรียนการสอนแนวใหม่ สอนหลักความจริงของชีวิต เริ่มต้นจากตัวเองก่อนเพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้ตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ การสนทนา โดยผ่านสื่อ ธรรมชาติ สอนให้เข้าใจง่าย ชวนให้ผู้เรียนใคร่อยากเรียนรู้และปฏิบัติตามด้วยตนเอง⁹

พุทธนวัตกรรมในความคิดของพระอาจารย์นะ จะเห็นว่าพุทธนวัตกรรมนั้นมีการเชื่อมโยงหลายมิติที่เกี่ยวกับในชีวิตประจำวันทั่วไปๆ ซึ่งพุทธนวัตกรรมนั้นนั้นมองได้หลายเรื่องทั้งในการปฏิบัติศีล 5 โยนิโสมนัสสติการ อริยสัจ 4 มันก็เป็นหลายมิตินะ คือว่า พุทธนวัตกรรมในความคิดเห็นของพระอาจารย์สามารถนำมาพัฒนาชีวิตได้ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา นั่นคือเหตุว่าทำไมเราถึงมาศึกษาในสถาบันการศึกษา แค่นี้ก็เป็นการอธิบายให้เห็นภาพละ เพราะว่าการศึกษานั้นกับพุทธนวัตกรรมในสมัยนี้มีความเชื่อมโยงกันและจำเป็นมาก ไม่ว่าจะมีความวิชาการอย่างเดียว แต่ก็ต้องมีการปรับตัว สร้างความสัมพันธ์กับศิษย์และอาจารย์ มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ดังนั้นจึงมองไว้ว่าเป็นหลายๆ มิติ แต่หลายคนส่วนใหญ่จะ ถ้าพูดถึงหลักธรรมอาจารย์สังเกตแต่ละคนนี่ก็จะงง หาวนอนกันละ แต่ถ้าเรา

⁷สัมภาษณ์ ผู้บริหารกิจกรรมพัฒนาครูและเยาวชน get up teacher, 6 มีนาคม 2564.

⁸สัมภาษณ์ นักกิจกรรมพัฒนาครูและเยาวชน get up teacher, 6 มีนาคม 2564.

⁹สัมภาษณ์ นักกิจกรรมพัฒนาเด็ก get up teacher, 8 มีนาคม 2564.

ทำให้มันน่าสนใจก็อีกเรื่องหนึ่งเช่น นวัตกรรมที่เอามาเป็นพระนักวิปัสสนาจารย์นี้ถ้าไม่ทำให้หน้าเบื่อก็คือ เราต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักการนั่งสมาธิ เดินจงกรม และลมหายใจเข้าออก เราถึงต้องมีการสอบถามจากกิจกรรมที่ผ่านมานะดูง่ายๆ เลย ว่าแต่ละคนมีไม่ไหวตรงไหน เราก็ให้เขาพักแล้วต่อ อันก็เป็นเรื่องของสายกลางนะ มันแล้วแต่สังขารของแต่ละคนรับได้รับไม่ได้นี่แหละ เพียงแต่เราสอนเวลาเราสอนต้องชัดเจนแล้วก็ต้องน่าสนใจเดี่ยวเขาก็สนใจเอง¹⁰

ส่วนมากก็จะเอามาใช้เพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง ในยุคปัจจุบัน รู้แจ้งแสงธรรมตามหลักที่เขายกมาว่า สนุก บ้าง สาระบ้าง เล่นบ้าง อะไรประมาณนี้ เป็นการบูรณาการเพื่อให้เด็กยอมรับ และก็เรียนรู้อย่างมีความสุข ถ้ารับได้เราก็มีความสุขในการสอน ในการฟังในการนำไปใช้ ที่ประยุกต์เข้ามา ไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย¹¹

การที่คำสอนใหม่ๆ ที่เอาเรื่องของทางพระพุทธศาสนามาใช้ถ่ายทอด ส่งตรงไปถึงผู้รับเพื่อให้ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายเด็กสมัยนี้มากขึ้นเป็นรูปแบบใหม่ๆ ของสื่อ ซึ่งมันไม่มีคำตอบชุดเดียวอย่างที่เรานิยามไว้แต่เป็นชุดความรู้สะท้อนจากผู้ปฏิบัติจริง พุทธนวัตกรรมมันเลยกว้าง มันรวมทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณี การศึกษา วิถีปฏิบัติ แล้วก็เกี่ยวกับหลักสมาธิ เกี่ยวโยงกันหมด ไม่ว่าจะป็นนามธรรมหรือรูปธรรม ส่งผลให้ชีวิตเราดีขึ้น เหตุที่เราต้องไปทำตามเพราะเราเชื่อว่านวัตกรรม¹²

การเอาหลักธรรมมาใช้ในการประกอบการเรียน ไม่ได้เรียนแค่นวัตกรรมแต่เป็นการเรียนเพื่อให้นักเรียนได้มีคุณธรรมไปในตัวด้วย ซึ่งเป็นชุดความรู้ที่สะท้อนถึงการปฏิบัติจริงแล้วนำมาทำเป็นนวัตกรรมเพื่อทำให้เราดีขึ้น ซึ่งก็หมายความว่าความในพุทธนวัตกรรมไม่ได้เป็นรูปแบบอย่างเดียว แต่สามารถนำมาใช้ได้ทั้งหมดอย่างครอบคลุม¹³

นวัตกรรม เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา และนำมาใช้กับนักเรียนหรือเยาวชนรุ่นใหม่ ให้สามารถเข้าถึง พระพุทธศาสนาได้ โดยเป็นนวัตกรรมใหม่ซึ่งแต่เดิม มันเป็นการเข้าวัดไปทำพิธีกรรม อะไรอย่างนี้ แต่อันนี้จะเป็นนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ขึ้นมาให้

¹⁰สัมภาษณ์ พระวิปัสสนาจารย์, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

¹¹สัมภาษณ์ ครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนนาคประสิทธิ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

¹²สัมภาษณ์, ครูจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนนาคประสิทธิ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

¹³สัมภาษณ์, ประธานนักเรียน โรงเรียนนาคประสิทธิ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

เยาวชนวัยรุ่นเข้าถึงธรรมะได้ง่ายขึ้น ไม่น่าเบื่อ ทำให้ประหยัดเวลา สามารถนำไปใช้ได้ทุกที่ทุกเวลา¹⁴

พุทธนวัตกรรม คือ สิ่งที่จะนำมาเป็นสื่อสร้างใหม่สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนมีทางด้านวัตถุ ด้านเอกสาร คำสอน อย่างเช่น ในปัจจุบันนี้ก็ นิยมสร้างเป็นพวก พระพุทธรูปต่าง ๆ หรือโบสถ์ ก็สร้างให้มีเอกลักษณ์ ที่โดดเด่นจากที่อื่น ๆ เพื่อจะโดดเด่นให้นำมาเป็นสื่อ เพื่อมาฟังคำสั่งสอน ซึ่งได้มาจากวัตถุ ส่วนทางด้านของสื่อ จะสอน ปัจจุบันก็มี ที่ทันสมัยก็โลก social พวกอินเทอร์เน็ต หรือแม้กระทั่งคำสุภาสิต ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมของคนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นการที่นำมาใช้สื่อออนไลน์มากขึ้น¹⁵

4.2.2 การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนทางด้านปัญญาและอารมณ์

จากแนวทางในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ “การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนทางด้านปัญญาและอารมณ์” โดยผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลฝ่ายพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม, ฝ่ายครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง และประธานนักเรียนที่เป็นตัวแทนนักเรียน โดยมีใจความสำคัญดังนี้

แนวทางนี้เราพยายามจะเน้นเรื่องปัญญา และอารมณ์ก็ส่วนหนึ่ง เพราะพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดปัญญาแน่นอน และที่ตามมา คือ จะทำให้ควบคุมอารมณ์ได้ ซึ่งปัญหาของเด็กและเยาวชน ประเภทแบบว่า ควบคุมตนเองไม่ได้ อารมณ์ไม่ดี ฉุนเฉียวขี้โมโห และหงุดหงิดง่ายตัดสินใจเร็วเกิดปัญหาสังคม ซึ่งทางด้านพระพุทธศาสนาสามารถช่วยเน้นด้านอารมณ์เป็นสำคัญ เพื่อให้เขามีอารมณ์ และควบคุมสมาธิได้ โดยการใช่วิธีสอนที่ให้เห็นสิ่งที่เกิดโทษกับผู้คนมากกว่า ชี้ให้เห็นว่า ปัจจุบัน ตามคลิปตามอะไร พวกเด็กยุคนี้ที่ติดเกม “มักจะหัวร้อน” เราจะเน้นตรงนั้น ซึ่งปัญหานี้จะเห็นว่าเรื่องเด็กติดเกม เราห้ามเขาไม่ได้ แต่เราจะพยายามสื่อว่าประโยชน์หรือโทษมันเป็นอย่างไร¹⁶

ผมใช้วิธีจะจัดกิจกรรม บางทีก็เป็นโครงการ แต่หลังๆ กิจกรรมที่ผมจัดมันก็ค่อยๆ ห่างหายไปเพราะ ภาวะเรื่องโรคระบาด ส่วนโครงการที่ทำส่วนมากจะเป็นการสร้างจิตสำนึกให้ตนเอง เพราะเห็นว่า เด็กสมัยนี้ไม่ค่อยเข้าวัด ผมก็จัดให้มีโครงการหิ้วปิ่นโตเข้าวัด อันก็ถือว่าเป็นกุศโลบาย คือเด็กได้ของกิน บางทีก็จะจัดให้รางวัล ก็มีรางวัลให้เด็กเป็นตัวล่อให้เด็กมี

¹⁴สัมภาษณ์, ครูจิตวิทยาแนะแนว โรงเรียนหอมเกร็ด, 23 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁵สัมภาษณ์, พระสอนศีลธรรม โรงเรียนหอมเกร็ด, 23 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁶สัมภาษณ์ พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดท่าพุด, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2564.

แรงจูงใจ ถ้ามีการสวดมนต์ก็ให้มีการประกวดไปแข่งขันได้ แล้วก็ครูก็จะสอนเด็กในเรื่องของการพัฒนาศีล และพัฒนาธรรม แต่สารัตถะคือ การฝึกเรื่องของ IQ และ EQ ให้เด็กได้มีการเข้าวัดฟังธรรม ต้องมีจิตสงบแน่นอน ทำให้ได้ความฉลาดเขา คือ เขาได้ฝึกพัฒนา และได้ในส่วนของความฉลาด ส่วนหนึ่งก็ทำให้จิตมีสมาธิอยู่ในตัว เน้นกิจกรรม บางทีถ้าเด็กต้องอยู่กับพระก็ต้องนั่ง ต้องนั่งรอ โดยพื้นฐานเด็กของเราก็มีความเกรงใจพระอยู่ เช่น พระนั่งฉันข้าว เด็กก็ต้องนั่งรอ บางทีพระก็มาเสริมด้วยการเทศน์ให้ความรู้ ตรงไปด้วยแล้วเราก็มาขยายต่อด้วยการอธิบายสาระ เพราะฉะนั้นกิจกรรมเชิงพุทธที่นี้ก็จะ เป็นแนวใหม่คือ การหิ้วปิ่นโตเข้าวัด โดยกิจกรรมก็แล้วแต่การมอบหมายให้ครูแต่ละคนไปประสานงาน¹⁷

ในเรื่องของ IQ กับ EQ หนูกตัวอย่าง เช่น เวลาเพื่อนมาล้อก็ควบคุมอารมณ์ให้อยู่ในสิ่งที่หนูได้จากการควบคุม คือ พ่อแม่ หรือครูที่โรงเรียน การมีสติ ซึ่งในส่วนของการมีสติเราต้องมีสติให้เท่าทันอารมณ์ โดยวิธีการที่ชัดเจนที่สุดของหนู คือ การที่เวลาคนอื่นเขาว่าอะไรหนูที่มันไม่เป็นความจริง หรือไม่ตรงกับความคิดเรา เราก็ไม่ต้องไปรับฟังคะ ส่วนในเรื่องของการมีสติโรงเรียนเขาสอนและ เขาจะย้ำบ่อย ๆ เน้นเรื่อง IQ กับ EQ เห็นว่ามีกิจกรรมไปวัด มีจิตอาสา พัฒนาพฤติกรรมต่าง ๆ และในส่วนที่หนูคิดว่าจะดีกว่านี้เรื่องของการพัฒนา IQ กับ EQ คิดว่าโรงเรียนน่าจะในการเรียนน่าจะมีสื่อที่ใช้ไปพร้อมกับโทรศัพท์มือถือในการค้นหาข้อมูล เพื่อเพิ่มพูนความรู้ เช่น เวลาในการหาข้อมูล ให้ทำงานและใช้โทรศัพท์เพื่อใช้ในการหาข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ส่วนที่เชื่อมโยงกับถ้าความรู้ในเรื่องของ IQ ก็สามารถเอาไปใช้ในการสอบแข่งขัน ฝึกสมอง ส่วนถ้า EQ เราก็จะนำไปใช้เกี่ยวกับความอดทน สติควบคุมอารมณ์ ทั้งสองอย่างก็ต้องควบคู่กันจะทำอะไรก็ต้องมีความบาลานซ์กัน ไม่ทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนถ้าเรามี IQ กับ EQ เราก็ใช้ชีวิตยาก อารมณ์ไม่ดี มันก็ถูกลังคมปัจจุบันนี้เอาเปรียบเอาถ้าเรามีคู่สีเสมอกัน IQ กับ EQ หนูว่ามันก็จะตอบโจทย์ชีวิตได้¹⁸

การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนในการใช้ชีวิตการแก้ไขปัญหา ถ้าเราจะแก้ปัญหา เราต้องมีการจัดเกี่ยวกับการอบรม เราต้องมีการอบรมเด็กมาก่อน เราต้องดูพฤติกรรมเด็ก ถ้าพูดตรง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมเราไม่สามารถวัดผลได้ทันที เราต้องมีกิจกรรมเรื่อย ๆ ถึงจะเห็นผล ต้องเน้นการสร้างกิจวัตรเด็ก ชีวิตประจำวัน และการปลูกฝังต้องปลูกฝังตั้งแต่ต้น ๆ เลย ประมาณเด็ก ป 4 เพราะเด็กกำลังหัวเลี้ยวหัวต่อเลย ถ้าเราไปจัดกิจกรรมประมาณเดือนหนึ่ง มันก็อาจจะเห็นผลแต่นิดเดียว แต่ถ้าเราทำให้เห็นเป็นตัวอย่างที่ดี จะทำให้เด็กเป็นคนที่ดีใน

¹⁷สัมภาษณ์ ครูกลุ่มจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนวัดท่าพูด, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁸สัมภาษณ์ ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดท่าพูด, 24 กุมภาพันธ์ 2564

สังคมมันจะต้องเริ่มตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากร และตัวผู้เรียนเองทำให้เกิดกิจกรรม คือ ทั้งสองอย่างมันต้องเชื่อมโยงกันหมดทั้งคู่ ทั้งผู้บริหาร จะเป็นกรณีที่เราตกลงกับผู้บริหาร ครู แล้วก็นักเรียนแล้วนะ เราก็มาจัดกิจกรรมอย่างเช่น หน้าเสาธง ก่อนจะเข้าแถวเคารพธงชาติใช้ไหม เราก็ต้องท่องหลักศีล 5 ก่อนเพื่อปลูกฝัง ในความเห็นของหลวงพี่คิดว่ามันก็มีส่วนช่วยให้เด็กเรื่องศีล 5 ทำให้เกิดความระบายนอบาปและรู้สึกว่ามีศีล ให้เด็กท่องศีล อันนี้คือขั้นแรกนะ ชั้นที่ 2 ในชั้นเรียนในการเล่นเกมเรียน เราควรเอามาให้เด็กทำกิจกรรม สอนกิจกรรมจริยธรรม เช่น หลักธรรม จริยธรรม ให้เด็กมีความรู้ เน้นหลักธรรมที่เข้าใจง่าย เช่น การละอายต่อบาป หิริโอตตัปปะ ซันติ ความอดทน หลักพื้นฐานที่เด็กควรจะรู้นะ ไม่ต้องสอนให้ลึกมาก¹⁹

โรงเรียนเราจะมีทุกวันศุกร์มันจะเป็นคาบคุณธรรมจริยธรรม สมมติว่า ม4-ม6 จะเป็นวันจันทร์ ม1 วันอังคาร ม2 วันพุธ ม3 วันพฤหัสบดี ม4-ม6 วันศุกร์ มีแทบทุกวันเลย แต่จะหมุนเวียน มัธยมสลับกันไปเรื่อยๆ กิจกรรมคาบคุณธรรมจริยธรรมก็จะเป็นการนั่งสมาธิ แล้วก็สวดมนต์ ประมาณนี้แหละครับ เป็นกิจกรรมที่เสริมให้เด็กมี IQ และ EQ ให้เด็กสงบ แล้วก็การเคารพตนเองและคนอื่น การรู้จักคุณค่าชีวิต กิจกรรมพวกนี้ก็จะเสริมคุณค่า EQ ให้เขา ส่วนด้าน IQ เราเติมที่อยู่แล้ว โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนใหญ่ ก็จะมีครูต่างประเทศมีความหลากหลายเด็กก็มาจากหลากหลายกลุ่ม ก็พ่อแม่ทำงานโรงงาน บางทีก็อยู่กับตากับยาย หลายกลุ่ม²⁰

เราก็เน้นไปทางพวกเกมส์ หรืออะไรที่ทำให้ เด็กมีการพัฒนาที่ดีไม่น่าเบื่อ เช่น เกม บิงโก mindmapping หรือพวกสื่อนันทนาการต่างๆ ที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าการเล่นเกมกับเราแล้วมันดีไม่น่าเบื่อ หรือใช้คำถามฝึกสมองง่าย เช่น การฝึกให้คิดนะว่าพระพุทธเจ้าจะนึกถึงเรื่องอะไร และพระสงฆ์ในประเทศไทย โดยสมมติเหตุการณ์ให้คิดนอกกรอบ ถ้าไม่มีพระพุทธเจ้า เราจะได้นับถือศาสนาอะไร ถ้าไม่มีศาสนาพราหมณ์ พุทธศาสนาจะเป็นยังไง แล้วก็ต้องโยงจากหลักธรรมที่เกิดขึ้น อย่างเด็กสมัยนี้เราจะชอบเล่นเกม rov เราก็เอาหลักอริยสัจ 4 เนี่ยไปจับเป็นการวิเคราะห์ปัญหา ส่วนเรื่องชั้น 5 เราก็จะมาใช้กับความรัก ความไม่จริงใจความไม่นอน และนำมาวิเคราะห์กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งในเกมต่าง ๆ ที่ผมกล่าวมามันก็มีส่วนช่วยนะ หลายแบบก็คือ การทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การเชื่อมโยงกับสถานการณ์ที่เป็นความจริง และก็การอธิบายเหตุผล บางที ตอนเด็กอย่างประเด็นนี้เราเคยสงสัยว่า ทำไม

¹⁹สัมภาษณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส, 24 กุมภาพันธ์ 2564

²⁰สัมภาษณ์ ครูจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

พระพุทธเจ้าถึงเดินได้ 7 ก้าว แต่ถ้าเรามองทางวิทยาศาสตร์เราก็ไม่เชื่อว่าพระพุทธเจ้าเดินได้ 7 ก้าว ซึ่งที่ผมยกมาเป็นการยกตัวอย่างให้เด็กคิดตาม แล้วแต่เราจะมองแบบไหน แต่ผมมองว่าเกมบางอย่างเช่น เกมการ์ด walk really อะไรแบบนี้มันก็ตรงกับหลักพระพุทธศาสนาแหละ ผมก็มองว่าต้องมีส่วนใดไม่ก็ส่วนหนึ่งที่ตรงกับหลักธรรมแต่เราไม่รู้ตัว²¹

ถ้าในแง่ของการสอนและเน้นหนักการหนุนมองว่า มันเป็นในเชิงปฏิบัติ คือเน้นให้นักเรียนเนี่ย เด็กเนี่ยได้รู้จักชีวิต และแก้ไขปัญหาคด้วยสติปัญญาตนเอง คือ เด็กเนี่ยสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ ซึ่งเวลามีปัญหามาเราก็สอนให้เขารู้ว่าปัญหานี้มันมีทางออกเราจะแก้ไขปัญหาคได้เองถ้ามีสติ ซึ่งปัญหาทุกทางเราแก้ได้ ถ้าปล่อยวางนะ ซึ่งเด็กแต่ละคนมีความคิดที่ไม่เหมือนกันสักคนอยู่แล้ว แต่เราก็ต้องสอนให้เขาเนี่ยรู้จักการเดินทางมีความสายกลาง เราต้องสอนเขาจากประสบการณ์จริง คือ ต้องมองปัญหา แล้วคิดตามเขาด้วย ซึ่งในการสอนที่เน้นกิจกรรมเราจะต้องไม่ทำให้เด็กนั้นรู้สึกท้อเบื่อ ซึ่งนี่คือสิ่งที่หนูเองจะสื่อจากกิจกรรมที่ได้จัด²²

พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการพัฒนาตน เป็นศาสนาแห่งการฝึกอบรมตนการพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการนำคำสอนทางพุทธศาสนา ไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาตน ให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้²³

อันนั้นต้องดูที่ตัวเด็กละ บางคนก็สนใจบางคนก็ไม่สนใจ เราก็ต้องฝึกเขาแต่ค่อยๆ ฝึกไปปริบร้อนไม่ได้ มันไม่ใช่ว่าวันสองวันแล้วจะได้ คือเขาได้เขาก็ได้ที่ตัวของเขาเอง เราก็แค่ให้คำแนะนำเขาไปว่า การนั่งสมาธินะ หายใจเข้ามีหลักการแบบนี้เนะนั่งท่าที่สบายที่สุด กำหนดลมให้ใจเข้าออก เองง่ายๆ ไม่ว่าจะนั่งสมาธิ หรือเดินจงกรมในการปฏิบัติกรรมฐาน ล้วนแล้วแต่ต้องมีสติด้วย ในส่วนที่ไหวไม่ไหวเนี่ยเราจะรู้ได้จากการสอบถาม ถ้าเรามีจุดบกพร่องตรงไหนเราก็ปรับตรงนั้นไป มันเป็นการฝึกสติอย่างหนึ่ง พอเราได้สติเป็นตัวกำหนด เราจะมีสมาธิมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเรียน หรือทำอะไรก็ตาม สติเราจะอยู่กับปัจจุบัน แล้วผลที่ได้มันได้จากการปฏิบัติธรรมนั้นแหละ ในส่วนของการปฏิบัติธรรมมันไม่มีเก่ามีใหม่ ในความคิดเห็นนะมันเป็นการฝึกสติของคนเราให้รู้เท่าทันอารมณ์ มันก็ถือว่าเป็นพุทธนวัตกรรมเหมือนกัน แต่ออกมาในรูปแบบเก่าๆ เราแค่มาใส่เนื้อหาให้ดูเป็นของใหม่เท่า

²¹สัมภาษณ์, ผู้บริหารกิจกรรมพัฒนาครูและเยาวชน get up teacher, 6 มีนาคม 2564.

²²สัมภาษณ์, นักกิจกรรมพัฒนาครูและเยาวชน get up teacher, 6 มีนาคม 2564.

²³สัมภาษณ์, นักกิจกรรมพัฒนาเด็ก get up teacher, 8 มีนาคม 2564.

นั่นเองให้มันดูน่าสนใจ ด้วยการใช้คำพูด น้ำเสียงให้มันดูน่าสนใจ อยากมาปฏิบัติธรรมเพื่อฝึกสมาธิ เสริมปัญญา เท่านั้นเอง มันก็เป็นการพัฒนา IQ และ EQ ไปในตัวด้วย ถ้าเรารู้จักการภาวนาบ่อยๆ EQ มันก็ขึ้นมาเอง และในขณะเดียวกันก็เป็นการฝึก IQ ไปในตัวด้วย เช่นอ่านหนังสือนานขึ้น รู้จักการหาความรู้เพิ่มเติม ใครมาโกรธหรือกระทบกระทั่งก็ไม่โมโหใจร้อนตอบ²⁴

ตรงนี้จะปัญหา คือ ตอนนี้เรากำลังห่วงว่า เราจะเอา IQ หรือว่า EQ นำ แต่ที่เราคิดก็คือตามเหตุผล ก็ว่ากันไป แต่ปัญหาเด็กอาตมามอง เด็กนั้นมีปัญหาเรื่องการควบคุมอารมณ์ ความแปรปรวนแล้วก็สมาธิสั้น การควบคุมตนเองยากมาก โรงเรียนก็อาจจะมีกิจกรรมส่งเสริมสมาธิ ศิล ปัญญา แต่ที่ดีกว่านี่คือ การนำแม่ชีนำที่อาชีวะ เด็กก็ให้นั่งสวดมนต์ มีพิธีกรรมปฏิบัติ เพราะว่าเป็นโรงเรียนของแม่ชี อันนั้นก็เป็เด็กอาชีวะที่มีวุฒิเต็มร้อยสมบูรณ์ เด็กไหว้พระสวดมนต์ แต่ให้รู้คุณค่าชีวิตของสิ่งแวดล้อม แล้วก็ปรับตัวเข้ากับสังคมอยู่รอดได้ ควบคุมอารมณ์ตนเองได้ แต่จริงแล้วในปัจจุบันอยากให้เด็กได้ EQ ดินะมาเสริมกับ IQ ในยุคสมัยนี้ เพราะว่าสื่ออัยุ่ สิ่งแปลกปลอมต่าง ๆ ทั้งหลายมันก็เยอะ มันทำลายชีวิตและโอกาสของพวกเขา เพราะว่า ปัญญาครอบรู้เท่าทันมันก็จริงอยู่ แต่ว่าขาดการควบคุมอารมณ์ และการยับยั้งชั่งใจเนี่ย สิ่งอัยุ่เยอะ สิ่งที่เขากระตุ้นให้ผิดไปเนี่ยเยอะ เพราะฉะนั้น EQ สำคัญ เพราะสังคมนี้มีปัญหาที่เยอะ เรียนไม่จบก็มี บางทีก็รับผิดชอบเยอะสำหรับบางคน เพราะว่าการพัฒนาเด็กเป็นการพัฒนาใจที่ยใหญ่ ดังนั้นพระสงฆ์จึงมีบทบาทในการพัฒนาเด็ก²⁵

เรามีค่ายคุณธรรมจริยธรรมให้ มีการทำบุญตักบาตร อย่างวันนั้นี้หลวงพ่จะมาให้คำสอนหน้าเสาธงทุกวันพระ เป็นกิจกรรมเพิ่ม ซึ่งถ้าเป็นแบบอย่างปกติตามสถานการณ์ตอนนี้ จะมีชั่วโมงตอนเช้า ก่อนเข้าแถว มีในเรื่องของการอบรมคุณธรรมจริยธรรมกับคุณครูอยู่แล้วนอกเหนือจากการที่ให้เด็กเข้าค่ายธรรมะด้วย²⁶

ตามหลักปฏิบัติจริงมันต้องนั่งกับพื้น ในบางที่หนูมีความรู้สึกว่ เรากำลังทำอะไรอยู่ เราารู้สึกว่เรา ไม่อยากละทิ้งจากสิ่งที่เราทำอยู่เพียงแต่ถ้าเราเป็นวิธีการนั่งสมาธิ หนูรู้สึกว่จะไม่ตึงเครียด คือ ขอให้แบบสงบนิ่งสักพักนึง เราก็จะรู้สึกว่านิดนึ่งก็ได้ ถ้าอยากให้เป็น

²⁴สัมภาษณ์, พระวิปัสสนาจารย์, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁵สัมภาษณ์ ครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนนาคประสิทธิ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁶สัมภาษณ์, ครูจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนนาคประสิทธิ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

ระเบียบเราก็จะนั่งบนเก้าอี้อะไรแบบนี้ นั่งนิ่งๆ ลักพักนิ่งให้สมองมันโล่ง เราก็จะรู้สึกคือ เราไม่ค่อยวอกแวกเท่าไร²⁷

เราจะเน้นพวกจัดทำเป็นนิทานธรรม หรือนิทานที่ มาสอดแทรกเล่าให้เด็กระดับ ปฐมวัยฟัง มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เขาสามารถที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ อาจจะเป็นสอนจากตัวละครที่เขาชื่นชอบ โดยการใช้ธรรมะเข้าสอดแทรก คล้ายกับเป็นเสียงตามสายอะไรประมาณนี้ ตามเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หรือ ก็จะเป็นสื่อแบบ หนังสือที่ได้รับแจกทั่ว ๆ ไป ก็จะเป็นหนังสือไม่ใหญ่มากก็จะให้เด็ก ๆ อ่านแล้วได้ข้อคิด อาจจะเป็นแบบสื่ออัดเสียงฉบับพกพา อะไรแบบนี้อะคะ จะเป็นแบบหนังสือเป็นนิทานธรรม มีรูปแบบการเทศน์ที่มีชื่อเสียงที่เขาทำไว้ แล้วสามารถที่จะเห็นเล่นหลังจากเรียนให้เขาได้ฟัง เป็นคลิป 5-10 นาทีอะไรแบบนี้ ดีกว่า เอาแบบนี้ดีกว่า เพราะบางคนไม่ชอบการอ่าน ใช้เป็นการฟังได้เป็นคลิปเสียง²⁸

การทำ mind mapping เพราะว่า การทำ mind mapping เหมือนเป็นการสรุปความคิดต่าง ๆ สิ่งที่เราทำ สิ่งที่เราเรียนรู้มาสรุปอยู่ใน mind mapping อยู่ในกระดาษแผ่นเดียวให้เขาเข้าใจสั้นๆ ง่ายๆ ซึ่งในส่วนของ mind mapping ก็จะมีการแตกแขนงออกมาเป็นกิ่งๆ โดยกิจกรรมนี้จะแบ่งเป็นกลุ่ม ประมาณว่า สมมติว่าวันนี้เขาสอนเรื่อง พุทธประวัติ เขาก็จะก็จะแบ่ง part ครึ่งปาย เขาก็จะทำกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ก่อนจะนอนช่วงค่ำๆ เขาก็จะให้สรุปทำเป็น mind mapping แล้วก็ ฟรีเซนต์ แล้วได้ความรู้ด้วยว่าดีอย่างไร²⁹

เรื่องปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมเด็กนี้ส่วนมากก็จะใช้รูปแบบเดิมมากกว่า รูปแบบใหม่ ยังไม่มีมาก ส่วนใหญ่ก็ยังใช้แบบเดิมเพราะว่าสะดวกกว่า ยังต้องอาศัยต้องวัตถุดิบจจัย มันลงทุนสูง ยังเป็นข้อจำกัดที่ยังไม่สามารถสร้างได้ ที่เราต้องการยังคงต้องใช้รูปแบบเก่า ประเพณีแบบดั้งเดิม ความสะดวกอย่างง่าย ๆ ที่ยังใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว³⁰

²⁷ สัมภาษณ์, ประธานนักเรียนโรงเรียนนาครประสิทธิ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁸ สัมภาษณ์, ครูจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนหอมเกร็ด, 23 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁹ สัมภาษณ์, ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดหอมเกร็ด, 23 กุมภาพันธ์ 2564.

³⁰ สัมภาษณ์, พระสอนศีลธรรม โรงเรียนวัดหอมเกร็ด, 23 กุมภาพันธ์ 2564.

4.2.3 แนวทางของกิจกรรมของพุทธนวัตกรรมการในรูปแบบใหม่

จากแนวทางในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ “กิจกรรมของพุทธนวัตกรรมการในรูปแบบใหม่” โดยผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลฝ่ายพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม, ฝ่ายครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง และประธานนักเรียนที่เป็นตัวแทนนักเรียน โดยมีใจความสำคัญดังนี้

ตัวอย่าง ในบทเรียนบทเรียน แล้วก็ จะเสริมเติมแต่งในบทเรียนที่เขาไม่มีโดยใช้ นวัตกรรม ก็จะเป็น พวกเครื่องฉาย เป็นตามระบบ Facebook และตาม Line บ้างเหมือนที่ กล่าวลัทธิครู หรืออาจมีการยกตัวอย่างบ้างให้นักเรียนได้มีความคิดเห็นบ้างว่า นักเรียนมีความเห็นสิ่งนี้อย่างไร โดยปกติ ก่อนเข้าเรียนก็จะมีสวดมนต์ไหว้พระ และเริ่มเรียนไปเรื่อยๆ จะยืนและหันหน้าไปทางพระ บางห้องอาจจะมีบ้าง แต่ส่วนมากจะปฏิบัติกัน ในการสวดมนต์ไหว้พระ อย่างที่กล่าวมานี้ แล้วที่นี้ทำยังไงไม่ให้น่าเบื่อ ถ้าไม่ให้น่าเบื่อ เหมือนไปบังคับเขาเราก็คงอาจจะอ้างอิงว่าในการนั่งสมาธิเราเคยเรียนมีฝึกมา 40 – 50 นาที สำหรับเด็ก เราเอาแค่ 2-3 นาทีพอ ตอนเรียนเพื่อให้จิตใจจะได้พร้อม มีการเดินสมาธิ แต่ว่าเกี่ยวกับพวกเดินสมาธิ บางครั้งต้องเสริมกิจกรรมเพื่อไม่ให้เด็กรู้สึกว่ามันน่าเบื่อ จะมีเรื่องเล่าตลกๆ อย่างมาให้ฟังบ้างอะไรบ้าง อาจมีการฉายหนังหรือดูหนังก็มี มีถ่ายคลิปมาเปิดเกี่ยวกับพระพุทธรูปบ้าง³¹

กิจกรรมในเวลาเรียนควรมีการเปิดสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนเพื่อให้เวลาเรียนไม่น่าเบื่อ เช่นการไปวัดแนวใหม่ การนั่งสมาธิแนวใหม่ เรียนก็เรียนแบบแนวใหม่ เรียนไม่เหมือนแบบก่อน ซึ่งถ้าเรียนของหนูนี้ก็ครูก็จะมาสอนแล้วก็มาพูดในหนังสือ เปิดสื่อแล้วก็มีภาพประกอบ เพื่อให้มันไม่น่าเบื่อ น่าเรียนมากขึ้น ซึ่งเด็กมักจะชอบการฟังสื่อ มากกว่าการมานั่งอ่านหนังสือที่หนูเห็นในปัจจุบัน มีให้เด็กคิดวิเคราะห์ ครูก็จะถามคำถามแล้วให้นักเรียนยกมือตอบ และเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น³²

ในความเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับกิจกรรมกิจกรรมที่เราจัดต้องมีการจัดกิจกรรมเด็ก ตรงนี้ต้องบอกก่อนว่าเด็กเนี่ยจะมีหลายระดับชั้นอย่างประถม บางทีเด็กอาจจะมีสมาธิสั้นถ้าพูดถึงเกี่ยวกับงานวิจัยที่ออกมา ซึ่งวิธีการจัดกิจกรรมนั้น หลวงพี่คิดว่าเราต้องเล่นกับเด็กการสอดแทรกหลักธรรม มันจะออกแนวกิจกรรมปรับอารมณ์ หลวงพี่ว่าจะไปคล้ายๆ mindset ซึ่งวิธีการจะแตกต่างกันไป เด็กเล็กก็ใช้การจัดกิจกรรมอีกแบบ เด็กโตก็อีกแบบหนึ่ง ในปัจจุบันสมัยนี้หลวงพี่เห็นว่าเด็กมีความคิดไปไกลมากแล้วนะ เราก็ต้องคิดแผนอีกแบบหนึ่ง

³¹สัมภาษณ์ พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดท่าพุด, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2564.

³²สัมภาษณ์ ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดท่าพุด, 24 กุมภาพันธ์ 2564

เราไม่สามารถใช้เด็กการตบมือ สว่าง อารมณ์อะไรไม่ได้แล้ว เราต้องเปลี่ยนใหม่เป็นการมีส่วนร่วมซึ่งเราจะใช้กับเด็กโตโดยแบ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมให้ยกตัวอย่างว่า เราถามว่าความดี เด็กคนนี้ เด็กบางคนยังไม่รู้เลยนะว่าความดีคืออะไร เราต้องมาสอนเรื่องกิจกรรมโดยมีกุศโลบายว่า ความดีในแต่ละวันเด็กนั้นทำอะไรบ้าง อาจจะถามว่าการล้างจานที่บ้านถือว่าเป็นความดีไหม แล้วเก็บขยะให้ก็ถือว่าเป็นความดีละ บางคนล้างจานหลงพีเห็นว่าเขายังไม่รู้เลยนั่นคือ ความดี การช่วยพ่อแม่ทำความสะอาด ซึ่งที่หลงพีบอกทั้งหมดทั้งมวลก็เป็นพื้นฐานทำให้เด็กมันคิดได้³³

ในส่วนของกิจกรรมเชิงพุทธ วัดโดยมากเด็กโรงเรียนเราก็จะรู้วิธีการหมดแล้ว ที่เราเอาไปหมดแล้ว คือไม่ได้ไปเพราะจิตอาสาอะไร บางทีก็ไปเพราะถูกคำสั่งไป แต่บางทีก็จิตอาสาบ้าง โดยมากแต่ถ้าเลือกแต่เฉพาะเด็กมัธยมปลายที่จะเข้าวัด โดยมากเด็กก็จะได้เรียนศาสนพิธีอะไรใหม่ๆ หมดแล้ว การเสิร์ฟอาหารพระ การถวายของพระอะไรพวกนี้ เด็กก็จะเป็น ส่วนมากเราก็จะแนะนำ แล้วก็บอกให้เด็กทำแบบนี้ๆ ซะมากกว่าตัวเด็กเองอาจจะแบบไม่ค่อยได้สนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเท่าไร และไม่ค่อยชอบเท่าไรด้วย โดยความจริง อย่างสมมติว่าเราต้องสวดมนต์ประเภทที่มโรงเรียนเพื่อส่งแข่งระดับประเทศ แต่เด็กถ้าเราไม่บังคับก็ไม่สู้ ถ้าเราบอกว่าใครสมัครใจเรียก ม4 เอา 70 คน ไม่มี เราก็ต้องบังคับเอาห้องละ 7 คน ก็คัดมาก่อนห้องละ 7 คนเลือกเอามาเลยแล้วก็ไปสวด บางทีเราก็ใช้วิธีนี้เรื่อยๆ แต่ว่า เคยนะที่แบบว่าเอารางวัลมาให้ ถ้าใครมาสวดมนต์ตรงนี้ก็จะมีค่าอาหารกลางวันให้ 120 เบิกให้เลย ผักซั่ม 80 เอารางวัลมาให้ แล้วก็เลี้ยงขนม เลี้ยงอะไรพวกนี้ มันก็จะมีบางส่วนที่ชอบบางส่วนก็ไม่เอาดีกว่า ก็เหมือนเป็นแรงจูงใจ แต่เด็กที่มันมีจิตอาสามันก็มีบ้าง³⁴

การเสริมกิจกรรมในรูปแบบใหม่ หนูอยากให้เพิ่มนะ หนูว่า เขาจะมีเด็กบางคนที่ได้ไปอบรม ถ้ามีอย่างนี้ก็อยากจะเจอพวกพระวิทยากรอะไรอย่างนี้ จะชวนมาเรียนธรรมะ แต่อันนี้ไม่จำเป็นต้องเรียนหรือ เจาะจงแบบที่หนูมานั่งคุยอยู่นี้ มานั่งคุยเกี่ยวกับว่าพระพุทธศาสนาคืออะไร เพราะว่ามันจะได้แบบว่า พระพุทธศาสนาให้ประโยชน์อะไรกับชีวิตบ้าง จะได้เห็นว่ามีประโยชน์อย่างนี้ ปฏิบัติอะไรกับพระพุทธศาสนาบ้าง ก็บางที ทำเราก็ไม่รู้ว่าบางทีเราปฏิบัติพระพุทธศาสนาอยู่ คือ เด็กทำเด็กไม่รู้ตัวบางทีสมองเขาก็คิดอยู่ว่า ทำเพราะคนส่วนใหญ่ได้ยิน แต่ในชีวิตจริงเขาก็ยังทำอยู่ปฏิบัติอยู่ แต่เขาก็ไม่ได้รู้ตัว ประมาณ

³³สัมภาษณ์ พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

³⁴สัมภาษณ์ ครูจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

คนปฏิบัติตัวแต่ไม่รู้ตัวตนเองปฏิบัติอยู่ ปากก็พูดไปสมองก็กลัว มือก็ยังทำอยู่ มันก็ไม่ทำอะไรที่น่าเบื่อ³⁵

กิจกรรมเกี่ยวกับการใช้ไตรสิกขา มาบูรณาการไม่ว่าจะเป็น ศีล สมาธิ และปัญญา โดยใช้วิธีการการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็น การกิน อยู่ การดู และฟัง เป็นการทำให้รู้จักคุณค่าในชีวิต และกระบวนการ มีวัฒนธรรม โดยส่วนนี้ เราใช้ผู้บริหารกับครูมาเป็นสื่อกลาง เป็นการฝึก 3 อย่างเช่น พฤติกรรมว่าด้วย การกินอยู่ดูฟัง พิจารณาในสิ่งที่บริโภคเข้าไปให้เกิดประโยชน์ มีความพอดี พอประมาณ การปฏิบัติตามกฎระเบียบระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แล้วในส่วนของสมาธิ ก็จะเป็นการฝึกความตั้งมั่น ความเข้มแข็ง ความมุ่งที่จะฟันฝ่าอุปสรรคความยากลำบากพัฒนาตนเอง มีจิตใจเมตตา กรุณา มุททา อุเบกขา ความสะดวกสบาย โดยทั้งหมดทั้งหมดก็เป็นการฝึกให้จิตเป็นกุศล มองโลกในแง่ดี และเป็นแรงบันดาลใจในการเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ และส่วนสุดท้ายเป็นเรื่องของปัญญา ก็คือ การมีความรู้ความเข้าใจว่าไม่จะเป็นในแง่ของพระพุทธศาสนา หรือการเรียนรู้ที่ดี สิ่งที่เราคาดหวังคือ เด็กจะสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ สามารถแก้ปัญหาชีวิต และนำหลักธรรมมาใช้เพื่อให้ลัทธิธรรมของชีวิตและเจริญงอกงามในที่สุด³⁶

ในความคิดของหนูเนี่ยถ้าเป็นรูปแบบกิจกรรมหนูจะจัดให้มันเหมาะสมกับเหตุการณ์ไม่ให้ดูน่าเบื่อ ส่วนมากหนูเนี่ยจะเน้นกิจกรรมเกี่ยวกับหลักธรรมไปเลย ส่วนเรื่องหลักธรรมก็อธิบายไปตามเนื้อผ้าในการดำเนินชีวิตเช่น เน้นหลักอริยสัจ 4 ให้เห็นความจริงของชีวิต พรหมวิหารสี่ ใช้ในการอธิบายเรื่องการดำเนินด้วยความรักใคร่ การมีเมตตาต่อเพื่อนร่วมโลกรวมไปถึงพฤติกรรมของเราเองก็ บางทีก็ใช้เป็นแรงบันดาลใจนะไม่ว่า เป็นเรื่องการใช้ชีวิต ในแง่ของทางพระพุทธศาสนา และเรื่องของปัญญาในการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม และการนำหลักธรรมมาใช้เนี่ย สิ่งที่เราคาดหวังคือ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กได้ รู้จักการแก้ปัญหาชีวิต และมีการเรียนรู้ที่ดี จิตเป็นกุศล รู้จักการฟันฝ่าอุปสรรคด้วยตนเองและรู้จักการพัฒนาตนเอง และนำหลักธรรมมาใช้เพื่อให้ลัทธิธรรมของชีวิตและเจริญงอกงามในที่สุด³⁷

ให้คิดถึงคุณค่าของการเรียนรู้โดยผ่านการปฏิบัติ การสนทนา โดยผ่านสื่อ ธรรมชาติ สอนให้เข้าใจง่าย ชวนให้ผู้เรียนใคร่อยากเรียนรู้และปฏิบัติตามด้วยตนเอง โดยการสอนที่ไม่

³⁵สัมภาษณ์ ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

³⁶สัมภาษณ์, ผู้บริหารกิจกรรมพัฒนาครูและเยาวชน get up teacher, 6 มีนาคม 2564.

³⁷สัมภาษณ์, นักกิจกรรมพัฒนาครูและเยาวชน get up teacher, 6 มีนาคม 2564.

น่าเบื่อ หรือจำเจ โดยการสอนนั้นเด็กก็ต้องเต็มใจด้วย ถ้าเด็กไม่เต็มใจที่จะรักเรียน เราต้องมีการนำเสนอที่ไม่น่าเบื่อ และถ้าน่าเบื่อเราต้องอธิบายให้เข้าใจ พร้อมทั้งให้แง่คิดกับเด็กด้วย³⁸

การปฏิบัติธรรมก็มีวิธีการของเขานะเราจะทำใจให้เด็กสนใจ มันก็เหมือนเป็นมหาวิทยาลัยชีวิตอย่างหนึ่ง บางครั้งเราก็อาจจะพูดสอนและให้แง่คิดไป อาจจะมีการหยุดมุกนิดๆ เพื่อให้ดูน่าสนใจ ไม่ให้ดูน่าเบื่อ บางทีอาจจะสลับกันบ้างอย่างเราสอบอารมณ์นี้ เราก็จะถามเพื่อให้ผ่อนคลายไม่ให้เครียดจนเกินไปนะ ก็ต้องสังเกตคนที่มาสอบอารมณ์ ถ้าเด็กก็อีกแบบหนึ่ง ผู้ใหญ่ก็อีกแบบหนึ่ง บางทีเด็กนี่เราก็ไปจู้จี้มากเกินไป เราก็ต้องค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป เราก็ทำตามประสบการณ์ที่เราสะสมมา เราก็เล่าเรื่องต่างๆ ไปว่าเคยเจอมาแบบนี้แล้วพอตรงกับของใครเขาก็จะบอกแล้วก็ยกมือถาม พอยกมือถามเราก็จะบอกแนวทางการแก้ปัญหาให้มันก็คือหลักในการใช้ร้อยสัจ 4 แต่ส่วนในการนั่งสมาธิเราก็ใช้หลักภาวนา 4 แต่เรานำมาอธิบายง่ายๆ สั้นๆ ให้เข้าใจเป็นการปฏิบัติในรูปแบบของการนั่งสมาธิ เดินจงกรม การใช้สติ การฟังอะไรแบบนี้ เป็นต้น³⁹

เน้นกิจกรรมที่เหมือนกันแต่เขาไม่รู้ว่ เราสอนสมาธิ เช่น ดอกบัวบาน (นับ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10) อะไรแบบนี้ ใครพลาดก็โดนมาทำหน้าชั้น เป็นการฝึกให้มีสติรู้ไม่ต้องมานั่งสมาธิ เป็นการฝึกสมาธิด้วยการทำดอกบัวบาน ถ้าเกิดมีพลาด ก็มีการสาธิตให้เพื่อนดูจนกว่าจะทำได้ เป็นการเรียนรู้และเป็นวิธีการที่สนุกอีกแบบหนึ่ง เพื่อให้เขาบริหารกายด้วย มีสติด้วย ทำให้เด็กตื่นตัวด้วย มีสมาธิด้วย⁴⁰

เป็นรูปแบบที่ทางวิทยากรพระเจ้าจะจัดมาเสริม แล้วมีกิจกรรมแนวทางใหม่ตอนแรกเขาก็ทำให้เราผ่อนคลายก่อน แล้วก็เข้ามาเข้าสู่เนื้อหา มีการพูดถึงเรื่องธรรมะ มีวิดีโอและก็มีสื่อ ซึ่งพระท่านได้สร้างสื่อมาเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ ส่วนใหญ่เขาเน้นสื่อ และก็สอดแทรกการพูดเข้าไป เป็นการอธิบายเป็นสื่อและก็เอาหลักธรรมเข้ามาสอดแทรก โดยเน้นสื่อส่วนมากจะเป็น เขาจะค่อนข้างสมัย บางทีก็เอามาจากละคร หรือสื่ออื่นๆ ที่สะท้อนชีวิตของเราตามหัวข้อที่ทำ ที่พระอาจารย์จะอบรม ในเรื่องของธรรมะ มีการนำเนื้อหาของเพลงหรือสิ่งที่นำมาใช้สอนธรรมะไปด้วย ซึ่งเป็นการนำพุทธนวัตกรรมการเป็นวิดีโอแล้วนำไปใส่⁴¹

³⁸สัมภาษณ์, นักกิจกรรมพัฒนาเด็ก get up teacher, 8 มีนาคม 2564.

³⁹สัมภาษณ์, พระวิปัสสนาจารย์, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

⁴⁰สัมภาษณ์ ครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนนาคประสิทธิ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

⁴¹สัมภาษณ์, ครูจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนนาคประสิทธิ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

เน้นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนก็จะมีการส่งบัตร และไปทำบุญที่วัดทุกวันพุธ จะจัดคิว เป็นมัธยมแต่ช่วงชั้น เป็นเวรผลัดๆ กันไป เช่น อีกออาทิตย์หนึ่ง ก็เป็นของ น้อง ม.1 อีกออาทิตย์ก็เป็นของน้อง ม.2. อีกออาทิตย์ก็ ม.3 ผลัดๆ กันไปเรื่อยๆ จนเวียนกันครบ และตอนเช้า จะมีการสวดมนต์ วันศุกร์ เราจะมีสวดมนต์สวดสัปดาห์ หรือเน้น คือ เขามีหลักธรรมคำสอน มีหลักการใช้ชีวิตต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น อย่าใช้ชีวิตประมาท ให้มีสติในทุก ๆ อย่างๆ และจะสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมไปให้น้อง ๆ ได้ซึมซับ หรือว่า เขาอาจจะมีการเล่านิทานเล็ก ๆ น้อย ๆ เพราะ เด็ก ๆ เขาชอบตัวการ์ตูน แต่ถ้าพูดน้องเขาจะไม่ค่อยฟังเท่าไร⁴²

ในบางครั้งเราเห็นว่า เราเพิ่งจะจัดโครงการ จะมีข้อเสียเราก็คือ ไม่ต่อเนื่องกัน ทำไมไม่ต่อเนื่องเพราะบางคนเด็กจบ ม.3 พ่อแม่ไม่มีสตางค์เรียนต่อ เด็กหยุดไปทำให้เราไม่จัดโครงการแบบนี้ต่อ เริ่มไม่ต่อเนื่อง เด็กก็ไม่พัฒนาอะไรทั้งสิ้น มันก็จะจะเป็นลักษณะวงจรอุบาทว์ สิ่งที่จะแก้ได้มันต้องเริ่มตั้งแต่ผู้บริหาร ซึ่งการจัดกิจกรรมมีอุปสรรคเพราะบางครั้งเขาไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ส่วนมากจะเน้นการฝึก ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้าโรยแบบนี้ ซึ่งที่พูดไปทั้งหมดนั้น หลวงพ่ออยากให้โครงการต่อเนื่องและให้ความร่วมมือกันบ้าง⁴³

4.2.4 การพัฒนาจิตอาสาเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

จากแนวทางในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ “การพัฒนาจิตอาสาเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน” โดยผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลฝ่ายพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม, ฝ่ายครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง และประธานนักเรียนที่เป็นตัวแทนนักเรียน โดยมีใจความสำคัญดังนี้

การปลูกฝังจิตอาสา นี้ เป็นการปลูกฝังให้เด็กทั้งด้านการอบรม ถ้ามีพฤติกรรมที่ไม่ดี อาจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีการเบาลงมานิดหนึ่ง ก็อย่างความรู้ ความรับผิดชอบ เราก็สอดแทรกไปว่า การทำกิจกรรมต่าง เช่น การช่วยเหลือภายใน การช่วยเหลือดูแลสถานที่ การกวาดทำความสะอาดวัด นี้ เรามีความเห็นอย่างไรในฐานะที่เราเป็นพุทธศาสนิกชนคนหนึ่ง นักเรียนก็ไปบอกครู บอกพระบ้างอะไร ซึ่งเวลามากิจการงานวัด เด็กๆ ก็จะไปที่วัดเหมือนเป็นจิตอาสาเขาโดยเฉพาะเลยเขาจะรู้กันทันที อ้าวไปแล้ว ไปช่วยกัน ไปช่วยกับ

⁴²สัมภาษณ์ ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดหอมเกร็ด, 23 กุมภาพันธ์ 2564.

⁴³สัมภาษณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส, 24 กุมภาพันธ์ 2564

พระอาจารย์ กับเจ้าอาวาสอย่างนี้ ไปช่วยกันทำความสะอาดโดยที่เราไม่ต้องไปบังคับ ซึ่งเป็นจิตอาสาของเขาโดยเฉพาะอาจจะจะเป็นพวกมัธยมต้น มัธยมปลายจะช่วยกัน⁴⁴

การสวดมนต์ไหว้พระ แล้วก็การมอบตัวเป็นพุทธมาฆะ การทำพิธีกรรมร่วมกัน เช่น น้องไหว้พี่ ให้รู้จักอาวสุ อันดับแรกก็ไหว้คุณครูก่อน และก็สอนในเรื่องของพฤติกรรมในการเคารพ ถ้าเสริมที่นี้จะมีอาจารย์มาสอนอยู่แล้วก็จะแทรกเข้าไป แล้วเดิมนเราก็มีเด็กที่นี้เขาจะเป็นมัคคุเทศน์น้อย ที่วัดจะมีแหล่งเรียนรู้เยอะ เขาจะแนะนำพวกวัฒนธรรม แหล่งการเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ มีพิพิธภัณฑ์ มีโบสถ์ในวิหาร มีสถานที่เลี้ยงปลา เปลี่ยนการเรียนรู้ในชั้นเรียนเป็นนอกชั้นเรียน เป็นนวัตกรรมการอย่างหนึ่ง เป็นการแลกเปลี่ยนกันระหว่างโรงเรียนด้วย เหมือนจุดเชื่อมโยงของโรงเรียนใกล้ๆ ที่มาที่นี้ประจำ เช่น โรงเรียนยอเซฟ ไปเรียนในพระพุทธรูปศาสนาภายในวัดเลย แล้วนำด้วยมัคคุเทศก์น้อยของเรา มีมารี ยอเซฟมา พี่ๆ ม4 บ้าง ม6 ก็จะไปอยู่พิพิธภัณฑ์ที่หนึ่ง วิหารที่หนึ่ง โบสถ์ที่หนึ่ง ซึ่งทำให้เด็กได้สัมผัสได้รู้จักโบสถ์ กับวิหารมันแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งผมมองว่าเป็นการปรับปรุงแบบในโรงเรียนให้น้อยลง ส่วนมากจะเน้นนอกโรงเรียนมากกว่า โดยไปดูพื้นที่จริงทางด้านพระพุทธรูปศาสนา ซึ่งของเราโชคดีตรงที่ว่าเป็นพื้นที่ใกล้วัดไม่ต้องเดินทางไกล ยิ่งกิจกรรมวันพระพุทธรูปศาสนาวันสำคัญต่างๆ นี้โรงเรียนก็จะประสาน ไปแทเทียน ไปเวียนเทียน กฐินบ้าง เด็กก็เริ่มรู้จัก ได้รู้จักการเสียสละไปช่วยกับทางวัดและทางโรงเรียน มีการเสริมหน้า การทำความสะอาด การทำกิจกรรมทุกอย่าง ซึ่งโรงเรียนและวัดกลายเป็นก่อนเดียวกันแล้ว ทำให้เด็กได้เรื่องของการสร้างจิตสำนึกแล้วจิตอาสา ได้ความกตัญญูต่อสถานที่ และเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นพระพุทธรูปศาสนา ซึ่งเป็นนวัตกรรมการทางด้านความคิดของครู เป็นการสร้างความอดทนให้กับเด็ก ความหนักแน่นในอารมณ์ เวลาเด็กไปทำงานผมจะเป็นและคอยเฝ้าดูในการทำงาน เวลาไปทำงานกับพวกชาวบ้านอย่างนี้ คุณโรงอาหารบางทีโดนดูบ้างอะไรบ้างจะมาบอก แล้วพอผมมองย้อนดูสมัยผมเป็นเด็กเหมือนกันนะ อาจจะไม่ต้องถึงยุคผม อาจจะไม่ต้องถึงตัวอาคารตัวห้องเรียน คือเรียนแบบเรียนรู้จริง ประสบการณ์จริง ได้ทั้งไปศึกษาจริง ๆ แล้วก็พัฒนาจิตและปัญญาจริง ไม่ได้มานั่งดูสไลด์แล้วมานั่งฟังครูสอน แต่เขาไปประจักษ์ ซึ่งโชคคืออยู่อย่างหนึ่ง คือ วัด เขาจะเปิดโอกาสประสานงานกับโรงเรียนเป็นอย่างดี การปิดทองเด็กก็ต้องไปช่วย ทำโบว์ ทำอะไรเด็กก็ต้องทำ คือ เข้าไปในวัดเหมือนย้อนรอยเก่า⁴⁵

⁴⁴สัมภาษณ์ พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดท่าพุด, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2564.

⁴⁵สัมภาษณ์ ครูกลุ่มจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนวัดท่าพุด, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2564.

การทำจิตอาสาถ้าเราได้มาทำจิตอาสา และก็ทำประโยชน์ให้กับโรงเรียนและวัด เริ่มแรกก็มีความรู้สึกเบื่อๆ บ้าง ในเวลาทำกิจกรรม หนูคิดว่าอยู่ในห้องก็ได้อยู่แล้วทำไม ต้องออกไปทำข้างนอกในความรู้สึกตอนนั้นหนูคิดว่ามันน่าเบื่อ แต่พอครั้งสองไปแล้วก็ เปลี่ยนความคิด หนูคิดว่ามันก็ดีนะ ไม่ค่อยน่าเบื่อเท่าไร เพราะบางครั้งหนูคิดงี้ว่าลำพัง เรียนเยอะๆ ก็เบื่ออยากไปหาอะไรทำบ้าง ก็ปัจจุบันเนี่ยมันมีโรคระบาด สังคม มันก็เปลี่ยน เทคโนโลยีก็เข้ามา แล้วมันมีข้อจำกัดทำให้เป็นอุปสรรคต่อเทคโนโลยี ซึ่งในความคิดหนูคิดว่า การเรียนในโทรศัพท์บางทีก็มันง่ายกว่าในหนังสือ มีแอปในการใช้ในการเรียนการสอนให้เป็น ประโยชน์ ก็เลือกเอามาใช้ แต่ในเวลาเรียนของหนูส่วนมากครูจะไม่ค่อยให้ใช้ แต่ส่วนครูก็จะ ใช้เกมพวกภาษาอังกฤษ พวกคอมพิวเตอร์⁴⁶

เชิงจิตอาสาเด็ก โครงการเรียนเรามีอยู่แล้ว ทุกคนมีจิตอาสา มีส่วนร่วมหมด คือ ใน โรงเรียนจะมีการเก็บขยะตอนเช้า เขามีอยู่แล้ว ในจิตอาสาจะมีการสวดมนต์ไหว้พระ หลังเสร็จ กิจกรรมหน้าเสาธงจะมีการทำกิจกรรมในโรงเรียนผลัดกันมาจิตอาสา ในส่วนนี้ก็ดูจากเรื่องการ เข้ากิจกรรมส่วนรวม ไม่ใช่ว่าโรงเรียนบังคับมานะ คือเขาใช้หลักคำว่าใครจะมาทำวัตรสวดมนต์ บ้าง มากี่มา ซึ่งจากผลสำรวจ 100 เปอร์เซ็นต์ เด็กจะเข้ามาทำวัตรสวดมนต์ 88 เปอร์เซ็นต์ โดยไม่บังคับนะ อีกที่เหลือเลย คือ 11 เปอร์เซ็นต์ นี่น่าจะน้อย อันนี้เราวัดจากประเมินที่เด็ก เข้าร่วมกิจกรรมว่าผลที่บอกเด็กมีการพัฒนา เด็กทำวัตรเข้ากิจกรรมทางพระพุทธศาสนาว่า เด็กนักเรียนในวัดไร่ขิงเข้าใกล้พระพุทธศาสนามากที่สุด และมารยาทดีมาก ซึ่งเด็กจะอยู่กับวัด มาตั้งแต่หลวงพ่อบาลีสร้างมา ให้กิจกรรม ให้การอบรมพระ เขามีตลอดทุกเดือน แล้วล่าสุดมี จัดโครงการทุกวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ให้เข้าค่ายผลัดกันไป โดยความเห็นโดยรวมความเห็นของ หลวงพี่ คิดว่าจะต้องซิมซัปเข้าไปแล้ว เช่น เราสอนเรื่องมารยาท เรื่องการไหว้ครู ไหว้เพื่อน ไหว้พระ เราสังเกตตั้งแต่พระเราจะรู้ เด็กจะยกมือไหว้แล้วก็สวัสดีกับพระตลอด อันเห็นเชิง ประจักษ์ แล้วเราก็สังเกตจากพ่อแม่เนะ เจอจะสวัสดีพ่อแม่ เมื่อก่อนนะ เด็กไม่เคยไหว้พ่อแม่ ออกจากโครงการไปก็เปลี่ยนพฤติกรรมกลับมาไหว้พ่อแม่ ไหว้แม่ นั้นเป็นเชิงประจักษ์ที่หลวงพี่ว่า จะออก แนวเชิงหลักธรรม มารยาท การอยู่ร่วมในสังคม⁴⁷

กิจกรรมจิตอาสาสถานอกสถานักเรียนก็เป็นคนทำ จิตอาสาจะไปทาสีโรงเรียนต่าง ๆ ะไรอย่างนี้ อย่างเช่น โรงเรียนห้วยน้ำโจน ที่จังหวัดกาญจนบุรี ไปทาสี แล้วก็ไปจัดกิจกรรม ให้กับเด็ก ๆ แต่โดยมากนักเรียนสภา นักเรียนโรงเรียนเราจะเป็นแกนนำ ไปทาสี สนามฟุตบอล

⁴⁶สัมภาษณ์ ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดท่าพูด, 24 กุมภาพันธ์ 2564

⁴⁷สัมภาษณ์ พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

ซอล ที่บอกก็เป็นโครงการของโรงเรียนโดยมีเด็กเป็นจิตอาสา บางก็เอาเด็กที่เป็นแกนนำของสถานักเรียนไป ประมาณ 30 คน แล้วก็ไปช่วย สมมติว่าสถานักเรียนปีนี้จะอยู่ 4 ม4 พอปีหน้าก็ต้องเปลี่ยนสภานใหม่ ชุดใหม่ก็จะไปแต่ละที่ ๆ ต่างกัน ในส่วนของในส่วนของกิจกรรมไม่มีอะไรพิเศษ แต่เราเน้นแบบเดิมคือ เราจะต้องมีการฝึกซ้อมเด็กก่อน เช่น เราจะต้องซ้อมก่อนว่าเราจะต้องประเคนของพระอย่างไร เสรีพี่น้องอย่างไร ทำอะไรเกี่ยวกับการดูแลพระสงฆ์เสร็จแล้วพอไปที่วัดปุ๊บเด็กก็จะเจอสถานการณ์จริงเด็กก็จะทำได้ เด็กก็จะรู้หมดเลยว่าควรจะทำอะไรอย่างไร ถวายพระยังไง อะไรพวกนี้ โรงเรียนเราจะเป็นแบบนี้ เด็กเขาจะคุ้นชินกับกิจกรรมที่วัดเพราะกิจกรรมที่วัดมีบ่อย เป็นพื้นฐานที่ต้องไปประจำอยู่แล้วเราก็จะเข้าวัดเกือบทุกวัน เด็กเราจะต้องผลัดเวียนกันไป ส่วนการเรียนการสอนที่โรงเรียนจะเรียนออนไลน์อย่างเดียวตามสภาพ เด็กทุกคนอาจจะมีความแตกต่างกัน เด็กบางคนก็เรียน บางคนก็ไม่ได้เรียน โดยผลคือ กิจกรรมที่ซึมซับเด็กก็ได้เนาะ โดยสถานการณ์จริง การกราบไหว้ การเดินสวนกับพระสงฆ์ ถ้าสมมติว่าเด็กไม่เคยเรียนรู้ หรือว่าซึมซับเลยเด็กก็จะไหว้ไม่ถูก เด็กก็จะเดินสวนทางกับพระสงฆ์ธรรมดา แต่อันนี้เด็กเจอพระ เดินผ่านพระเด็กก็ต้องรู้ว่าต้องทำอะไร⁴⁸

จิตอาสาส่วนมากเท่าที่ผมเห็นมาเด็ก เด็กที่มาอยู่ในกิจกรรมที่ผมเห็นเนี่ยเขาก็จะมีจิตอาสาอยู่แล้ว เพียงแต่เราสอนเรื่องจิตอาสาเข้าไปว่า การทำความดีมีผลต่อชีวิตอย่างไร แล้วทำดีแล้วได้อะไร เราก็อธิบายง่ายๆ เลยไม่ต้องดูอะไร เราเห็นขยะ เราเก็บขยะที่เห็นลงทิ้งถึงขยะ นั้นก็ถือว่าเป็นการทำความดีแล้ว จริงๆ ตรงนี้สำคัญมาก คือ คนอื่นๆ เขาไม่เห็นหรอก แต่เรามีความรู้สึกว่าเราเนี่ยสุขทางใจละ เพราะเราทำในสิ่งที่ดี เหมือนรู้สึกว่ามีแรงจูงใจละ อย่างจิตอาสาผมว่าทำได้หลายแบบไม่จำเป็นต้องอย่างที่ผมว่าก็ได้ อาจจะเป็นการทำความสะอาดบ้านเพื่อแบ่งเบาภาระพ่อแม่ การช่วยคนยกของเวลาเขาเดือดร้อน การไม่ผูกพยาบาทเวลาเราโกรธใคร นั้นเราก็ถือว่าเป็นจิตอาสาแล้ว⁴⁹

การนั่งสมาธิเราก็จะสอนเรื่องของการมีจิตอาสาควบคู่ไปด้วย หรือเรียกง่ายๆ การทำความดีนี้แหละ ทำความดีมีอะไรบ้าง ก็พวกการทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะส่วนรวม การช่วยเก็บขยะ การอาสาล้างห้องน้ำวัด การช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน นั้นก็ถือว่าเป็นจิตอาสาละ แต่ถ้าพูดถึงจิตอาสาเนี่ยถ้าพูดถึงวิธีการมันก็คือการปรารถนาที่จะช่วยเหลือคน และหวังดีต่อส่วนรวมมันก็จะไปตรงกับ พรหมวิหาร 4 ละ มันก็เป็นการขับเคลื่อนทำให้เกิดการเป็นจิตอาสาที่ดี ยกตัวอย่างเช่น ผู้ที่มีจิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วย

⁴⁸สัมภาษณ์ ครูจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

⁴⁹สัมภาษณ์, ผู้บริหารกิจกรรมพัฒนาครูและเยาวชน get up teacher, 6 มีนาคม 2564.

กำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละ สิ่งที่ตนเองมี แม้กระทั่งเวลา เพื่อพ่อแม่ ให้กับ ส่วนรวม...อีกทั้งยังช่วยลด "อึดตา" หรือความเป็นตัว อะไรแบบนี้เนะ มันก็ถือว่าเป็นจิตอาสา เหมือนกัน แต่การที่เป็นจิตอาสาเนั้น มันก็ต้องเริ่มจากตัวเราก่อนที่เราเสียสละให้กับคนที่ บ้านได้ไหม คนที่บ้านปลูกฝังยังไง ตัวนี้มันก็จะสืบเนื่องจากจิตอาสาในบ้านด้วย⁵⁰

เน้นการเล่าเรื่องโดยเราจะเอาศีล 5 ก็จะเป็นไตรสิกขา เอาศีล สมาธิ ปัญญา เอามา สอดแทรกโดยใช้สัญลักษณ์เป็นการชี้แนะ เช่น นิวที่ 1 ศีลข้อที่ 1 ห้ามฆ่าสัตว์อะไรประมาณนี้ นิวที่ 2 ศีลข้อที่ 2 ห้ามลักทรัพย์ นิวที่ 3 ศีลข้อที่ 3 พอเราชี้แนะเขาจะหา ใครเกินสามแล้วเนี่ย เราก็ต่อห้าม ประ-พฤติ-ผิด-ใน-กาม เหมือนเป็นการฝึกสติไปด้วย เป็นการใช้กายฝึกสติ ก็ไม่ ต้องซื้อเครื่องมืออะไรมาฝึกเลย เหมือนสมัยพระพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าเคยพาสนุขมากัดเต่า เต่ามันก็หด ทั้งขา 4 หัว 1 หาง 1 ก็เอาตรงนี้มาใช้มาสอนธรรมะ ด้วยความที่ว่า ภิกษุทั้งหลาย เคยเห็น สุนัขกัดเต่าไหม สุนัขมันกัดเต่าไม่ได้ เพราะว่าเต่าหดหัว เธอก็เช่นเดียวกัน ต้องมีการ หดอวัยวะ ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ยินดีในการดู ในรูป รส กลิ่น เสียง ตา สัมผัสนอก สัมผัส ใน⁵¹

อยากเพิ่มก็อาจจะเป็นเหมือนพุทธวจนะ ที่เขาเคยเห็นที่มาเป็นเหมือนกับวัดที่เขาจะ ติดตามป้าย อะไรอย่างนี้ เป็นการต่อยอดเพื่อให้เด็กอาจจะคิดแล้วดูบางทำให้เด็กเกิดจิต อาสา แล้วก็ได้ทำคนเดียวนะ แต่ให้ทำเป็นกลุ่มด้วย เพื่อเสริมให้เด็กมีจิตอาสาที่ดี เพื่อเป็น แผนผังให้เด็กศึกษาจากชีวิตการเดินทาง ไว้ใช้สะท้อนตัวเองอะไรอย่างนี้ เหมือนเวลาเราเห็น ตัวอักษรผ่านตาแล้วเราเราได้คิด หรือ บางก็เป็นคำคมที่สวยๆ อะไรอย่างนี้ แล้วก็มี ความหมายลึกซึ้ง อย่างน้อยก็ผ่านตาบ้าง⁵²

เรามีค่ายคุณธรรมจริยธรรม ส่วนใหญ่เป็นการการทำบุญตักบาตร เป็นกิจกรรมเพิ่ม ถ้าไม่มีโควิตจะมีในเรื่องของการอบรมคุณธรรมจริยธรรมกับคุณครูอยู่แล้วนอกเหนือจากการ ที่ให้เด็กเข้าค่ายธรรมะคะ ส่วนใหญ่เขาจะจัดแนวพุทธซึ่งจะเป็นรูปแบบที่ทางวิทยากรเขาจัด มา ที่ทางโรงเรียนส่งเสริมมีกิจกรรมให้ เราผ่อนคลายก่อน แล้วก็เข้ามาเข้าสู่เนื้อหา มีการพูด ถึงเรื่องธรรมะ มีวิดีโอ และก็มีสื่อเป็นการอธิบายเป็นสื่อและก็เอาหลักธรรมเข้ามาสอดแทรก โดยเน้นสื่อส่วนมากธรรมะ มีการนำเนื้อหาของเพลง หรือสิ่งที่นำมาใช้สอนธรรมะไปด้วย

⁵⁰ สัมภาษณ์, พระวิปัสสนาจารย์, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

⁵¹ สัมภาษณ์ ครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนนาคประสิทธิ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

⁵² สัมภาษณ์, ครูจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนนาคประสิทธิ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

โดยสื่อคุณธรรม สื่อทัศนียภาพ สื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ก็ดูแล้วเราจะเอามาจากต่างชาติ ซึ่งมีความทันสมัย⁵³

การสอดแทรกเราก็จะเน้น แบบตอนแรกก็เป็นนิทานคุณธรรม ที่แต่โรงเรียนเขาอาจจะคิดเป็นละครสั้น สอดแทรกคุณธรรม อาจจะมาเปิดให้เด็ก ๆ ดูเพื่อให้เขาสามารถดูและเปรียบเทียบกับตัวของเขาเองว่า เป็นเหมือนในนิทานไหม คุณครูย่อนดูตัวเราอะไรประมาณนี้ เลือกแต่สิ่งที่ดีของเรื่องในนั้นมาปรับใช้กับตัวเรา คล้ายพวกมัลติมีเดีย⁵⁴

จากแนวโน้มคิดว่า หลักศาสนาเข้ามาเป็นอะไรที่สุดท้ายอยู่แล้วแหละ เพราะเด็กสมัยนี้มันห่างวัด ห่างคำสั่งสอนจะรู้เลยว่าลูกกับพ่อแม่เวลาอยู่ด้วยกันน้อยมาก พอถึงมาอยู่ที่โรงเรียนนี้ โรงเรียนจะทำไป พ่อแม่ก็ฝากโรงเรียน ครูเอาเลยเต็มที่เลย บางครั้งเวลามาอยู่โรงเรียน ครูอย่างเดียวยังไม่ได้ ต้องพระด้วย เลยกลายเป็นบวร บ้าน วัด โรงเรียน เสมอกัน ถือว่าเป็นนวัตกรรมความคิดเหมือนกัน ส่วนการเข้าวัดต้องเน้นให้เข้าวัดเหมือนกันหมดเพื่อเป็นแนวร่วม เวลาต่อกบาตรจะตักในโรงเรียนนะ เด็กเข้าแถวกัน พระก็จะเดินเหมือนต่อกบาตรเทโว ส่วนข้อดีของการไปวัดด้วยกันมันจะไม่เหยียดกันสำหรับคนที่ไม่ได้ไปเป็นการสร้างความสามัคคีไปในตัว⁵⁵

สรุปการสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งนี้ว่า นวัตกรรมนั้น คือพุทธ คือ พุทธศาสนา ในส่วนของนวัตกรรมคือ สิ่งที่เราได้เกิดขึ้นมาจากการเรียนรู้สิ่งใหม่ ผ่านเทคโนโลยี บางทีใช้หลักทางวิทยาศาสตร์ และพุทธผสมผสานกันเป็นการทำสิ่งใหม่ๆ ไม่ให้เด็กรู้สึกว่าเป็นอกกับกิจกรรมนั้นๆ โดยเชื่อมโยงกับมิติทางศาสนา , การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนทางด้านปัญญาและอารมณ์นั้น จะเน้นไปที่ แนวทางการแก้ปัญหาโดยการควบคุมด้วยสมาธิ ส่วนมากเน้นเป็นการจัดกิจกรรม โครงการเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและเสริมความฉลาดทางปัญญาและอารมณ์กับเด็ก ซึ่งจะใช้เทคนิคต่างกัน เช่นการเล่นเกม walk really mine mapping เป็นต้น, แนวทางของกิจกรรมของพุทธนวัตกรรมรูปแบบใหม่ จะเป็นการนำสื่อต่าง ๆ ให้เด็กเกิดความสนใจ มีกิจกรรมให้ทำและไม่รู้สึกว่าน่าเบื่อ เหมาะสมกับวัยและเหตุการณ์ในปัจจุบัน และการพัฒนาจิตอาสาเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่เป็นการจัดกิจกรรมโดยเน้นจิตอาสา อาจมีการให้ความรู้ต่าง ๆ การทำประโยชน์ให้กับทางโรงเรียน การสวดมนต์ไหว้พระ และการทำประโยชน์นอกโรงเรียน

⁵³สัมภาษณ์, ประธานนักเรียนโรงเรียนนาคประสิทธิ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

⁵⁴สัมภาษณ์, ครูจิตวิทยาแนะแนวโรงเรียนวัดหอมเกร็ด, 23 กุมภาพันธ์ 2564.

⁵⁵สัมภาษณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส, 24 กุมภาพันธ์ 2564

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งหมดทั้งหมดที่ได้กล่าวไปแล้วทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยจัดทำเป็นตารางสรุปประเด็นสำคัญ โดยเน้นประเด็นที่สำคัญประกอบเนื้อหาโดยมีใจความที่สรุปไว้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.13 ข้อเสนอแนะ/ แนวทางพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

ประเด็น	ข้อเสนอแนะ /แนวทางการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการให้กับเด็กและเยาวชน
ความรู้เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการ	1) พุทธนวัตกรรมการเป็นหลักความรู้ทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปใช้สอนเด็ก และสามารถนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้ 2) การสอนถ้าจะให้เด็กมีความสนใจ จะต้องผสมผสานกัน หรือใช้หลักธรรมมาเชื่อมโยง โดยการแทรกเรื่องศีลธรรมจริยธรรม 3) ถ้าเราจะสอนเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการ เราต้องเข้าใจในหลักการสอน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์จะโยงอย่างอื่นไม่ใช่การรักษาศีลข้อ 1 ข้อเดียว เราก็ต้องทำการฝึกอบรม การจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เด็กซึมซับเรื่องการปลูกฝังให้เด็กฝึกฝนตนเอง
การเสริมความรู้ หรือการพัฒนา ความฉลาดทางปัญญา และ อารมณ์ (IQ และ EQ)	1) การเสริมความรู้ หรือการพัฒนาทางความฉลาด จุดที่แนะนำคือ การใช้หลักของ โครงการหิวปั้นโตเข้าวัด อันก็ถือว่าเป็นกุศโลบาย คือ เด็กได้ของกิน บางทีก็จะจัดให้รางวัล ก็มีรางวัลให้เด็กเป็นตัวล่อให้เด็กมีแรงจูงใจ 2) การเน้นการสวดมนต์ก็ให้มีการประกวดไปแข่งขันได้ แล้วก็ครูก็จะสอนเด็กในเรื่องของการพัฒนาศีล และพัฒนาคุณธรรม 3) การเน้นการเสริมความรู้ด้วย การจัดเกี่ยวกับการอบรม เราต้องมีการอบรมเด็กมาก่อน เราต้องดูพฤติกรรมเด็ก ควรจัดให้กับเด็กประมาณเด็ก ป 4 เพราะเด็กกำลังหิวเลี้ยวหัวต่อ ถ้าเราไปจัดกิจกรรมประมาณเดือนหนึ่ง และเราทำให้เห็นเป็นตัวอย่างที่ดีกับเด็กด้วย

แนวทางใหม่/ แนวทางในการจัดกิจกรรมรูปแบบใหม่	<p>1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบใหม่เรเรการเดินสมาธิ บางครั้งต้องเสริมกิจกรรมเพื่อไม่ให้เด็กรู้สึกว่ามันน่าเบื่อ จะมีเรื่องเล่าตลกๆ การฉายหนังหรือ มีถ่ายคลิปรมาเปิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา</p> <p>2) การจัดกิจกรรมเน้นการเล่าเรื่องโดยเราจะเอาศีล 5 ก็จะเป็นไตรสิกขา เอาศีล สมาธิ ปัญญา เอามาสอดแทรกโดยใช้สัญลักษณ์เป็นการขี้ขี้</p> <p>3) กิจกรรมแนวทางใหม่ ควรสื่อที่ทำให้เราผ่อนคลายก่อน แล้วก็เข้ามาเข้าสู่เนื้อหา มีการพูดถึงเรื่องธรรมะ มีวิดีโอ และก็มีสื่อ ที่จัดขึ้นมาเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ</p>
การพัฒนาจิตอาสาเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน	<p>1) ควรมีการนั่งสมาธิเราก็จะสอนเรื่องของการมีจิตอาสาควบคู่ไปด้วย</p> <p>2) ควรเพิ่มพุทธวจนในการสอน เพื่อเสริมให้เด็กมีจิตอาสาที่ดี เพื่อเป็นแผนผังให้เด็กศึกษาจากชีวิตการเดินทาง ไว้ใช้สะท้อนตัวเอง เพื่อได้อ่านและเห็นผ่านตา</p> <p>3) เน้นการเป็นมัคคุเทศน์น้อยกับวัดที่มีแหล่งเรียนรู้เยอะ และให้นักเรียนได้แนะนำพวกวัฒนธรรม แหล่งการเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ มีพิพิธภัณฑ์ มีโบสถ์ในวิหาร มีสถานที่เลี้ยงปลา เปลี่ยนการเรียนรู้ในชั้นเรียนเป็นนอกชั้นเรียน และเป็นการแลกเปลี่ยนกันระหว่างโรงเรียนด้วย</p>

ข้อค้นพบเกี่ยวกับ “พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน” หลังจากการสัมภาษณ์เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบแต่ละดังนี้

1) การให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรม จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยค้นพบว่า พระพุทธศาสนาสามารถนำสิ่งใหม่ๆ มาเชื่อมโยงกับเทคโนโลยี ได้เพื่อไม่ให้เกิดการเรียนการสอนเกิดความน่าเบื่อ โดยมีการสอดแทรกพระพุทธศาสนาเข้าไปด้วย และทันต่อยุคสมัย มีรูปแบบการสอนที่น่าสนใจ รวมไปถึงลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้านในการนำสมาธิมาใช้ได้ แต่ใช้ในแบบง่ายๆ เข้าถึงง่าย มีความแปลกใหม่ และมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองได้

2) การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยค้นพบว่า ในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนที่ด้นั้น ควรจะโฟกัสที่การปลูกฝังจิตสำนึก และการเสริมสร้างความรู้ เช่น การนำสื่อที่น่าสนใจมาใช้กับเด็ก เกมบิงโก mindmapping และเกมอื่นๆ ที่ให้ความรู้ได้พร้อมทั้งให้แง่คิดโดยการนำหลักพระพุทธศาสนาเข้ามาจับ โดยใช้คำถามง่ายๆ เน้นจำลองจาก

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้นักเรียนเหล่านี้รู้จักการพัฒนาตนเอง ในการแก้ไขปัญหาเมื่ออยู่ในสังคม และเกิดองค์ความรู้ในการเรียนรู้ที่ดี และเนื้อหาที่ใช้จะต้องอธิบายเข้าใจง่าย นำไปสู่แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ต่อไป

3) แนวทางของพุทธนวัตกรรมรูปแบบใหม่ จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยค้นพบว่า ในการจัดกิจกรรมหรือแนวทางนั้นจะต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลัก บางครั้งในการจัดกิจกรรมควรมีการสอดแทรกแง่คิด และหลักธรรมที่เข้าใจง่าย ๆ หรือเน้นสื่อเพื่อใหม่มีความหลากหลาย ไม่น่าเบื่อ และกิจกรรมจะต้องเป็นการเน้นไปที่แนวการปรับอารมณ์โดยใช้ mindset ที่ต่างกัน เช่น เด็กเล็กนำกิจกรรมอีกอย่างไปใช้โดยใช้ภาษาที่ง่ายๆ เข้าใจง่ายสร้างความเพลิดเพลินในการจัดกิจกรรม ส่วนเด็กโตก็ให้เน้นเรื่องศีลธรรม การรู้ดี รู้ชั่ว รู้ผิด รู้ชอบ และใช้สื่อเกี่ยวกับการสนทนาพูดคุย เช่น พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาเพื่ออะไร มีไว้ทำอะไร เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนได้คิดและวิเคราะห์ตาม

4) การพัฒนาจิตอาสาเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยค้นพบว่า การปลูกฝังจิตอาสากับผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเรียนนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะในปัจจุบันจะเห็นว่า เด็กมีจิตอาสาที่มีต่อพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่อยู่ตรงกึ่งกลาง ผู้ใหญ่สั่งให้ทำอะไรก็ทำโดยขาดการคิดแยกแยะ ดังนั้นในแง่ของจิตอาสาต้องมีการอธิบายให้ผู้เรียนฟังว่ามีประโยชน์อย่างไร พร้อมกับมีสอดแทรกกว่า การช่วยเหลือสิ่งนี้จะได้ผลที่ดีกลับคืนมา หรือทำในแง่ของกิจกรรมที่มีประโยชน์ เช่น การทำจิตอาสาออกสถานที่ เช่น การทาสีโรงเรียน การทำกิจกรรมภายในวัด การช่วยเหลือออกสถานที่ เป็นต้น

4.3 การสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในการจัดกิจกรรม

การนำเสนอกิจกรรมนั้นผู้วิจัยนำเสนอในรูปแบบกิจกรรม ประกอบด้วย รูปแบบและกำหนดการณ์ในการจัดกิจกรรม, ขั้นตอนการจัดกิจกรรม, ข้อมูลและองค์ความรู้จากการแบ่งกลุ่มของนักเรียน 5 กลุ่ม, การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนทั้ง 30 คน และการประยุกต์รูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในการจัดกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบและกระบวนการในการวางแผนโครงสร้าง เพื่อจัดกิจกรรมนักเรียนทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้กิจกรรมในกระบวนการตามแผนภาพที่ 4.1 ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4.1 แสดงกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมทั้ง 4 ด้านในการสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในการจัดกิจกรรม

4.3.1 รูปแบบและกำหนดการณ์ในการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรม หลังจากทีคณะผู้วิจัย และนักกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้เตรียมมา ร่วมกันจัดทำกิจกรรมในการสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในการจัดกิจกรรม โดยกำหนดเนื้อหา และวางกำหนดการณ์ไว้ตามสัดส่วนที่ได้มาเป็นกิจกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เมื่อสิ้นสุดจากกิจกรรมจะมีการดูผลลัพธ์ที่ได้จากกิจกรรม คือ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม ข้อมูลและองค์ความรู้จากการแบ่งกลุ่มของนักเรียน 5 กลุ่ม, การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนทั้ง 30 คน ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม และการประยุกต์รูปแบบพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในการจัดกิจกรรมโดยจะกล่าวไว้ถัดไป ส่วนรูปแบบและกำหนดการณ์ในการจัดกิจกรรมผู้วิจัยได้มีการจัดกิจกรรมไว้ 2 วัน ตั้งแต่ มีรายละเอียดดังนี้ตามตารางที่ 4.14-4.15

ตารางที่ 4.14 กำหนดการณ์ของกิจกรรมพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2564	
เวลา	กิจกรรม
08:30 - 09:00 น.	ลงทะเบียน
09:00 - 12:00 น.	การทัศนศึกษาในพื้นที่จิตอาสา ในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
12:00 - 12:30 น.	พักกลางวัน
12:30 - 14:30 น.	กิจกรรมภาษาเพื่อการสื่อสาร และนันทนาการ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนมีความสุขภายใต้ 5 ส คือ คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก
14:30 - 15:00 น.	พักเบรกช่วงกิจกรรม
15:00 - 17:00 น.	เก็บตกกิจกรรม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเล่าประสบการณ์ของวิทยากรเพื่อเป็นแรงบันดาลใจที่สอดคล้องกับกิจกรรมตอนเช้าและตอนบ่าย
17:00 - 17:30 น.	สรุปกิจกรรมตอนเช้าและตอนบ่าย/เดินทางกลับบ้านและเตรียมตัวมาทำกิจกรรมในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2564
วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2564	
เวลา	กิจกรรม
08:30 - 09:00 น.	ลงทะเบียน
09:00 - 12:00 น.	พิธีกรรมและธรรมบำบัด กิจกรรมนันทนาการ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความสุขภายใต้ 5 ส คือ คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก
12:00 - 12:30 น.	พักกลางวัน
12:30 - 14:30 น.	รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดี ภายใต้เรียนทางธรรมนำโลก, เล่นเพลินเจริญปัญญา, เป็นให้ดีที่สุดในทุกจุดที่เป็น และการเปลี่ยนตนเป็นคนใหม่
14:30 - 15:00 น.	พักเบรกช่วงกิจกรรม
15:00 - 17:00 น.	เก็บตกกิจกรรม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเล่าประสบการณ์ของวิทยากรเพื่อเป็นแรงบันดาลใจที่สอดคล้องกับกิจกรรมตอนเช้าและตอนบ่าย
17:00 - 17:30 น.	สรุปกิจกรรม/เดินทางกลับบ้านโดยสวัสดิภาพ

ตารางที่ 4.15 การจัดกิจกรรมพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

ที่	พัฒนาด้าน	รายการ/ กิจกรรม	ใช้เวลา	วัตถุประสงค์ กิจกรรม	ผลที่ได้จากกิจกรรม
1	จิตอาสาเชิง พุทธในการ พัฒนาเด็ก และเยาวชน	การทำศนะศึกษา ในพื้นที่จิตอาสา ในอำเภอสาม พราน จังหวัด นครปฐม เช่น กิจกรรมวัดไร่ขิง การทำบุญให้ ทาน การทำ ความสะอาดใน พื้นที่วัด การ ช่วยเหลือผู้ป่วย ตามโรงพยาบาล ในพื้นที่ไร่ขิง	3 ชั่วโมง	เพื่อพัฒนาความ ซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และ การควบคุม อารมณ์ตนเอง	ทำให้เด็กและ เยาวชนมีพัฒนาการ ความซื่อสัตย์ ความ อดทน การควบคุม ตนเองทางด้าน อารมณ์และความคิด และการเสียสละ
2	กระบวนการ ใหม่ในการ พัฒนาเด็ก และเยาวชน	การใช้สื่อ วิดิ ทัศน์ การ บรรยาย โดยมี จุดประสงค์ทำให้ เกิดความเพียร และมีแรงจูงใจ มี การบรรลุ เป้าหมายในชีวิต	3 ชั่วโมง	เพื่อพัฒนาเด็ก และเยาวชนมี ความสุขภายใต้ 5 ส คือ คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก	การให้ความรู้และ สอดด้วยหลักธรรม ตามหลักของ “ธรรม เดลิเวอร์รี่” และเปิด กว้างให้เด็กและ เยาวชนได้มีการ เรียนรู้ในชีวิต รวมไปถึง ถึงการเข้าใจในหลัก อาศรม 4 มาบูรณา การตามแนวคิดพระ มหาสมณะ ประกอบด้วย 1) การศึกษาหา ความรู้ 2) การทำ

					หน้าที่ 3) การฝึกจิตให้สงบ 4) การบรรลุนิติภาวะเข้าสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดในชีวิต
3	พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ โดยเน้นหลักนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน	กิจกรรมนันทนาการ การฟังเพลงบำบัดสื่อในสร้างแรงจูงใจต่าง ๆ เช่น การนั่งสมาธิและอนิสงค์ของการกราบพระในบ้าน หรือคนที่เคารพนับถือหรือการสนทนาธรรมะให้เด็กและเยาวชน	3 ชั่วโมง	เพื่อบำบัดและผ่อนคลายความตึงเครียด และจากพิธีกรรมที่มีความยุ่งยากมาแต่เดิม และลดความน่าเบื่อในจากพิธีกรรมดั้งเดิม	เด็กนักเรียนได้กลับล้างความเชื่อเก่าเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาพุทธแต่ดั้งเดิมว่าเข้าใจยาก มาเป็นแบบที่ผ่อนคลายเข้าใจง่าย และคลายความตึงเครียดจากการเรียน และมีการพูดธรรมะให้สนุกในแต่ละมุมมองของเด็กและเยาวชน
4	รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน	กิจกรรมสื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนในการรู้จักรับผิดชอบหน้าที่การงาน มีศีล สมาธิ และปัญญาที่ดีประกอบด้วยเรียนทางธรรมนำโลก, เล่นเพลิน	3 ชั่วโมง	เพื่อทำให้มีพัฒนาการที่ดีในการเรียนรู้กับเด็กและเยาวชน โดยการเสริมสร้างด้วย (ไตรสิกขา ศีล สมาธิ และปัญญา)	เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในผลลัพธ์ที่ดี เช่น การเข้าใจในชีวิตตนเอง มีความรู้คู่คุณธรรม นำพาไปสู่ความเจริญ หรือกรอบแนวคิดที่ว่าด้วย “การเปลี่ยนตนเปลี่ยนคนทั้งโลก” และ “เรียน-เล่น-เป็น-เปลี่ยน” เป็นแนวทางในการให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างมี

		เจริญปัญญา, เป็นให้ดีที่สุด ในจุดที่เป็น และ การเปลี่ยนแปลง เป็นคนใหม่			ประสิทธิภาพ รู้จัก การตัดสินใจ และนำ ธรรมะไปประยุกต์ใช้ ได้อย่างเหมาะสม
--	--	--	--	--	--

4.3.2 ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

ขั้นตอนที่ 1 การจัดกิจกรรม “จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน” เน้นเพื่อพัฒนาความซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และการควบคุมอารมณ์ตนเอง โดยการทัศนศึกษาในพื้นที่จิตอาสา ในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เช่น กิจกรรมวัดไร่ขิง การทำบุญให้ทาน การทำความสะอาดในพื้นทีวัด การช่วยเหลือผู้ป่วยตามโรงพยาบาลในพื้นที่ไร่ขิง เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การจัดกิจกรรม “กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน” ลักษณะกิจกรรม การใช้สื่อ วิดิทัศน์ การบรรยาย โดยมีจุดประสงค์ทำให้เกิดความเพียร และมีแรงจูงใจ มีการบรรลุเป้าหมายในชีวิต โดยวัตถุประสงค์กิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนมีความสุขภายใต้ 5 ส คือ คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก

ขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรม “พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ” โดยเน้นหลักนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน เน้นลักษณะ นันทนาการ การฟังเพลงบำบัด สื่อในสร้างแรงจูงใจต่างๆ เช่น การนั่งสมาธิ และอนิสงค์ของการกราบพระในบ้าน หรือคนที่เคารพนับถือ หรือการสนทนาธรรมะให้เด็กและเยาวชน โดยผลที่ได้จากกิจกรรมเพื่อลบล้างความเชื่อเก่าเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาพุทธแต่ดั้งเดิมว่าเข้าใจยาก มาเป็นแบบที่ผ่อนคลายเข้าใจง่าย และคลายความตึงเครียดจากการเรียน และมีการพุทธธรรมะให้สนุกในแต่ละมุมมองของเด็กและเยาวชน

ขั้นตอนที่ 4 การจัดกิจกรรม “รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน” มีลักษณะกิจกรรมกิจกรรมสื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดี โดยผลที่ได้จากกิจกรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในผลลัพธ์ที่ดี เช่น การเข้าใจในชีวิตตนเอง มีความรู้คู่คุณธรรม นำพาไปสู่ความเจริญ หรือกรอบแนวคิดที่ว่าด้วย “การเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนคนทั้งโลก” และ “เรียน-เล่น-เป็น-เปลี่ยน” เป็นแนวทางในการให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักการตัดสินใจ และนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

4.3.3 ข้อมูลและองค์ความรู้จากการแบ่งกลุ่มของนักเรียน 5 กลุ่ม การจัดกิจกรรม พุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อุทิศตนในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มนักเรียนที่ได้ร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อุทิศตนในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยการแบ่งกลุ่มทั้ง 5 กลุ่ม มีรายละเอียดต่อไปนี้

1) นักเรียนกลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยกิจกรรมทั้ง 4 รูปแบบ คือ จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, เกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อุทิศตนในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน, พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน มีผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรม ดังนี้

ตารางที่ 4.16 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 1 เกี่ยวกับจิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 1

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
จากการได้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งวัน ทำให้ได้รับประโยชน์อย่างมาก เพราะทุกกิจกรรมทำให้เราทั้งกลุ่มมีการทำงานที่มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความอดทน เสียสละ ช่วยกันวิเคราะห์แยกแยะปัญหา และช่วยกันหาวิธีแก้ ทุกคนมีส่วนร่วม ร่วมกันทำงาน	จากการเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เราทั้งกลุ่มได้รู้จักการกล้าคิด การแสดงออกได้ฝึกหัดทั้งการพูด และการเป็นผู้ฟัง มีเหตุผล ทำให้ยอมรับฟังความเห็นของคนในกลุ่ม หรือคนอื่น ๆ มากขึ้นถ้านำไปปรับใช้ข้างนอกทำให้เรารู้จักเป็นคนที่มีเหตุผลรับฟังคนอื่นอย่างจริงจัง และสิ่งสำคัญที่	คณะวิทยากรเป็นกันเองทุกคน ให้ความสนุกสนาน และมีกิจกรรมที่ดี สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ถ่ายทอดผ่านพวกเราให้รู้จักการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ตามสถานการณ์ต่าง และรู้จักการนับถือ พระพุทธศาสนา แล้วนำหลักธรรม	จากเหตุผลของกิจกรรมนี้เป็นไปด้วยดี แต่เนื่องจากกิจกรรมภายในกลุ่มยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร เลยทำให้เวลาทำงานกลุ่มของแต่ละกิจกรรมเกิดความล่าช้า ทำให้มีปัญหาภายในกลุ่ม เช่น การล่าช้า ไม่เข้าใจสิ่งที่สื่อสาร และไม่เข้าใจบางประเด็น	สมาชิกในกลุ่มทุกคนมีความตั้งใจในการช่วยบำเพ็ญประโยชน์เป็นอย่างมาก เช่น การเก็บขยะ การมีจิตอาสาให้กับทางวัด และการทำกิจกรรมง่ายๆ ภายในโรงเรียน การทำความสะอาด การกวาดใบไม้ และที่ประทับใจที่ได้ถ่ายรูปคู่กับวิทยากรและเพื่อนๆ ทุกคน

<p>อย่างมี ประสิทธิภาพ และมีความสุข สนุก สามารถนำ หลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนา ไปประยุกต์ใช้ได้ ในชีวิตประจำวัน</p>	<p>แสดงให้เห็นคือ ทำให้เราเองนั้น มีน้ำใจในการ ช่วยเหลือคนอื่น มีจิตอาสา และ ทำประโยชน์ต่อ ทุกคนได้</p>	<p>คำสอนนั้นมา ปรับใช้</p>		
--	---	--------------------------------	--	--

ตารางที่ 4.17 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 2 เกี่ยวกับกระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็ก และเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 1

ข้อคิดจาก กิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่ เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจ ในวันนี้	ความบกพร่อง ของตนเอง	ความตั้งใจใน วันนี้
<p>สิ่งที่ได้จาก กิจกรรมในกลุ่ม ของเรานั้น มี หลายอย่าง อาทิ เช่น ทำให้เรา ได้รับการเรียนรู้ จากเพื่อนๆ ใน กลุ่ม และมี กระบวนการใน การทำงานที่เป็น ทีม นอกจากนี้ยัง ได้รับการ ช่วยเหลือกันทำ กิจกรรมภายใน กลุ่ม และได้แสดง ความคิดเห็นกัน ตลอดจนการยอม</p>	<p>สิ่งที่กลุ่มเราได้ รับมานั้นจาก กิจกรรม คือ ใน เรื่องของ ความสามารถใน การทำเรื่องใด เรื่องหนึ่ง แล้ว นำมาฝึกฝนให้ดี แล้วพัฒนาตนเอง ต่อไปได้ นอกจากนี้ยังทำ ให้รู้จักการ วางแผนล่วงหน้า ในอนาคต ไม่ว่าจะ จะเป็นการเรียน การทำงาน และ การร่วมทีมกัน</p>	<p>ความประทับใจที่ เราได้มานั้น จาก การที่วิทยากร ได้มาพูดและ ชี้แนะแนวทางทำ ให้เราได้เกิดการ สร้างแรงจูงใจที่ดี และทำให้พวก เรานั้นมองโลกใน แง่บวก และรู้จัก ทันคน มีพลัง จิตใจ พลังกาย และสติปัญญาที่ ดีในการทำงาน ร่วมกลุ่มกับคน อื่น ๆ ได้ และ วิทยากรมีความ</p>	<p>ในส่วนของความ บกพร่องของเรา นี้สังเกตได้จาก การกิจกรรมทำ ให้เราได้รู้ว่า ยังมี บางอย่าง หรือ บางช่วงที่ไม่ดีพอ หรือยังไม่ สามารถช่วยกัน คิดหาวิธีการแต่ แต่เราก็จะนำไป ปรับปรุงและ พัฒนาตนเองให้ ดีขึ้นเพื่อเป็น แนวทางในการ ทำงานหรือ ประกอบอาชีพ</p>	<p>ความตั้งใจของ พวกเรานั้น เราได้ มีการ วางเป้าหมายชีวิต ว่า ในการทำงาน ที่ดีนั้นจะเป็น ทำงานเป็นทีม มี กระบวนการที่ แน่นอน และ ตั้งใจทำงานให้ สำเร็จ เพื่อเป็น แผนในการ กำหนดการใน การวางแผนการ เรียนรู้ต่อไปใน อนาคต เพื่อให้มี ประสิทธิภาพ</p>

รับคำตัดสินใจ ของคนกลุ่มอย่าง มีเหตุและผล สุดท้ายนี้กิจกรรม ที่ได้ปฏิบัติ สามารถนำ ความรู้จาก กิจกรรมที่ได้ผ่าน มาใช้ประโยชน์ได้	และสิ่งที่สำคัญ สามารถทำให้เรา ได้เข้าใจตนเอง มากขึ้น และมี กระบวนการใน การทำงานเป็น ทีมอย่างเป็น ระบบและมี ความคิดอย่างมี ประสิทธิภาพมาก ขึ้น	เป็นกันเอง น่ารัก และมีกิจกรรมที่ สนุกสนาน ไม่น่า เบื่อหน่าย อยาก ให้จัดขึ้นอีก	ต่อไปในอนาคต วันข้างหน้า	
--	--	---	-----------------------------	--

ตารางที่ 4.18 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 3 เกี่ยวกับพิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการ
นันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 1

ข้อคิดจาก กิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่ เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจ ในวันนี้	ความบกพร่อง ของตนเอง	ความตั้งใจใน วันนี้
สิ่งที่เราได้รับจาก กิจกรรมนั้นมี ความสำคัญมาก ทำให้เราได้มีการ เรียนรู้ในกิจกรรม และมีการพัฒนา ต่าง ๆ มีเกมส์ให้ เล่นอย่าง สนุกสนาน และมี ข้อคิดที่ดี วิทยากรได้ให้ ความรู้และพูด ธรรมะได้อย่างมี สาระ กิจกรรม	ข้อคิดจากสิ่งที่เรา ได้รับนั้น ทำให้ เราได้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับพิธีกรรม ทางศาสนาพุทธ มากขึ้น ว่ามี พิธีกรรมเป็น อย่างไร รวมไปถึง การได้รับความรู้ จากสิ่งต่าง ๆ ของพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนา ในรูปแบบใหม่ๆ	สิ่งที่เราได้จาก การประทับใจ วันนี้ ทำให้เราคิด ว่าวิทยากร สามารถสร้าง แรงจูงใจให้ทุก คนได้มองโลกใน แง่บวก ทำให้มี พลังจิตใจในการ ทำงานเป็นกลุ่ม ได้ และ นอกจากนี้ วิทยากรทำให้ กิจกรรม	ความบกพร่อง ของตนเองที่พวก เราได้เจอนั้น ทำ ให้เราไม่มีความคิด เห็นและสังเกต ได้จากการปฏิบัติ กิจกรรมวันนี้ และเห็นว่ามี บางอย่างยังไม่ดี พอ หรือยังไม่ สามารถคิดหา วิธีการได้ นอกจากให้ วิทยากรมา	ความตั้งใจที่ เกิดขึ้นทำให้พวก เราเห็นว่า พิธีกรรมทาง ศาสนา ถ้าเรามี ความตั้งใจจะ สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ ชีวิตประจำวัน ทำให้เรามอง ศาสนาพุทธในแง่ ที่ดี และพิธีกรรม บางอย่างทำให้ เราเข้าใจว่าไม่ได้

เป็นไปอย่าง สนุกสนาน ไม่ เครียด รู้สึกได้ ผ่อนคลาย ไม่ เบื่อหน่าย และ รู้สึกสนุกตามไป ด้วย	ที่เรายังไม่รู้ว่า สามารถทำแบบนี้ ได้ด้วย ทำให้มอง ภาพและมี ความคิดอย่างมี เหตุและผล	สนุกสนานไม่น่า เบื่อ และ วิทยากรมีความ เป็นกันเอง ไม่ถือ ตัว ได้รับความ ประทับใจจาก เพื่อนๆ ให้รู้จัก ความสามัคคี	แนะนำแนวทาง จึงทำให้พวกเรา ได้คิดได้แล้ว นำไปต่อยอด	น่าเบื่ออย่างที่คิด บางอย่างสามารถ ลดขั้นตอนและ ทำให้สั้นลงได้ และพิธีกรรม สามารถฝึก มารยาทและการ ใช้ชีวิตในสังคม ด้วย
--	---	--	--	--

ตารางที่ 4.19 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 4 เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธในการ
พัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 1

ข้อคิดจาก กิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่ เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจ ในวันนี้	ความบกพร่อง ของตนเอง	ความตั้งใจใน วันนี้
สิ่งที่พวกเรา ได้มาอบรม เกี่ยวกับการ เรียนรู้จากผล ของกิจกรรม ใน ส่วนนี้ทำให้พวก หนูรู้จักการมี เหตุผลมากขึ้น รู้จักการกล้า ตัดสินใจเวลามี ปัญหาจะไม่ลังเล การทำให้เป็นคน ที่มีความ รับผิดชอบต่อ หน้าที่ของตนเอง ไม่ผัดวันประกัน	สิ่งที่ได้จากการ เรียนรู้เกี่ยวกับ รูปแบบการเรียนรู้ เชิง พระพุทธศาสนา ทำให้พวกหนูรู้ว่า รูปแบบการเรียนรู้ ใหม่นั้น สามารถ นำมาพัฒนาตนเอง ได้ และนอกจากนี้ ไม่เพียงแต่พัฒนา ตนเองแต่สามารถ นำหลักธรรมมา บูรณาการใหม่ได้ ให้เข้าใจง่าย และ เป็นไปเพื่อให้	สิ่งที่พวกเราได้รับ นี้มีผลมหาศาล และนอกจากนี้ วิทยากรยังมี กิจกรรมที่ สนุกสนานทำให้ พวกเราไม่รู้สึก เบื่อ และได้ ประโยชน์จาก กิจกรรมใน รูปแบบใหม่ๆ และรู้สึกผ่อนคลายเวลาทำ กิจกรรม	เนื่องจากพวกเรา เองนั้นมี ประสบการณ์ที่ น้อย บางครั้งมัก มีปัญหาเกี่ยวกับ ความต่อเนื่อง ของกิจกรรม และไม่ทันกับ เหตุการณ์ใน ปัจจุบัน และมา คิดทบทวน เพื่อ หาแนวทางแก้ไข ต่อไป	สิ่งที่พวกเราได้ ตั้งใจ คือ การ ตั้งใจเรียนรู้จาก วิทยากรเพื่อนำ องค์ความรู้ที่ได้นั้น ไปใช้บูรณาการ ทาง พระพุทธศาสนา และจากเรื่อง ที่วิทยากรเล่าให้ฟัง ไปเป็นแนวทาง เพื่อไปประยุกต์ใช้ ต่อไปในอนาคต

พรั่ง และที่สำคัญ คือ ธรรมะที่ได้ นั้นสามารถนำมา ประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	เข้าใจในวิธีการ เรียนรู้ใหม่ๆ ทำให้ การเรียนในห้องไม่ น่าเบื่อ			
---	---	--	--	--

2) นักเรียนกลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยกิจกรรมทั้ง 4 รูปแบบ คือ จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, เกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน, พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน มีผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรม ดังนี้

ตารางที่ 4.20 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 1 เกี่ยวกับจิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 2

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
ทำให้พวกเราได้รับผลจากกิจกรรม คือ ได้เรียนรู้จากกิจกรรมรู้จักช่วยเหลือการทำงานกลุ่มให้สำเร็จ ได้รับรู้ถึงกระบวนการทำงานเป็นระบบแบบแผนและทุกกิจกรรมมีหลักธรรมเชิงพุทธเข้ามาสอดแทรกนอกจากนี้ทุกคนสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นได้	ข้อคิดที่พวกเราได้จาก การเรียนรู้วันนี้ คือ ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมมีจิตอาสาทำให้เรามีจิตอาสามากขึ้น สามารถทำให้เรามีน้ำใจต่อเพื่อนๆ แม้ว่าจะไม่เคยทำมาก่อนนอกจากนี้การทำกิจกรรมทำให้เรารู้ว่าการไม่หวังผลตอบแทนมักได้ผลมหาศาล เป็นต้น	ทีมงานและพี่วิทยากรมีความเป็นกันเอง สนุกกันง่าย ไม่ถือเนื้อถือตัว มีกิจกรรมที่น่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ และช่วงพักกลางวัน ทีมงานได้จัดอาหารได้ตรงและอร่อย มีขนมว่างให้ทานด้วย	บางครั้งเกิดปัญหาในจิตใจคือ บางครั้งไม่เข้าใจ ไม่มีเหตุผล บางครั้งก็ลืมสติ ยังคิดยังทำ แต่ก็พยายามปรับปรุงตนเองบ้างเป็นบางครั้ง	ความตั้งใจของพวกเราในวันนี้ในอนาคตต่อไปคือ มีความตั้งใจในการเรียนจากพี่วิทยากรทุกคน และมีการเรียนรู้จากกิจกรรมนันทนาการและมีประโยชน์ต่อการนำไปต่อยอดในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ตารางที่ 4.21 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 2 เกี่ยวกับกระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็ก และเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 2

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
สิ่งที่ได้จากกิจกรรมนี้ทำให้พวกเราเองได้รับรู้หรือการเรียนรู้จากกิจกรรม รวมไปถึงถึงกระบวนการคิดอย่างมีระบบ เข้าใจกระบวนการวางแผนการทำงานเป็นทีม มีความสามัคคีกัน และได้ทราบถึงประโยชน์ต่อการพัฒนาไปกับเพื่อนๆ	สิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ในวันนี้ คือ การรู้จักกระบวนการคิดที่เป็นการทำงานร่วมกันคิดร่วมกันทำในกิจกรรมกลุ่มทำให้กิจกรรมกลุ่มนั้นมีประสิทธิภาพ และนอกจากนี้ยังสามารถนำกระบวนการคิดจากกิจกรรมมาพัฒนาต่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อีกด้วย	ความประทับใจในวันนี้ที่เราได้รับจากเหตุการณ์คือ ทีมที่วิทยากรได้สร้างความประทับใจให้ทุกกิจกรรม มีความสนุกสนาน และมีประโยชน์สามารถนำมาใช้ในชีวิตรประจำวันได้ นอกจากนี้ยังมีอาหารที่อร่อยด้วย	ความบกพร่องที่ได้พอคือการขาดความคิดที่ยิ่งเป็นแบบระบบ และพวกเราพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของที่มหาวิทยาลัยที่ให้ความรู้	ความตั้งใจของพวกเราในวันนี้ คือ พวกเรามีความตั้งใจนำความรู้จากกิจกรรมไปพัฒนาต่อยอด และมีความตั้งใจเรียนรู้จากที่วิทยากรทุกคน

ตารางที่ 4.22 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 3 เกี่ยวกับพิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 2

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
ทำให้พวกเราได้เรียนรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมต่างๆ ที่นำมาสู่การเข้าใจในพิธีกรรมใหม่	จากข้อคิดในวันนี้สามารถทำให้พวกเราได้รับการเรียนรู้ในพิธีกรรมภายใน	ทำให้พวกเรามีความประทับใจในโครงการเกี่ยวกับการอบรมที่มี	จากปัญหานี้ทำให้พวกเราพบว่าการที่ไม่กล้าแสดงออกทำให้ไม่ทันกับ	ความตั้งใจของพวกเราในวันนี้ทำให้ความตั้งใจในการรับรู้กิจกรรมเรียนรู้

ทางทาง พระพุทธศาสนา และนอกจากนี้ยัง สามารถเรียนรู้ และนำพิธีกรรม เกี่ยวกับทาง พระพุทธศาสนา มาต่อยอด และ ประกอบเป็นสื่อ การเรียนรู้และ พัฒนาต่อไปได้	พระพุทธศาสนาดี ขึ้น และได้ความรู้ จากการถ่ายทอด ประสบการณ์จาก พี่ๆ วิทยากร เกี่ยวกับการ นำเสนอเรื่อง พิธีกรรมทาง ศาสนาให้เป็น ประโยชน์ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ	กิจกรรม นันทนาการ และ สนุกสนานกับพี่ๆ วิทยากรทุก ๆ คนไม่รู้สีกว่าน่า เบื่อ และผ่อนคลาย จากการ เรียนเป็นอย่างมาก	กิจกรรมที่ได้ นำเสนอ	ไปพร้อมกับพี่ๆ วิทยากร และ เพื่อนๆ ภายใน กลุ่ม และมีความ ตั้งใจในการ พัฒนาตนเอง เพื่อจะให้ได้ ทันต่อการ อารมณ์ตนเอง และการทำ กิจกรรม
---	--	--	-------------------------	--

ตารางที่ 4.23 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 4 เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 2

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่ เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจ ในวันนี้	ความบกพร่องของ ตนเอง	ความตั้งใจใน วันนี้
ทำให้พวกเราได้รับ การเรียนรู้รูปแบบ ใหม่เชิงพุทธ เกี่ยวกับกิจกรรม และพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนา และเข้าใจมาก ยิ่งขึ้น และได้ศึกษา เกี่ยวกับการพัฒนา รูปแบบพิธีกรรม ทาง พระพุทธศาสนา เข้าใจง่ายเป็น ขั้นตอน ไม่ซับซ้อน	ทำให้พวกเราได้รับ ประสบการณ์ใหม่ๆ จากการเรียนรู้ใน รูปแบบการเรียนรู้ เชิงพุทธ และได้นำ ความรู้จาก กิจกรรมไปพัฒนา ตนเอง นอกจากนี้ ยังได้เข้าใจเกี่ยวกับ กระบวนการเรียนรู้ ที่ถูกต้องตามหลัก พระพุทธศาสนา	จากเหตุการณ์ใน วันนี้รู้สึกว่พี่ๆ วิทยากรได้สร้าง แรงบันดาลใจให้มี ชีวิตต่อไป รู้ ลำบาก รู้ทุกข์ รู้ สุข แล้วนำ หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาที่ ได้จากการเรียนรู้ มาใช้ใน ชีวิตประจำวัน	ปัญหาที่พวกเราพบ นั้น จะพบว่า บาง ช่วงของกิจกรรมที่ ทำอยู่นั้นพวกเรา เองบ้างทีก็ไม่ สามารถควบคุม อารมณ์ของตนเอง ได้ นั่นจึงเป็น ข้อเสียอย่างหนึ่ง	ความตั้งใจที่พวก เราจะทำในวันนี้ คือ มีความตั้งใจ ว่าจะทำหน้าที่ เป็นนักเรียนที่ดี และมีความ รับผิดชอบต่องาน ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้ติดเป็น นิสัยเวลาไป ทำงาน และอยู่ใน กฎระเบียบที่ดี

3) นักเรียนกลุ่มที่ 3 ประกอบด้วยกิจกรรมทั้ง 4 รูปแบบ คือ จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, เกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน, พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน มีผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรม ดังนี้

ตารางที่ 4.24 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 1 เกี่ยวกับจิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 3

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
ทำให้รู้สึกว่าเป็นผู้มีทัศนคติที่ดี ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรู้จักความอดทน เสียสละ รู้จักการพัฒนาตนเองและมีจิตสำนึก	สิ่งที่ทำให้พวกเราได้เรียนรู้คือการเข้าใจในกิจกรรมอาสาเชิงพุทธ ความมีเหตุและผล การมีน้ำใจช่วยเหลือและเสียสละต่อผู้อื่น	พวกเราได้มีความภาคภูมิใจในการทำมาบำเพ็ญประโยชน์โดยการช่วยเหลือผู้อื่น	ความบกพร่องของพวกเรานั้นทำให้เรารู้ว่าเรายังขาดความอดทนและอดทนไม่ได้เท่าที่ควร	ความตั้งใจของพวกเราในวันนี้ นั้นทำให้พวกเราสามารถนำกิจกรรมที่ได้มาอบรมในวันนี้ไปพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น

ตารางที่ 4.25 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 2 เกี่ยวกับกระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 3

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
ข้อคิดจากกิจกรรมทำให้พวกเราเองได้สร้างแรงดึงดูดให้ผู้รับสารเกิดความสนใจ เนื้อหาสาระสามารถนำไปปรับใช้ได้ มีจิตใจที่สงบไม่ฟุ้งซ่าน	ทำให้เข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน และสามารถนำกิจกรรมที่ได้ไป	จากกิจกรรมในวันนี้ทำให้พวกเราสามารถสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองและผู้อื่นได้	ในบางครั้งพวกเราเองยังไม่สามารถกำหนดจิตเจ้านั้นให้อยู่กับตัวได้	สิ่งที่พวกเราตั้งใจในวันนี้ ทำให้พวกเราได้ตั้งใจที่จะสร้างแรงดึงดูดให้ผู้รับสารเกิดความสนใจ รวม

สามารถกำหนดจิตใจให้อยู่ในสิ่งที่กระทำได้ และนอกจากนี้ทำให้เรารู้จักผิดชอบชั่วดีด้วย	ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ และนำไปพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ			ไปเนื้อหาสาระที่ดี การมีจิตใจที่ไม่ฟุ้งซ่าน
---	---	--	--	---

ตารางที่ 4.26 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 3 เกี่ยวกับพิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 3

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
ทำให้พวกเราารู้สึกผ่อนคลายความตึงเครียด และ ลดความน่าเบื่อจากพิธีกรรมเก่าๆ และ ธรรมะนั้นสามารถพูดให้สนุกได้ในมุมของเด็ก เยาวชน เช่น การสร้างกิจกรรม นันทนาการ การสร้างกิจกรรมที่สนุก การกล้าคิดกล้าแสดงออกจากการทำกิจกรรม	ทำให้พวกเรา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ ลบล้าง ความเชื่อเก่าๆ และสามารถพัฒนาตนเองให้ กล้าคิดและการแสดงออก	สามารถผ่อนคลายความตึงเครียดให้กับตนเองและเพื่อนๆ ได้ รวมทั้งยังสามารถพัฒนาตนเองให้กล้าคิดกล้าแสดงออกได้อีกด้วย	ในการกิจกรรมทำให้พวกเรา รู้ว่าตนเองยังกล้าๆ กลั้วๆ ไม่ค่อยกล้า แสดงออก	ตั้งใจจะผ่อนคลายความตึงเครียดของตนเองและเพื่อนๆ ได้และรวมทั้งยังสามารถพัฒนาตนเองให้กล้าคิดกล้าแสดงออกได้อีกด้วย

ตารางที่ 4.27 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 4 เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 3

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
เข้าใจในตนเอง มีความรู้คู่คุณธรรม รู้จักการตัดสินใจ และนำธรรมะเข้ามาปรับใช้ เน้นกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม รู้จักการรับผิดชอบต่อหน้าที่การทำงาน	ทำให้พวกเราได้เข้าใจรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ของเชิงพุทธ และสามารถดึงรูปแบบใหม่ของเชิงพุทธมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังถ้าเข้าใจแล้วพวกเรายังสามารถเรียนรู้	สามารถเข้าใจในตนเอง มีการตัดสินใจที่เด็ดเดี่ยว สามารถนำธรรมะไปปรับใช้ได้ รู้จักการรับผิดชอบต่อหน้าที่การทำงาน	จุดบกพร่องของพวกเราคือ การที่เรายังไม่สามารถที่ตัดสินใจได้อย่างเด็ดเดี่ยวพอ	ตั้งใจนำความรู้ที่ได้ขึ้นไปปรับใช้ และรู้จักการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังตั้งใจเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อให้เป็นประโยชน์ในอนาคตข้างหน้า

4) นักเรียนกลุ่มที่ 4 ประกอบด้วยกิจกรรมทั้ง 4 รูปแบบ คือ จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, เกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน, พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน มีผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรม ดังนี้

ตารางที่ 4.28 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 1 เกี่ยวกับจิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 4

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
ทำให้พวกเราได้รับการเรียนรู้จากกิจกรรมในการเป็นจิตอาสา แล้วนำไปคิดว่าเรื่องเล็กๆ น้อยๆ	ทำให้พวกเราได้เรียนรู้สิ่งดีๆ ที่มีประโยชน์ และเห็นคุณค่าของการเป็นจิตอาสา คือ ทำแล้วทำให้พวกเรามี	จากเหตุการณ์วันนี้ทำให้เรารู้สึกว่า พี่ๆ วิทยากรนั้นเป็นกันเองมากๆ กิจกรรมที่เราทำนั้นสนุก ไม่	บางสิ่งบางอย่างพวกไม่รู้ และไม่เข้าใจในบางคำที่พูดไป แต่ได้ความหมายและ	พวกเราคิดเป็นอย่างเดียวที่อยู่ตอนนี้แบบง่ายๆ คือ ช่วยกันขยะและรักษาความ

ก็นับว่าเป็นงานจิตอาสา และยังได้ร่วมงานในการจิตอาสา และเป็นกุศลจิต และเป็นสิริมงคลกับพวกเราด้วย	ความสุขทั้งทางกายและทางใจ เพราะพวกเราคิดว่าสิ่งที่พวกเราทำเป็นสิ่งที่ดี เพราะได้ทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น	น่าเบื่อ อาหารอร่อย และช่วงพักเบรกมีขนมให้รับประทานกัน อย่างถ้วนหน้า	นับว่าเป็นความรู้ใหม่อย่างหนึ่ง	สะอาดภายในโรงเรียน
---	---	--	---------------------------------	--------------------

ตารางที่ 4.29 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 2 เกี่ยวกับกระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็ก และเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 4

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
ทำให้พวกเราได้เรียนรู้กระบวนการคิด และสามารถตั้งใจทำอะไรสักอย่างให้มันสำเร็จ เป็นอย่าง ทำอะไรด้วยความตั้งใจ มีความคิดที่เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น และคิดว่าจะต้องประสบความสำเร็จ	ทำให้พวกเราได้นำกิจกรรมที่ได้นั้นมาปรับปรุง และนำกระบวนการมาวางแผน และนำมาปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ทำให้เรารู้สึกว่าพี่ๆ วิทยากรที่จัดมาเป็นกันเอง และกิจกรรมที่เราเข้าร่วมนั้นก็ไม่ได้ทำให้เรารู้สึกว่าน่าเบื่อ	ทำให้ตัวเรารู้จุดบกพร่องว่าพวกเราเองนั้นยังมีกระบวนการคิดที่ยังไม่ดีนัก แต่เมื่อร่วมกิจกรรมแล้วทำให้พวกเราเปิดโลกทัศน์กว้างขึ้น และได้เรียนรู้ทำให้มีกระบวนการคิดที่ดีและเป็นระบบมากขึ้น	ความตั้งใจของพวกเราวันนี้ คือ พวกเราจะตั้งใจเรียน และวางแผนชีวิตให้ดีขึ้น รู้หน้าที่การงานในปัจจุบันอย่างเป็นระบบ

ตารางที่ 4.30 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 3 เกี่ยวกับพิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 4

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
ทำให้พวกเราได้เรียนรู้พิธีกรรมใหม่ๆ จากการเล่นเกม บันไดงู และวางแผนชีวิตได้อย่างเป็นระบบ มีการคิดที่ดี และพิธีกรรมที่วานั้นก็ไม่ได้น่าเบื่อนัก	ได้เรียนรู้กิจกรรมใหม่ๆ และพิธีกรรมทางศาสนามากขึ้น และที่วิทยากรได้อธิบายให้เข้าใจง่ายๆ ไม่ซับซ้อน	พี่ๆ วิทยากร ในงานเป็นกันเองมาก กิจกรรมก็สนุกไม่น่าเบื่อ และรู้สึกว่าคุณวิทยากรสามารถอยู่ในกิจกรรมนี้ได้เรื่อยๆ	สิ่งที่พวกเราได้ขาดวันนี้ทำให้รู้ว่า พิธีกรรมบางอย่างนั้น เราคิดว่ารู้แล้วแต่ก็ยังไม่รู้	ความตั้งใจของพวกเรานั้น คือ การศึกษา พิธีกรรมทางศาสนาให้รู้บ้างว่าสิ่งนั้นคืออะไร

ตารางที่ 4.31 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 4 เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 4

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
ทำให้พวกเราได้เรียนรู้รูปแบบการเรียนรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ของเชิงพุทธ และได้ความรู้มากมาย จากพี่ๆ วิทยากร และนำไปศึกษาดูในสิ่งที่พวกเราได้ยังไม่รู้หรือขาดไป	สิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมคือ ได้ฟัง และได้ยินสิ่งที่พี่ๆ วิทยากรได้ถ่ายทอด ความรู้และประสบการณ์ตรงจากสิ่งที่พี่ๆ วิทยากรได้ผ่านมาแล้ว	สิ่งที่พวกเราได้จากกิจกรรมคือ พี่ๆ วิทยากรเป็นกันเองไม่น่าเบื่อ กิจกรรมสนุก ดำเนินการได้โดยไม่มีสะดุดเลย	สิ่งที่พวกเราได้รับรู้คือ พวกเราในบางกลุ่มที่อยู่ในกลุ่มยังไม่มีการประสบการณ์ในการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และเชื่อว่าพวกเราจะต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมอีก	สิ่งที่พวกเราได้ตั้งใจในวันนี้คือ ตั้งใจเรียนให้ดีที่สุด เพื่อที่จะเข้าคณะที่อยากต้องการจะเข้าในอนาคต

5) นักเรียนกลุ่มที่ 5 ประกอบด้วยกิจกรรมทั้ง 4 รูปแบบ คือ จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, เกี่ยวกับกิจกรรมพุทธ

นวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน, พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน มีผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรม ดังนี้

ตารางที่ 4.32 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 1 เกี่ยวกับจิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 5

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
กิจกรรมในจิตอาสา ทำให้รู้ว่า ถ้าไม่มีการร่วมมือ ไม่มีการทำงานเป็นทีม การระดมความคิดและการวิเคราะห์ แยกแยะ และนำคิดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในกิจกรรมเชิงอาสา และเข้าใจถึงวิธีการปฏิบัติและนำมาประยุกต์กับกิจกรรม	ทำให้พวกเราได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม การนำความคิดมาตีเบตกันเพื่อ ถ่วงดุล การฝึกการพูด การคิด และการเป็นผู้นำทีม และรวมไปถึงการนำความรู้มาใช้	พิธีกรในงานนั้น เป็นมิตรกับพวกเรา มาก และเข้ากับพวกเราได้ เป็นอย่างได้ การสอนกิจกรรมก็มีประโยชน์	เวลาทำกิจกรรมของพวกเรา ยังไม่เต็มที่ เนื่องจากต้องตามงาน	สิ่งที่เราตั้งใจกิจกรรมของพวกเราคือ การทำกิจกรรมแล้ว ถ้ายรุพหู่ เพื่อเป็นตัวอย่งให้กับคนที่มาทำกิจกรรมนี้ และนำไปสานต่อ

ตารางที่ 4.33 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 2 เกี่ยวกับกระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 5

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
ทำให้พวกเราได้ข้อคิดจากกิจกรรมโดยกิจกรรมที่น่าสนใจ คือ หลัก 5 ส ประกอบด้วย	ในกิจกรรมทำให้ได้ข้อคิดสำคัญคือ ในการทำงานจริงในชีวิตจริงนั้น พวกเราได้	พิธีกร เป็นกันเองน่ารัก และสามารถพูดให้ความรู้พวกเราได้ รวมถึงการบอกเล่า	-	พวกเรามีความตั้งใจว่าจะเน้นการทำกิจกรรมและนำสิ่งที่ได้มาถ่ายทอด โดย

สนุก สาระ สนุก สติ และจิตสำนึก ซึ่งหลักการดังกล่าวที่อธิบายพวกหนูเข้าใจในเนื้อหาของกิจกรรม รู้สึกว่ากิจกรรมดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองได้	ตระหนักว่า เมื่อเราเป็นมนุษย์เกิดมาแล้วต้องรู้จักการพัฒนาตนเอง และไม่ควรที่จะหยุดพัฒนา และมีเป้าหมายไปข้างหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ	ประสบการณ์ที่เรา ยังไม่รู้ สามารถนำไปปรับใช้ได้		การถ่ายรูปไว้เป็นหลักฐานให้คนที่มาเข้ากิจกรรมมีแรงจูงใจ และอยากเข้าร่วมกิจกรรมในวันข้างหน้า
--	--	---	--	---

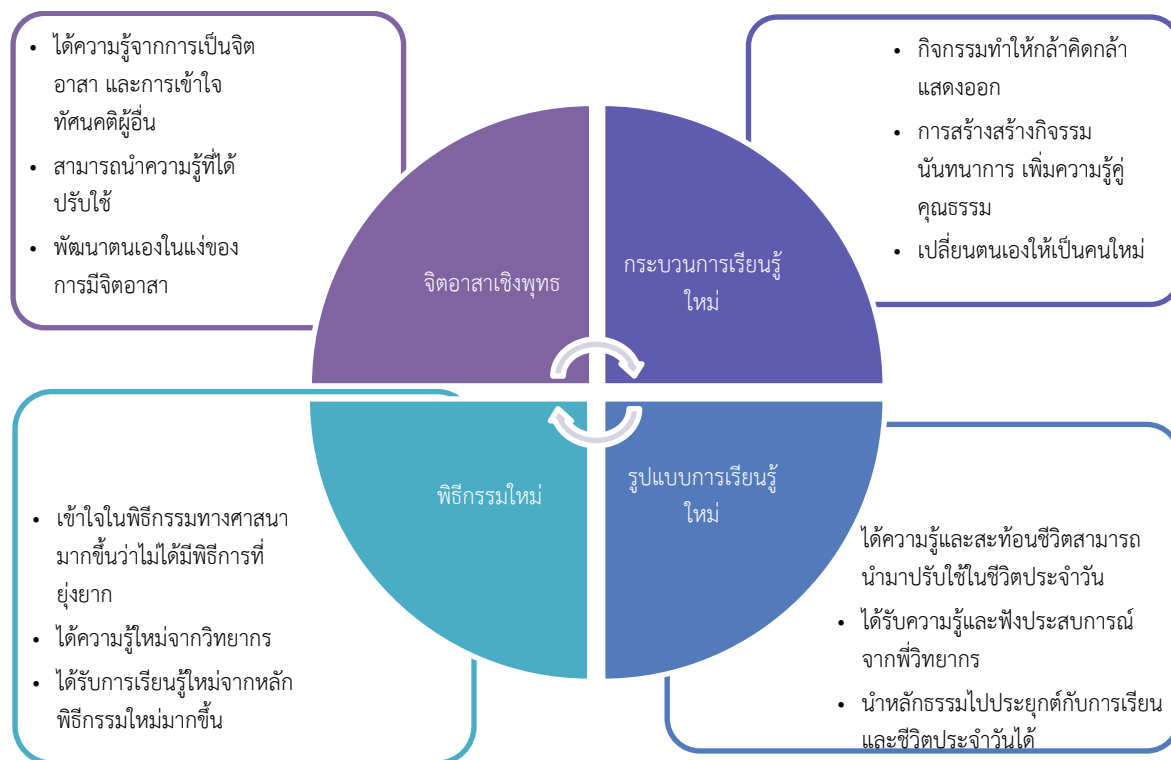
ตารางที่ 4.34 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 3 เกี่ยวกับพิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 5

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
ทำให้พวกเราได้ข้อคิดจากกิจกรรมว่า ความสามัคคีนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรืออะไรก็ตาม และนอกจากนี้ถ้าเราสนุก พอใจกับสิ่งที่เกิดเราก็จะรู้สึกผ่อนคลายไม่เครียด	พวกเราคิดว่าการทำงานในชีวิตจริงหนักกว่านี้ แต่ในปัจจุบันเวลามีงานหรือขัดแย้งเรื่องส่วนตัว หรือส่วนรวมต้องแยกให้ออกระหว่างงานกับเรื่องส่วนตัว ไม่งั้นงานจะไม่เดิน และต้องมีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน	พิธีกรรม พี่ๆ พวกเรารู้สึกว่าเป็นกันเอง และให้ความรู้ได้มาก	พวกเรานั้นมีบางครั้งก็มีความเต็มใจในการทำกิจกรรม แต่ด้วยอาการบางครั้งอาจจะทำให้ง่วงบ้างเล็กน้อย	พวกเรามีความคิดต่อไปว่ากิจกรรมนี้จะต้องมีต่อไปและจัดทำขึ้นที่โรงเรียนและอยากให้นำเสนอต่อไปเรื่อย ๆ

ตารางที่ 4.35 แสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 4 เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นักเรียนกลุ่มที่ 5

ข้อคิดจากกิจกรรม	ข้อคิดที่จากสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้	ความประทับใจในวันนี้	ความบกพร่องของตนเอง	ความตั้งใจในวันนี้
รูปแบบกิจกรรมนั้นไม่ใช่มีแค่เชิงพุทธเท่านั้น แต่เข้าใจว่าหลักธรรมะคือธรรมชาติ รูปแบบการเรียนรู้จึงไม่หนีไปจากพระพุทธศาสนามาก แต่บางครั้งก็มาในรูปแบบที่พวกเรายังไม่รู้ตัว	เรียนรู้อะไรๆ หลายๆ อย่างเช่น การปรับตัวเข้ากับสังคม การมีมารยาทกับผู้หลักผู้ใหญ่ การเรียนรู้ที่พวกเราต้องเรียนรู้ไปเรื่อย ๆ อย่างไม่สิ้นสุด	พิธีกรรมมีความเป็นกันเองสามารถถามให้ความรู้ในเบื้องต้นได้ และพวกเรารู้สึกสนุกสนาน และเป็นกันเอง	-	หลังจากจบกิจกรรมอยากให้มีโอกาสขึ้นมาอีก และพวกเราที่สนุกมาก สามารถนำกิจกรรมไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

สรุปผลจากกิจกรรม 4 อย่าง ประกอบด้วยกิจกรรม จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, เกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน, พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน พบว่า ข้อคิดจากกิจกรรมส่วนใหญ่ ได้รับประโยชน์อย่างมาก เพราะทุกกิจกรรมทำให้เราทั้งกลุ่มมีการทำงานที่มีความสามารถในการทำงาน กิจกรรมภายในกลุ่มและได้แสดงความคิดเห็นกันตลอดจนการยอมรับคำตัดสินใจของคนกลุ่มอย่างมีเหตุและผล และสิ่งที่ได้ข้อคิดจากกิจกรรม การกล้าคิด การแสดงออกได้ฝึกทั้งการพูด และการเป็นผู้ฟัง มีเหตุผล ทำให้ยอมรับฟังความเห็นของคนในกลุ่มเป็นอย่างดี และในแง่ของความประทับใจ คือ คณะวิทยากรเป็นกันเองทุกคน ให้ความสนุกสนาน และมีกิจกรรมที่ดี สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ถ่ายทอดผ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และความบกพร่องของแต่ละคนนั้นขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ที่จำ เช่น การล่าสุด ความไม่พร้อมเพรียงกัน เป็นต้น และในส่วนของความตั้งใจ จะเห็นได้ว่า คนในกลุ่มมีความตั้งใจจริงที่จะพัฒนาตนเอง มีการวางแผนชีวิต มีการวางแผนงานหลังจากจบกิจกรรมไปอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักการทำงานเป็นทีม และสามารถคึกคักในทีมหลังจากจบกิจกรรม โดยสรุปผลจากกิจกรรมทั้งหมดนี้จะสรุปเป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4.2 สรุปผลจากกิจกรรมของกลุ่ม 1-5 ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม 30 คน

4.3.4 ผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนทั้ง 30 คน ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

จากผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนทั้ง 30 คน ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยเปรียบเทียบทั้งก่อนเข้าร่วมกิจกรรม และหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อที่ 1 กิจกรรมนี้ทำให้เข้าเจ้ากล้าแสดงออก พบว่า ก่อนเข้ากิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาเรียนรู้ที่มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง ร้อยละ 73.3 และ รองลงมา คือ มีระดับการเรียนรู้น้อย 26.7 และหลังเข้ากิจกรรมนักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง ร้อยละ 50.0 และรองลงมา คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้มาก ร้อยละ 36.7

ข้อที่ 2 กิจกรรมนี้เข้าพเจ้ามีเป้าหมายในชีวิตดีขึ้น พบว่า ก่อนเข้ากิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาเรียนรู้ที่มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง ร้อยละ 46.7 และ รองลงมา คือ มีระดับการเรียนรู้น้อย 26.7 และหลังเข้ากิจกรรมนักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้มากที่สุด คือ มีระดับ

ข้อที่ 15 กิจกรรมนี้ทำให้บุคลิกภาพดีขึ้น พบว่า ก่อนเข้ากิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาเรียนรู้ที่มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง ร้อยละ 40.0 และ รองลงมา คือ มีระดับการเรียนรู้ที่น้อย ร้อยละ 33.3 และหลังเข้ากิจกรรมนักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้มาก ร้อยละ 53.3 และรองลงมา คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง ร้อยละ 26.7

ข้อที่ 16 กิจกรรมนี้ทำให้เราใจเย็นลง พบว่า ก่อนเข้ากิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาเรียนรู้ที่มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง ร้อยละ 36.7 และ รองลงมา คือ มีระดับการเรียนรู้มาก ร้อยละ 33.3 และหลังเข้ากิจกรรมนักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้มาก ร้อยละ 50.0 และรองลงมา คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง ร้อยละ 30.0

ข้อที่ 17 กิจกรรมนี้ทำให้เรารู้จักการแก้ปัญหาชีวิต พบว่า ก่อนเข้ากิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาเรียนรู้ที่มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง ร้อยละ 70.0 และ รองลงมา คือ มีระดับการเรียนรู้ที่น้อย ร้อยละ 20.0 และหลังเข้ากิจกรรมนักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้มาก ร้อยละ 46.4 และรองลงมา คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้มากที่สุด ร้อยละ 30.0

ข้อที่ 18 กิจกรรมนี้ทำให้เรามีกำลังใจในการเรียน พบว่า ก่อนเข้ากิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาเรียนรู้ที่มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลางและน้อย ร้อยละ 43.3 และ รองลงมา คือ มีระดับการเรียนรู้มาก ร้อยละ 13.3 และหลังเข้ากิจกรรมนักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้มาก ร้อยละ 60.0 และรองลงมา คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง ร้อยละ 26.7

ข้อที่ 19 กิจกรรมนี้ทำให้เราเข้ากับเพื่อนๆ ได้ พบว่า ก่อนเข้ากิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาเรียนรู้ที่มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง ร้อยละ 73.3 และ รองลงมา คือ มีระดับการเรียนรู้มากและน้อย ร้อยละ 13.3 และหลังเข้ากิจกรรมนักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้มาก ร้อยละ 46.4 และรองลงมา คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้มากที่สุด ร้อยละ 33.3

ข้อที่ 20 กิจกรรมนี้ข้าพเจ้าคิดว่าน่าสนใจ อยากให้จัดขึ้นอีก พบว่า ก่อนเข้ากิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาเรียนรู้ที่มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง ร้อยละ 53.3 และ รองลงมา คือ มีระดับการเรียนรู้ที่น้อย ร้อยละ 43.3 และหลังเข้ากิจกรรมนักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้มากที่สุด คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้มาก ร้อยละ 53.3 และรองลงมา คือ มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง ร้อยละ 23.3

โดยมีรายละเอียดตามตารางจากการวิเคราะห์รายข้อตั้งแต่ข้อ 1-20 เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ข้อเกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม ดังตารางที่ 4.36

ตารางที่ 4.36 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อเกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

(n = 30)

การวิเคราะห์รายข้อเกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (pre-test)					หลังเข้าร่วมกิจกรรม (post-test)				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ข้อที่ 1 กิจกรรมนี้ทำให้เข้าใจหลักแสดงออก	0	0	73.3 (22)*	26.7 (8)	0	13.3 (4)	36.7 (11)	50.0 (15)*	0	0
ข้อที่ 2 กิจกรรมนี้ข้าพเจ้ามีเป้าหมายในชีวิตดีขึ้น	0	13.3 (4)	46.7 (14)*	26.7 (8)	13.3 (4)	6.7 (2)	56.7 (17)*	33.3 (10)	3.3 (1)	0
ข้อที่ 3 กิจกรรมนี้ทำให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา	20.0 (6)	10.0 (3)	56.7 (17)*	3.3 (1)	10.0 (3)	13.3 (4)	36.7 (11)	46.7 (14)*	3.3 (1)	0
ข้อที่ 4 กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักการสวดมนต์ นั่งสมาธิ	0	70.0 (21)*	6.7 (2)	13.3 (4)	10.0 (3)	20.0 (6)	36.7 (11)	40.0 (12)*	0	3.3 (1)
ข้อที่ 5 กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้าเป็นคนที่ไม่เสียสละ	0	20.0 (6)	43.3 (13)*	23.3 (7)	13.3 (4)	20.0 (6)	40.0 (12)*	40.0 (12)*	0	0
ข้อที่ 6 กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้ามีทัศนคติที่ดี	0	0	40.0 (12)*	26.7 (8)	33.3 (10)	36.7 (11)	56.7 (17)*	6.7 (2)	0	0
ข้อที่ 7 กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้ามีระเบียบวินัย	6.7 (2)	10.0 (3)	36.7 (11)*	33.3 (10)	13.3 (4)	26.7 (8)	50.0 (15)*	23.3 (7)	0	0
ข้อที่ 8 กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้าคิดว่าธรรมเป็นเรื่องที่ไม่ล้ำสมัย	10.0 (3)	16.7 (5)	53.3 (16)*	6.7 (2)	13.3 (4)	20.0 (6)	63.3 (19)*	16.7 (5)	0	0
ข้อที่ 9 กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้าเป็นคนที่ไม่ละเอียดรอบคอบ	3.3 (1)	33.3 (10)	43.3 (13)*	6.7 (2)	13.3 (4)	20.0 (6)	50.0 (15)*	26.7 (8)	3.3 (1)	0
ข้อที่ 10 กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้าลบความเชื่อที่ว่าการปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ	10.0 (3)	3.3 (1)	46.7 (14)*	26.7 (8)	13.3 (4)	20.0 (6)	40.0 (12)*	36.7 (11)	3.3 (1)	0

ข้อที่ 11	กิจกรรมนี้ทำให้ ข้าพเจ้าเปลี่ยนตนเอง เป็นคนใหม่ในทางที่ดี	6.7 (2)	10.0 (3)	23.3 (7)	36.7 (11)*	23.3 (7)	16.7 (5)	63.3 (19)*	20.0 (6)	0	0
ข้อที่ 12	กิจกรรมนี้ทำให้เกิด ภาคภูมิใจในตนเอง	3.3 (1)	30.0 (9)	43.3 (13)*	10.0 (3)	13.3 (4)	30.0 (9)	33.3 (10)*	33.3 (10)*	3.3 (1)	0
ข้อที่ 13	กิจกรรมนี้ทำให้ผิ นคลาย ไม่เครียด	0	13.3 (4)	36.7 (11)*	20.0 (6)	30.0 (9)	30.0 (9)	50.0 (15)*	20.0 (6)	0	0
ข้อที่ 14	กิจกรรมนี้ทำให้ ธรรมะเป็นเรื่อง เข้าใจง่าย	0	20.0 (6)	23.3 (7)	43.3 (13)*	13.3 (4)	13.3 (4)	46.7 (14)*	40.0 (12)	0	0
ข้อที่ 15	กิจกรรมนี้ทำให้ บุคลิกภาพดีขึ้น	10.0 (3)	3.3 (1)	40.0 (12)*	33.3 (10)	13.3 (4)	20.0 (6)	53.3 (16)*	26.7 (8)	0	0
ข้อที่ 16	กิจกรรมนี้ทำให้เรา ใจเย็นลง	0	33.3 (10)	36.7 (11)*	16.7 (5)	13.3 (4)	20.0 (6)	50.0 (15)*	30.0 (9)	0	0
ข้อที่ 17	กิจกรรมนี้ทำให้เรา รู้จักการแก้ปัญหา ชีวิต	0	10.0 (3)	70.0 (21)*	20.0 (6)	0	30.0 (9)	46.4 (14)*	23.3 (7)	0	0
ข้อที่ 18	กิจกรรมนี้ทำให้เรามี กำลังใจในการเรียน	0	13.3 (4)	43.3 (13)*	43.3 (13)*	0	13.3 (4)	60.0 (18)*	26.7 (8)	0	0
ข้อที่ 19	กิจกรรมนี้ทำให้เรา เข้ากับเพื่อนๆ ได้	0	13.3 (4)	73.3 (22)*	13.3 (4)	0	33.3 (10)	46.4 (14)*	20.0 (6)	0	0
ข้อที่ 20	กิจกรรมนี้ข้าพเจ้า คิดว่าน่าสนใจ อยาก ให้จัดขึ้นอีก	0	3.3 (1)	53.3 (16)*	43.3 (13)	0	20.0 (6)	53.3 (16)*	23.3 (7)	3.3 (1)	0
ผลรวม pre-post-test		Mean = 2.80, S.D. = 0.610 minimum = 2.00 maximum = 4.00					Mean = 3.93, S.D. = 0.639 minimum = 3.00 maximum = 5.00				
แปลผล		มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้ปานกลาง					มีระดับการพัฒนาการเรียนรู้มาก				

จากตารางที่ 4.36 ผลการวิเคราะห์ข้อเกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการ
เรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ก่อนเข้าร่วม
กิจกรรมพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีผลรวม คือ Mean = 2.80,
S.D. = 0.610 แสดงให้เห็นว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมมีผลการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง และหลัง
เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีผลรวม คือ Mean =
3.93, S.D. = 0.639 แสดงให้เห็นจากแบบวัดผลกิจกรรมก่อนและหลังว่า กิจกรรมนั้นมีผลการตอบรับ
ที่ดี นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการกิจกรรมพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มี
การพัฒนาขึ้น และมีผลตอบรับที่ดี กิจกรรมมีความน่าสนใจ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการรู้สึกไม่เครียด
มีทัศนคติที่ดี และสร้างกำลังใจให้กับนักเรียน เป็นต้น

โดยผลการวิเคราะห์ต่อไปนี้เป็นนักเรียนทั้ง 30 คนที่มาเข้าร่วมกิจกรรมพุทธรูปธรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยเปรียบเทียบทั้งก่อนเข้าร่วมกิจกรรม และหลังเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งมีวิธีการแสดงผลของนักเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ประกอบด้วย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50 - 5.00	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 - 4.49	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 - 3.49	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50 - 2.49	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 - 1.49	มีการพัฒนาอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

โดยผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธรูปธรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน 30 คน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยแสดงค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีดังต่อไปนี้

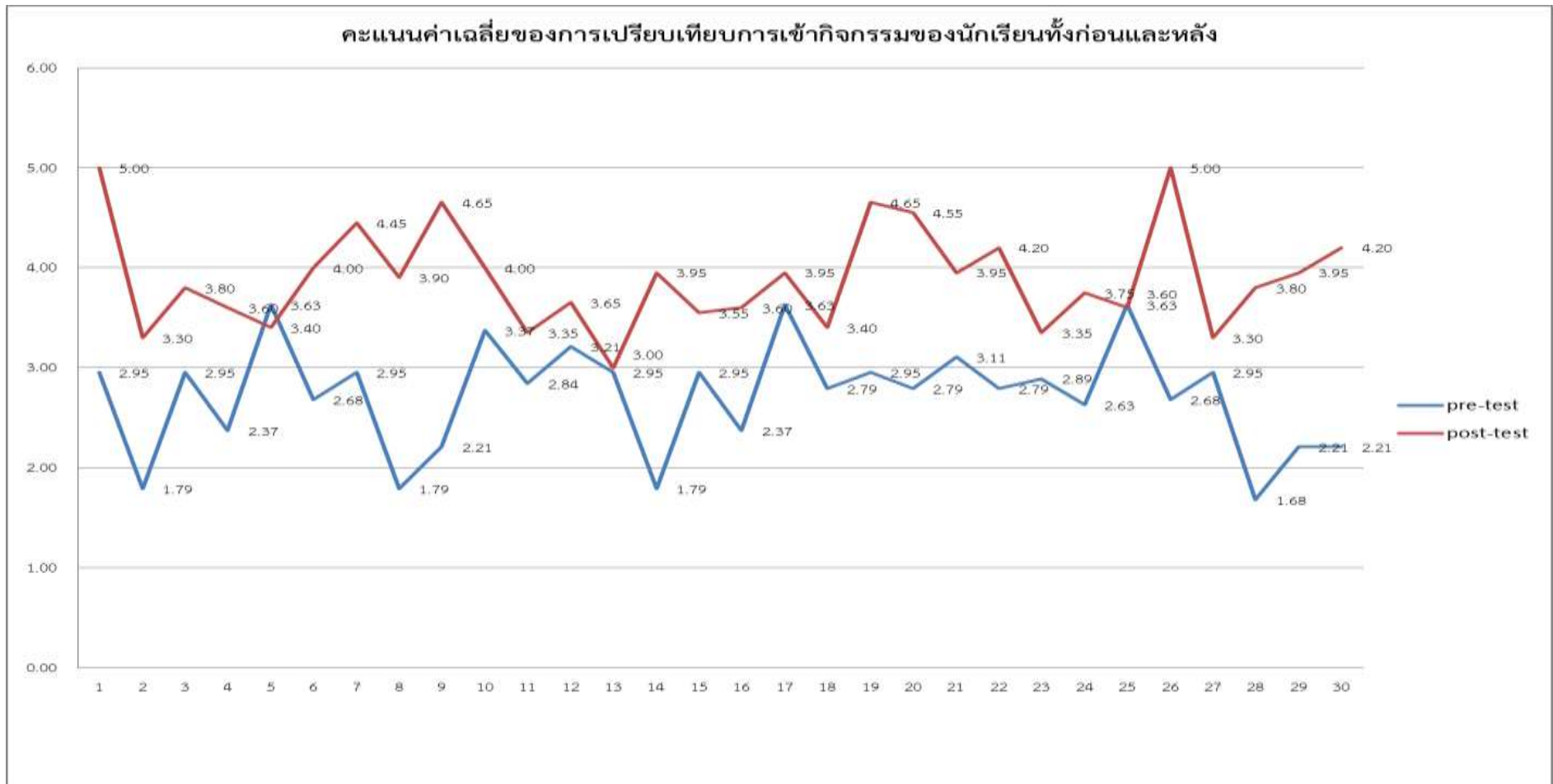
ตารางที่ 4.37 แสดงผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธรูปธรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน 30 คน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยแสดงค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(n = 30)

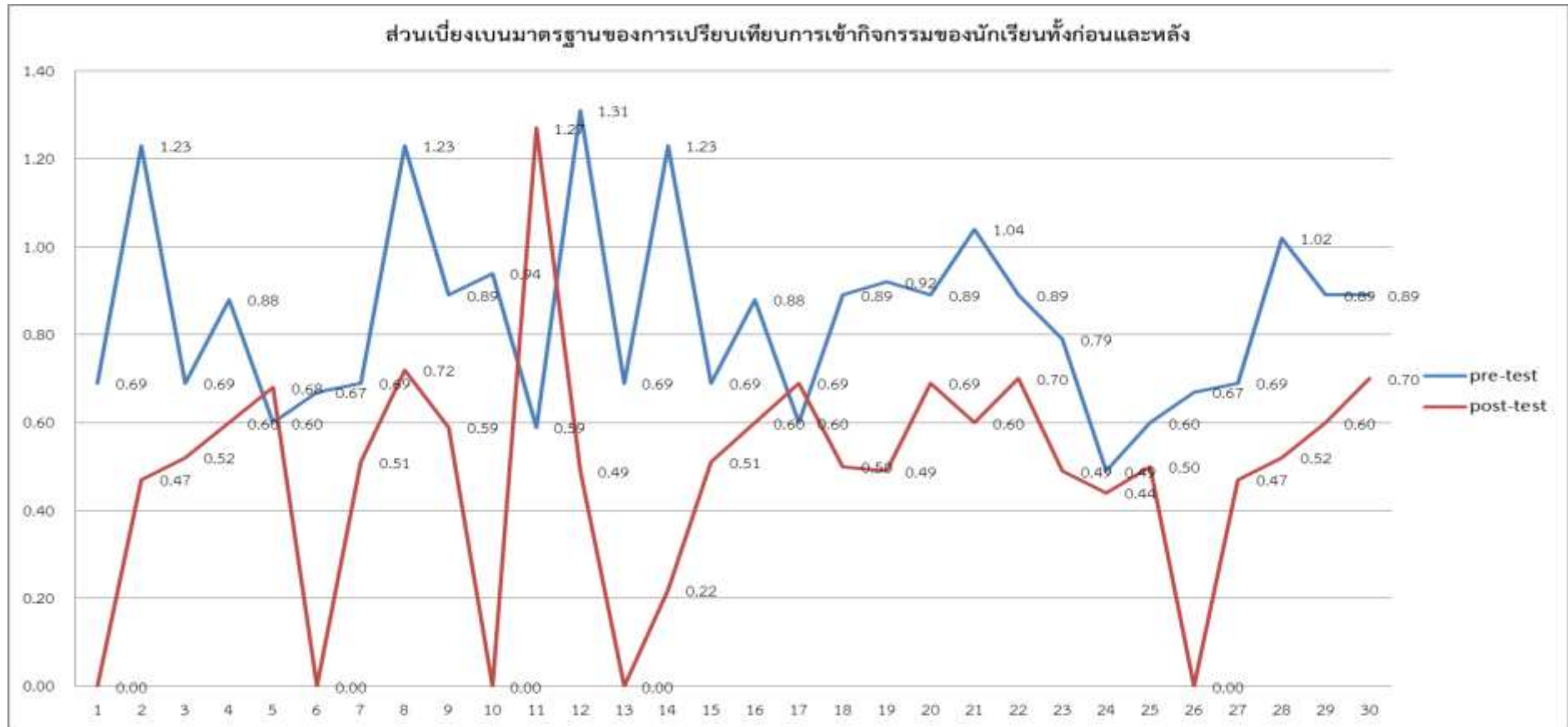
การเข้าร่วมกิจกรรมพุทธรูปธรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (pre-test)			หลังเข้าร่วมกิจกรรม (post-test)		
	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
นักเรียนคนที่ 1	2.95	0.69	ปานกลาง	5.00	0.00	มากที่สุด
นักเรียนคนที่ 2	1.85	1.23	น้อย	3.30	0.47	ปานกลาง
นักเรียนคนที่ 3	2.95	0.69	ปานกลาง	3.80	0.52	มาก
นักเรียนคนที่ 4	2.40	0.88	น้อย	3.60	0.60	มาก
นักเรียนคนที่ 5	3.60	0.60	มาก	3.40	0.68	ปานกลาง
นักเรียนคนที่ 6	2.65	0.67	ปานกลาง	4.00	0.00	มาก
นักเรียนคนที่ 7	2.95	0.69	ปานกลาง	4.45	0.51	มาก
นักเรียนคนที่ 8	1.85	1.23	น้อย	3.90	0.72	มาก
นักเรียนคนที่ 9	2.20	0.89	น้อย	4.65	0.59	มากที่สุด
นักเรียนคนที่ 10	3.40	0.94	ปานกลาง	4.00	0.00	มาก
นักเรียนคนที่ 11	2.85	0.59	น้อย	3.35	1.27	ปานกลาง
นักเรียนคนที่ 12	3.15	1.31	ปานกลาง	3.65	0.49	มาก
นักเรียนคนที่ 13	2.95	0.69	ปานกลาง	3.00	0.00	ปานกลาง
นักเรียนคนที่ 14	1.85	1.23	น้อย	3.95	0.22	มาก
นักเรียนคนที่ 15	2.95	0.69	ปานกลาง	3.55	0.51	มาก

นักเรียนคนที่ 16	2.40	0.88	น้อย	3.60	0.60	มาก
นักเรียนคนที่ 17	3.60	0.60	มาก	3.95	0.69	มาก
นักเรียนคนที่ 18	2.80	0.89	ปานกลาง	3.40	0.50	ปานกลาง
นักเรียนคนที่ 19	3.00	0.92	ปานกลาง	4.65	0.49	มากที่สุด
นักเรียนคนที่ 20	2.80	0.89	ปานกลาง	4.55	0.69	มากที่สุด
นักเรียนคนที่ 21	3.15	1.04	ปานกลาง	3.95	0.60	มาก
นักเรียนคนที่ 22	2.80	0.89	ปานกลาง	4.20	0.70	มาก
นักเรียนคนที่ 23	2.90	0.79	ปานกลาง	3.35	0.49	ปานกลาง
นักเรียนคนที่ 24	2.65	0.49	ปานกลาง	3.75	0.44	มาก
นักเรียนคนที่ 25	3.60	0.60	มาก	3.60	0.50	มาก
นักเรียนคนที่ 26	2.65	0.67	ปานกลาง	5.00	0.00	มากที่สุด
นักเรียนคนที่ 27	2.95	0.69	ปานกลาง	3.30	0.47	ปานกลาง
นักเรียนคนที่ 28	1.75	1.02	น้อย	3.80	0.52	มาก
นักเรียนคนที่ 29	2.20	0.89	น้อย	3.95	0.60	มาก
นักเรียนคนที่ 30	2.20	0.89	น้อย	4.20	0.70	มาก

จากตารางที่ 4.37 จะเห็นว่าผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน 30 คน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.75 - 3.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.23 และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ย 3.00 - 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 1.27 จะเห็นได้ว่ากิจกรรมนี้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการจัดการจัดกิจกรรมนั้น นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น และค่อยๆ พัฒนา มีทัศนคติที่ดี และกิจกรรมสามารถในการจัดเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเป็นได้ด้วยดี และมีประสิทธิภาพ

แผนภาพที่ 4.3 แสดงคะแนนค่าเฉลี่ยของการเปรียบเทียบการเข้ากิจกรรมของนักเรียนทั้ง 30 คน ทั้งก่อนเข้ากิจกรรม และหลังเข้ากิจกรรม

แผนภาพที่ 4.4 แสดงส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบการเข้ากิจกรรมของนักเรียนทั้ง 30 คน ทั้งก่อนเข้ากิจกรรม และหลังเข้ากิจกรรม

ตารางที่ 4.38 แสดงผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน 30 คน โดยการเปรียบเทียบค่า paired t-test ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมตามรายชื่อ

(n = 30)

การวัดผลกิจกรรมทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม		paired		t	p	
		Differences				
		คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน			
ข้อที่ 1	กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้ากล้าแสดงออก	Pre-Post- test	-1.36	0.80	-9.256*	0.000
ข้อที่ 2	กิจกรรมนี้ข้าพเจ้ามีเป้าหมายในชีวิตดีขึ้น	Pre-Post- test	-1.06	1.14	-5.113*	0.000
ข้อที่ 3	กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา	Pre-Post- test	-0.33	1.47	-1.242	0.224
ข้อที่ 4	กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักการสวดมนต์นั่งสมาธิ	Pre-Post- test	-0.33	1.39	-1.306	0.202
ข้อที่ 5	กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้าเป็นคนที่ไม่เสียสละ	Pre-Post- test	-1.10	1.15	-5.126*	0.000
ข้อที่ 6	กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้ามีทัศนคติที่ดี	Pre-Post- test	-2.23	1.19	-10.242*	0.000
ข้อที่ 7	กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้ามีระเบียบวินัย	Pre-Post- test	-1.40	1.32	-5.711*	0.000
ข้อที่ 8	กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้าคิดว่าธรรมเป็นเรื่องที่ไม่ล้ำสมัย	Pre-Post- test	-1.00	1.17	-4.664*	0.000
ข้อที่ 9	กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้าเป็นคนที่ไม่ละเอียดรอบคอบ	Pre-Post- test	-0.80	1.49	-2.931*	0.007
ข้อที่ 10	กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้าลบความเชื่อที่ว่า การปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ	Pre-Post- test	-1.06	1.41	-4.136*	0.000
ข้อที่ 11	กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้าเปลี่ยนตนเองเป็นคนใหม่ในทางที่ดี	Pre-Post- test	-1.56	1.27	-6.714*	0.000
ข้อที่ 12	กิจกรรมนี้ทำให้เกิดภาคภูมิใจในตนเอง	Pre-Post- test	-0.90	1.26	-3.885*	0.001
ข้อที่ 13	กิจกรรมนี้ทำให้ผ่อนคลาย ไม่เครียด	Pre-Post- test	-1.76	1.25	-7.737*	0.000
ข้อที่ 14	กิจกรรมนี้ทำให้ธรรมะเป็นเรื่องเข้าใจง่าย	Pre-Post- test	-1.23	1.04	-6.495*	0.000
ข้อที่ 15	กิจกรรมนี้ทำให้บุคลิกภาพดีขึ้น	Pre-Post- test	-1.30	1.31	-5.407*	0.000
ข้อที่ 16	กิจกรรมนี้ทำให้เราใจเย็นลง	Pre-Post- test	-1.00	1.23	-4.447*	0.000
ข้อที่ 17	กิจกรรมนี้ทำให้เรารู้จักการแก้ปัญหาชีวิต	Pre-Post- test	-1.16	0.98	-6.484*	0.000
ข้อที่ 18	กิจกรรมนี้ทำให้เรามีกำลังใจในการเรียน	Pre-Post- test	-1.16	1.05	-6.067*	0.000
ข้อที่ 19	กิจกรรมนี้ทำให้เราเข้ากับเพื่อนๆ ได้	Pre-Post- test	-1.13	0.86	-7.215*	0.000
ข้อที่ 20	กิจกรรมนี้ข้าพเจ้าคิดว่าน่าสนใจอยากให้จัดขึ้นอีก	Pre-Post- test	-1.30	0.98	-7.208*	0.000

จากตารางที่ 4.38 แสดงผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน 30 คน โดยการเปรียบเทียบค่า paired t-test ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมตามรายชื่อ พบว่า แต่ละข้อที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อุซงเด็กและเยาวชน แต่ละข้อ

ของนักเรียนทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมนั้นคะแนนทั้ง 20 ข้อ ทุกข้อมีการผลที่ออกมาแตกต่างกันทุกข้อแสดงให้เห็นว่าก่อนและหลังเข้ากิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาตนเอง มีทัศนคติที่ดี และเป็นมีการเรียนรู้และแนวทางชีวิตที่ดีขึ้น ยกเว้นข้อที่ 3 กิจกรรมนี้ทำให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และข้อที่ 4 กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักการสวดมนต์ นั่งสมาธิ ที่ไม่มีความแตกต่างกันมากทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

4.4 การถอดประสบการณ์ร่วมกัน และการคืนข้อมูลของพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

การถอดประสบการณ์ร่วมกัน และการคืนข้อมูลนั้น ผู้วิจัยนำมาเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการยืนยันข้อมูลกระบวนการ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสะท้อนคิดเหล่านั้นมาวิเคราะห์เนื้อหา และสังเคราะห์ถึงสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ซึ่งแนวทางในจัดประชุมกลุ่ม (Focus Groups) เกี่ยวกับ “ทิศทางและแนวทางเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ในอนาคต” และการสะท้อนการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรม รวมไปถึงการตรวจสอบข้อมูลและการนำข้อมูลของพุทธนวัตกรรมในการนำไปการประยุกต์ใช้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.4.1 กระบวนการถอดประสบการณ์จากการจัดประชุมกลุ่ม (Focus Groups)

โดยคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้กระบวนการในการถอดประสบการณ์ในการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลฝ่ายพระสงฆ์ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม, ฝ่ายนักกิจกรรม Get up teachers และประธานนักเรียนที่เป็นตัวแทนนักเรียน จากการจัดประชุมกลุ่ม (Focus Groups) โดยคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลนี้มาเสริมเพื่อให้ได้รูปแบบที่ชัดเจนซึ่งมีดังต่อไปนี้

1) แนวคิดในกระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรม

เราต้องมีนวัตกรรมใหม่ๆ มาให้เด็กด้วยว่าถ้าเอาความคิดหรืออะไรที่เป็นเรื่องเล่าหลังมาสอนจะลำบากมันจะไม่น่าสนใจ การที่จะทำ让孩子สนใจนั้นต้องมีอะไรที่น่าสนใจ เด็กสนุก คล้อยตามไปกับเราอย่างนี้ ให้เปิดโทรศัพท์บ้าง บางครั้งบางครั้งไม่เกินงามจนเกินไป อาจจะมีพวกวิดิทัศน์ที่ทันสมัยหน่อยมาเสริมมาใช้กับเด็ก ซึ่งในการใช้อุปกรณ์พวกนี้ มันก็จะมีโทษจะมีประโยชน์ต่างกัน ควรจะเน้นเรื่องของการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการสอนพระพุทธศาสนาส่วนหนึ่งสัก 40 เปอร์เซ็นต์ ก็ยังดี เอามาสอดแทรกเพื่อลดความน่าเบื่อของเนื้อหา ยกอย่าง เช่น ใครมีโทรศัพท์ก็เอามาสอนเหมือนเราเล่น Line กลุ่มอะไรอย่าง

นี้ นักเรียนตอบนะ คนนี้อ่าน Line พระพุทธเจ้าตรัสรู้ประสูติอย่างไรที่ไหนอะไร นักเรียนนั้น มา นอกจากนี้อ่านวิดีโอ ยูทูป การใช้มือ Facebook line เามาใช้ร่วมกันในการสอน เช่น ถ้า จะฝึกสมาธิเด็กอย่างเดิมเราก็นั่งสมาธิ เราก้วิธีอื่นโดยที่เราไม่ต้องมานั่งหลับตา คือ ถ้าคำว่า นั่งสมาธิเป็นเรา เราก้เปื้อ แต่ที่ว่าถ้าเด็กนั่งสมาธิพระก็ต้องบังคับ ซึ่งเราต้องทำอะไรที่เด็กต้อง ทำสมาธิเองโดยที่เราไม่ต้องบังคับ อย่างสวดมนต์นี่ก็ เรื่อง พิธีการหรืออะไรก็อาจจะลดลง หรือเปลี่ยนแปลง เช่น อย่างการสวดมนต์ เขาอาจจะเข้าใจอยู่แล้ว อาจจะได้อยู่แล้ว แต่ที่นี้ ว่าในส่วนตัวอาตมา อยากจะฝึกให้เด็กมีการพัฒนาสมาธิเองได้ในชั้นประถม เขาสามารถ นำมาใช้ได้ในอนาคต ในการเรียนนั้นถ้า เราท่องตามหนังสือมันก็น่าเบื่อหน่าย ซึ่งความรู้ นั้นไม่จำเป็นต้องในหนังสือ ซึ่งความรู้ทั่วไปศึกษาจากรอบตัวเราใหม่ๆ ซึ่งสมาธิมันทำอย่างไร ให้เราเกิดสมาธิ โดยที่เราไม่ต้องไปบังคับเขาให้เขานั่งสมาธิ นั่งหลับตาอะไรอย่างนั้น ขาขวา ทับขาซ้าย อะไรแบบนี้ไม่ต้อง คือ อยากจะให้เขาชอบเอง เราต้องหาวิธีการจากพิธีกรรม ดั้งเดิม เช่น จะต้องไปกราบพระก็ต้องไปนั่งคุกเข่า โดยไม่ต้องมีใครคุม เปลี่ยนรูปแบบให้เขา เข้ากับความต้องการ และเกี่ยวกับการวาดภาพพระบายสีมันก็เป็นการฝึกสมาธิอย่างหนึ่ง เรา ใช้ศิลปะในการทำสมาธิ เช่น การวาดพระพุทธรูป วาดวัดวาอาราม สังคมที่ดีในวัด แต่ที่นี้เขา จะได้แต่เฉพาะกลุ่มตรงที่ชอบระบาย ชอบวาดภาพ ซึ่งในเด็กทั้งหมดก็ไม่ได้ชอบเหมือนกัน ซึ่งในห้องเกือบทั้งหมดเขาชอบการทำสมาธิแบบที่ไม่ต้องมีใครมาบังคับ อันนี้คือแนวใหม่วิธี คิดใหม่ ซึ่งบางทีถ้าเราไม่บังคับนะ บางทีเด็กก็อยากเดินจงกรมกันเองละ ถือว่ามีกรรมซิมซัป ในพระพุทธศาสนาแล้ว โดยที่ไม่ต้องมีใครมาสอน แต่เราแค่เพิ่มเติมความรู้ว่า ขั้นตอนนั้นเป็น แบบนี้เท่านั้นเอง¹

พุทธนวัตกรรม ของพวกหนูเนี่ยอยากให้มีค่ายที่ไปช่วยเหลือเด็กข้างนอกอันนี้หนูก็เลย อยากทำเป็นว่า เหมือนเปิดให้เด็กที่สนใจอยากจะทำนะ ไปทำด้วยกัน แล้วพอไปทำด้วยกัน เราก้มีการถ่ายคลิป แล้วเราก้เอามาเปิดให้ห้องที่ไม่ได้ไปมาดู คือ ทำเหมือนเป็นคลิปสั้นมา นำเสนอ เพื่อให้เขาจะรู้ว่าอันนี้เป็นของนักเรียน เป็นของสภาตัวเอง เป็นการทำเอง แล้ว นำมานั่งติดต่อ โดยสื่อจะเป็นเพจของโรงเรียนแล้วก็ สภามีเขตสภา ซึ่งเด็กส่วนใหญ่จะมอง และจะโพสต์เพจสภามากกว่า เป็นที่สภาโดยตรง ก็จะลงที่เพจ แล้วก็เขตโรงเรียนแชร์อีกที่ หนึ่ง เพื่อผู้ปกครองจะได้เห็น มีเพจสภา มีเพจโรงเรียน แล้วก็ยังมีเพจ facebook ส่วนตัว ของพวกหนูอีก ช่วยกันปั่นยอด ช่วยกันลงเพจน้องจะได้ส่วนจะได้มองว่าบางมุมมันไม่น่าเบื่อ นะ พอมาตอนแรกนี้หนูก็กลัว พามาจริงๆ คือมันไม่ใช่คือ สถานการณ์จริงๆ มันก็น่าสนใจ และมันก็น่าสนุก ได้ประสบการณ์กับคนหลากหลายก็คือน้องจะได้เห็นเลย และบางทีมันก็จะ

¹ผู้ร่วมสนทนากลุ่มพระสอนศีลธรรม (Focus Groups) ครั้งที่ 2, 7 เมษายน 2564.

มีแค่ในห้องเรียน พอไปในห้องเรียนเด็กก็ไม่อยากเรียนแล้ว กิจกรรมก็ฝึกไว้ว่า อยู่ในห้องเรียนมันก็น่าเบื่อ พอมาเจอพระพุทธรูป โอเคจะหลับ โอเคจะง่วง เราก็มีวิธีการเปลี่ยนรูปแบบ คือ ชั่วโมงพระพุทธรูปศาสนาไม่ใช่ในห้องเรียนแล้ว จะกลายเป็นกิจกรรม กลายเป็นที่เจอในชีวิตจริง ของเราร่วมมากจะเน้นสื่อ เพราะปัจจุบันสื่อเข้าถึงกันหมด²

พุทธนวัตกรรมส่วนมากจะเป็นเน้นกิจกรรม กับสื่อก็รวมๆ กันแต่ถ้าเรานึกสื่อก็เป็นพวก facebook เราเห็นง่ายๆ เลยในปัจจุบันว่า การใช้โซเชียลก็มีทั้งคุณและโทษในเวลาเดียวกัน ซึ่งการโพสต์แต่ละอย่างเนี่ยก็ต้องผ่านการกลั่นกรองและ โพลในสิ่งที่สมควรโพสต์ หรือเราก็อ่าติดตามมากเกินไปไม่งั้นจะเสียงานเสียการ แต่ในการสอนเด็กที่เราใช้สื่อหลักธรรมเนี่ยเด็กก็ต้องรู้จักและเราก็ต้องอธิบายว่าเราสื่ออะไร ถ้าเราอธิบายไม่ได้มันก็น่าเบื่อ ในส่วนของเรานี้จะเน้นเป็นเกมซะส่วนใหญ่ที่จัดเป็นสื่อการเรียนการสอนและนำมาประยุกต์ให้มันสนุกและเข้ากับยุคปัจจุบัน ซึ่งในบางครั้งเราก็ต้องเข้าใจว่า สื่อที่เราเอามาถึงแม้มันจะดีนะแต่ถ้า เด็กมันไม่สนใจ ไม่มีอะไรน่าดึงดูดมันก็หมดความหมาย ฉะนั้นตรงนี้นั้นอยู่ที่เรานำเสนอว่าเราจะทำยังไงให้เด็กเนี่ยซึมซับผ่านเทคโนโลยี ส่วนในแง่ของหลักธรรมสิ่งที่จะนำมาสื่อมันต้องเข้ากับยุคสมัย³

2) แนวคิดในกระบวนการพัฒนาความฉลาดทางปัญญาและอารมณ์

แนวการเรียนการสอน หรืออาจจะเป็นเกมส์ เล่นแบบเป็นเกมอย่างใช้เพาเวอร์พอยในการจัดกิจกรรมเขาจะมีเพาเวอร์พอยให้เด็กเล่น มีหลักธรรมมา 4 ข้อ เราก็ใส่ทุกตลกๆ เข้าไป โดยเราต้องมีจุดดึงดูดเด็ก ประมาณว่าให้เด็กไม่เบื่อ เวลาเราทำจะเน้นวิทยากรที่เราสัมภาษณ์มาแล้วแต่ละคน บางคนก็มีความรู้เรื่องการสอน บางคนก็จะเป็นเชิงเอนเตอร์เทนเด็ก เช่น หลวงพี่มหาสมปอง เป็นต้น ใช้วิธีการดึงดูดเด็กและก็สอดแทรกหลักธรรมเข้าไป แต่เราจะอธิบายว่า นวัตกรรม ส่วนใหญ่จะใช้สื่อ เพาเวอร์พอย mind setting หรือของไทยเราเรียกแผนภาพโปร่งใส จะแบ่งกลุ่มทำเป็นกลุ่มๆ เราจะใช้ในโอกาสที่ ยกตัวอย่างเช่น ของวันพฤหัสบดี วันศุกร์เป็นวิชาของพระพุทธรูปศาสนา คือ ให้เด็กอบรม แล้วก็จะมีวันพระ สอนให้เด็กเข้าไปสวดมนต์ คือฝึกจิตใจให้เด็กทำวัตรสวดมนต์แปล จิตใจเย็นขึ้นแล้วนั่งสมาธิ ซึ่งสังเกตได้จากตัวเด็กว่า เด็กได้ซึมซับแล้ว โดยสังเกตจากพฤติกรรมของเด็กมันจะมีแบบแผนของมัน คือ เด็กเริ่มปฏิบัติบ่อยๆ เขาก็เริ่มดีขึ้น มันปรับตัวขึ้น มีการพัฒนาทางจิตใจ⁴

²ผู้ร่วมสนทนากลุ่มประธานนักเรียน (Focus Groups) ครั้งที่ 3, 13 เมษายน 2564.

³ผู้ร่วมสนทนากลุ่มนักกิจกรรม (Focus Groups) ครั้งที่ 1, 3 เมษายน 2564.

⁴ผู้ร่วมสนทนากลุ่มพระสอนศีลธรรม (Focus Groups) ครั้งที่ 2, 7 เมษายน 2564.

ในส่วนของการพัฒนาปัญญาและอารมณ์ พวกหนูอยากจัดเป็นกิจกรรมในลักษณะที่ไม่ใช่มานั่งเรียนประจำ แต่มันต้องมีตั้งต้วมาเป็นช่วงเวลาหนึ่ง แต่กิจกรรมที่ว่ามันต้องเป็นกิจกรรมอาจจะเน้นวันสิ่งแวดล้อม ก็แบบมีทั้งการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้อะไรแบบนี้ แล้วก็จะมีกิจกรรมลูกเสือจราจร จะเหมือนกับการจัดอบรมจัดอาสา ส่วนใหญ่ก็ไปกันหมด แต่บางทีพวกเพื่อนที่ไปที่นั่นอาจจะสนุกกว่า จะแบ่งกันกวาดลานวัด หรือแบ่งกันกวาดสถานที่ มีหลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมวันพ่อ วันสำคัญใหญ่ๆ หรือ เน้นพุทธนวจนะ ค่ะ เหมือนที่เคยติดตามป้าย แบบต่อยอดต่อยอดเพื่อให้เด็กอาจจะคิดแล้วดูบางทำให้เด็กเกิดจิตอาสา แต่ก็ไม่ได้ทำคนเดียว เป็นการสะท้อนคิดเพื่อให้พวกเราได้ติดตาม ซึ่งผ่านตัวอักษรก็ได้ คิดบ้าง ต้องมีพุทธวจน พุทธพจน์ อ่านแล้วต้องทำให้ได้ ซึ่งเป็นพุทธนวัตกรรมทางความคิด⁵

บางครั้งเด็กๆ ก็ยังขาดแคลนเครื่องมือก็ไม่มี อินเทอร์เน็ตบางครั้งก็ยังขาดแคลน โทรศัพท์บางคนเด็กก็ไม่มีใช้เลย บางครั้งเด็กบางคนก็ไม่สามารถที่จะเรียนรู้ตรงนี้ได้ บางครั้งเด็กก็ต้องตามเทคโนโลยีบางไม่จั่งไม่รู้เรื่อง เพราะ บางครั้งต้องใช้สื่อในการเรียนรู้เราต้องตามให้ทัน บางครั้งโรงเรียนควรจะพร้อม แต่ไม่พร้อม แต่เป็น EQ ก็จะมาคู่กันกับ IQ เด็กเก่งหรือฉลาดไม่จำเป็นต้องเก่งเสมอไป EQ ก็เป็นเรื่องสำคัญ อย่างโรงเรียนเราก็ยังมีบางกลุ่มนะที่ขาดการอบรม ไม่เชื่อฟังครูก็ยังมีอยู่บ้าง ก็ต้องเพิ่มอย่างเช่นการอบรมคุณธรรมจริยธรรมก็ต้องมากกว่าเดิมเป็นบางกลุ่ม แต่ถ้าอบรมรวมๆ หนูเด็กบางคนมันก็ฟังบ้างไม่ฟังบ้าง บางคนไม่เอาก็เสียคนที่เอา บางครั้งต้องสุ่มๆ เป็นกลุ่มๆ ไป ถ้าแยกกลุ่มเด็กออกมาได้ก็จะดี บางครั้งปัจจุบันก็มีปัญหาสื่อต่างๆ ทำให้เด็กฉุนเฉียว และทำให้เด็กทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ บางครั้งก็ต้องมีวิธีช่วยให้เด็กรู้เท่าทันพวกนี้ได้ เช่น วันเอดส์โลกจะมีกิจกรรมณรงค์หน้าเสาธง การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ก็จะมีป้ายบอร์ด วันงดสูบบุหรี่โลกก็มา เขียววิทยากรพวกตำรวจอะไรมาบ้าง เป็นกิจกรรมที่สร้างมาในวันสำคัญ ดังนั้นควรมีการจัดกิจกรรมขึ้น เพราะผมเห็นว่าสมัยนี้เด็กเป็นซึมเศร้าก็เยอะ และวิธีการแก้ปัญหาที่เราจะต้องมีส่วนในการผลักดัน อาจจะเป็นในแง่ของกิจกรรม หรือนำหลักทางพระพุทธศาสนามาจับก็ได้ ในความคิดของผมนะถ้านำหลักทางพระพุทธศาสนามาจับได้ ผมถือว่าเป็นอะไรที่สุดยอดมาก มันจะเป็นนวัตกรรมอย่างเลยที่จะนำพาไปสู่การแก้ปัญหาโรคซึมเศร้าด้วย แก้ปัญหาเด็กไม่ค่อยเข้าสังคมด้วย⁶

⁵ผู้ร่วมสนทนากลุ่มประธานนักเรียน (Focus Groups) ครั้งที่ 3, 13 เมษายน 2564.

⁶ผู้ร่วมสนทนากลุ่มนักกิจกรรม (Focus Groups) ครั้งที่ 1, 3 เมษายน 2564.

3) แนวคิดในกระบวนการพัฒนากิจกรรมใหม่

ส่วนของการพัฒนากิจกรรม

จะการก็นำมาปรับใช้ใหม่ให้นำเปื้อ ถ้าเนื้อหามันเป็นอะไรที่น่าเบื่อ ยืดยาว เราก็ผ่อนให้มันสั้นลง ตัดพิธีการที่มันยุ่งยากออกไปทำให้เข้าใจง่าย อย่างการนั่งสมาธิ ปกติเราจะบอกเป็นพิธีการหลายรูปแบบหลายขั้นตอนใช่ไหม เราก็แค่ปรับวิธีใหม่ คือ การนั่งสมาธิเพื่อฝึกจิตให้สงบ ถ้ากับเด็กเราจะให้เขานั่งแค่พื้นฐาน 5-10 นาทีก่อน แต่ถ้าแอดวานซ์มาหน่อย ก็ 10 นาทีขึ้นไป ค่อยๆ ฝึกไปเรื่อยๆ ฝึกก็อธิบายดีกว่าการฝึกสตันั้นสำคัญมาก ไม่ว่าจะการนั่งสมาธิ หรืออะไรก็ตามถ้าเรามีสติอยู่กับตัวมันจะไม่สะดุด ส่วนการเดินทางกรรม และการปฏิบัติธรรมก็คล้ายๆ กัน ถ้ามีพิธีการขั้นตอนเยอะ บางอย่างเราก็ตัดให้สั้นลง เพื่อไม่ให้ยืดเยื้อและดูน่าเบื่อ หรือเป็นกิจกรรมก็ให้เป็นลักษณะของการเน้นให้แสดงออก ให้ให้พวกเด็ก ๆ เขาได้มีส่วนร่วม ให้เขามีบทบาท ถ้าสอนอย่างเดียวพวกเด็ก ๆ ฟังอย่างเดียวก็ไม่ได้อะไรเลย เพราะ ฉะนั้นต้องให้พวกเด็ก ๆ ได้มีส่วนร่วม มีบทบาท มีการแสดงความคิดเห็นก็ว่ากันไป เพราะว่า เราเอาเด็กมาต่อไปเด็กก็จะเกิดการตื่นตัว เดี่ยวครูจะเอาออกมา เตรียมอะไรไว้แบบนี้ เพราะยังงี้เสียเขาก็ต้องเรียนวิชาพวกนี้ ทำยังไงให้เขารู้สึกแบบ เขาตื่นตัวอยากจะมีส่วนร่วม หรือว่าไม่อยากมีหรือว่าต้องการตั้งตัวรับ เมื่อมาอยู่ในห้องเรียนเขาต้องเรียนรู้ด้วยกัน ได้ทุกคน โดนทุกคน⁷

กิจกรรมใหม่ๆ ที่พวกหนูต้องการ คือ สื่อการเรียนเพื่อค้นหาข้อมูล ส่วนใหญ่หนูใช้แต่ google หรือว่า youtube เวลาเราหาข้อมูลต้องการคลิปวิดีโอที่ต้องการ ต้องการสื่อที่ไปนำเสนอหน้าห้องเรียน ต้องการข้อมูลหรือทำรายงานสำหรับกิจกรรม หรือทำแผนงาน และโครงการง่ายสุด หนูคิดว่าสองอันนี้หนูใช้บ่อยที่สุด เพราะตัวอื่นพวกหนูก็ยังไม่เคยใช้ ส่วนในเรื่องของใช้งานและทำการส่งเสริมอาชีพในตัวในอนาคต จะใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน มีให้สร้างเพจ Facebook ให้ขายของให้ขายของในห้องเรียน เป็นแนวแบบกินแล้วปลอดภัย ชื่อสัตย์ต่อลูกค้า ใช้แนวทางที่ดีเพื่อให้ลูกค้ามาซื้อคุ้มค่าน่า โดยเน้นเป็นรายได้ส่วนตัว และก็นำให้ครอบครัวบางส่วน ถ้าในทางพระพุทธศาสนาก็เป็นสัมมาอาชีพะ เป็นสัมมาชีพขอ⁸

การจัดกิจกรรมควรเน้นหลักทำคำสอนของพระพุทธเจ้า และการประยุกต์กับสื่อต่างๆ หรือการสอนแบบใหม่ๆ ในยุคนี้ ควรมีการจัดสอนหรือให้คำแนะนำเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมให้กว้างขวางขึ้นและเข้าถึงในทุก ๆ องค์การของการศึกษาทั้งเด็กและเยาวชน และ

⁷ผู้ร่วมสนทนากลุ่มพระสอนศีลธรรม (Focus Groups) ครั้งที่ 2, 7 เมษายน 2564.

⁸ผู้ร่วมสนทนากลุ่มประธานนักเรียน (Focus Groups) ครั้งที่ 3, 13 เมษายน 2564.

การสอนนั้นต้องไม่น่าเบื่อ เข้าใจง่าย อาจจะมาในรูปแบบของเกม หรือสื่อต่างซิมซักันไป และต้องมีการสอนในเรื่องของจริยธรรมให้กับเด็กด้วย โดยมีความคิดว่า ถ้าเรานี้ก็สื่อก็เป็นพวก facebook เราเห็นง่ายๆ เลยในปัจจุบันว่า การใช้โซเชียลมีทั้งคุณและโทษในเวลาเดียวกัน ซึ่งการโพสต์แต่ละอย่างเนี่ยก็ต้องผ่านการกลั่นกรองและ โพลในสิ่งที่สมควรโพสต์ หรือเราก็อ่าติดตามมากเกินไปไม่เงั้นจะเสียนงานเสียการ แต่ในการสอนเด็กที่เราใช้สื่อหลักธรรม เราก้ต้องรู้จักอธิบายว่าเราจะสื่ออะไร ถ้าเราอธิบายไม่ได้มันก็จะน่าเบื่อ ซึ่งจะเน้นเป็นเกมซะส่วนใหญ่ที่จัดเป็นสื่อการเรียนการสอนและนำมาประยุกต์ให้มันสนุกและเข้ากับยุคปัจจุบัน บางครั้งเราก้ต้องเข้าใจว่า สื่อที่เราเอามาถึงแม้มันจะดีนะแต่ถ้า เด็กมันไม่สนใจ ไม่มีอะไรน่าดึงดูดมันก็หมดความหมาย ฉะนั้นตรงนี้มันอยู่ที่เรานำเสนอว่าเราจะทำไงให้เด็กเนี่ยซิมซัผ่านเทคโนโลยี ส่วนในแง่ของหลักธรรมลิ่งที่จะนำมาสื่อมันต้องเข้ากับยุคสมัย⁹

4) แนวคิดในกระบวนการพัฒนาจิตอาสา

ภายในกิจกรรมอาสาต้องมีการปลูกฝังเด็กเกี่ยวกับทางด้าน อารมณ์ ความรับผิดชอบ และการช่วยเหลือกันในทุกุณณะเข้าไปด้วย โดยเน้นการสอดแทรกเข้าไปกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การดูแลสถานที่ การกวาดขยะ เป็นต้น หรือถ้าจะให้ดีต้องมีการสอนจากประสบการณ์จริง ซึ่งโดยรวมเราคิดว่าจะต้องมีการซิมซัเข้าไปบ้างในเรื่องของมารยาท เรื่องการไหว้ครู ไหว้พระ หรือผู้หลักผู้ใหญ่ ถ้าจะเอาเชิงประจักษ์สังเกตจากพ่อแม่ของเขา โดยในเชิงนี้จะออกไปทางมารยาท และการอยู่ร่วมในสังคม รวมไปถึงการพัฒนาอื่นๆ ด้วย หรือเสริมสมาธิเราก้จะสอนเรื่องของการมีจิตอาสาควบคู่ไปด้วย หรือเรียกง่ายๆ การทำความดีนี้แหละ ทำความดีมีอะไรบ้าง ก็พวกการทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะส่วนรวม การช่วยเก็บขยะ การอาสาล้างห้องน้ำวัด การช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน นั้นก็ถือว่าเป็นจิตอาสาเช่นกัน¹⁰

การพัฒนาจิตอาสาที่พวกเราเห็นว่ามีควมเห็น ว่า ควรจะจัดแนวเป็นจิตอาสาแนวพุทธซึ่งจะเป็นรูปแบบที่ทางวิทยาการเขาจัดมา ที่ทางโรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมให้ คือ เราผ่อนคลายก่อน แล้วก็จะมาเข้าสู่เนื้อหา มีการพูดถึงเรื่องธรรมะ มีวิดีโอ และก็มีสื่อเป็นการอธิบายเป็นสื่อและก็เอาหลักธรรมเข้ามาสอดแทรก หรือเน้นการเป็นมัคคุเทศน์น้อย ที่วัดจะมีแหล่งเรียนรู้เยอะ เขาจะแนะนำพวกวัฒนธรรม แหล่งการเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ มี

⁹ผู้ร่วมสนทนากลุ่มนักกิจกรรม (Focus Groups) ครั้งที่ 1, 3 เมษายน 2564.

¹⁰ผู้ร่วมสนทนากลุ่มพระสอนศีลธรรม (Focus Groups) ครั้งที่ 2, 7 เมษายน 2564.

พิพิธภัณฑน์ มีโบสถ์ในวิหาร มีสถานที่เลี้ยงปลา เปลี่ยนการเรียนรู้อันเป็นนอกระบบการเรียน เป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่ง เป็นการแลกเปลี่ยนกันระหว่างโรงเรียนด้วย¹¹

ในเรื่องของจิตอาสาพวกผมและหนู มองว่า กิจกรรมที่เห็นเนี่ยจากหลายวันที่ผ่าน พวกเด็ก เขาก็จะมีจิตอาสาอยู่แล้ว เพียงแต่เราสอนเรื่องจิตอาสาเข้าไปว่า การทำความดีมีผล ต่อชีวิตอย่างไร ส่วนเสริมของจิตอาสาจะมีพูดถึงเรื่องศาสนานิดหน่อยว่าเข้าใจว่ายังไง หรือ พูดยังไงก็ได้ให้มองว่าเป็นลักษณะของจิตอาสาอันนี้คือเราต้องทำพูดเห็นเชิงประจักษ์นะไม่งั้น เด็กไม่เข้าใจ เด็กเขาจะคุ้นชินกับกิจกรรมที่วัดเพราะกิจกรรมที่วัดมีบ่อย เป็นพื้นฐานที่ต้องไป ประจำอยู่แล้วเราก็จะเข้าวัดเกือบทุกวัน เด็กเราจะต้องผลัดเวียนกันไป ส่วนการเรียนการสอนก็โรงเรียนจะเรียนออนไลน์ อย่างที่เห็น¹²

สรุปจากการ Focus Groups เกี่ยวกับ “ทิศทางและแนวทางเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมใน พัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ในอนาคต” โดยมี 4 หัวข้อดังนี้

1) แนวคิดในกระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรม พบว่า การที่เราเป็นนวัตกรรมใหม่ๆ นั้นเด็กต้องเข้าใจและสนด้วย และไม่ควรถือเรื่องคร่าวๆที่เล่าหลังมาสอนเอามาสอดแทรกเพื่อลดความ น่าเบื่อของเนื้อหา ยกอย่าง เช่น ใครมีโทรศัพท์ก็เอามาสอนเหมือนเราเล่น Line ทำเหมือนเป็นคลิป สั้นมานำเสนอ เพื่อให้เขาจะได้รู้ว่าอันนี้เป็นของนักเรียน เป็นของสภาทำเอง เป็นการทำเอง แล้ว นำมานั่งตัดต่อ โดยสื่อจะเป็นเพจของโรงเรียนแล้วก็ สภาจะมีเขตสภา ซึ่งเด็กส่วนใหญ่จะมองและจะ โฟกัสเพจสภามากกว่า จะเราจะเน้นเป็นกิจกรรมสำหรับเด็กโดยเล่นเกม ซึ่งส่วนใหญ่โดยจัดเป็นสื่อ การเรียนการสอนและนำมาประยุกต์ให้มันสนุกและเข้ากับยุคปัจจุบัน

2) แนวคิดในกระบวนการพัฒนาความฉลาดทางปัญญาและอารมณ์ พบว่า จะต้องมีความ แนวทางการสอน โดยเน้นเป็นเกมส์ ผสมผสานกับหลักธรรม โดยใช้สื่อ power point หรือแผนภาพ โปรงใสในการพัฒนาทางปัญญาและอารมณ์, ส่วนของกิจกรรมควรมีการจัดเข้าร่วมกลุ่ม โดยเน้น พุทธวจนเข้าไป และบางทีก็เสริมจิตอาสาไปด้วยบ้างทำให้สะท้อนทางความคิด แต่กิจกรรมต้องไม่ใช่ ลักษณะที่ต้องมาเรียนประจำ และในการพัฒนาทางปัญญาและอารมณ์ต้องเข้าใจเด็กกว่าบางคนไม่ สามารถเรียนรู้ตรงนี้ได้ บางครั้งต้องนำเทคโนโลยีมาเสริม ใช้กิจกรรมเป็นตัวช่วยเช่น เช่น วันเอดส์ โลกจะมีกิจกรรมรณรงค์หน้าเสาธง การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร วันงดสูบบุหรี่พร้อมทั้งให้ความรู้ และแง่คิดและเสริมหลักธรรมเข้าไปด้วย

¹¹ผู้ร่วมสนทนากลุ่มประธานนักเรียน (Focus Groups) ครั้งที่ 3, 13 เมษายน 2564.

¹²ผู้ร่วมสนทนากลุ่มนักกิจกรรม (Focus Groups) ครั้งที่ 1, 3 เมษายน 2564.

3) แนวคิดในกระบวนการพัฒนากิจกรรมใหม่ พบว่า การพัฒนาโดยเน้นกิจกรรมเราต้องทำให้ไม่น่าเบื่อ และสั้นคง โดยเน้นให้เด็ก ๆ มีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรม, เน้นกิจกรรมโดยการใช้สื่อที่มีการให้ความรู้ในเพจ facebook หรือทำเป็นพวกสื่อต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้ทางการขายสินค้า หรือประกอบกร โดยนำหลักพุทธศาสนามาเชื่อมโยง และการจัดกิจกรรมต้องมีการเน้นหลักคำสอนพระพุทธเจ้า หรือประยุกต์กับสื่อต่างๆ ให้ทันสมัย และเข้าใจง่ายโดยการสอนต้องไม่น่าเบื่อ และเข้ากับยุคปัจจุบัน

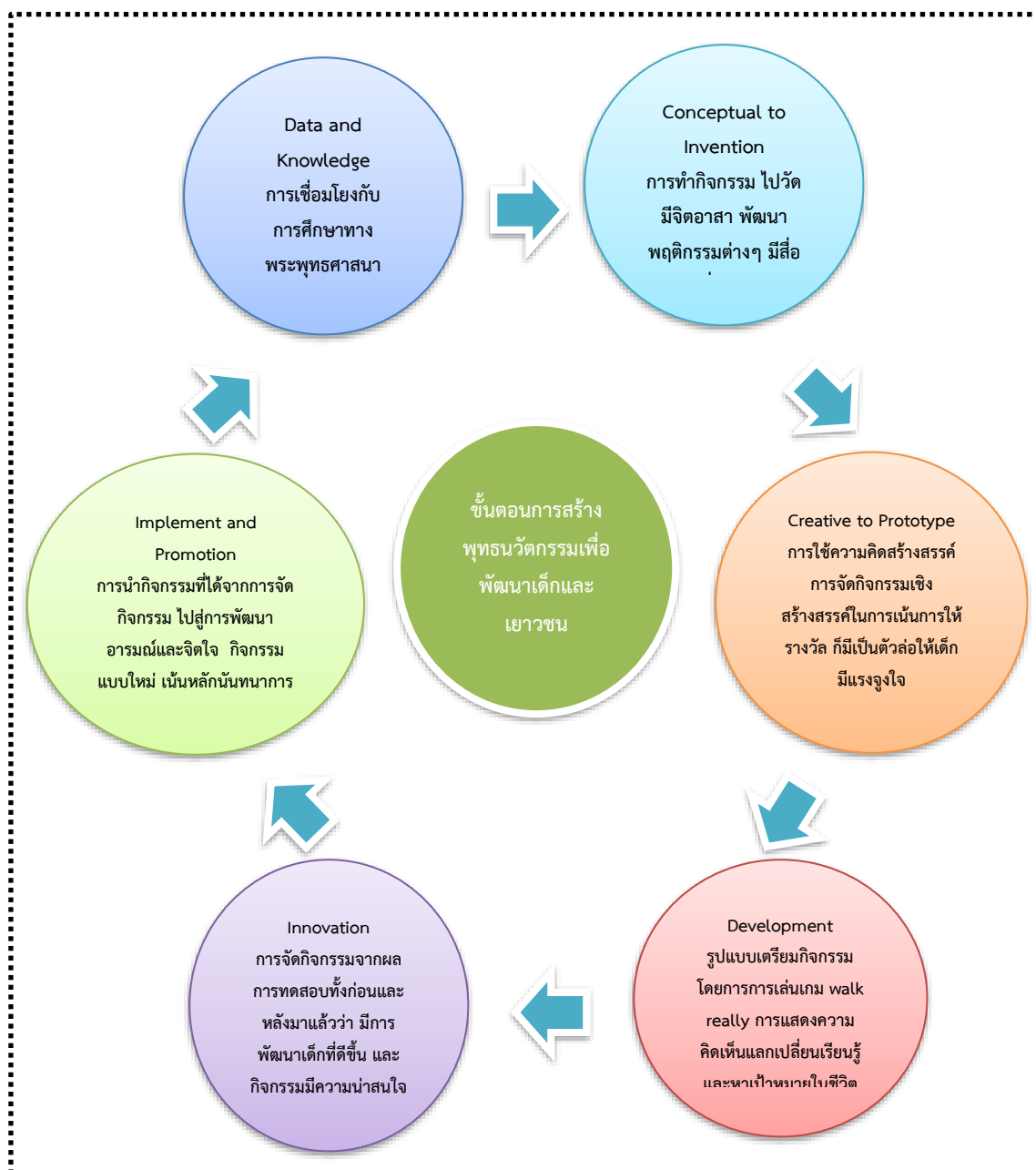
4) แนวคิดในกระบวนการพัฒนาจิตอาสา พบว่า ควรมีการใช้กิจกรรมในการปลูกฝังเด็กให้มีความรับผิดชอบ และช่วยเหลือสังคม มีการเน้นเรื่องมารยาทเข้าไปด้วยและเสริมกับการทำสมาธิ, ควรมีการจัดกิจกรรมให้ผ่อนคลาย โดยเน้นสื่อเกี่ยวกับเรื่องธรรมะ การเป็นจิตอาสาโดยใช้มัลติมีเดีย น้อย ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมเชิงพุทธอย่างหนึ่ง และในเรื่องจิตอาสาควรมีการสอนเสริมให้รู้ในเชิงประจักษ์เพื่อทำความเข้าใจให้รู้ว่าจิตอาสาคืออะไร เพื่อให้คุ้นเคยและสร้างจิตอาสาไปในตัว

4.4.2 การสะท้อนการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมที่นำไปสู่การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยผู้วิจัยได้แสดงเนื้อหาและการสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของพุทธนวัตกรรม ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4.5 การเก็บข้อมูล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการประยุกต์พุทธนวัตกรรม

4.4.3 การตรวจสอบข้อมูลและการนำข้อมูลของพุทธรวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนไปสู่การประยุกต์ใช้

แผนภาพที่ 4.6 การสร้างพุทธรวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

การตรวจสอบข้อมูลและการนำข้อมูลของพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน จากการที่ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดทั้งหมดดังกล่าวมาแล้ว โดยผู้วิจัยได้นำมาประมวลผลเป็นผลลัพธ์ที่ได้ จากผลการวิจัย คือ

1. ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมเป็นการนำความรู้ของ วัตกรรมคือสิ่งที่เกิดขึ้นจากที่เราได้รู้มา เป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นสิ่งใหม่ๆ เป็นเทคโนโลยี โดยการเชื่อมโยงกับการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เช่น การนำข้อมูลมานำเสนอทาง facebook, line หรืออีกแนวทางหนึ่ง คือ จะต้องมีการไหว้พระด้วยถึงจะไหว้พระสวดมนต์อาจจะมีการลดขั้นตอนบ้าง เพื่อลดความยุ่งยากของการเข้าถึงพระพุทธศาสนา หรืออาจจะมียุทธวิธีทำให้เด็กสนใจ

2. การออกแบบความคิดว่าจะสร้างสรรค์อะไรนั้น ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบว่า บางครั้งต้องนำหลักการทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วิธีการต่างๆ ก็จะนำมาบูรณาการเชื่อมโยงกัน ให้เกิดสิ่งใหม่ๆ เช่น กิจกรรมไปวัด มีจิตอาสา พัฒนาพฤติกรรมต่างๆ มีสื่อที่ใช้ไปพร้อมกับโทรศัพท์มือถือในการค้นหาข้อมูลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ สวดมนต์ประเภทที่มโรงเรียนเพื่อส่งแข่งระดับประเทศ และการเป็นมัคคุเทศน์น้อย โดยอาศัยวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ แนะนำพวกวัฒนธรรม แหล่งการเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นต้น

3. การใช้ความคิดสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการเน้นการให้รางวัล ก็มีเป็นตัวล่อให้เด็กมีแรงจูงใจ ถ้ามีการสวดมนต์ก็ให้มีการประกวดไปแข่งขันได้ โดยครูจะสอนเด็กในเรื่องของการพัฒนาศีล และพัฒนาธรรม หรือกิจกรรมที่ผ่านมาคือ เช่น เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนมีความสุขภายใต้ 5 ส คือ คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก หรือ รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธกิจกรรม สื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดี เช่นการเล่นเกมส์ walk really การแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และหาเป้าหมายในชีวิต เป็นต้น

4. การนำผลของกิจกรรมที่ได้จัดขึ้น ประกอบด้วย รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธ กิจกรรมสื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดี เช่นการเล่นเกมส์ walk really การแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และหาเป้าหมายในชีวิต นำไปเปรียบเทียบกับผลของกิจกรรมทั้งก่อนและหลังว่าเด็กมีความเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาอะไรไปบ้าง แล้วได้อะไรในชีวิต

5. การจัดกิจกรรมนี้เป็นผลที่ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ จากผลการทดสอบทั้งก่อนและหลังมาแล้วว่า มีการพัฒนาเด็กที่ดีขึ้น โดยเรานำกิจกรรมที่ได้จากการที่เราได้ เก็บข้อมูล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการนำไปสู่เชิงปฏิบัติการมาประยุกต์ใช้จนทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ขึ้น

6. การนำกิจกรรมที่ได้จากการจัดกิจกรรมนวัตกรรมเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้น ประกอบไปด้วยกิจกรรม 1) จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นำไปพัฒนาความซื่อสัตย์ เสียสละ ความอดทน และการควบคุมอารมณ์ตนเอง 2) แนวทางในการจัดกิจกรรมรูปแบบใหม่ เพื่อเปิดกว้างให้เด็กและเยาวชนได้มีการเรียนรู้ในชีวิต 3) การเน้นหลักนันทนาการในการพัฒนาเด็ก

และเยาวชน ผ่อนคลายเข้าใจง่าย และคลายความตึงเครียดจากการเรียน 4) พุทธนวัตกรรมในการนำมาสู่การศึกษา แนวทางในการให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักการตัดสินใจ และนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

จากการวิจัยที่ได้ทั้งหมดจาก “พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา ทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม 3) เพื่อสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม โดยกิจกรรมทั้ง 4 รูปแบบ คือ จิตอาสาเชิงพุทธ, กระบวนการใหม่, กิจกรรมพุทธนวัตกรรม, พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ ซึ่งผู้วิจัยได้องค์ความรู้ดังต่อไปนี้ตามแผนภาพที่ 4.7

แผนภาพที่ 4.7 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภูมิที่ 4.7 แสดงให้เห็นว่าการนำเสนอข้อมูลพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน จะต้องมึลักษณะดังกล่าว ประกอบด้วย การพัฒนาข้อมูลที่มีความรู้เพื่อเป็นการนำเสนอเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อให้เข้าถึงพระพุทธศาสนาโดยง่ายด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ทำให้เป็นที่สนใจของนักเรียนและเยาวชน, การเน้นการสร้างสรรค์ความคิดใหม่ๆ อาจมีการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ เพื่อให้เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา พร้อมกับการนำกิจกรรมจิตอาสาเข้ามาช่วยพัฒนาและละลายพฤติกรรมที่ไม่ดีของนักเรียน โดยเน้นกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรม 5 ส ได้แก่ สนุก สาระสงบ สติ และสำนึก และการเล่นเกมรูปแบบอื่น ๆ เช่น walk really, มัคคุเทศน์น้อย โดยอาศัยวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นต้น รวมไปถึงการแสดงการเรียนรู้ที่เหมาะสม แล้วนำมาทำการจัดกิจกรรมให้เพื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างของก่อนจัดกิจกรรมและหลังจัดกิจกรรม เพื่อดูว่ากิจกรรมนั้นได้ผลตอบรับที่ดี และการเข้าร่วมภายในกิจกรรมของนักเรียนนั้นมีผลลัพธ์ที่ออกมาดังต่อไปนี้

1) ทำให้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประโยชน์จากการทำงานเป็นกลุ่มร่วมกันและก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ดี มีความอดทน รู้จักการเสียสละ รู้จักการใช้แนวทางในการแก้ไขปัญหาชีวิตเมื่อเผชิญกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการสร้างตนเองให้กลายเป็นผู้นำที่ดี รู้จักการกล้าคิดและกล้าแสดงออก ยอมรับฟังเหตุผลที่เกิดขึ้นของอีกฝ่าย และนำหลักธรรมที่ได้นั้นมาประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ

2) ทำให้เกิดสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยการที่ตัวนักเรียนเองนั้นมีความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถในการตัดสินใจได้ด้วยตนเอง แล้วนำมาเป็นแนวทางในการฝึกฝนเพื่อนำมาพัฒนาตนเอง และรู้จักการวางแผนด้วยตนเองไว้ล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ มีวิธีคิดในการทำงานได้อย่างเป็นระบบ และรู้จักคิดในเชิงสร้างสรรค์ รู้จักการสังเกตความบกพร่องในตนเอง และปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำมาพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น และมีการวางแผนชีวิตในการเรียนรู้ต่อไปเป็นอย่างดี และสามารถพัฒนาตนเองต่อไปได้เรื่อย ๆ

3) ทำให้นักเรียนรู้จักกับการสร้างแรงจูงใจตนเองในการทำงาน เมื่อมีการทำงานเป็นทีมและการรู้จักมองโลกในแง่ดี เกิดกำลังใจในการทำงานที่ดี ทำให้งานที่ได้ออกมาดีและประสบผลสำเร็จ มีสติปัญญาที่ฉลาดคิดวางแผนและสามารถร่วมงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีการพัฒนาตนเองตลอดเวลา และนอกจากนี้ยังรู้จักการยอมรับความผิดพลาด เมื่อเจอกับจุดบกพร่องของตนเอง และรู้จักการปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น และมีแนวทางในการทำงานและปรับตัวให้เข้ากับสังคมด้วยตนเองต่อไปในอนาคตข้างหน้า

4) ทำให้รู้ว่ากิจกรรมทางพระพุทธศาสนานั้น มีอะไรที่น่าสนใจมาก เช่น พิธีกรรมทางศาสนา และหลักการต่าง ๆ ที่สำคัญว่าเราจะต้องทำอย่างไร และการทำกิจกรรมนั้นจะต้องรู้สึกว่าการที่นักเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะไม่รู้สึกตึงเครียดเมื่อเข้าร่วมกิจกรรม สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างหลากหลาย และสามารถนำหลักธรรมทางศาสนาพุทธบางอย่างไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และการทำ

กิจกรรมต้องเข้าใจง่าย และลดขั้นตอนให้สั้นลง เพื่อลดความยุ่งยากในการทำกิจกรรมที่ทำให้เกิดความน่าเบื่อ และทำให้ตัวนักเรียนเองรู้สึกว่าการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาก็น่าสนใจ ไม่รู้สึกว่ายาว เครียด และน่าเบื่อ สามารถนำกิจกรรมที่ได้มานั้นนำมาใช้ในการบูรณาการได้ และเป็นผลของการเข้ากิจกรรมทำให้นักเรียนต้องศึกษาเพิ่ม และเป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคตข้างหน้า

5) ทำให้นักเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นเด็กรุ่นใหม่เกิดความสุข และได้แนวทางใหม่ๆ รู้จักการมองโลกในแง่ดี มีสติปัญญาเท่าทันคน และสามารถระงับอารมณ์ได้เมื่อเจอสิ่งที่ไม่ถูกใจ ใช้ได้ทุกกรณีไม่ว่าจะเป็นหน้าที่การงาน การทำงานกันเป็นทีมที่ใช้คนหมู่มากหลายๆ คน, การเรียนหนังสือ ในโรงเรียน และกิจกรรมที่ทำ รวมไปถึงกิจวัตรประจำวันอื่นๆ โดยสามารถทำเป้าหมายให้ได้ดี และเพิ่มระดับความสามารถของตนเอง ตลอดจนเกิดความตั้งใจและมีความมุ่งมั่นในการทำงาน และเป็น การวางแผนที่ดีต่อไปในอนาคต

6) ทำให้นักเรียนได้รับผลตอบแทนจากกิจกรรมในเชิงที่ดี และรู้สึกว่าปัญหาภายในจิตใจ หรือปัญหาส่วนตัวที่ยุ่ยากนั้น สามารถแก้ปัญหาได้เมื่อมีทางออก โดยใช้วิธีการนำหลักธรรมเข้ามา ช่วยไม่ว่าจะเป็นทางตรงและทางอ้อมในการบูรณาการตนเอง ทำให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นระบบและมีแบบแผน นำไปสู่การความสำเร็จ และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของตนเอง อีกทั้งยังสามารถนำหลักธรรม หรือธรรมะบางอย่างมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อตนเอง และรู้สึกว่าตนเองนั้นไม่มีปมด้อย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน” คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการร่วมกิจกรรมกับฝ่ายสงฆ์, ฝ่ายฆราวาส และกลุ่มเป้าหมาย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) คณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เพื่อประมวลองค์ความรู้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการเก็บข้อมูล มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษารูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม 3) เพื่อสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาทในจังหวัดนครปฐม สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้ขอสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

5.1.1 การศึกษารูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย โดยผลการวิจัยสรุปผลข้อมูลได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม

1.1) ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนในแต่ละโรงเรียน ประกอบด้วย 1) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา 2) โรงเรียนปริตารามวิทยาคม 3) โรงเรียนนาคประสิทธิ์ 4) โรงเรียนหอมเกร็ด และ 5) โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกูล) จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับชั้นมัธยม สังกัดโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนเพศหญิงร้อยละ 55.4 และที่เหลือเป็นนักเรียนเพศชายร้อยละ 44.6, เป็นนักเรียนที่มีอายุ 13-15 ปี ร้อยละ 48.5 และอายุ 10-12 ปี ร้อยละ 3.7, เป็นนักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมปีที่ 3-4 ร้อยละ 41.9 และชั้นมัธยมปีที่

5-6 ร้อยละ 16.8, เป็นนักเรียนในสังกัดโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยาร้อยละ 56.0 และโรงเรียนวัดหอมเกร็ด ร้อยละ 2.4, เป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า 3.00 ร้อยละ 65.3 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่า 2.50 ร้อยละ 9.1

1.2) ผลการศึกษาปัจจัยทางสังคม พบว่า นักเรียนในแต่ละโรงเรียนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วย การพึงศึกษาธรรมะ นอกสถานที่, ความรู้สึกในการฟัง หรือเรียนธรรมะ และการเรียน หรืออบรมเกี่ยวกับธรรมศึกษา เป็นนักเรียนส่วนใหญ่ได้พึงศึกษาธรรมะ นอกสถานที่ นาน ๆ ที่ ร้อยละ 71.5 และบ่อยครั้งร้อยละ 12.8, มีความรู้สึกในการฟัง หรือเรียนธรรมะ เฉยๆ ร้อยละ 62.1 และไม่น่าสนใจ ร้อยละ 7.5 และ การเรียน หรือการอบรมเกี่ยวกับธรรมศึกษาได้ เคยอบรมร้อยละ 94.9 และไม่เคยร้อยละ 5.1

2) ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อันของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนในภาพรวมมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้ให้คะแนนในระดับสูง 55.7 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง 40.8 และระดับต่ำ 3.5 และสามารถอธิบายการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการทั้ง 4 ด้านได้ ดังนี้

2.1) ด้านรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับสูง 52.0 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง 44.3 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 3.7

2.2) ด้านพิธีกรรมใหม่ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับปานกลาง 53.3 รองลงมา คือ ระดับสูง 37.1 และน้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 9.6

2.3) ด้านจิตอาสาเชิงพุทธ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับสูง 76.5 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง 22.4 และน้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 1.1

2.4) ด้านกระบวนการใหม่ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับสูง 49.6 รองลงมาคือ ระดับปานกลาง 45.1 และระดับน้อยที่สุด 5.3

3) ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อันของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนในภาพรวมมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้ให้คะแนนในระดับปานกลาง 58.4 รองลงมา คือ ระดับสูง 36.3 และระดับต่ำ 5.3 และสามารถอธิบายแบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อันของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ทั้ง 4 ด้านได้ ดังนี้

3.1) ด้านอิทธิบาท 4 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับปานกลาง 70.9 รองลงมา คือ ระดับสูง 23.5 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 5.6

3.2) ด้านสังคมวัตถุ 4 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับปานกลาง 70.4 รองลงมา คือ ระดับสูง 21.1 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 7.5

3.3) ด้านพรหมวิหาร 4 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับปานกลาง 75.5 รองลงมา คือ ระดับสูง 18.7 และ น้อยที่สุด คือ ระดับต่ำ 5.9

3.4) ด้านฆราวาสธรรม 4 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามโดยการให้คะแนนมากที่สุด คือ ระดับปานกลาง 70.7 รองลงมา คือ ระดับสูง 22.7 และน้อยที่สุด คือระดับต่ำ 6.7

5.1.2 การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อิงเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม

โดยผลการสัมภาษณ์เชิงลึกสรุปนี้ตั้งชื่อว่า นวัตกรรมนั้น คือพุทธ คือ พุทธศาสนา ในส่วนของนวัตกรรม คือ สิ่งที่เราได้เกิดขึ้นมาจากการเรียนรู้สิ่งใหม่ ผ่านเทคโนโลยี บางก็ใช้หลักทางวิทยาศาสตร์ และพุทธผสมผสานกันเป็นการทำสิ่งใหม่ๆ ไม่ให้เด็กรู้สึกว่าเป็นกิจกรรมนั้นๆ โดยเชื่อมโยงกับมิติทางศาสนา, การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนทางด้านปัญญาและอารมณ์นั้น จะเน้นไปที่ แนวทางการแก้ปัญหาโดยการควบคุมด้วยสมาธิ ส่วนมากเน้นเป็นการจัดกิจกรรม โครงการเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและเสริมความฉลาดทางปัญญาและอารมณ์กับเด็ก ซึ่งจะใช้เทคนิคต่างกัน เช่น การเล่นเกม walk really mine mapping เป็นต้น, แนวทางของกิจกรรมของพุทธนวัตกรรมการรูปแบบใหม่ จะเป็นการนำสื่อต่าง ๆ ให้เด็กเกิดความสนใจ มีกิจกรรมให้ทำและไม่รู้สึกราวาน่าเบื่อเหมาะสมกับวัยและเหตุการณ์ในปัจจุบัน และการพัฒนาจิตอาสาเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่เป็นการจัดกิจกรรมโดยเน้นจิตอาสา อาจมีการให้ความรู้ต่าง ๆ การทำประโยชน์ให้กับทางโรงเรียน การสวดมนต์ไหว้พระ และการทำประโยชน์นอกโรงเรียน โดยจากการวิเคราะห์สัมภาษณ์ได้ประเด็นดังนี้

1) ความรู้เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการ มีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ 1) พุทธนวัตกรรมการเป็นหลักความรู้ทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปใช้สอนเด็ก และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ 2) การสอนถ้าจะให้เด็กมีความสนใจ จะต้องผสมผสานกัน หรือใช้หลักธรรมมาเชื่อมโยง โดยการแทรกเรื่องศีลธรรมจริยธรรม 3) ถ้าเราจะสอนเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการ เราต้องเข้าใจในหลักการสอน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์จะโยงอย่างอื่นไม่ใช่การรักษาศีลข้อ 1 ข้อเดียว เราก็ต้องทำการฝึกอบรม การจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เด็กซึมซับเรื่องการปลูกฝังให้เด็กฝึกฝนตนเอง

2) การเสริมความรู้ หรือการพัฒนาความฉลาดทางด้านปัญญา และอารมณ์ (IQ และ EQ) มีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ 1) การเสริมความรู้ หรือการพัฒนาทางความฉลาด จุดที่แนะนำคือ การใช้หลักของ โครงการห้วยป่าโตเข้าวัด อันที่ถือว่าเป็นกุศโลบาย คือเด็กได้ของกิน บางทีก็จะจัดให้รางวัลก็มีรางวัลให้เด็กเป็นตัวล่อให้เด็กมีแรงจูงใจ 2) การเน้นการสวดมนต์ก็ให้มีการประกวดไปแข่งขันได้

แล้วก็ครูก็จะสอนเด็กในเรื่องของการพัฒนาศีล และพัฒนาคุณธรรม 3) การเน้นการเสริมความรู้ด้วยการจัดเกี่ยวกับการอบรม เราต้องมีการอบรมเด็กมาก่อน เราต้องดูพฤติกรรมเด็ก ควรจัดให้กับเด็กประมาณเด็ก ป 4 เพราะเด็กกำลังหัวเลี้ยวหัวต่อ ถ้าเราไปจัดกิจกรรมประมาณเดือนหนึ่ง มันก็อาจจะเห็นผลแต่นิดเดียว และเราทำให้เห็นเป็นตัวอย่างที่ดีกับเด็กด้วย

3) แนวทางใหม่/ แนวทางในการจัดกิจกรรมรูปแบบใหม่ มีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ 1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบใหม่ โดยการเดินสมาธิ บางครั้งต้องเสริมกิจกรรมเพื่อไม่ให้เด็กรู้สึกว่ามันน่าเบื่อ จะมีเรื่องเล่าตลกๆ การฉายหนังหรือ มีถ่ายคลิปรามาเปิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา 2) การจัดกิจกรรมเน้นการเล่าเรื่องโดยเราจะเอาศีล 5 ก็จะเป็นไตรสิกขา เอาศีล สมาธิ ปัญญา เอามาสอดแทรกโดยใช้สัญลักษณ์เป็นการขึ้นนิ้ว 3) กิจกรรมแนวทางใหม่ ควรสื่อที่ทำให้เราผ่อนคลายก่อน แล้วก็เข้ามาเข้าสู่เนื้อหา มีการพูดถึงเรื่องธรรมะ มีวิดีโอ และก็มีสื่อ ที่จัดขึ้นมาเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ

4) การพัฒนาจิตอาสาเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน มีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ 1) ควรมีการนั่งสมาธิเราก็จะสอนเรื่องของการมีจิตอาสาควบคู่ไปด้วย 2) ควรเพิ่มพุทธวจนในการสอน เพื่อเสริมให้เด็กมีจิตอาสาที่ดี เพื่อเป็นแผนผังให้เด็กศึกษาจากชีวิตการเดินทาง ไว้ใช้สะท้อนตัวเอง เพื่อได้อ่านและเห็นผ่านตา 3) เน้นการเป็นมัคคุเทศน์น้อยกับวัดที่มีแหล่งเรียนรู้เยอะ และให้นักเรียนได้แนะนำพวกวัฒนธรรม แหล่งการเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ มีพิพิธภัณฑ์ มีโบสถ์ในวิหาร มีสถานที่เลี้ยงปลา เปลี่ยนการเรียนรู้ในชั้นเรียนเป็นนอกชั้นเรียน และเป็นการแลกเปลี่ยนกันระหว่างโรงเรียนด้วย

5.1.3 สร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม

1) การสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในการจัดกิจกรรม โดยผลการวิจัยสรุปผลข้อมูลได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1.1) ข้อมูลและองค์ความรู้จากการแบ่งกลุ่มของนักเรียน 5 กลุ่ม การจัดกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน จากกิจกรรม 4 อย่าง ประกอบด้วยกิจกรรมจิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน, เกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน, พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน พบว่า ข้อคิดจากกิจกรรมส่วนใหญ่ ได้รับประโยชน์อย่างมาก เพราะทุกกิจกรรมทำให้เราทั้งกลุ่มมีการทำงานที่มีความสามารถในการทำงาน กิจกรรมภายในกลุ่มและได้แสดงความคิดเห็นกัน ตลอดจนการยอมรับคำตัดสินใจของคนกลุ่มอย่างมีเหตุและผล และสิ่งที่ได้ข้อคิดจากกิจกรรม การกล้าคิด การแสดงออกได้ฝึกทั้งการพูด และการเป็นผู้นำ มีเหตุผลทำให้ยอมรับฟังความเห็นของคนในกลุ่มเป็นอย่างดี และในแง่ของความประทับใจ คือ คณะวิทยากร

เป็นกันเองทุกคน ให้ความสนุกสนาน และมีกิจกรรมที่ดี สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ถ่ายทอดผ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และความบกพร่องของแต่ละคนนั้นขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ที่จำ เช่น การล่าสัตว์ ความไม่พร้อมเพียงกัน เป็นต้น และในส่วนของความตั้งใจ จะเห็นได้ว่า คนในกลุ่มมีความตั้งใจจริงที่จะพัฒนาตนเอง มีการวางแผนชีวิต มีการวางแผนงานหลังจากจบกิจกรรมไปอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักการทำงานเป็นทีม และสามารถคึกคักกันเป็นทีมหลังจากจบกิจกรรม

1.2) ผลการวิเคราะห์ข้อเกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีผลรวม คือ Mean = 2.80, S.D. = 0.610 แสดงให้เห็นว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมมีผลการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีผลรวม คือ Mean = 3.93, S.D. = 0.639 แสดงให้เห็นจากแบบวัดผลกิจกรรมก่อนและหลังว่า กิจกรรมนั้นมีผลการตอบรับที่ดี นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีการพัฒนาขึ้น และมีผลตอบรับที่ดี กิจกรรมมีความน่าสนใจ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการรู้สึกไม่เครียด มีทัศนคติที่ดี และสร้างกำลังใจให้กับนักเรียน เป็นต้น

1.3) ผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน 30 คน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.75 - 3.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.23 และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ย 3.00 - 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 1.27 จะเห็นได้ว่ากิจกรรมนี้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการจัดการกิจกรรมนี้นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น และค่อยๆ พัฒนา มีทัศนคติที่ดี และกิจกรรมสามารถในการจัดเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเป็นได้ด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

1.4) แสดงผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน 30 คน โดยการเปรียบเทียบค่า paired t-test ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมตามรายชื่อ พบว่า แต่ละข้อที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน แต่ละข้อของนักเรียนทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมนั้นคะแนนทั้ง 20 ข้อ ทุกข้อมีการผลที่ออกมาแตกต่างกันทุกข้อแสดงให้เห็นว่าก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาตนเอง มีทัศนคติที่ดี และเป็นมีการเรียนรู้และแนวทางชีวิตที่ดีขึ้น ยกเว้นข้อที่ 3 กิจกรรมนี้ทำให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และข้อที่ 4 กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักการสวดมนต์ นั่งสมาธิ ที่ไม่มีความแตกต่างกันมากทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

2) การถอดประสบการณ์ร่วมกัน และการคืนข้อมูลของพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

2.1) การ Focus Groups เกี่ยวกับ “ทิศทางและแนวทางเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ในอนาคต” โดยมี 4 หัวข้อดังนี้

2.1.1) แนวคิดในกระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรม พบว่า การที่เราเป็นนวัตกรรมใหม่ๆ นั้นเด็กต้องเข้าใจและสนใจ และไม่ควรเอาเรื่องคราวที่ล้าหลังมาสอนเอามาสอดแทรกเพื่อลดความน่าเบื่อของเนื้อหา ยกอย่าง เช่น ใครมีโทรศัพท์ก็เอามาสอนเหมือนเราเล่น Line ทำเหมือนเป็นคลิบสั้นมานำเสนอ เพื่อให้เขาจะได้รู้ว่าอันนี้เป็นของนักเรียน เป็นของสภาพทำเอง เป็นการทำเอง แล้วนำมานั่งตัดต่อ โดยสื่อจะเป็นเพจของโรงเรียนแล้วก็ สภามีเขตสภา ซึ่งเด็กส่วนใหญ่จะมองและจะโพกัสเพจสภามากกว่า จะเราจะเน้นเป็นกิจกรรมสำหรับเด็กโดยเล่นเกม ซึ่งส่วนใหญ่โดยจัดเป็นสื่อการเรียนการสอนและนำมาประยุกต์ให้มันสนุกและเข้ากับยุคปัจจุบัน

2.1.2) แนวคิดในกระบวนการพัฒนาความฉลาดทางปัญญาและอารมณ์ พบว่า จะต้องมีความรู้ในแนวทางสอน โดยเน้นเป็นเกมส์ ผสมผสานกับหลักธรรม โดยใช้สื่อ power point หรือแผนภาพโปร่งใสในการพัฒนาทางปัญญาและอารมณ์, ส่วนของกิจกรรมควรมีการจัดเข้าร่วมกลุ่ม โดยเน้นพุทธวจนเข้าไป และบางทีก็เสริมจิตอาสาไปด้วยบ้างทำให้สะท้อนทางความคิด แต่กิจกรรมต้องไม่ใช่ลักษณะที่ต้องมาเรียนประจำ และในการพัฒนาทางปัญญาและอารมณ์ต้องเข้าใจเด็กกว่าบางคนไม่สามารถเรียนรู้ตรงนี้ได้ บางครั้งต้องนำเทคโนโลยีมาเสริม ใช้กิจกรรมเป็นตัวช่วยเช่น เช่น วันเอตส์โลกจะมีกิจกรรมรณรงค์หน้าเสาธง การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร วันงดสูบบุหรี่พร้อมทั้งให้ความรู้และแง่คิดและเสริมหลักธรรมเข้าไปด้วย

2.1.3) แนวคิดในกระบวนการพัฒนากิจกรรมใหม่ พบว่า การพัฒนาโดยเน้นกิจกรรมเราต้องทำให้ไม่ให้น่าเบื่อ และสั้นคง โดยเน้นให้เด็ก ๆ มีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรม, เน้นกิจกรรมโดยการใช้สื่อมีการให้ความรู้ในเพจ facebook หรือทำเป็นพวกสื่อต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้ทางการขายสินค้า หรือประกอบการโดยนำหลักพุทธศาสนามาเชื่อมโยง และการจัดกิจกรรมต้องมีการเน้นหลักคำสอนพระพุทธเจ้า หรือประยุกต์กับสื่อต่าง ๆ ให้ทันสมัย และเข้าใจง่าย โดยการสอนต้องไม่น่าเบื่อ และเข้ากับยุคปัจจุบัน

2.1.4) แนวคิดในกระบวนการพัฒนาจิตอาสา พบว่า ควรมีการใช้กิจกรรมในการปลูกฝังเด็กให้มีความรับผิดชอบ และช่วยเหลือสังคม มีการเน้นเรื่องมารยาทเข้าไปด้วยและเสริมกับการทำสมาธิ, ควรมีการจัดกิจกรรมให้ผ่อนคลาย โดยเน้นสื่อเกี่ยวกับเรื่องธรรมะ การเป็นจิตอาสาโดยใช้มีคคุเทศน์น้อย ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมเชิงพุทธอย่างหนึ่ง และในเรื่องจิตอาสาควรมีการสอนเสริมให้รู้ในเชิงประจักษ์เพื่อทำความเข้าใจให้รู้ว่าจิตอาสาคืออะไร เพื่อให้คุ้นเคยและสร้างจิตอาสาไปในตัว

2.2) การตรวจสอบข้อมูลและการนำข้อมูลของพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนไปสู่การประยุกต์ใช้

2.2.1) ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมเป็นการนำความรู้ของ วัตกรรม คือสิ่งที่เกิดขึ้นจากที่เราได้รู้มา เป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นสิ่งใหม่ๆ เป็นเทคโนโลยี โดยการเชื่อมโยงกับการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เช่น การนำข้อมูลมาเสนอทาง facebook, line หรือ อีกแนวทางหนึ่ง คือ จะต้องมีการไหว้พระด้วยถึงจะไหว้พระสวดมนต์อาจจะมีลดขั้นตอนบ้าง เพื่อลดความยุ่งยากของการเข้าถึงพระพุทธศาสนา หรืออาจจะมีวิธีการทำให้เด็กสนใจ

2.2.2) การออกแบบความคิดว่าจะสร้างสรรค์อะไรนั้น ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบว่า บางครั้งต้องนำหลักการทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วิธีการต่างๆ ก็นำมาบูรณาการเชื่อมโยงกัน ให้เกิดสิ่งใหม่ๆ เช่น กิจกรรมไปวัด มีจิตอาสา พัฒนาพฤติกรรมต่างๆ มีสื่อที่ใช้ไปพร้อมกับโทรศัพท์มือถือในการค้นหาข้อมูลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ สวดมนต์ประเภทที่มโรงเรียนเพื่อส่งแข่งระดับประเทศ และการเป็นมัคคุเทศน์น้อย โดยอาศัยวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ แนะนำพวกวัฒนธรรม แหล่งการเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นต้น

2.2.3) การใช้ความคิดสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการเน้นการให้รางวัล ก็มีเป็นตัวล่อให้เด็กมีแรงจูงใจ ถ้ามีการสวดมนต์ก็ให้มีการประกวดไปแข่งขันได้ โดยครูจะสอนเด็กในเรื่องของการพัฒนาศีล และพัฒนาธรรม หรือกิจกรรมที่ผ่านมาก็คือ เช่น เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนมีความสุขภายใต้ 5 ส คือ คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก หรือ รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธกิจกรรมสื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดี เช่นการเล่นเกมส์ walk really การแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และหาเป้าหมายในชีวิต เป็นต้น

2.2.4) การนำผลของกิจกรรมที่ได้จัดขึ้น ประกอบด้วย รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธกิจกรรมสื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดี เช่นการเล่นเกมส์ walk really การแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และหาเป้าหมายในชีวิต นำไปเปรียบเทียบกับผลของกิจกรรมทั้งก่อนและหลังว่าเด็กมีความเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาอะไรไปบ้าง แล้วได้อะไรในชีวิต

2.2.5) การจัดกิจกรรมนี้เป็นผลที่ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ จากผลการทดสอบทั้งก่อนและหลังมาแล้วว่า มีการพัฒนาเด็กที่ดีขึ้น โดยเรานำกิจกรรมที่ได้จากการที่เราได้ เก็บข้อมูลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการนำไปสู่เชิงปฏิบัติการมาประยุกต์ใช้จนทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ขึ้น

2.2.6) การนำกิจกรรมที่ได้จากการจัดกิจกรรมนวัตกรรมเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้น ประกอบไปด้วยกิจกรรม 1) จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นำไปพัฒนาความซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และการควบคุมอารมณ์ตนเอง 2) แนวทางในการจัดกิจกรรมรูปแบบใหม่ เพื่อเปิดกว้างให้เด็กและเยาวชนได้มีการเรียนรู้ในชีวิต 3) การเน้นหลักนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ผ่อนคลายเข้าใจง่าย และคลายความตึงเครียดจากการเรียน 4) พุทธนวัตกรรมในการนำมาสู่การศึกษา แนวทางในการให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักการตัดสินใจ และนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

5.2 การอภิปรายผล

คณะผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามข้อประเด็นข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

5.2.1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อของ เด็กและเยาวชนในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนในภาพรวมมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้ให้ คะแนนในระดับสูง 55.7 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง 40.8 และระดับต่ำ 3.5 และสามารถอธิบาย การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการทั้ง 4 ด้านได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เสนห์ สีกาวิ และบรรจบ บรรณรุจิ** ได้ทำวิจัยเรื่อง “พัฒนาระบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ” พบว่า กระบวนการเรียนรู้อแบบบูรณาการของตะวันตกก่อกำเนิดมาจากการทดลองในระบบการศึกษา เฉพาะทางที่เริ่มมาจากผู้สอนกับผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง และเจาะจงลงไปถึงความชำนาญพิเศษ ซึ่ง ขยายไปตามสภาพปัญหาอย่างเป็นระบบและจำกัดฐานข้อมูลที่ซับซ้อน ปฏิบัติการอย่างนี้มีผลออกมา เป็นการบูรณาการกันระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม สำหรับกระบวนการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา มาจากพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเกิดมาจากการสั่งสมบารมี 10 ที่ยาวนาน การสั่งสมบารมี ที่ยาวนานเช่นนั้นเป็นส่วนสำคัญของประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยาวนานและการทดลองที่ยาวโดยใช้ ชีวิตเป็นเดิมพัน หลังจากนั้นทั้งหมดนั้นจึงมีผลออกมาเป็นการรู้แจ้งที่สมบูรณ์ในทุกข์และความดับ ทุกข์ซึ่งเป็นความจริงของชีวิต การเรียนรู้ออย่างนี้สัมพันธ์อย่างสมบูรณ์แบบอยู่กับปริยัติ (การศึกษา) ปฏิบัติและปฏิเวธ (การรู้แจ้ง) ซึ่งพุ่งลงไปที่ความจริง เป็นการศึกษาทดลองที่เป็นธรรมชาติและเป็นวิถี ชีวิตซึ่งแสดงตัวออกมาเป็นรูปธรรมผ่านความสะอาดความสงบและความรอบรู้ อีกประการหนึ่ง นี้แหละคือ มัชฌิมาปฏิปทา หรือ ทางสายกลาง ซึ่งทำลายความเห็นผิดและความคิดผิดและ ขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดความเห็นถูกและความคิดถูก¹

5.2.2. ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) พบว่า ส่วน ใหญ่นักเรียนในภาพรวมมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้ให้คะแนนในระดับปานกลาง 58.4 รองลงมา คือ ระดับสูง 36.3 และระดับต่ำ 5.3 และสามารถอธิบายแบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบ พุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาไกรสร โชติปญโญ** ได้ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาอบรมและพัฒนา เยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาอบรมเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนที่ดำเนินชีวิตขัดต่อหลักพุทธธรรมเป็นกระบวนการที่ บุคลากรในโรงเรียนได้ตระหนักต่อสภาพปัญหาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้านยาเสพติดในโรงเรียน นับว่าเป็น

¹เสนห์ สีกาวิ และบรรจบ บรรณรุจิ, พัฒนาระบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ, “วารสารสันติ ศึกษาปริทรรศน์”, ปีที่ 5, ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2560): 278.

ปัญหาที่จะต้องอาศัยสถาบันทางสังคมโดยเฉพาะสถาบันทางพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษา กระบวนการศึกษาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการดาเนินการ ได้แก่ นโยบายของผู้บริหาร บริบทของโรงเรียน และการมีส่วนร่วมเพื่อหาแนวทางป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเยาวชน ในส่วนการดำเนินงานพบประเด็นปัญหาในกระบวนการศึกษาเยาวชน ได้แก่ ครอบครัวยุคใหม่ที่ยอมรับพฤติกรรมของบุตรหลาน และเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการศึกษา ส่วนของแนวทางการพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม ประการสำคัญในส่วนของคุณครูในโรงเรียนจะต้องมีการศึกษาวัฒนธรรมย่อยของเยาวชนกลุ่มเสี่ยง และกระบวนการวิธีในการพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ กระบวนการวิธีละมุนละม่อม วิธีรุนแรง และวิธีปล่อยให้เป็นตามระเบียบกติกาสังคม แนวทางการพัฒนาเยาวชนจะต้องดาเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะครอบครัวเป็นสถาบันหลักในการมีส่วนร่วมป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเยาวชน และบทบาทของพระสงฆ์มีความสำคัญในการดาเนินการภายใต้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ต่อเนื่องในการปลูกฝังและขัดเกลาเยาวชนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม เป็นคนดีมีศีลธรรมจริยธรรมและคุณธรรมต่อไป²

5.2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อเกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีผลรวม คือ Mean = 2.80, S.D. = 0.610 แสดงให้เห็นว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมมีผลการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีผลรวม คือ Mean = 3.93, S.D. = 0.639 แสดงให้เห็นจากแบบวัดผลกิจกรรมก่อนและหลังว่า กิจกรรมนั้นมีผลการตอบรับที่ดี นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีการพัฒนาขึ้น และมีผลตอบรับที่ดี กิจกรรมมีความน่าสนใจ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการรู้สึกไม่เครียด มีทัศนคติที่ดี และสร้างกำลังใจให้กับนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย ทองจันทร์ ได้ทำวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการมีส่วนร่วมของบ้าน วัดและโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในเขตเทศบาลตำบลพน จังหวัดสุราษฎร์ธานี" พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของบ้าน วัดและโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลพน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของ "บวร" ในการปฏิบัติและดาเนินการตามแผนงานการแก้ไขปัญหาเยาวชนในชุมชน รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วมของ "บวร" ในการติดตามและประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมของ "บวร" ปัญหาและสาเหตุของปัญหาและปัญหาที่พบในชุมชน ได้แก่ ปัญหาด้านยาเสพติด พบว่า เด็กและเยาวชนมีการเสพยาเสพติด เช่น ยาบ้า กัญชา 4x100

²พระมหาไกรสร โชติปัญญา, "การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม", รายงานการวิจัย, (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, 2552).

ปัญหาด้านพฤติกรรม ได้แก่ ความฟุ้งเพื่อติดเกม ขาดวินัย และขาดจิตสำนึกปัญหาด้านการศึกษา พบว่า เด็กและเยาวชนขาดเรียน หนีเรียน ออกกลางคัน ท้องในวัยเรียน โดยแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของ "บวร" ในการแก้ไขปัญหายาวชน พบว่า ครอบครัวต้องมีการพัฒนาความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้น ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นທີ່ปรึกษาให้แก่เยาวชน รวมทั้งเป็นผู้สร้างความรู้สึกมีคุณค่าให้กับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนเกิดความมั่นใจตนเอง โรงเรียน เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นจะเริ่มคบเพื่อนมากขึ้น และเริ่มสนใจเพศตรงข้าม ต้องการสร้างพฤติกรรมที่โดดเด่น ครูควรเข้าใจพฤติกรรมเหล่านี้ และสั่งสอนให้เด็กมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเพื่อเข้าสู่วัยรุ่น สอนเพศศึกษาให้เยาวชนทราบถึงผลของการขาดความยับยั้งชั่งใจ รวมทั้งสร้างบรรยากาศที่โน้มน้าวให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ พระสงฆ์ (ศาสนา) ปลูกฝังเรื่องวินัย จิตสำนึก และความรับผิดชอบ ให้เยาวชนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตรไหว้พระฟังธรรม นั่งสมาธิ หรือการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา การท่องแดนธรรมในสื่อทางสังคม และสื่ออิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่ ดังนั้น ทั้ง 3 ฝ่าย ควรมีส่วนร่วมในการดูแลเอาใจใส่เด็กเมื่อพบเห็นสิ่งผิดปกติ ปลูกฝังเรื่องวินัย จิตสำนึกให้กับเยาวชน³

5.2.4 ผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน 30 คน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.75 - 3.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.23 และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ย 3.00 - 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 1.27 จะเห็นได้ว่ากิจกรรมนี้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการจัดการศึกษานั้น นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น และค่อยๆ พัฒนา มีทัศนคติที่ดี และกิจกรรมสามารถในการจัดเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเป็นได้ด้วยดีและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และนายบรรชร์ กล้าหาญ ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นผู้นำที่มีศีลธรรมด้วยกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน” ผลการวิจัยพบว่า หลังจากร่วมกิจกรรมการพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำที่มีศีลธรรมที่มีการจัดการศึกษาร่วมกันผ่าน กระบวนการ 13 ขั้นตอน 23 กิจกรรม ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์การพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำที่มีศีลธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับค่าเฉลี่ยหลังร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรมทั้งนี้ลักษณะพฤติกรรมการเป็นผู้นำแต่ละด้านของผู้เรียนก่อนการร่วมกิจกรรมพบว่า ความยุติธรรม (3.60) ความสามัคคี (3.37) ความรับผิดชอบ (3.36) การใช้คาพูดและกริยาที่เหมาะสม (3.33) การมีวินัย (3.30) ความซื่อสัตย์สุจริต (3.27) การควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจ (3.26) ความอดทน (3.12) ด้านการเรียน (3.03) และความรอบคอบ (2.99) ตามลำดับโดยมีค่าเฉลี่ยรวมที่

³ ศุภชัย ทองจันทร์, "การพัฒนาการมีส่วนร่วมของบ้าน วัดและโรงเรียนในการแก้ไขปัญหายาวชนในเขตเทศบาลตำบลพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี", รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2559).

3.26 ภายหลังจากเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ลักษณะพฤติกรรมการเป็นผู้นำแต่ละด้านของผู้เรียนมีระดับค่าเฉลี่ยสูงกว่า ดังนี้ การมีวินัย (4.32) ความซื่อสัตย์สุจริต (4.17) ความยุติธรรม (4.16) ความรับผิดชอบ (4.16) ความรอบคอบ (4.12) ความสามัคคี (4.11) การใช้คาพูดและกริยาที่เหมาะสม (4.11) การควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจ (4.11) ความอดทน (4.09) และด้านการเรียน (3.75) ตามลำดับโดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.11⁴

5.2.5 ผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน 30 คน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.75 - 3.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.23 และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ย 3.00 - 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 1.27 จะเห็นได้ว่ากิจกรรมนี้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการจัดการกิจกรรมนั้น นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น และค่อยๆ พัฒนา มีทัศนคติที่ดี และกิจกรรมสามารถในการจัดเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเป็นได้ด้วยดีและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิโรจน์ พรหมสุด, ดร** ได้ทำวิจัยเรื่อง กระบวนการฝึกอบรมคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน โดยเน้นแบบแผนวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Designs) ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 10 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ความสามารถในการครองตน ประกอบด้วย (1.1) มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ (1.2) มีคุณธรรมจริยธรรม (1.3) มีบุคลิกภาพที่ดี และ (1.4) มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ 2) ความสามารถในการครองงาน ประกอบด้วย (2.1) มีทักษะการคิด (2.2) มีทักษะในการทำงานเป็นทีม และ (2.3) มีความสามารถในการบริหารจัดการ และ 3) มีความสามารถในการครองคน ประกอบด้วย (3.1) มีมนุษยสัมพันธ์ (3.2) มีทักษะในการสื่อสารที่ดี (3.3) มีจิตอาสา ผลการประเมินกระบวนการฝึกอบรมคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน พบว่า ความรู้ และเจตคติภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน ทั้งด้านความสามารถในการครองตน ความสามารถในการครองคน และความสามารถในการครองงาน ของเยาวชนหลังผ่านกระบวนการฝึกอบรม สูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผ่านการประเมินทักษะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน ของเยาวชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้านโดย ด้านทักษะความสามารถในการครองงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านทักษะความสามารถในการครองตน และด้านทักษะความสามารถในการครองคน มีเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก⁵

⁴รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และนายบรรชกร กล้าหาญ, "การพัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นผู้นำที่มีศีลธรรมด้วยกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน", **รายงานวิจัย**, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, 2556).

⁵วิโรจน์ พรหมสุด, ดร, "กระบวนการฝึกอบรมคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน", **รายงานการวิจัย**, (วิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559).

5.2.6 แสดงผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน 30 คน โดยการเปรียบเทียบค่า paired t-test ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมตามรายชื่อ พบว่า แต่ละข้อที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน แต่ละข้อของนักเรียนทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมนั้นคะแนนทั้ง 20 ข้อ ทุกข้อมีการผลที่ออกมาแตกต่างกันทุกข้อแสดงให้เห็นว่าก่อนและหลังเข้ากิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาตนเอง มีทัศนคติที่ดี และเป็นมีการเรียนรู้และแนวทางชีวิตที่ดีขึ้น ยกเว้นข้อที่ 3 กิจกรรมนี้ทำให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และข้อที่ 4 กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักการสวดมนต์ นั่งสมาธิ ที่ไม่มีความแตกต่างกันมากทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุชน ประวัติติ. ผศ** ได้ทำวิจัยเรื่อง "การประยุกต์จริยธรรมเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กในชุมชนพหุวัฒนธรรม" ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์จริยธรรมเชิงพุทธที่เหมาะสมสำหรับ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรม พบว่า 1) การพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรมนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดและการประพฤติปฏิบัติให้มีความเจริญขึ้นทั้งในเรื่องของความรู้ ทักษะ ความสามารถ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาตนเอง ซึ่งกระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีการพัฒนาตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ให้การศึกษา ให้การฝึกอบรม และให้การพัฒนา อย่างไรก็ตามแรงจูงใจภายในของเด็กและเยาวชนก็สำคัญ ซึ่งแรงจูงใจที่สามารถส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมการปฏิบัติที่ดีงาม มีอยู่ 5 ประการ คือ 1 การศึกษา 2 ครอบครัว 3 การให้รางวัล 4 ค่านิยม และ 5 ความเชื่อทางศาสนา แต่กระนั้นก็ตามสภาพแวดล้อมรอบตัวของเด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรม ได้แก่สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ สื่อต่าง ๆ ก็มีผลต่อแรงจูงใจของเด็กและเยาวชนเช่นกัน 2) พื้นฐานการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในชุมชนที่มีความแตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม ซึ่งมีอยู่ 4 ประการ คือ 1 ครอบครัว 2 สถาบันการศึกษา 3 กลุ่มเพื่อน และ 4 สภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กและเยาวชนในชุมชน 3) หลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับจริยธรรมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ หลักกุศลกรรมบถ 10 คือ 1 กายสุจริต 3 ได้แก่ไม่ทำให้ชีวิตสัตว์ตกล่วง ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตินิดในกาม 2 วจีสุจริต 4 ได้แก่ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพื่อแฉ้อ และ 3 มโนสุจริต 3 ได้แก่ไม่โลภอยากได้ของคนอื่น ไม่คิดอาฆาตพยาบาทปองร้าย มีปัญญาอันเห็นชอบ เข้าใจอันถูกต้อง รูปแบบการประยุกต์จริยธรรมเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กในชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยนำหลักกุศลกรรมบถ 10 มาปรับประยุกต์ใช้ แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบด้านการให้การศึกษาโดยจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในแนวทางประพฤติปฏิบัติ 2) รูปแบบด้านการฝึกอบรมสั่งสอนโดยฝึกอบรมให้เด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรมได้เรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ 3) รูปแบบด้านการพัฒนา โดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก

อารมณ์ ความคิด การตัดสินใจและพฤติกรรมให้มีความเจริญขึ้น ตลอดจนนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาบูรณาการในการพัฒนาการประพฤติปฏิบัติตัวของเด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรมไปในสิ่งที่ถูกต้อง⁶

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนำประโยชน์ไปใช้

1) พระสอนศีลธรรม อาจารย์ นักเรียนทั่วไป ได้แนวทางองค์ความรู้ไปใช้ในการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ การทำกิจกรรม การศึกษาพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ ที่สามารถพัฒนาได้จากหลักธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ การใช้ในชีวิตประจำวัน การเรียนในรูปแบบใหม่ พิธีกรรมใหม่ และพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่

2) หน่วยงานที่สนใจ อันประกอบด้วย วัด โรงเรียน สถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง และผู้จัดอบรมกิจกรรมเด็ก สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ขึ้นไปศึกษาต่อยอดเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

3) นักเรียนทั่วไป สามารถนำชุดความรู้การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ไปใช้ในการศึกษา โดยการนำไปเผยแพร่ในรูปแบบ ผ่านสื่อ ผ่านคลิปเสียง เกมส์ กิจกรรม คู่มือการพัฒนาเด็กและเยาวชน เป็นต้น

4) ประชาชนทั่วไปที่มีบุตรที่เรียนหนังสืออยู่ สามารถนำไปเผยแพร่และดูเป็นแนวทางในการศึกษาสำหรับลูกๆ หลานๆ ที่กำลังเรียนอยู่ โดยสามารถถอดบทเรียนที่ได้มาใช้เป็นรูปแบบการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยดูจากกิจกรรม และการฝึกพัฒนาทางด้าน IQ และ EQ รวมไปถึงสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนด้วย

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนในโรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา, โรงเรียนปริตารามวิทยาคม, โรงเรียนนาคประสิทธิ์, โรงเรียนหอมเกร็ด และ โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกูล) ที่อยู่ในพื้นที่และมีโรงเรียนอบรมจริยธรรมอยู่แล้วบางโรงเรียน ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีกุุ่มนักเรียนในพื้นที่วิจัยอื่น ๆ เพื่อทำการศึกษาและยืนยันการวิจัย และสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการวิจัยครั้งต่อไป

⁶สุชน ประวัตินิติ, "การประยุกต์จริยธรรมเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กในชุมชนพหุวัฒนธรรม", รายงานวิจัย, (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557).

2) เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการศึกษากับกลุ่มนักเรียนในพื้นที่วิจัย ดังนั้นจึงควรนำแนวทางการพัฒนากิจกรรมพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยใช้หลักธรรมรูปแบบอื่น ๆ และวิธีการอื่น ๆ ที่หลากหลาย โดยมีการศึกษาและติดตามผลในระยะยาวต่อไป

3) จากผลการวิจัย พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมีการผลลัพธ์ที่ออกมาว่าการพัฒนาตนเอง มีทัศนคติที่ดี ดังนั้นจึงควรทำวิจัยเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในด้าน IQ และ EQ ของทุกช่วงวัยในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

1 ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ
มหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(1) หนังสือ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือประเมินผลการเรียนการสอน หลักสูตรพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.

กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, 2547.

_____. หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์การศาสนา, 2532.

กาญจนา คุณารักษ์. หลักสูตรและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2 นครปฐม : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2535.

กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ, 2545.

คณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้. ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. พิมพ์ครั้งที่ 5.

กรุงเทพมหานคร : สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543.

ฉันท ชาติทอง. เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนคร, 2550.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.

เฉลียว บุรีภักดิ์ และคนอื่นๆ. ชุดการศึกษาค้นคว้าวิชา 2553101 ทฤษฎีระบบและการ
ประยุกต์ใช้ในการพัฒนา.เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2553.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. การวางแผนการสอน, เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู
หน่วยที่ 1 – 8. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,
2525.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. คุณธรรมและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, 2524.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช ,2544.

- เตือนใจ เกตุษา. การประเมินผลการสอน. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์ ,2535.
- ทัศนีย์ ศุภเมธี. พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราช
ภัฏธนบุรี, 2533.
- ทศนา แคมณี. ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.
พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ธีรวัสส์ บำเพ็ญบุญบารมี. โครงการธรรมศึกษาวิจัย พุทธวิธีในการสอน: ศึกษาจากคัมภีร์
พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาตลอดจนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร:
มูลนิธิเบญจนิกาย, 2550.
- นิคม ทาแดง, กอบกุล ปราบประชา, และอำนวยการ เดชชัยศรี. ชุดฝึกหัดอบรมครู,ประมวลสาระ เรื่อง
เทคโนโลยี การศึกษาเพื่อการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, 2546.
- นิตารัตน์ ศิลปะเดช. ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิเศษ
การพิมพ์, 2540.
- ปกรณ์ ปรียากร. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร:
สามเจริญพานิช. 2554.
- ปรียาพร วงศ์ อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อ เสริม
กรุงเทพ, 2544.
- _____. การบริหารงานวิชาการ (Academic Administration). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อ
เสริมกรุงเทพมหานคร ,2532.
- ปิยะดา พูลท่าจักร. การพัฒนาหลักสูตรและเทคนิคการฝึกอบรม. ครูศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงใหม่, 2549.
- เป็รื่อง กิจรัตน์ภร. เทคโนโลยีการศึกษาและอุตสาหกรรม: หลักการและแนวทางปฏิบัติ.
กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนอบรม ภาษาต่างประเทศ, 2543.
- พ.อ.ปิ่น มุกกันต์. มงคลชีวิต. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์, 2516.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดีสุรเตโช). พระในบ้าน. กรุงเทพมหานคร : คำถาวรธรรมการพิมพ์, 2541.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 6.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.
- _____. พุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2546.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร:
ธรรมสภา, 2551.
- _____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร :

- บริษัท เอส.อาร์.พรีนติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด, 2548.
- พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ). **หลักธรรมของผู้ครองเรือน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2530.
- _____ . **การทำงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2537.
- _____ . **บริหารธุรกิจแบบพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: อัดมมโย, มปป.
- _____ . **การจัดและการบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.
- ภิญโญ สาธร. **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำของคุรุสภา, 2526.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล็อก, 2556.
- รัตนะ บัวสนธ์. **วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), 2556.
- วไลพร คุโณทัย. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมวิทยฐานะครูกรมการฝึกหัดครู, 2530.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. **แผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: คอมพิวเตอร์กราฟฟิค, 2542.
- วิชาการ, กรมกระทรวงศึกษาธิการ. **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2546.
- วิทย์ วิศทเวทย์, ศ.ดร. และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, รศ. **หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส 0410 พระพุทธศาสนา ฉบับปรับปรุง 2533**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท จำกัด, 2533.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. **ทฤษฎีการประเมิน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ส่งเสริมสวัสดิการและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ, สำนักงาน. **กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. แนวทางการดำเนินงาน โครงการคาราวานเสริมสร้างเด็ก ปี 2550**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ, 2550.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. **สื่อเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2546.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน). **สังฆัตถุ 4**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย, 2528.

สมพงษ์ สิงหะพล. **หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร**. ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะ ครุศาสตร์
วิทยาลัยครุนครราชสีมา, 2530.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, 2545.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระ
บรมราชูปถัมภ์, 2524.

สุเทพ สุวีรางกูร. **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2551.

สุนีย์ ภูพันธ์. **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรยุคปฏิรูปการศึกษาไทย**. เชียงใหม่:
The Knowledge Center ใน เครือบริษัทดวงกมลเชียงใหม่, 2546.

สุรางค์ ไคว่ตระกูล. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2541.

อรทัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ. **การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็น
สำคัญ เล่ม 2**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2544.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์, 2550.

เอกศักดิ์ บุตรลับ. **ครูและการสอน (Teacher and teaching)**. เพชรบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและ
การสอน คณะวิชาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, 2537.

(2) รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์

จินตนา พัฒนพงศ์ธร และคณะ. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัย ครั้งที่ 6 ปี พ.ศ.
2560. "รายงานวิจัย". กลุ่มสนับสนุนวิชาการและการวิจัย สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรม
อนามัย, 2561.

ฉวีวรรณ สุวรรณภาและคณะ. "ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร
ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู". รายงานการวิจัย. แพร่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, 2547.

พระมหาไกรสร โชติปัญญา. "การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิต
อย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม". รายงานการวิจัย. (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, 2552.

พระวันชัย ปริบุญ โณ (เสมแจ้). "ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรม

ศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และนายบรรชกร กล้าหาญ. "การพัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นผู้นำที่มีศีลธรรม ด้วยกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน". **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, 2556.

วิโรจน์ พรหมสุด, ดร. "กระบวนการฝึกอบรมคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน".

รายงานการวิจัย. วิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.

ศุภชัย ทองจันทร์. "การพัฒนาการมีส่วนร่วมของบ้าน วัดและโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในเขตเทศบาลตำบลพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี". **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2559.

สุชน ประวัตินิติ. ผศ. "การประยุกต์จริยธรรมเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กในชุมชนพุทธวัฒนธรรม".

รายงานวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.

สุทธิวรรณ ตันติรัตนวงศ์และคณะ. "การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่มเด็กเยาวชน และข้าราชการภาครัฐ". **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552.

อัญชลี โอ่งเจริญ และภุริทัต ศรีอร่าม. "ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา". **รายงานการวิจัย**. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.

(3) วารสาร จุลสาร และหนังสือพิมพ์

ทิตนา เขมมณี. การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : โมเดลชิปป้า (Cippa MODEL). **วารสารวิชาการ**. เล่มที่ 2. (พฤษภาคม 2542): 41-45.

พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์. "บรรยากาศการเรียนการสอนปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการสอน". **กองทุนสงเคราะห์การศึกษาเอกชน**. (มกราคม 2536): 7.

ภูเจียว วงศ์แสงเดือน. การจัดการเรียนการสอนแนววิถีพุทธ สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. "วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์". ปีที่ 5. ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2561): 202.

วาโร เพ็งสวัสดิ์. "การวิจัยพัฒนารูปแบบ". **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**. ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2553): 3.

เสนห์ สีภาวี และบรรจบ บรรณรุจิ. พัฒนาการกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ. “วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์”. ปีที่ 5. ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2560): 278.

หนังสือพิมพ์มติชน. **คอลัมน์ประชาชน**. หน้า 33 วันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ปีที่ 2 ฉบับที่ 10301.

(4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

โรงเรียนบ้านกระทุ่มล้ม. **ประวัติโรงเรียน** [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://www.bktl.ac.th/datashow_202685 [6 เมษายน 2564]

โรงเรียนปรีดารามวิทยาคม. **ประวัติโรงเรียน** [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/preedaramwit/khxmul-thawpi/prawati-rongreiyn> [6 เมษายน 2564]

โรงเรียนวัดดอนหวาย. **ประวัติโรงเรียน** [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://119.59.125.104/~watdonwai/> [6 เมษายน 2564]

โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา. **ประวัติโรงเรียน** [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.wrk.ac.th/> [6 เมษายน 2564]

โรงเรียนสามพรานวิทยา. **ประวัติโรงเรียน** [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.spw.ac.th/webspw/index.html> [6 เมษายน 2564]

ลอเรนซ์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg). **ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://ece.pkru.ac.th/early/web_std/Untitled-20.html [8 มกราคม 2564].

(5) เอกสารอัดสำเนา

สด แดงเอียด. พิธีเปิดการอบรมพระธรรมวิทยากร 230 รูป ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา (2 กุมภาพันธ์ 2554). เอกสารอัดสำเนา.

2. ภาษาอังกฤษ :

A.J. Du Brin. **Leadership : Research Findings Practice and Skills**. Boston Houghton: 1995.

Bee H. **The growing child**. New York : Harper Collins College Publishers, 1995.

Bronfenbrenner,. **Making Human Being Human: Bioeclogial Persectives on Human Development**. Thousand Oaks: Sage Publication, 2005.

Bybee, R., & Landes, N. M. **Science for life and living: An elementary school**

- science program from Biological Sciences Improvement Study (BSCS).
The American Biology Teacher, 1995.
- C. Bryant and L.G. White. **Managing Development in the Third World**. Boulder.
Colorado: Westview Press, 1982.
- Good, Carter V. **Dictionary of Education**. 5th ed. New York: McGraw-Hill, 2005.
- Gredler, M.E. **Learning and Instruction Theory into Practice**. 3th ed. New Jersey:
Prentice-Hall Inc., 1997.
- Hauser, D.L. **Comparison of Different Model for Organizational Analysis, In
Organizational Assessment Perspective on the Measurement of
Organizational Behavior and the Quality of Work Life**. New York: John
Wiley & Son, 1980.
- Husen, T. & Postlethwaite, N.T. **The international encyclopedia of education**. 2nd
ed.,. New York: Pergawon press Inc., 1994.
- Joyce, B.R., and Weil, M. **Models of Teaching**. 6th ed. Massachusetts: Allyn & Bacon,
2000. Keeves, P.J. Educational research, Methodology and Measurement:
An International Handbook. **Oxford : Pergamon Press**, 1988.
- Richard A. Swanson & Elwood F. Holton III. **Foundations of Human Resource
Development**. San Francisco, USA: Berrett-Koehler Publisher, Inc. , 2001.
- Steiner, Steiner. **EliZabeth, Educology**. Sydney: NSW, 1988.
- T.R. Batten. **Community and Their Development**. London: Oxford University Press,
1959.
- Think Exist. **The Leadership Challenge: How to Get Extraordinary Things Done in
Organizations**. San Francisco: Jossey-Bass, 2008.
- Willer, R.H. **Leader and Leadership Process**. Boston: Irwin / McGraw-Hill, 1967.
- (1) : Journal**
- Bronfenbrenner, U. Ecological Model of Human Development. "International
Encyclopedia of Education", 3(2), (1994): 37-42.
- (2) : Online**
- Bureau of democracy. **Human rights, and labor: 2012 report on International
Religious Freedom**. [Online]. research from: <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2012/eap/208270.htm> [28 March 2020]

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือวิจัย และชุดแบบฟอร์มการฝึกอบรม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

*****

คำชี้แจง:

1. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย

2. ขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของท่านอย่างครบถ้วนทุกข้อคำถาม โดยคำตอบของท่าน คณะผู้วิจัยจะรักษาความลับและไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น

3. แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

แบบที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับ พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

แบบที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักการที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา

แบบที่ 4 แบบสอบถามลักษณะปลายเปิด ที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค แนวทางในเกี่ยวกับพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความร่วมมือตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

คณะผู้วิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

*****

แบบที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับตัวท่าน

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

1) เพศ

ชาย หญิง

2) อายุ

10-12 ปี 13-15 ปี 15 ปี ขึ้นไป

3) ระดับชั้นมัธยม

ชั้นมัธยมปีที่ 1-2 ชั้นมัธยมปีที่ 3-4

ชั้นมัธยมปีที่ 5-6

4) สังกัดโรงเรียน

โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา โรงเรียนปริตารามวิทยาลัย

โรงเรียนวัดหอมเกร็ด โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกูล)

โรงเรียนนาคประสิทธิ์

5) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ต่ำกว่า 2.50 ปานกลาง 2.50 – 3.00

สูงกว่า 3.00

2. ปัจจัยทางสังคม

1) การฟังศึกษาระยะ นอกสถานที่

บ่อยครั้ง นาน ๆ ที่ ไม่เคยเลย

2) ความรู้สึกในการฟัง หรือเรียนธรรมะ

น่าสนใจ เฉยๆ ไม่น่าสนใจ

3) การเรียน หรืออบรมเกี่ยวกับธรรมศึกษา

เคย ไม่เคย

แบบที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับ พุทธนวัตกรรมใน
การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ เพียงข้อเดียวที่ตรงกับความเป็นจริง

การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย		ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
รูปแบบการเรียนรู้ใหม่						
1	ข้าพเจ้าเป็นผู้รู้จักการเรียนรู้ธรรมะ					
2	ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่เพียร ขยัน แสวงหาความรู้เพิ่มเติม					
3	ข้าพเจ้าคิดว่าการแข่งขันต้องไม่สร้างความเกลียดชัง					
4	ข้าพเจ้าคิดว่าการแบ่งเวลาในการเรียนและชีวิตส่วนตัว เป็นการเข้าใจชีวิตตนเอง					
พิธีกรรมใหม่						
5	ยามข้าพเจ้านั่งสมาธิ จิตใจฉันมักจะสงบ และมีสติระงับ อารมณ์ ผ่อนคลายไม่เครียด					
6	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการกราบ ทำให้รู้สึกมีความจิตใจนอบ น้อม เคารพตนเองและผู้อื่น					
7	ข้าพเจ้ามักจะชวนคนในครอบครัวไปทำบุญตักบาตร และประกอบกิจกรรมทางศาสนา					
8	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการสวดมนต์ และนั่งสมาธิ เป็นการทำความดีอย่างหนึ่ง					
จิตอาสาเชิงพุทธ						
9	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการศรัทธาที่ เป็นการให้เกียรติตนเอง					
10	ข้าพเจ้าคิดว่าควรเป็นผู้รู้จักการเสียสละ เพื่อส่วนรวม เมื่อมีโอกาส					
11	ข้าพเจ้าคิดว่าคนที่มีความดีที่ดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ๆ ได้					
12	ข้าพเจ้าคิดว่าคนที่มีความดีดี ไม่เอาอารมณ์ตนเอง ถือว่าเป็นการทำจิตอาสาอย่างหนึ่ง					

กระบวนกรใหม่						
13	ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นผู้มีความรู้สึกที่ตนเองได้พบเป้าหมายในชีวิต เมื่อได้รู้จักกรรมเดลิเวอรี่					
14	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการกระทำเป็นสิ่งที่ไม่สลับซับซ้อน					
15	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการสื่อสารสมัยใหม่ ทำให้เข้าถึงธรรมะได้ง่าย					
16	ข้าพเจ้ารู้จักกรรม 5 ส คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก ที่เป็นการเปลี่ยนคนเป็นคนดี					

แบบที่ 3 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก
และเยาวชนมัธยมศึกษา

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ เพียงข้อเดียวที่ตรงกับความเป็นจริง

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมใน พัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา		ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
หลักอิทธิบาท 4						
1	ข้าพเจ้าเกิดความรู้สึกมั่นใจในการนำไปสู่ความสำเร็จ ตามเป้าหมาย					
2	ข้าพเจ้ามีผลการเรียนดีขึ้น เป็นที่ภาคภูมิใจในตนเอง และครอบครัว					
3	ข้าพเจ้าเป็นที่ยอมรับจากเพื่อนๆ และครู ในโรงเรียน					
4	ข้าพเจ้ามีพัฒนาการทางพฤติกรรมที่ดีขึ้น คิดดี พูดดี ทำ ดี เป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ					
หลักสังฆวัตร 4						
5	ข้าพเจ้าคิดว่า ธรรมะทำให้บุคลิกภาพที่ดีขึ้น รู้จักกล้าคิด กล้าแสดงออก					
6	ข้าพเจ้าคิดว่า การรู้จักธรรมะทำให้พัฒนาการเป็น เปลี่ยนไปในทางที่ดี เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ					
7	ข้าพเจ้าคิดว่า ตัวข้าพเจ้าสามารถมีพัฒนาการในการ สร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนๆ ได้					
8	ข้าพเจ้าคิดว่า ตนเองมีลักษณะที่เป็นมิตร เป็นผู้คอยให้ การสนับสนุนในการงานคนอื่นได้					
หลักพรหมวิหาร 4						
9	ข้าพเจ้าคิดว่า ตนเองสามารถกล้าคิดกล้าแสดงออกอย่าง มีเหตุผล					
10	ข้าพเจ้าคิดว่า พรหมวิหาร 4 สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตได้					
11	ข้าพเจ้าคิดว่า การรู้จักการระงับอารมณ์ ไม่ใช่อารมณ์ใน การตัดสินใจ ทำให้ใจเย็นขึ้น					
12	ข้าพเจ้าคิดว่า การมีอดทน วางใจเป็นกลาง ไม่อคติไป ทางใดไปทางหนึ่ง					

ลักษณะราวธรรม 4						
13	ข้าพเจ้าคิดว่า ตนเองเป็นคนที่พัฒนาการที่ดี เข้าเรียนตรงต่อเวลา ไม่มาสาย รู้จักการรับผิดชอบ					
14	ข้าพเจ้าคิดว่า พฤติกรรมที่ดี ทำให้ มีจิตใจที่ดี มั่นคง ไม่หงุดหงิดง่าย					
15	ข้าพเจ้าคิดว่า การปฏิบัติตัวของฉันสามารถเข้ากับเพื่อนในห้องได้					
16	ข้าพเจ้าคิดว่า การได้รับการยอมรับจากเพื่อนๆ ครู อาจารย์ ทำให้มีกำลังใจในการเรียน					

แบบที่ 4 แบบสอบถามลักษณะปลายเปิด ที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค แนวทางในเกี่ยวกับพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างดีและเยาวชนมัธยมศึกษา

ปัญหาและอุปสรรค

ข้อเสนอแนะ

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

*****

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม และเพื่อสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม
2. ผู้ให้สัมภาษณ์มีสิทธิ์ที่จะปฏิเสธตอบคำถามที่ไม่ต้องการตอบ หรือระหว่างการสัมภาษณ์ท่านสามารถยกเลิกการให้สัมภาษณ์ได้โดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ
3. คณะผู้วิจัย จะเก็บข้อมูลที่ท่านให้สัมภาษณ์จากท่านไว้เป็นความลับ โดยทำการลงรหัสในการนำเสนอข้อมูลและจะเสนอผลการวิจัยเป็นแบบภาพรวม

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ
คณะผู้วิจัย
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

*****

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ _____

การศึกษาปัจจุบัน _____

ตำแหน่งปัจจุบัน _____

สถานที่ให้สัมภาษณ์ _____

วันที่สัมภาษณ์ _____

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามเพื่อสัมภาษณ์ มีดังนี้

- 1) ท่านคิดว่า พุทธนวัตกรรม ในนิยามของท่าน คืออะไร
- 2) ท่านคิดว่า การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทยตามแนวทางของพระพุทธศาสนา นั้น เป็นอย่างไร
- 3) ท่านคิดว่า กิจกรรมการเรียนสอนปัจจุบันที่สนับสนุนในหัวข้อของ พุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย ควรเป็นอย่างไร
- 4) การศึกษาพุทธนวัตกรรมในสังคมยุคใหม่ เอาอะไรเป็นเครื่องมือในการใช้
- 5) ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอย่างไรบ้าง กับพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย

แบบฟอร์มการฝึกอบรม

อาสาผู้เข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ จำนวน.....คน

ที่	ชื่อ	สกุล	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่
๑			
๒			
๓			
๔			
๕			
๖			
๗			
๘			
๙			
๑๐			
๑๑			
๑๒			
๑๓			
๑๔			
๑๕			
๑๖			
๑๗			
๑๘			
๑๙			
๒๐			
๒๑			
๒๒			
๒๓			
๒๔			
๒๕			

**แบบกิจกรรมการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก
และเยาวชนมัธยมศึกษา**

กิจกรรมที่ 1	จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
เวลา 120 นาที	
แนวคิดและหลักการ	<p>เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รู้จักพัฒนาความซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และการควบคุมอารมณ์ตนเอง ลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วย ความมีน้ำใจและจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละร่างกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมที่ดี ๑) เป็นผู้มีทัศนคติที่ดี มีพรหมวิหาร และสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี ๒) สามารถทำงานและเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ๓) สามารถสามารถดำเนินงานได้อย่าง มีประสิทธิภาพ ๔) เป็นผู้มีความสามารถจัดการดำเนินงานตามแผนงาน อย่าง เป็นระบบ และ ๕) เป็นผู้มีบทบาทในการให้คำปรึกษามีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล รู้จักคบคิด คิดเป็น คิดถึงสาเหตุ ปลายเหตุ และวิธีแก้ไขของ เหตุนั้นๆ โดยการช่วยเหลือบุคคลอื่นหรือสังคมเพื่อป้องกันปัญหา แก้ไข ปัญหา หรือพัฒนาสังคม ด้วยความเสียสละ ความสมัครใจ ความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งของอื่นใด นอกจากความสุขใจ และความภาคภูมิใจใจผลงานที่ตนเองได้บำเพ็ญประโยชน์โดยการ ช่วยเหลือบุคคลอื่นและสังคม ตามกำลังความสามารถของตนเองที่มีอยู่ อย่างเต็มที่</p>
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1) เข้าใจและรู้นิยามเกี่ยวกับจิตอาสาเชิงพุทธ และรู้ว่าจะนำมาใช้ประโยชน์อย่างไร 2) สามารถนำหลักจิตอาสาเชิงพุทธ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำ โดยการแก้ปัญหาของตัวนักเรียนเอง 3) สามารถพัฒนาความซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และการควบคุมอารมณ์ตนเอง
สื่อการสอน	<ol style="list-style-type: none"> 1) กระดาษ A4 2) ดินสอ ปากกา 3) ใบงานโครงงาน 4) การออกพื้นที่ในการการทัศนศึกษาในพื้นที่จิตอาสา ในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

<p>วิธีดำเนินการ</p>	<p>ชั้นนำ</p> <p>วิทยากรนำกล่าวสั้นๆ 3-5 นาที</p> <p>ขั้นกิจกรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) วิทยากรแจกกระดาษแผ่นเล็กให้นักเรียน 1 แผ่น 2) ผู้เรียนเขียนชื่อตนเองบนแผ่นกระดาษ 3) วิทยากรบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาของ “จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน” โดยเชื่อมโยงกับพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อันของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา โดยมีเป้าหมาย ประกอบด้วย ๑) เป้าหมายเชิงสังคมคือการได้ช่วยเหลือบุคคลอื่นให้ได้รับความสุข เกิดสังคมแห่งการช่วยเหลือและเอื้ออาทร เกิดสังคมที่มีการเสียสละแบ่งปัน เกิดสังคมแห่งมิตรภาพ ๒) เป้าหมายส่วนบุคคลคือความสุข ความภูมิใจและความสบายใจที่ได้ช่วยเหลือ เป็นผู้ทำประโยชน์แก่สังคม มีคุณภาพจิตที่เข้มแข็งพร้อมที่จะเสียสละ เป็นแบบอย่างแก่คนอื่น 4) เมื่อวิทยากรอธิบายจบ ให้นักเรียนแต่ละคนส่งตัวแทนกลุ่มแสดงความคิดเห็นว่าตนเองเหมาะกับจิตอาสาเชิงพุทธแบบไหน ข้อไหนที่มีผลต่อตนเองมากที่สุด ให้สังเกตจากประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมา 5) ให้นักเรียนนิยามเกี่ยวกับจิตอาสาเชิงพุทธ โดยอธิบายเป็น A4 โดยใช้เวลา 5-10 นาทีในการบรรยายความรู้สึกที่ได้ และสิ่งที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม <p>ขั้นสรุปและประยุกต์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) วิทยากรสรุปกิจกรรมการใช้ “จิตอาสาเชิงพุทธ” ในการพัฒนาความซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และการควบคุมอารมณ์ตนเอง 2) วิทยากรให้ผู้เรียนสงบนิ่งอยู่กับตนเองใช้เวลาทบทวนตนเองสั้นๆ แล้วเขียนลงไปใบบันทึกการเรียนรู้ส่วนตัว และการชดเชยผลกิจกรรมการพัฒนาแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อันของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา 3) สรุปตามวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง
<p>การวัดและประเมินผล</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) แบบสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรม 2) แบบชุดวัดผลกิจกรรมการพัฒนาแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อันของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา 3) แบบสรุปกิจกรรม

กิจกรรมที่ 2	กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
เวลา 180 นาที	
แนวคิดและหลักการ	<p>เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รู้จักเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในผลลัพธ์ที่ดี เช่น การเข้าใจในชีวิตตนเอง มีความรู้คู่คุณธรรม นำพาไปสู่ความเจริญ หรือกรอบแนวคิดที่ว่าด้วย “การเปลี่ยนตน เปลี่ยนคนทั้งโลก” และ “เรียน-เล่น-เป็น-เปลี่ยน” เป็นแนวทางในการให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักการตัดสินใจ และนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และเข้าใจหลักธรรมะแนวใหม่ในการเรียนรู้อรรถนะ เครือข่ายธรรมะเดลิเวอรี่จึงใช้แนวทาง 5 ส. คือ 1) สนุก ที่เปรียบเสมือนสิ่งหอมๆ ที่สวยงาม สร้างแรงดึงดูดให้ผู้รับสารเกิดความสนใจ เปิดใจรับฟัง อยู่ภายใต้กรอบที่เหมาะสมแล้วจึงใส่เนื้อหาธรรมะ 2) สาระ ได้แก่ เนื้อหาของธรรมะที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ 3) สงบ ได้แก่การมีจิตใจ ที่สงบไม่ฟุ้งซ่าน 4) สติสมาธิได้แก่การที่มนุษย์สามารถกำหนดจิตใจให้อยู่ในสิ่งที่ตนเองกระทำได้ 5) จิตสำนึก ได้แก่การรู้ดีรู้ชอบ การรับผิดชอบในตนเองและผู้อื่น เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจพฤติกรรมของเด็กและสามารถปรับเปลี่ยนและประยุกต์ในแนวทางการดำเนินชีวิตกับนักเรียนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ</p>
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1) เข้าใจหลักการเกี่ยวกับกระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน และรู้ว่าจะนำมาใช้ประโยชน์อย่างไร 2) สามารถนำกระบวนการใหม่ ภายใต้กิจกรรม 5 ส ประกอบด้วย สนุก สาระ สงบ สติ สำนึกไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำ โดยการแก้ปัญหาของตัวนักเรียนเอง 3) สามารถพัฒนาตนเองให้เกิดความเพียร มีแรงจูงใจ ถึงเป้าหมายตามที่ผู้เรียนได้ต้องการไว้
สื่อการสอน	<ol style="list-style-type: none"> 1) กระดาษ A4 2) ดินสอ ปากกา 3) ใบงานโครงงาน 4) นันทนาการทั่วไป เช่น สื่อคุณธรรมจริยธรรม และวิถีทัศน์ที่เกี่ยวข้อง

<p>วิธีดำเนินการ</p>	<p>ชั้นนำ</p> <p>วิทยากรนำกล่าวสั้นๆ 3-5 นาที</p> <p>ชั้นกิจกรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) วิทยากรแจกกระดาษแผ่นเล็กให้นักเรียน 1 แผ่น 2) ผู้เรียนเขียนชื่อตนเองบนแผ่นกระดาษ 3) วิทยากรบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาของ “กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน” โดยเชื่อมโยงกับพุทธวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา โดยเน้นกิจกรรมสื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนเยาวชนในการรู้จักรับผิดชอบหน้าที่การงาน มีศีล สมาธิ และปัญญาที่ดี ประกอบด้วยเรียนทางธรรมนำโลก, เล่นเพลินเจริญปัญญา, เป็นให้ดีที่สุดในจุดที่เป็น และการเปลี่ยนตนเป็นคนใหม่ 4) เมื่อวิทยากรอธิบายจบ ให้นักเรียนแต่ละคนส่งตัวแทนกลุ่มแสดงความคิดเห็นว่าตนเองมีความเข้าใจอย่างไรเกี่ยวกับนิยามของกระบวนการใหม่ ชั้นสรุปและประยุกต์ 5) ให้นักเรียนนิยามเกี่ยวกับกระบวนการใหม่ โดยอธิบายเป็น A4 โดยใช้เวลา 5-10 นาทีในการบรรยายความรู้สึกที่ได้ และสิ่งที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม <p>ชั้นสรุปและประยุกต์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) วิทยากรสรุปกิจกรรมการใช้ “กระบวนการใหม่” ในการพัฒนาตนเองให้พัฒนาการที่ดีในการเรียนรู้กับเด็กและเยาวชน โดยการเสริมสร้างด้วย (ไตรสิกขา ศีล สมาธิ และปัญญา) 2) วิทยากรให้ผู้เรียนสงบนิ่งอยู่กับตนเองใช้เวลาทบทวนตนเองสั้นๆ แล้วเขียนลงไปใบบันทึกการเรียนส่วนตัว และการชุดวัดผลกิจกรรมการพัฒนารูปแบบพุทธวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา 3) สรุปตามวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง
<p>การวัดและประเมินผล</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) แบบสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรม 2) แบบชุดวัดผลกิจกรรมการพัฒนารูปแบบพุทธวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา 3) แบบสรุปกิจกรรม

กิจกรรมที่ 3	พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ โดยเน้นหลักนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
เวลา 180 นาที	
แนวคิดและหลักการ	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อบำบัดและผ่อนคลายความตึงเครียด และจากพิธีกรรมที่มีความยุ่งยากมาแต่เดิม และลดความน่าเบื่อในจากพิธีกรรมดั้งเดิม และเพื่อปล้ำงความเชื่อเก่าเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาพุทธแต่ดั้งเดิมว่าเข้าใจยาก มาเป็นแบบที่ผ่อนคลายเข้าใจง่าย และคลายความตึงเครียดจากการเรียน และมีการพุทธธรรมะให้สนุกในแต่ละมุมมองของเด็กและเยาวชน โดยกิจกรรมนันทนาการ การฟังเพลงบำบัด สื่อในสร้างแรงจูงใจต่าง ๆ เช่น การนั่งสมาธิ และอานิสงค์ของการกราบพระในบ้านหรือคนที่เคารพนับถือ หรือการสนทนาธรรมะให้เด็กและเยาวชน
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1) เข้าใจนิยามเกี่ยวกับ พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ 2) เพื่อปล้ำงความเชื่อเก่าเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาพุทธแต่ดั้งเดิมว่าเข้าใจยาก มาเป็นแบบที่ผ่อนคลายเข้าใจง่าย 3) สามารถพัฒนาตนเองให้กล้าคิดกล้าแสดงออก ได้ประโยชน์ และเป็น การสร้างอานิสงค์กับผู้ที่มีพระคุณ
สื่อการสอน	<ol style="list-style-type: none"> 1) กระดาษ A4 2) ดินสอ ปากกา 3) ใบงานโครงงาน 4) นันทนาการทั่วไป เช่น การแสดงการร้องเพลง การเล่นเกมสื่้ที่เตรียมไว้ที่ส่งเสริม IQ และ EQ
วิธีดำเนินการ	<p>ขั้นนำ</p> <p>วิทยากรนำกล่าวสั้นๆ 3-5 นาที</p> <p>ขั้นกิจกรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) วิทยากรแจกกระดาษแผ่นเล็กให้นักเรียน 1 แผ่น 2) ผู้เรียนเขียนชื่อตนเองบนแผ่นกระดาษ 3) วิทยากรบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาของ “พิธีกรรมเชิงใหม่” เน้นกิจกรรมเพื่อบำบัดและผ่อนคลายความตึงเครียด และจากพิธีกรรมที่มีความยุ่งยากมาแต่เดิม และลดความน่าเบื่อในจากพิธีกรรมดั้งเดิม 4) เมื่อวิทยากรอธิบายจบ ให้นักเรียนแต่ละคนส่งตัวแทนแสดงความคิดเห็นว่าตนเองรู้สึกอย่างไรกับกิจกรรม

	<p>5) ให้นักเรียนบอกอธิบายความคิดเห็นของกิจกรรม โดยอธิบายเป็น A4 โดยใช้เวลา 5-10 นาทีในการบรรยายความรู้สึกที่ได้ และสิ่งที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม</p> <p>ขั้นสรุปและประยุกต์</p> <p>1) วิทยากรสรุปกิจกรรมการใช้ “พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ” ในการพัฒนาตนเองให้การกล้าคิดกล้าแสดงออก และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ใช้ชีวิตร่วมกับคนในหมู่คณะได้</p> <p>2) วิทยากรให้ผู้เรียนสงบนิ่งอยู่กับตนเองใช้เวลาทบทวนตนเองสั้นๆ แล้วเขียนลงไปใบบันทึกการเรียนรู้ส่วนตัว และการชုดวัดผลกิจกรรมการพัฒนา รูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา</p> <p>3) สรุปตามวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง</p>
<p>การวัดและประเมินผล</p>	<p>1) แบบสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรม</p> <p>2) แบบชุดวัดผลกิจกรรมการพัฒนา รูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา</p> <p>3) แบบสรุปกิจกรรม</p>

กิจกรรมที่ 4	รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
เวลา 180 นาที	
แนวคิดและหลักการ	<p>เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในผลลัพธ์ที่ดี เช่น การเข้าใจในชีวิตตนเอง มีความรู้คู่คุณธรรม นำพาไปสู่ความเจริญ หรือกรอบแนวคิดที่ว่าด้วย “การเปลี่ยนตน เปลี่ยนคนทั้งโลก” และ “เรียน-เล่น-เป็น-เปลี่ยน” เป็นแนวทางในการให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักการตัดสินใจ และนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมเพื่อทำให้มีพัฒนาการที่ดีในการเรียนรู้กับเด็กและเยาวชน โดยการเสริมสร้างด้วย (ไตรสิกขา ศีล สมาธิ และ ปัญญา) โดยเน้นกิจกรรมสื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนในการรู้จักรับผิดชอบหน้าที่การทำงาน มีศีล สมาธิ และปัญญาที่ดี ประกอบด้วย เรียนทางธรรมนำโลก, เล่นเพลินเจริญปัญญา, เป็นให้ดีที่สุดในจุดที่เป็น และการเปลี่ยนตนเป็นคนใหม่</p>
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1) เข้าใจในนิยามของการรูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธ 2) สามารถเข้าถึงรูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธ และไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำ โดยการแก้ปัญหาของตัวนักเรียนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในผลลัพธ์ที่ดี เช่น การเข้าใจในชีวิตตนเอง มีความรู้คู่คุณธรรม นำพาไปสู่ความเจริญ
สื่อการสอน	<ol style="list-style-type: none"> 1) กระดาษ A4 2) ดินสอ ปากกา 3) ใบงานโครงงาน 4) นันทนาการทั่วไป เช่น สื่อคุณธรรมจริยธรรม และวิดีโอทัศน์ที่เกี่ยวข้อง
วิธีดำเนินการ	<p>ชั้นนำ</p> <p>วิทยากรนำกล่าวสั้นๆ 3-5 นาที</p> <p>ชั้นกิจกรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) วิทยากรแจกกระดาษแผ่นเล็กให้นักเรียน 1 แผ่น 2) ผู้เรียนเขียนชื่อตนเองบนแผ่นกระดาษ 3) วิทยากรบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาของ “รูปแบบการเรียนรู้ใหม่” โดยส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนในการรู้จักรับผิดชอบหน้าที่การทำงาน มีศีล สมาธิ และ

	<p>ปัญญาที่ดี ประกอบด้วย เรียนทางธรรมนำโลก, เล่นเพลินเจริญปัญญา, เป็นให้ดีที่สุดในจุดที่เป็น และการเปลี่ยนตนเป็นคนใหม่</p> <p>4) เมื่อวิทยากรอธิบายจบ ให้นักเรียนแต่ละคนส่งตัวแทนแสดงความ คิดเห็นว่าตนเองมีความรู้สึกอย่างไรกับกิจกรรม</p> <p>5) ให้นักเรียนอธิบายความคิดเห็นของกิจกรรม โดยอธิบายเป็น A4 โดย ใช้เวลา 5-10 นาทีในการบรรยายความรู้สึกที่ได้ และสิ่งที่เกิดขึ้นจาก กิจกรรม</p> <p>ขั้นสรุปและประยุกต์</p> <p>1) วิทยากรสรุปกิจกรรมการใช้ “รูปแบบการเรียนรู้ใหม่” ในการ พัฒนาการเสริมสร้างหลักธรรมที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนชนในการรู้จัก รับผิดชอบหน้าที่การงาน มีศีล สมาธิ และปัญญาที่ดี</p> <p>2) วิทยากรให้ผู้เรียนสงบนิ่งอยู่กับตนเองใช้เวลาทบทวนตนเองสั้นๆ แล้วเขียนลงไปใบบันทึกการเรียนส่วนตัว และการชดวัดผลกิจกรรม การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและ เยาวชนมัธยมศึกษา</p> <p>3) สรุปตามวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง</p>
<p>การวัดและประเมินผล</p>	<p>1) แบบสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรม</p> <p>2) แบบชดวัดผลกิจกรรมการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการ เรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา</p> <p>3) แบบสรุปกิจกรรม</p>

แบบวัดผลกิจกรรมก่อนและหลัง

การจัดกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

ให้นักเรียนอ่านแล้วตัดสินใจเลือกคำตอบที่ได้กำหนดไว้ คำตอบนั้นไม่มีผิดและถูก และขอให้
นักเรียนเลือกตอบให้ตรงกับความรู้สึก โดยรวม

โดยผลการทดสอบนั้นเป็นการนำเสนอผลรวม จะเก็บเป็นความลับ และไม่มีผลกระทบใด ๆ
ต่อนักเรียนผู้ทำแบบสอบถามขอให้ตอบให้ตรงกับความคิดเห็นเพียงข้อเดียวเท่านั้น

5	หมายถึง	มีระดับ เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	มีระดับ เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	มีระดับ เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	มีระดับ เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	มีระดับ เห็นด้วยที่น้อยที่สุด

ความเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการ พัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	ไม่เห็น ด้วย
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					

10	กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้าลบความเชื่อที่ว่าการปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ					
11	กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้าเปลี่ยนตนเองเป็นคนใหม่ในทางที่ดี					
12	กิจกรรมนี้ทำให้เกิดภาคภูมิใจในตนเอง					
13	กิจกรรมนี้ทำให้ผ่อนคลาย ไม่เครียด					
14	กิจกรรมนี้ทำให้ธรรมะเป็นเรื่องเข้าใจง่าย					
15	กิจกรรมนี้ทำให้บุคลิกภาพดีขึ้น					
16	กิจกรรมนี้ทำให้เราใจเย็นลง					
17	กิจกรรมนี้ทำให้เรารู้จักการแก้ปัญหาชีวิต					
18	กิจกรรมนี้ทำให้เรามีกำลังใจในการเรียน					
19	กิจกรรมนี้ทำให้เราเข้ากับเพื่อนๆ ได้					
20	กิจกรรมนี้ข้าพเจ้าคิดว่าน่าสนใจ อยากให้จัดขึ้นอีก					

แบบสรุปบันทึกกิจกรรม

กิจกรรม	ข้อคิด	ความประทับใจ	ความผิดพลาดของตนเอง	องค์ความรู้ใหม่	การนำหลักธรรมจากกิจกรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ใบงานโครงการ

ชื่อกลุ่มกิจกรรม _____

รายชื่อกลุ่ม 1) _____

2) _____

3) _____

4) _____

5) _____

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกิจกรรม _____

_____

_____

_____

_____

แนวทางการแก้ไขปัญหา _____

_____

_____

_____

_____

วิธีดำเนินการ/ กิจกรรมที่ทำ _____

_____

_____

_____

_____

ความสอดคล้องของของหลักสูตรที่ใช้ในกิจกรรม _____

_____

_____

กำหนดการกิจกรรม

กิจกรรมพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

วันที่ 25 - 26 กุมภาพันธ์ 2564

ณ โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

*****

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2564

08:30 - 09:00 น.	ลงทะเบียน
09:00 - 12:00 น.	การทัศนศึกษาในพื้นที่จิตอาสา ในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
12:00 - 12:30 น.	พักรกลางวัน
12:30 - 14:30 น.	กิจกรรมภาษาเพื่อการสื่อสาร และนันทนาการ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนมีความสุขภายใต้ 5 ส คือ คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก
14:30 - 15:00 น.	พักเบรกช่วงกิจกรรม
15:00 - 17:00 น.	เก็บตกกิจกรรม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเล่าประสบการณ์ของวิทยากรเพื่อเป็นแรงบันดาลใจที่สอดคล้องกับกิจกรรมตอนเช้าและตอนบ่าย
17:00 - 17:30 น.	สรุปกิจกรรมตอนเช้าและตอนบ่าย/เดินทางกลับบ้านและเตรียมตัวมาทำกิจกรรมในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2564

*****

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2564

08:30 - 09:00 น.	ลงทะเบียน
09:00 - 12:00 น.	พิธีกรรมและธรรมบำบัด กิจกรรมนันทนาการ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความสุขภายใต้ 5 ส คือ คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก
12:00 - 12:30 น.	พักรกลางวัน
12:30 - 14:30 น.	รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดี ภายใต้เรียนทางธรรมนำโลก, เล่นเพลินเจริญปัญญา, เป็นให้ดีที่สุดในทุกจุดที่เป็น และการเปลี่ยนตนเป็นคนใหม่
14:30 - 15:00 น.	พักเบรกช่วงกิจกรรม
15:00 - 17:00 น.	เก็บตกกิจกรรม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเล่าประสบการณ์ของวิทยากรเพื่อเป็นแรงบันดาลใจที่สอดคล้องกับกิจกรรมตอนเช้าและตอนบ่าย
17:00 - 17:30 น.	สรุปกิจกรรม/เดินทางกลับบ้านโดยสวัสดิภาพ

.....

กิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

ที่	พัฒนาด้าน	รายการ/กิจกรรม	ใช้เวลา	วัตถุประสงค์ กิจกรรม	ผลที่ได้จากกิจกรรม
1	จิตอาสาเชิง พุทธในการ พัฒนาเด็ก และเยาวชน	การทัศนศึกษาใน พื้นที่จิตอาสา ใน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เช่น กิจกรรมวัดไร่ ขิง การทำบุญให้ ทาน การทำความ สะอาดในพื้นที่วัด การช่วยเหลือผู้ป่วย ตามโรงพยาบาลใน พื้นที่ไร่ขิง	3 ชั่วโมง	เพื่อพัฒนาความ ซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และ การควบคุม อารมณ์ตนเอง	ทำให้เด็กและเยาวชนมี พัฒนาการความซื่อสัตย์ ความ อดทน การควบคุมตนเอง ทางด้านอารมณ์และความคิด และการเสียสละ
2	กระบวนการ ใหม่ในการ พัฒนาเด็ก และเยาวชน	การใช้สื่อ วิดิทัศน์ การบรรยาย โดยมี จุดประสงค์ทำให้ เกิดความเพียร และ มีแรงจูงใจ มีการ บรรลุเป้าหมายใน ชีวิต	3 ชั่วโมง	เพื่อพัฒนาเด็ก และเยาวชนมี ความสุขภายใต้ 5 ส คือ คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก	การให้ความรู้และสอดด้วย หลักธรรม ตามหลักของ “ธรรม เดลิเวอรี่” และเปิดกว้างให้เด็ก และเยาวชนได้มีการเรียนรู้ใน ชีวิต รวมไปถึงการเข้าใจในหลัก อาศรม 4 มาบูรณาการตาม แนวคิด พระมหาสมปอง ประกอบด้วย 1) การศึกษา หาความรู้ 2) การทำหน้าที่ 3) การฝึกจิตให้สงบ 4) การบรรลุ เข้าสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดในชีวิต

3	<p>พิธีกรรมใหม่ เชิงพุทธ โดย เน้นหลัก นันทนาการ ในการพัฒนา เด็ก และ เยาวชน</p>	<p>กิ จ ก ร ร ม นันทนาการ การฟัง เพลงบำบัด สื่อใน นันทนาการ สร้างแรงจูงใจต่างๆ เช่น การนั่งสมาธิ และอนิสงค์ของการ กราบพระในบ้าน หรือคนที่เคารพนับ ถือ หรือการสนทนา ธรรมะให้เด็กและ เยาวชน</p>	3 ชั่วโมง	<p>เพื่อบำบัดและ ผ่อนคลายความ ตึงเครียด และจาก พิธีกรรมที่มีความ ยุ่งยากมาแต่เดิม และลดความน่า เบื่อ ใน จ า ก พิธีกรรมดั้งเดิม</p>	<p>เด็กนักเรียนได้ลบล้างความเชื่อ เก่าเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา พุทธแต่ดั้งเดิมว่าเข้าใจยาก มา เป็นแบบที่ผ่อนคลายเข้าใจง่าย และคลายความตึงเครียดจาก การเรียน และมีการพุทธธรรมะ ให้สนุกในแต่ละมุมมองของเด็ก และเยาวชน</p>
4	<p>รูปแบบการ เรียนรู้ใหม่เชิง พุทธในการ พัฒนาเด็ก และเยาวชน</p>	<p>กิจกรรมสื่อส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้าง หลักธรรมที่ดีให้กับ เด็ก และ เยาว ชนในการรู้จัก รับผิดชอบหน้าที่ การทำงาน มีศีล สมาธิ และปัญญาที่ดี ประกอบด้วย เรียน ทางธรรมนำโลก, เล่นเพลินเจริญ ปัญญา, เป็นให้ดี ที่สุดในจุดที่เป็น และการเปลี่ยนแปลง เป็นคนใหม่</p>	3 ชั่วโมง	<p>เพื่อทำให้ มี พัฒนาการที่ดีใน การเรียนรู้กับเด็ก และเยาวชน โดย การเสริมสร้างด้วย (ไตรสิกขา ศีล สมาธิ และปัญญา)</p>	<p>เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองใน ผลลัพธ์ที่ดี เช่น การเข้าใจใน ชีวิตตนเอง มีความรู้คู่คุณธรรม นำไปสู่ความเจริญ หรือ กรอบแนวคิดที่ว่าด้วย “การ เปลี่ยนตน เปลี่ยนคนทั้งโลก” และ “เรียน-เล่น-เป็น-เปลี่ยน” เป็นแนวทางในการให้เด็กและ เยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่าง มีประสิทธิภาพ รู้จักการ ตัดสินใจ และนำธรรมะไป ประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม</p>

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ / การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยพุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน พระครูปฐมธรรมวงศ์ (สุรศักดิ์ แก้วนภสิกรณ์)
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง ด้านการศาสนศึกษา

เนื่องด้วยข้าพเจ้า **ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้อย่างเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCLU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อเพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร โยตะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

พระครูปฐมธรรมวงศ์

ที่ ศสช/๒๕๖๔

๘ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายสรวิศ บุญมี ตำแหน่ง นักกิจกรรมพัฒนาเด็ก
สิงห์น้อยด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๓ ชุด

ด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา ศรีพุทธาวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยได้ดำเนินการวิจัย ภายใต้หน่วยงานสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ในหัวข้อวิจัยเรื่อง “พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยในหัวข้อดังกล่าว เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย นายสรวิศ บุญมี เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี จึงขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผศ.ดร โยคะ ชัยวรมันกุล)

หัวหน้าโครงการวิจัย

สรวิศ
บุญมี

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชู

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๖ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นายจักรกฤษ ศักดิ์สุวรรณ
ผู้บริหารกิจกรรมพัฒนครูและอาจารย์ get up teacher

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชูวิทยาลัย หรือคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์หลังพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบกรวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อหาวิชากรจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร โยคะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

นายจักรกฤษ ศักดิ์สุวรรณ

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๒ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบขออนุเคราะห์สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นางสาวสุพรภัส ปานสุวรรณ
นักกิจกรรมเพื่อสังคมและเยาวชน get up teacher

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมด้วยคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เยื่อเพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร โยคะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

อนุญาต

สุพรภัส ปานสุวรรณ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
โทร ๐๕๔ ๕๖๖ ๕๖๖๔ ๐๕๔ ๕๖๖ ๕๖๖๕ ๐๕๔ ๕๖๖ ๕๖๖๖

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๒๕ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิงานวิจัย

เจริญพร พระมหาเจริญพงศ์ ธมฺมทีโป, ดร.

ด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยศ ชัยวัฒน์กุล อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยได้ดำเนินการวิจัยภายใต้หน่วยงานสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ในหัวข้อวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลมาได้ระยะเวลาพอสมควร

ดังนั้นเพื่อให้งานวิจัยดำเนินงานอย่างถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์เจริญพรเชิญ พระมหาเจริญพงศ์ ธมฺมทีโป, ดร. จากวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านเครื่องมือและสถิติที่ใช้ในงานวิจัย เพื่อให้คำชี้แนะแนวทางที่จะเกิดประโยชน์และประสิทธิภาพต่องานวิจัยต่อไป จึงขอเชิญในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. - ๑๕.๓๐ น. ณ ห้องสำนักงานหลักพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในวันเวลาดังกล่าว

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี จึงขออณุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผศ.ดร โยศ ชัยวัฒน์กุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
โทร ๐๕๔ ๒๖๖ ๓๓๓๓, ๐๕๔ ๒๖๖ ๕๖๖๖, ๐๕๔ ๒๖๖ ๕๖๖๗

ที่ ศปศท/๒๕๖๔

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิงานวิจัย

เจริญพร มศ.ดร. อุบล วุฒิพรโสภณ

ด้วยข้าพเจ้า มศ.ดร. โยธะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยได้ดำเนินการวิจัยภายใต้หน่วยงานสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ในหัวข้อวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลมาได้ระยะเวลาพอสมควร

ดังนั้นเพื่อให้งานวิจัยดำเนินการอย่างถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์เจริญพรเชิญ มศ.ดร. อุบล วุฒิพรโสภณ จากวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านเครื่องมือและสถิติที่ใช้ในงานวิจัย เพื่อให้คำชี้แนะแนวทางที่จะเกิดประโยชน์และประสิทธิภาพต่องานวิจัยต่อไป จึงขอเชิญในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ เวลา ๑๙.๐๐ น. - ๑๙.๓๐ น. ณ ห้องสำนักงานหลักพุทธศาสตร์มหรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในวันเวลาดังกล่าว

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี จึงขออนุโมทนาขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(มศ.ดร โยธะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

พักศูนย์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
โทร ๐๙๕ ๙๖๖ ๙๙๙๕ ๐๙๕ ๙๙๙ ๙๙๙๙ ๐๙๕ ๙๙๙ ๙๙๙๙

ที่ พิเศษ/๑๕๖๔

๒๕ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอยื่นเป็นผู้ทรงคุณวุฒิงานวิจัย

เจริญพร ดร. พิชราวลิษฐ์ ฤกษ์

ด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยธะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยภายใต้หน่วยงานสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ในหัวข้อวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" ซึ่งดำเนินงานเก็บข้อมูลมาได้ระยะเวลาพอสมควร

ดังนั้นเพื่อให้งานวิจัยดำเนินงานอย่างถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์เจริญพรเจริญ ดร. พิชราวลิษฐ์ ฤกษ์ จากวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านเครื่องมือและสถิติที่ใช้ในงานวิจัย เพื่อให้คำชี้แนะแนวทางที่จะเกิดประโยชน์และประสิทธิภาพต่องานวิจัยต่อไป จึงขอเชิญในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. - ๑๕.๓๐ น. ณ ห้องสำนักงานหลักพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในวันอาทิตย์ดังกล่าว

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี จึงขออัญมโหณาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผศ.ดร. โยธะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ดร.พิชราวลิษฐ์ ฤกษ์

ที่ ศปค/๒๕๖๔

๒๕ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบเขตเป็นผู้ทรงคุณวุฒิงานวิจัย

เจริญพร พระปลัดประพนธ์ สุปภาโค, ดร.

ด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยตะ ชัยวัฒน์กุล อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยได้ดำเนินการวิจัยภายใต้หน่วยงานสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ในหัวข้อวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู็ของเด็กและเยาวชน" ซึ่งดำเนินงานเก็บข้อมูลมาได้ระยะเวลาพอสมควร

ดังนั้นเพื่อให้งานวิจัยดำเนินงานอย่างถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์เจริญพรเชิญ พระปลัดประพนธ์ สุปภาโค, ดร. จากวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านเครื่องมือและสถิติที่ใช้ในงานวิจัย เพื่อให้คำชี้แนะแนวทางที่จะเกิดประโยชน์และประสิทธิภาพต่องานวิจัยต่อไป จึงขอเชิญในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. - ๑๕.๓๐ น. ณ ห้องสำนักงานหลักพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในวันเวลาดังกล่าว

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี จึงขออณุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผศ.ดร โยตะ ชัยวัฒน์กุล)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ธรรมาภรณ์
๒๕๖๔

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๒๕ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอยื่นเป็นผู้ทรงคุณวุฒิงานวิจัย

เจริญพร พระปลัดสมชาย บิโยโค, คร.

ด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยทะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยได้ดำเนินการวิจัย ภายใต้หน่วยงานสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ในหัวข้อวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลมาได้ระยะเวลาพอสมควร

ดังนั้นเพื่อให้งานวิจัยดำเนินการอย่างถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์เจริญพรเชิญ พระปลัดสมชาย บิโยโค, คร. จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบวชที่ศึกษาพุทธโธส นครปฐม เพื่อเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านเครื่องมือและสถิติที่ใช้ในงานวิจัย เพื่อให้คำชี้แนะแนวทางที่จะเกิดประโยชน์และประสิทธิภาพต่องานวิจัยต่อไป จึงขอเชิญในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. - ๑๕.๓๐ น. ณ ห้องสำนักงานหลักพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในวันเวลาดังกล่าว

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี จึงขออัญมิตนาขอคุณเสมอ ณ โอกาสนี้

(ผศ.ดร. โยทะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

๑๗๗๖๖๖
๑๕
พระปลัดสมชาย (บิโยโค)

หลักสูตรพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
โทร. ๐๕๔ ๓๖๖ ๓๓๓๕, ๐๕๔ ๕๕๓ ๕๓๓๓, ๐๕๓ ๕๕๒๐

ที่ ศปศบ/๒๕๖๔

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตเกณฑ์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

ในโอกาส พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ศ.ดร. รักษาการรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยทะ ชีววัฒนกุล อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยได้ดำเนินการวิจัยภายใต้หน่วยงานสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ในหัวข้อวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยในหัวข้อดังกล่าว ซึ่งมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อนำมาประกอบการวิจัย

ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการศึกษาดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของโครงการวิจัย จึงมีผลการมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการทำวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงมีผลการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ศ.ดร.)

รักษาการรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ฝ่ายบริหาร
 ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาลงกรณ์ราช

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน พระศักดิ์ชัย อนัญญิตโต
คุรุพระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดปริศนาภิษายาม

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาลงกรณ์ราชวิทยาลัย พร้อมด้วยคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดปริศนาภิษายาม เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อกรณี ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร โยตะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

๒๕๖๔
พระศักดิ์ชัย อนัญญิตโต

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสหพุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

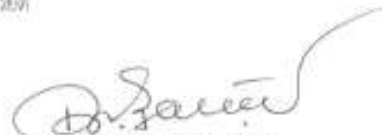
เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นายศิริรักษ์ โรรัมย์
ครูกลุ่มวิชาจิตวิทยาและแนะ โรงเรียนวัดปริวารามวิฑิตยาคม

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสหพุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ท้องถิ่นที่เพื่เก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดปริวารามวิฑิตยาคม เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อหาวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร โยตะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

อนุญาต

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
โทร. ๐๙๕ ๕๖๖ ๕๗๙๕, ๐๙๕ ๖๖๖ ๕๖๖๖, ๐๙๕ ๖๖๖ ๕๖๖๖

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ ทีศษ/๒๕๖๔

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลงานที่เก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นายสมารถ ศิริสมพร
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบวรนิเวศราชวิทยาลัย

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยศะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมด้วยคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS. 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขออนุญาตเผยแพร่ผลงานที่เก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดบวรนิเวศราชวิทยาลัย เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อพิจารณาจากท่านด้วยดี.

(ผศ.ดร โยศะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

→ ยศ
๖ โยศะ ชัยวรมันกุล
โยศะ ชัยวรมันกุล
โยศะ ชัยวรมันกุล

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นางสาวศิวาณัฐ สายสุนทร
ครูผู้วิชาจิตวิทยาแนะแนว โรงเรียนวัดหอมเกร็ด

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์สงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCM RS. 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดหอมเกร็ด เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เสียเพื่อหาวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

(นายไพฑูรย์ ชัยภูมิ)

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหอมเกร็ด(ไพศาลประชานุกูล)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
โทร. ๐๕๔-๕๖๒-๕๓๖๕, ๐๕๔-๕๖๒-๕๓๖๖, ๐๕๔-๕๖๒-๕๓๖๐

(นางสาวศิริสัทพ์ ชาติการ์ณ)
04/๒๕๖๔

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตประชาสัมพันธ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน ผ.ศ. สมนันท์ นิ่งไกร
ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดหอมเกล็ด

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยธะ ชัยวัฒน์กุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS. 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ท้องถิ่นเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดหอมเกล็ด เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อเพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร. โยธะ ชัยวัฒน์กุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ผ.ศ. สมนันท์ นิ่งไกร

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
โทร ๐๖๔ ๖๖๖ ๖๖๖๕, ๐๖๔ ๖๖๖ ๖๖๖๖, ๐๖๖ ๖๖๖ ๖๖๖๖

ประธานสภาโรงเรียนวัดหอมเกล็ด(เทศบาลประชานาถบุรี)

ศ.ดร. สมนันท์ นิ่งไกร
(เด็กชายสมันท์ นิ่งไกร)
/อนุญาติ

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พศษ/๒๕๖๔

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลงานที่เก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นายไพฑูรย์ ชัยภูมิ
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองแก้ว

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์หลังพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดหนองแก้ว เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
โทร ๐๖๔ ๖๖๐ ๖๖๖๖, ๐๖๔ ๖๖๖ ๖๖๖๖, ๐๖๔ ๖๖๖ ๖๖๖๖

(นายไพฑูรย์ ชัยภูมิ)
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองแก้ว(ไพศาลประชานุกูล)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ของความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นางสาวกัญติยา ทอมดี
ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา

เนื่องด้วยข้าพเจ้า **ผศ.ดร. โยคะ ชัยวัฒน์กุล** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง **"พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน"** รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ห้องพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เชื้อเพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร โยคะ ชัยวัฒน์กุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

อนุศาส

โยคะชย

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
โทร. ๐๖๔ ๕๓๖ ๕๓๖๔ call when drink out best coffee

กัญติยา ทอมดี
๑๖/๒/๖๔

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธศรีพรวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๓๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ถึงภคาน์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นายภาณุภูมิ บุญมา
ครูกลุ่มวิชาจิตวิทยาแนะแนว โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา

เนื่องด้วยข้าพเจ้า **ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธศรีพรวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง **"พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน"** รหัสโครงการ MCU RS. 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขออนุญาตเผยแพร่ที่เก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขออนุญาตจากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อเพื่อหาวิชาการจากท่านด้วยดี

(Signature)
(ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

(Handwritten notes)
๑๖ ม.ค.
R
map yan

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาลาฬนครราชสีมา

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตประชาสัมพันธ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน พระมหาณรงค์ศักดิ์ อุทมนโธ
ศุภะสอนศิลปกรรมโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาลาฬนครราชสีมาวิทยาชัย พร้อมด้วยคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขออนุญาตประชาสัมพันธ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขออนุญาตจากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร โยตะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

พระมหาณรงค์ศักดิ์ อุทมนโธ

พระมหาณรงค์ศักดิ์ อุทมนโธ
ศุภะสอนศิลปกรรมโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา
๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
Tel ๐๕๓ ๖๖๖ ๖๖๖๖ Fax ๐๕๓ ๖๖๖ ๖๖๖๖

โรงเรียนวัดไร่จิงวิทยา
เลขที่ ๒๘๔
วันที่ 15 กพ. ๖๔
เวลา 16.35

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช-

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์หลังพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน ดร.รุ่งริษา สุขศรี
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไร่จิงวิทยา

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์หลังพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดไร่จิงวิทยา เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

- เรียน ผู้อำนวยการ
- เพื่อโปรดทราบ/แจ้งการ
  - ความชอบ
    - ฝ่ายวิชาการ
    - ฝ่ายงบประมาณ
    - ฝ่ายบุคลากร
    - ฝ่ายบริหารทั่วไป
    - งาน
- ๑๕ / ๒ / ๖๔

(Signature)
(ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

- ทราบ
  - มอบตามเสนอ *ศุภชัย นิลแก้ว*
  - มอบ
- ดำเนินการ *ศุภชัย*
15 / ๒ / ๖๔

(Signature)
1-
1๕ กพ ๖๔

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พศบ/๒๕๖๔

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน พระปลัดวิกรมธโช โธมตโร
ครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนนาคประสิทธิ์

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยตะ ชัยวัฒน์กุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนนาคประสิทธิ์ เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อกันโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เมื่อเพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร โยตะ ชัยวัฒน์กุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
โทร. ๐๕๔ ๔๖๖ ๕๖๙๑, ๐๕๔ ๔๖๖ ๕๖๙๒, ๐๕๔ ๔๖๖ ๕๖๙๓

โรงเรียนนาคประสิทธิ์
เลขที่: 124 (2)
วันที่: 1 มี.ค 64
เวลา: 15.00

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสหพุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ ศสช/๑๕๖๔

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นายณัฐภูมิ บินบาท
ประธานนักเรียนโรงเรียนนาคประสิทธิ์

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยทะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสหพุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมด้วย ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ส่งพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนนาคประสิทธิ์ เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร โยทะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ธัญญา
นางสาวณัฐภูมิ บินบาท
ประธานนักเรียน

โรงเรียนนาคประสิทธิ์
เลขที่รับ 129 (1)
วันที่ 1 สิงหาคม 64
เวลา 15.00 น.

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ พิ.ศษ/๒๕๖๔

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

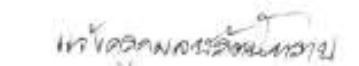
เรียน นางสาวกมลรัตน์ เกตุนิล
ครูกลุ่มวิชาจิตวิทยาและแนะแนว โรงเรียนนาคประสิทธิ์

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมด้วยคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ ท้องพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนนาคประสิทธิ์ เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เยี่ยมเยียนทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผ.ดร โยคะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
โทร. ๐๒๙-๔๙๖๒๙๙๙, ๐๒๙-๔๒๖-๙๙๙๙, ๐๒๖๒-๖๐๙๖๖๖๖

ณ ๙๙๙๙
กมลรัตน์ เกตุนิล
(นางสาวกมลรัตน์ เกตุนิล)

1/23/24

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ พิณ๒๖/๒๕๖๔

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตเพราะมีสัมภาระผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นายชนะ ทรายกุลราษฎร์
ครูกลุ่มจิตวิทยาแนะแนว โรงเรียนวิฑูรย์ (นครชลประทานกุล)

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยคะ ชัยวัฒน์กุล อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมด้วยคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS-800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขออนุญาตเพราะต้องเดินทางไปเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนท่ากุด (นครชลประทานกุล) เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขออนุญาตจากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาระเชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร โยคะ ชัยวัฒน์กุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

นายชนะ ทรายกุลราษฎร์
๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
โทร ๐๙๐ ๙๖๖ ๙๙๙๙, ๐๙๑ ๙๙๙ ๙๙๙๙, ๐๙๒ ๙๙๙ ๙๙๙๙

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชบุรี

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบขออนุญาตใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นางสาวสิริบุษ วัฒนเดช
ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดท่าซุด (นครมอประชาบุญกุล)

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรรณบุญกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชบุรี หรือคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ส่งพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนโรงเรียนวัดท่าซุด (นครมอประชาบุญกุล) เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อต่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรรณบุญกุล) น.ส.สิริบุษ วัฒนเดช
หัวหน้าโครงการวิจัย

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน พระใบฎีกาอรุณพล พลดีโต
ครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดท่าพูด (นครมณฑลประชาบุญถ)

เนื่องด้วยข้าพเจ้า **ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมด้วย ได้ทำการวิจัยเรื่อง **"พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน"** รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ส่งพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดท่าพูด (นครมณฑลประชาบุญถ) เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

พระใบฎีกาอรุณพล พลดีโต

๒๕ ก. กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔

โรงเรียนวัดท่าซุด (นครเฉลิมราชานุสรณ์)
 เลขที่รับ ๑๖๖ / ๒๕๖๔
 วันที่รับ ๒๒ ก.พ. ๖๔
 วิชาการ บุคคล
 บริหารทั่วไป งานสนับสนุน

คณบดีสุครุพุดศาสตร์มหาวิทยาลัย
 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชบุรี

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นายพุทธนา บุญวรชาติ
 ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดท่าซุด (นครเฉลิมราชานุสรณ์)

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยธะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชบุรี พร้อมด้วย คณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS-800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดท่าซุด (นครเฉลิมราชานุสรณ์) เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

 (ผศ.ดร. โยธะ ชัยวรมันกุล)
 หัวหน้าโครงการวิจัย

- อ. น. น. น.
 - อ. น. น. น. = อ. น. น. น.
 ในทำนองเดียวกัน
 อ. น. น. น. น. น. น. น.
 อ. น. น.

คณบดีสุครุพุดศาสตร์มหาวิทยาลัย สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 โทร ๐๑๕ ๕๑๖ ๕๑๖๖, ๐๑๕ ๕๑๖ ๕๑๖๗, ๐๑๕ ๕๑๖ ๕๑๖๘

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตการจัดประชุมกลุ่ม (focus group)

เรียน นางสาวสุวิธยา คมณี
ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดปริวารามวิทยาคม

เนื่องด้วยข้าพเจ้า **ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง **"พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน"** รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์หลังพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดปริวารามวิทยาคม เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาการจัดประชุมกลุ่ม (focus group) โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

๑๕ มิ.ย. ๖๔
สุวิธยา คมณี
ประธานนักเรียน
โรงเรียนวัดปริวารามวิทยาคม

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๑๓ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบขออนุเคราะห์การจัดประชุมกลุ่ม (focus group)

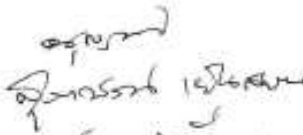
เรียน นางสาวธีรบุษ พนมเขต
ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดท่าพูด (นครมอประชาชนูปถุ)

เนื่องด้วยข้าพเจ้า **ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมด้วยคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง **"พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน"** รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนโรงเรียนวัดท่าพูด (นครมอประชาชนูปถุ) เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดประชุมกลุ่ม (focus group) โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(**ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล**)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้แทนนักเรียน
วัดท่าพูด -

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหจุลจอมเกล้าราชบุรี

ที่ พิศษ/๒๕๖๔

๑๓ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตการจัดประชุมกลุ่ม (focus group)

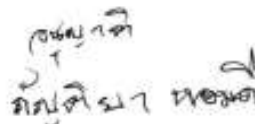
เรียน นางสาวกัญติมา หอมดี
ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยคะ ชัยวัฒน์กุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหจุลจอมเกล้าราชบุรี พร้อมด้วยคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามามีการประชุมกลุ่ม (focus group) โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร. โยคะ ชัยวัฒน์กุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

กัญติมา หอมดี
ประธานนักเรียน

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๑๓ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตการจัดประชุมกลุ่ม (focus group)

เรียน ค.ช. สนั่นดี นิจโคป
ประธานนักเรียนโรงเรียนวัดหอมเกร็ด

เนื่องด้วยข้าพเจ้า **ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมด้วยคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง **"พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน"** รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำงานวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดหอมเกร็ด เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสดำเนินการนัดประชุมกลุ่ม (focus group) โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร โยคะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

นันทวัน นิจโคป
ประธานนักเรียน
โรงเรียนวัดหอมเกร็ด

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๗ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตการจัดประชุมกลุ่ม (focus group)

เรียน พระใบฎกชอ พอสีโต
ครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดท่าซุด (นครมสประชาบวร)

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยทะ ชัยวัฒน์กุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS-800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขออนุญาตลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดท่าซุด (นครมสประชาบวร) เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขออนุญาตจากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามามีการจัดประชุมกลุ่ม (focus group) โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุนล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร. โยทะ ชัยวัฒน์กุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ดร.ชอ พอสีโต
พี่แทนผู้ปกครอง
๓-๕๖๒

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๗ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตระงับการจัดประชุมกลุ่ม (focus group)

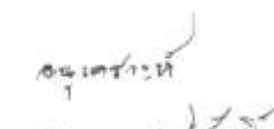
เรียน พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุทานโต
ครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา

เนื่องด้วยข้าพเจ้า **ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง **"พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน"** รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขออนุญาตระงับพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขออนุญาตระงับจากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาการจัดประชุมกลุ่ม (focus group) โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุทานโต
คฤหัสถ์

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๗ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตการจัดประชุมกลุ่ม (focus group)

เรียน พระภิกษุเสกขมสชัย ฉมมลโม
ครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนนาคประสิทธิ์

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขออนุญาตแหล่งพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนนาคประสิทธิ์ เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขออนุญาตจากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาการจัดประชุมกลุ่ม (focus group) โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผ.ศ.ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล)

หัวหน้าโครงการวิจัย

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธ ปิยะาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๗ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตระดมการจัดประชุมกลุ่ม (focus group)

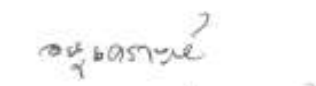
เรียน พระครูสมุทรวิเชียร เจมจาโร
ครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดหอมเกร็ด

เนื่องด้วยข้าพเจ้า **ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปิยะาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง **"พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน"** รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขออนุญาตแหล่งพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยจากโรงเรียนวัดหอมเกร็ด เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อกรณี ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขออนุญาตจากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดประชุมกลุ่ม (focus group) โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อติดต่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(**ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล**)
หัวหน้าโครงการวิจัย

นางสาววิจิตรมาศ บุญทรวงศ์
ผู้แทนศูนย์พระปริยัติธรรม

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

ที่ ทีศบช/๒๕๖๔

๓ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตการจัดประชุมกลุ่ม (focus group)

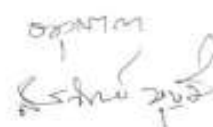
เรียน นายสรวีย์ บุญมี
นักกิจกรรมเด็ก และผู้เชี่ยวชาญ

เนื่องด้วยข้าพเจ้า **ผศ.ดร. โยตะ ชัยวรมินทร์กุล** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง **"พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน"** รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (มจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขออนุญาตแหล่งพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขออนุญาตจากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาการจัดประชุมกลุ่ม (focus group) โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อกับท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อเพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร โยตะ ชัยวรมินทร์กุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชู

ที่ พิเศษ/๒๕๖๔

๓ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบขออนุญาตการจัดประชุมกลุ่ม (focus group)

เรียน นายจักรกฤษ ศักดิ์สุวรรณ
ผู้บริหารกิจกรรมพัฒนาครูและเยาวชน get up teacher

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชูราชวิทยาลัย พร้อมด้วยคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" รหัสโครงการ MCU RS 800764021 จากกองทุนของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (เมจร) ในการทำวิจัยนี้ มีความจำเป็นเพื่อขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ จึงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาการจัดประชุมกลุ่ม (focus group) โดยคณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานติดต่อท่านโดยตรง

จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(ผศ.ดร. โยคะ ชัยวรมันกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

๒๕๖๔ ๓๐๓
จักรกฤษ ศักดิ์สุวรรณ

ภาคผนวก ค
หนังสือจริยธรรมเพื่อการวิจัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๒๐/๒๕๖๔

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงต้นร่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: ทุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน
(Buddhist Innovation for Developing the Learning of Children and Youth)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800764021

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ผู้วิจัยหลัก: ผศ.ดร.โยตธ ชัยวรรณกุล

เอกสารที่พิจารณาพบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

หมายเลขใบรับรอง: ว.๒๐/๒๕๖๔

วันที่ให้การรับรอง: ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

วันหมดอายุใบรับรอง: ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

ที่ ยว ๘๐๐๗/ว.๒๐

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๘๙ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๔
 www.mcu.ac.th

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.โยธะ ชัยวรมันกุล / นักวิจัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำ
 การวิจัยในเรื่อง "พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน" วิทยาลัยสงฆ์
 ปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว มีความเห็น
 ว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย
 ข้อบังคับและข้อกำหนด ไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงแต่ประการใด จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัย
 ตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเจริญพรมาเพื่อแก้ไขและดำเนินการต่อไป.

ขยเจริญพร

(พระสุวรรณเมฆาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
สมุดบันทึกกิจกรรม

สมุดบันทึกกิจกรรม

พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

ดำเนินการโดย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ภายใต้โครงการ “พุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน”
สนับสนุนโดย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สมุดบันทึกกิจกรรม

กิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

สมาชิกกลุ่มที่.....

ชื่อ.....นามสกุล.....ระดับชั้นมัธยมปีที่.....

ชื่อ.....นามสกุล.....ระดับชั้นมัธยมปีที่.....

ชื่อ.....นามสกุล.....ระดับชั้นมัธยมปีที่.....

ชื่อ.....นามสกุล.....ระดับชั้นมัธยมปีที่.....

ชื่อ.....นามสกุล.....ระดับชั้นมัธยมปีที่.....

หลักการและเหตุผล

- ๑) เพื่อพัฒนาความซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และการควบคุมอารมณ์ตนเอง
- ๒) เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนมีความสุขภายใต้ 5 ส คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก
- ๓) เพื่อบำบัดและผ่อนคลายความตึงเครียด และจากพิธีกรรมที่มีความยุ่งยากมาแต่เดิม และลดความน่าเบื่อในจากพิธีกรรมดั้งเดิม
- ๔) เพื่อทำให้มีพัฒนาการที่ดีในการเรียนรู้กับเด็กและเยาวชน โดยการเสริมสร้างด้วย (ไตรสิกขา ศีล สมาธิ และปัญญา)

ความเป็นมาของโครงการ

ขณะนี้ประเทศไทยเกิดวิกฤติการณ์หนักถึง 6 ด้าน ได้แก่ 1) วิกฤติธรรมชาติ คือ คนทำลายธรรมชาติ น้ำเน่าเสีย 2) วิกฤติธรรมนิยม คือ คนไม่ปฏิบัติ ไม่บูชาหลักธรรม ตั้งแต่ระดับสภาลงมา 3) วิกฤติธรรมทายาท คือ พระสงฆ์ สามเณร ขรราวาส หย่อนยานในการปฏิบัติ 4) วิกฤติธรรมบุญ คือ คนขาดการยึดถือระเบียบ กฎหมาย 5) วิกฤติธรรมสังคม คือ สังคม การเมือง การปกครอง หย่อนยาน และ 6) วิกฤติธรรมนิยม คือ คนลืมนำสอนขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งาม หากไม่วิกฤติจริงคงไม่มีการทำรัฐประหารเมื่อ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เมื่อ 16.32 น. ด้วยเหตุผล 10 ประการของ ค.ส.ช. และวิกฤติดังกล่าวล้วนแล้วในส่วนลึกมาจากพื้นฐานวิกฤติธรรมนิยม และวิกฤติธรรมทายาท ที่ด้อยหลักพุทธธรรม ด้อยวิธีการสอนพุทธธรรม ด้อยธรรมนิยมอันดี อันทำให้สังคมก้าวสู่วิกฤติธรรมสังคมและไม่เพียงพร้อมที่จะห้าหั้นกันเองแต่ยังซ้อมมือห้าหั้นธรรมชาติของประเทศจนทำให้เกิดวิกฤติธรรมชาติในที่สุด จะเห็นได้ว่าวิกฤติที่ 2,3,5 และ 6อันได้แก่ วิกฤติธรรมนิยม (2) คือ คนไม่ปฏิบัติ ไม่ศรัทธาหลักธรรม ตั้งแต่ระดับสภาลงมา วิกฤติธรรมทายาท (3) คือ พระสงฆ์ สามเณร ขรราวาส หย่อนยานในการปฏิบัติ วิกฤติธรรม

สังคัม (5) คือสังคัม การเมือง การปกครอง หย่อนยาน และ (7) วิกฤติธรรมเนียม คือ คนลืมนำสอน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันพระศาสนาโดยตรง โดยเฉพาะพระสงฆ์ ครู และฆราวาสแพรวธรรม ที่จำเป็นต้องมีการทบทวนเลือกสรรหลักธรรมและวิธีการสอน ที่ใช้ในศูนยศาสตร์ และ ในโรงเรียน หากได้หลักธรรม ที่เหมาะสม ได้ผู้แพรวธรรมและวิทยากรพร้อมวิธีการสอนที่ทำให้เด็กและ เยาวชนมีความสุขที่จะเรียนและซึมซับหลักธรรมพร้อมน้อมนำไปปฏิบัติ เชื่อว่าจังหวัดนครปฐมจะพ้น วิกฤติทั้งสามประการได้

จากผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนธรรม ศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการดังนี้ 1) ปัญหาอุปสรรคด้านเนื้อหาวิชา คือ เด็กจำไม่ได้หมดเพราะเนื้อหามากเกินไปและพระอาจารย์ไม่ค่อยมีเวลาสอน 2) ปัญหาอุปสรรค ด้านการ จัดการเรียนการสอน คือ นักเรียนบางคนขาดความตั้งใจในการเรียน 3) ปัญหาอุปสรรคด้านกิจกรรมการ เรียนการสอน คือ นักเรียนไม่ค่อยสนใจ เพราะกิจกรรมการเรียนการสอนขาดการสนับสนุน และนักเรียน บางคนไม่พร้อมที่จะทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ 4) ปัญหาอุปสรรคด้านสื่อการเรียนการสอน คือ ขาด อุปกรณ์สื่อในการนำเสนอที่ทันสมัย ขาดงบประมาณและบุคลากรในการใช้และผลิตสื่อการเรียนการสอน 5) ปัญหาอุปสรรค ด้านการวัดผลและประเมินผล คือ ครูผู้สอนขาดการเตรียมพร้อมไม่มีเวลา มาสอนไม่ ต่อเนื่อง ทำให้วัดผลไม่ได้ และถ้าจะวัดและประเมินผลยาก เพราะแบบทดสอบเด็กทำไม่ได้ จำเนื้อหาไม่ได้

การพัฒนาเยาวชนนั้นจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถทางการคิด เพราะความสามารถทางการ คิดเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการทางสติปัญญาที่มีความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่จะนำไปสู่ การพัฒนาด้านอื่นๆ ช่วยให้ผู้สามารถปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่แต่เดิมให้ดีขึ้น สร้างความรู้ใหม่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นความสามารถทางการคิด จึงเป็นเรื่องที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กตามกรอบแนวทางการ ปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2556) เพื่อพัฒนาเด็กไทยให้มุ่งมั่นมีนิสัยใฝ่รู้ เรียนรู้ด้วย ตนเอง แสวงหาความรู้เรื่องอย่างต่อเนือง สามารถคิด สื่อสาร วิเคราะห์และแก้ปัญหา มีจิตสาธารณะ มี ระเบียบวินัย ค่านึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ทำงานอย่างเป็นกัลยาณมิตร มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก นอกจากนี้ในตำราวิชาพุทธศาสนาที่ใช้สอนในระดับมัธยมปลายมีอยู่แปดหัวเรื่อง ได้แก่ 1) ประวัติและความสำคัญของพุทธศาสนา 2) พุทธประวัติ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาว พุทธตัวอย่าง 3) พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคม 4) พระสงฆ์และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ 5) พระไตรปิฎก พุทธศาสนสุภาษิต ภาษาบาลีและคำศัพท์ทางพุทธศาสนา 6) หน้าที่ชาวพุทธ 7) การบริหาร จิตและเจริญปัญญา และ 8) มรรยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี วันสำคัญทางพุทธศาสนา ส่วนเนื้อหาภายในแต่ ละหัวเรื่องปรับเปลี่ยนไปตามแต่ละช่วงชั้น และหลักพุทธธรรมอยู่ในหัวเรื่องที่สามทั้งนี้ 1) เพื่อให้ นักเรียนเกิดศรัทธา ซาบซึ้งและสำนึกในความสำคัญ ของพุทธศาสนาและเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย 2) เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธประวัติ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง 3) เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการคิด และการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถ

เลือกสรรคุณธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม 4) เพื่อนักเรียนปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และ 5) เพื่อนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติศาสนพิธีได้อย่างถูกต้อง

หัวข้อหลักธรรมที่พึงสอนนักเรียนในระดับมัธยมต้นและมัธยมปลาย ควรเป็นหลักธรรมทั่วไปที่สนองช่วงวัยอายุ เช่น 1) โฉวาทปาฏิโมกข์ อันได้แก่ จงละความชั่วทั้งปวง จงยังความดีให้ถึงพร้อม และ จงทำจิตใจให้บริสุทธิ์ 2) หลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเอง ได้แก่ อิทธิบาท 4 – ธรรมเพื่อความสำเร็จในการเรียนและการทำงานในอนาคต อบายมุข 6 – ธรรมเพื่อปกป้องตัวนักเรียนเองจากทางไปสู่ความเสื่อม คิทธิสุข หรือกามโมคีสสุข 4 – ธรรมเพื่อความสุขของนักเรียน เพื่อนนักเรียน และประชาชน พละ 5 – ธรรมเพื่อให้เกิดกำลังในการดำเนินชีวิตนักเรียนที่ดีงาม และ ขรवासธรรม 4 – ธรรมเพื่อสร้างความก้าวหน้าในการเรียนและชีวิต 3) หลักธรรมสำหรับการพัฒนาสังคม ได้แก่ เบญจศีล – หลักป้องกันมิให้ทำร้ายเพื่อนนักเรียน และผู้อื่น เบญจธรรม – หลักช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเพื่อนนักเรียน และผู้อื่น พรหมวิหาร 4 – ธรรมเพื่อความสงบสุขของชุมชนที่นักเรียนอยู่อาศัย ชาวไทยและชาวโลก อคติ 4 – ธรรมเพื่อป้องกันมิให้เกิดความลำเอียง (กับเพื่อนนักเรียน และผู้อื่น) ทิศ 6 – ธรรมเพื่อปฏิบัติ ต่อเพื่อนนักเรียน และบุคคลอื่นๆ โดยชอบธรรม และโลกपालธรรม 2 – ธรรมสำหรับคุ้มครองตัวนักเรียนเอง เพื่อนนักเรียน ครอบครัวนักเรียน ชุมชนประเทศ และโลก รวมทั้งสิ่งมีชีวิตอื่นๆ 4) หลักธรรมที่ว่าด้วยความจริงของชีวิต และโลก อริยสัจ 4 – ความจริงของชีวิต 4 ประการ ไตรลักษณ์ – ลักษณะร่วมของสิ่งทั้งปวง 4 ประการ หลักธรรม – กฎแห่งกรรม ปฏิจจสมุปบาท 12 – ความเป็นสาเหตุเป็นผลของปรากฏการณ์ และโลกธรรม – ว่าด้วยความจริงเกี่ยวกับชีวิต 8 ประการ จะเห็นได้จากรายงานจากกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา แผนงานประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และแรงงานพบว่าพุทธศาสนิกชนลดลง เหลืออยู่ 93.% ในปี 2555 จากจำนวนประชากร กว่า หกสิบล้านคน มองได้ว่าการเรียนการสอนพุทธศาสนาอาจมองได้หลายแง่ เช่นพุทธศาสนิกชนไทยย้ายถิ่นไปต่างประเทศ หรือพุทธศาสนิกชนบางส่วนเปลี่ยนศาสนา หรือบางส่วนสิ้นอายุไข หรือ/และอาจมาจากการเรียนการสอน ที่ทำให้นักเรียนขาดศรัทธา ไม่ซาบซึ้ง และไม่เห็นความสำคัญของพุทธศาสนา และไม่เห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย นักเรียนไม่สนใจที่จะมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพุทธประวัติ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นักเรียนขาดทักษะในการคิดและปฏิบัติตนไม่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่สามารถเลือกสรรคุณธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต หรือ เพื่อพัฒนาตนเองและเพื่อสังคม ทั้งยังมีนักเรียนอีกจำนวนไม่น้อยไม่สนใจที่จะปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธไม่เหมาะสม หรือมีนักเรียนอีกจำนวนไม่น้อยที่ขาดความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติศาสนพิธีได้อย่างถูกต้อง

ส่วนวิธีสอนหลักธรรม ที่ใช้ส่วนใหญ่มี 1) การนิมนต์พระสงฆ์จากวัดใกล้โรงเรียนมาแสดงปาฐกถาพุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคม ในหัวข้อหลักธรรมต่าง ๆ และหลังจากฟังจบจะให้นักเรียนเขียนบันทึกผลการฟังมา ส่งครูว่าได้รับสาระอะไรบ้าง 2) ให้นักเรียนจัดทำแผนภูมิแสดงองค์ประกอบ

หลักธรรมตามสัปดาห์ที่เรียนพร้อมวาดรูป หรือวาดการ์ตูนประกอบ แล้วนำไปติดที่มุมวิชาพระพุทธศาสนา 3) สุ่มเลือกนักเรียน 3-4 คน ให้บอกความหมายและองค์ประกอบหลักธรรม 4) ครูอธิบายประกอบสื่อการสอนเกี่ยวกับความหมาย และองค์ประกอบหลักธรรมพร้อมเนื้อหาสาระ 5) ครูและนักเรียนร่วมอภิปรายถึงความสำคัญ และวิธีการฝึกตนให้อยู่ในหลักธรรม โดยครูเป็นผู้ช่วยเสริมข้อมูล และสรุปประเด็นสำคัญให้นักเรียนบันทึกลงสมุด 6) ให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศแสดงขั้นตอนการฝึกตนตามหลักธรรม 7) เปิดวิดีโอต้นบุคคลตัวอย่าง หรือฟังเทปธรรมะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบทเรียน และให้นักเรียนสรุป และอภิปรายความรู้สึกหลังจากชม หรือ ฟัง 8) ครูอธิบายความหมายหลักธรรมและให้นักเรียนวิเคราะห์ 9) จัดป้ายนิเทศบุคคลตัวอย่างที่มีหลักธรรม และ 10) เชิญวิทยากร 2 ท่านให้มาสนทนาธรรมตามหัวข้อที่เรียน และให้นักเรียนมีโอกาสเสนอแนะและเสนอความคิดเห็น หลักการสอนที่มีประสิทธิผล และประสิทธิภาพและเหมาะสมแก่การสั่งสอนอบรมเด็ก และเยาวชนน่าจะดูจากพระพุทธองค์ในการเทศน์สอนสั่งทรงมีหลักทั่วไป 7 ประการ มีลีลา 4 ประการ ทรงมีวิธีการสอนอีก 4 ประการพร้อมกลวิธี และอุบายประกอบการสอนอีกสิบประการ ที่สำคัญยังต้องมีคุณสมบัติของผู้สอน ที่จะต้องสอนสิ่งที่เป็นจริง และเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง ต้องรู้และเข้าใจสิ่งที่สอนอย่างถ่องแท้สมบูรณ์ ต้องสอนด้วยเมตตา มุ่งประโยชน์แก่ผู้รับคำสอนเป็นที่ตั้งโดยไม่หวังผลตอบแทน ต้องทำได้จริงอย่างที่สอน หรือเป็นตัวอย่งที่ดี ต้องมีบุคลิกภาพโน้มน้าวจิตใจให้เข้าใจลึกลับสนิทสนม และพึงพอใจได้ความสุข ต้องมีหลักการสอน และวิธีสอนยอดเยี่ยม เท่าที่ผ่านมานั้นครู หรือพระสงฆ์ผู้สอนหลักธรรมหาได้ไม่ง่ายและพระสงฆ์ ยังต้องมคุณสมบัติครบทุก ประการดังพุทธองค์แล้วคงต้องรออีกหลายชาติ แต่นั่นมิได้หมายความว่าสิ้นหวัง เพราะมนุษย์ย่อมฝึกอบรมฝีมือฝึกปากในการเป็นนักแพร่ธรรมได้ วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายแบบหลายอย่าง ที่น่าสังเกต หรือพบบ่อย คงจะได้แก่วิธีต่อไปนี้ คือ การสนทนา (แบบสากัจฉา) แบบบรรยายแบบตอบปัญหา ท่านแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น 4 อย่างคือ 1) ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว ... (เอกัณฑพยากรณ์ปัญหา) 2) ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ... (ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา) 3) ปัญหาที่ต้องแยกความตอบ ... (วิรัชชพยากรณ์ปัญหา) 4) ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย (รูปนียปัญหา) ได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์ อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า ฟังยับยั้งเสีย แล้วชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวเรื่องที่ประสงค์ ทั้งนี้ต้องแบบวางกฎข้อบังคับเมื่อเกิดกระทำ ความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก

การเตรียมนักแพร่ธรรมที่จะนำหลักพุทธธรรมคำสอนไปอบรมเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต้อง 1) ผู้แสดงธรรมแก่คนอื่นพึงตั้งธรรม 5 อย่างไว้ในใจ คือ เราจักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับ เราจักกล่าวชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ เราจักแสดงด้วยอาศัยเมตตา เราจักไม่แสดงด้วยเห็นแก่อามิส เราจักแสดงไปโดยไม่กระทบตน และ ผู้อื่น 2) ต้องถอดแบบพุทธองค์ คือ สอนสิ่งที่เป็นจริง และเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง รู้เข้าใจสิ่งที่สอนอย่างถ่องแท้สมบูรณ์ สอนด้วยเมตตา มุ่งประโยชน์แก่ผู้รับคำสอนเป็นที่ตั้งไม่หวังผลตอบแทน ทำได้จริงอย่างที่สอน เป็นตัวอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพโน้มน้าว

จิตใจให้เข้าใจลัทธิศาสนา และพึงพอใจได้ความสุข และมีหลักการสอน และวิธีสอนยอดเยี่ยม 3) ฝึกลีลาการสอนอันประกอบด้วย แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ไร่แรง หรือ ชี้ชัด เชิญชวน คึกคัก เบิกบาน

ที่ผ่านมาเราจะพบว่าคุณสมบัติของผู้แพร่ธรรม หรือครูผู้สอนวิชาพุทธศาสนาไม่ได้รับการฝึกอบรมมาโดยเฉพาะ เพราะเข้าใจกันว่าเมื่อจบปริญญาบัตรครู หรือเคยบวชเรียนได้นักธรรม หรือเปรียญสูง ๆ ย่อมสอนวิชาพุทธศาสนาได้โดยเฉพาะผู้ที่จบปริญญาเอก อันที่จริงนั้นการสอนพุทธธรรมจำเป็นต้องเป็นผู้มีธรรมบริสุทธ์ในใจ ต้องเป็นศิษย์ที่ถอดแบบจากพระพุทธรองค์ และต้องได้รับการฝึกฝนมาโดยตรงหรือมีอาชีพจึงจะทำให้การสอนพุทธธรรมมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพที่ผู้สอนยังต้องการเสริมการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจำต้องรู้จิตวิทยาเด็ก เพื่อเสริมทักษะการสอนให้นำติดตามและนำศรัทธาต่อตัวผู้สอนจิตวิทยาเด็กที่สำคัญได้แก่จิตวิทยาการเรียนรู้และการปรับพฤติกรรม ทั้งนี้ผู้เรียนจะได้รับการปรับพฤติกรรมด้านความเชื่อและค่านิยมของตนเองโดยไม่รู้ตัวพร้อมที่จะกลายเป็นคนเข้มแข็งต่อสู้กับวิถีที่ไม่เป็นธรรมชาติ และวิกฤติทางสังคมได้อย่างเข้มแข็งและภาคภูมิใจแม้ในขณะที่เป็นนักเรียนและเป็นใหญ่ในอนาคต จิตวิทยาเด็กนำใช้หลักหลักการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยม กับเด็กและเยาวชน ในอำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐมมี 16 ตำบล 137 หมู่บ้าน มี วิถีชีวิต อัตลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความต้องการของท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐทั้งสิ้น 27 โรงเรียน และ ของเอกชนอีก 7 โรงเรียน และเชื่อว่าทุกสถาบันย่อมต้องสอนศีลธรรมที่ต้องอิงหลักธรรมพุทธศาสนา หากต้องอิงหลักพุทธธรรมย่อมต้องใช้ผู้สอนที่พร้อมด้วยความรู้หลักพุทธธรรม และเทคนิคการสอนที่ทำให้ผู้เรียนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเรียนอย่างมีความสุข แต่กลับพบว่าสังคมไทย ต้องประสบกับวิกฤติธรรมนิยม (2) วิกฤติธรรมทนาย (3) วิกฤติธรรมมิกสังคม (5) และ วิกฤติธรรมนิยม (6) นั้นย่อมเป็นข้อพิสูจน์ว่า หลักพุทธธรรมซึ่งเป็นอมตะอาจเลือกใช้ไม่เหมาะกับวัยผู้เรียน หรือ เทคนิคการสอนอาจไม่เหมาะกับยุคสมัย จึงทำให้เกิดสามวิกฤติขึ้นซึ่งเป็นสัญญาณความเสื่อมถอยทางแนวปฏิบัติและตัวบุคคล หากไม่ทำการศึกษาหาเหตุผลเพื่อหาทางแก้ไขแล้ว พุทธศาสนาอาจถูกกลืนและละลายไปกับสายโลกาภิวัตน์ ต่อหน้าต่อตาธรรมทนายที่มีความรู้ มีปริญญาบัตรชั้นสูง

เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามให้กับสังคมไทย พร้อมกับให้สอดคล้องค่านิยมหลัก 12 ประการ ไว้ในหลักสูตรทหาร รวมถึงให้รณรงค์เผยแพร่ค่านิยมนี้อย่างกว้างขวาง เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2557 ที่ผ่านมา คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช) ได้มอบค่านิยม 12 ประการ เพื่อให้ทุกหน่วยทหาร กำลังพล และครอบครัว เพื่อให้ยึดถือและปฏิบัติตาม ค่านิยม 12 ประการได้แก่ มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์, ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน, กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์, ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม, รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทย, มีศีลธรรม รักษาความสัตย์, เข้าใจเรียนรู้ การเป็นประชาธิปไตย, มีระเบียบ วินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่, มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ, รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ, และ คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

ล่าสุดเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2562 สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ได้มีการการดำเนินงานด้านการวิจัยและพัฒนาาระบบพฤติกรรมไทย เริ่มต้นขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2534 โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการแห่งชาติเพื่อการวิจัยและพัฒนาาระบบพฤติกรรมไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 ได้มีการพัฒนาส่งเสริมการวิจัยและนักวิจัยจนได้องค์ความรู้ นวัตกรรม และแผนงานการพัฒนาจิตใจคนไทยให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม หรือการเป็น “คนดี” ที่สังคมต้องการ ผลงานมีมาตรฐานทางวิชาการอันเป็นที่ประจักษ์ทั้งในและต่างประเทศ อันเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศที่ถูกระบุไว้ในแผนระดับชาติที่สำคัญ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) และแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) สอดคล้องกับ ปัญหาสังคมไทยในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสภาพด้านความเชื่อ ค่านิยม และการเลียนแบบพฤติกรรม ทั้งในด้านบวกและด้านลบทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา หลายหน่วยงานพยายามแก้ไขปัญหาค้นหาส่วนที่เกี่ยวข้อง กับบทบาทหน้าที่ของตน แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขให้หมดไปได้โดยปัญหาวิกฤติด้านคุณธรรมในสังคมไทยในภาพรวมมีความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 อันดับแรกที่ต้องได้รับการแก้ปัญหา คือ 1) การขาดสัมมาคารวะ ไม่เคารพผู้ใหญ่ มีค่าเฉลี่ย 3.10 2) พฤติกรรมของวัตถุนิยม บริโภคนิยม ไม่มีความพอเพียง มีค่าเฉลี่ย 3.03 3) การขาดระเบียบวินัย ไม่เคารพ กติกา กฎหมาย มีค่าเฉลี่ย 2.98 4) การขาดจิตสำนึกสาธารณะและขาดความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าเฉลี่ย 2.97 5) ปัญหาการขาดความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ย 2.93 จากที่กล่าวมาเป็นการส่งเสริมคุณธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นสูงสุดที่ต้องได้รับการส่งเสริม จากการวิจัยได้พบว่า มี 5 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย 1) การดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง มีค่าเฉลี่ย 4.12 2) ความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ย 4.08 3) ความกตัญญูกตเวทีย มีค่าเฉลี่ย 4.04 4) ความมีสัมมาคารวะ มีค่าเฉลี่ย 4.04 5) การมีจิตอาสา และมีน้ำใจในการช่วยเหลือผู้อื่น และสังคมมีค่าเฉลี่ย 4.01 จะเห็นจากตัวเลขว่า ควรมีการส่งเสริมเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อที่จะได้เป็นอนาคตของชาติในวันข้างหน้าต่อไป

ในฐานะที่เป็นธรรมทายาทที่พอจะมีความรู้ มีปริญญาบัตรและอยู่ในสมณะจึงมีความกังวลและร้อนใจและไม่อยากเห็นพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรมถูกกลืนและละลายไปกับสายโลกาภิวัตน์ต่อหน้าต่อตา หรือดำตา จึงสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้าหลักธรรมคำสอนข้อใดเพื่อเหมาะแก่การนำไปอบรมกับช่วงอายุเด็กและเยาวชน และ วิธีสอนหลักธรรมแบบใดที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพและเหมาะสมกับช่วงอายุในการนำหลักธรรมคำสอนไปอบรมเด็กและเยาวชนจะเตรียมนักแพร่ธรรมที่พร้อมจะนำหลักพุทธธรรมไปอบรมเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เน้นฝ่ายสงฆ์ในการให้ความรู้เพื่อพัฒนาเยาวชน ประกอบด้วยบุคคลที่สำคัญ ได้แก่ 1) พระครูปฐมธรรมวงศ์ (สุรศักดิ์ แก้วนุกสิกรรม) 2) พระมหาสมปอง ตาลปุตโต ศึกษา 3) พระปลัดมณี วฑฒโน และ 4) พระปลัดประภาส ปุณณมโม และ 4) คณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระเลขานุการ พระวิทยากรแพร่ธรรม และพระสอนวิชาศีลธรรม ส่วน

ฝ่ายร่วรวาสในการประกอบความรู้เกี่ยวกับพุทธวัตกรรม ประกอบด้วย นักคิดร่วมสมัย นักคิดร่วมสมัย เช่น ดร. เกศริน เอกธวัชกุล นักกิจกรรม และนักแสดงผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสมาธิจิตอาสา นายจักรกฤษ ศักดิ์สุวรรณ ผู้บริหารกิจกรรมพัฒนาครูและเยาวชน get up teacher และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และเน้นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบพุทธวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน และกลุ่มนักเรียนโรงเรียนพื้นที่เป้าหมายพัฒนากิจกรรมพุทธวัตกรรมโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา เพื่อรักษาหลักธรรมอมตะและเพื่อให้สังคมจังหวัดนครปฐมได้ฟื้นวิกฤติธรรมนิยม วิกฤติธรรมทายาทและวิกฤติสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบพุทธวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม
3. เพื่อสร้างรูปแบบพุทธวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม

3. แบบกิจกรรมการพัฒนารูปแบบพุทธวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา

กิจกรรมที่ 1	จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
เวลา 120 นาที	
แนวคิดและหลักการ	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รู้จักพัฒนาความซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และการควบคุมอารมณ์ตนเอง ลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจและจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละ แรงกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมที่ดี ๑) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ มีพรหมวิหาร และสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี ๒) สามารถทำงานและเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ๓) สามารถสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๔) เป็นผู้มีความสามารถจัดการดำเนินงานตามแผนงานอย่าง เป็นระบบ และ ๕) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ในการให้คำปรึกษา มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล รู้จักคบคิด คิดเป็น คิดถึงสาเหตุ ปลายเหตุ และวิธีแก้ไขของเหตุต่างๆ โดยการช่วยเหลือบุคคลอื่นหรือสังคมเพื่อป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหา หรือพัฒนาสังคม ด้วยความเสียสละ ความสมัครใจ ความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็น

	เงินหรือสิ่งของอื่นใด นอกจากความสุขใจ และความภาคภูมิใจใจ ผลงานที่ตนเองได้บำเพ็ญประโยชน์โดยการช่วยเหลือบุคคลอื่นและสังคม ตามกำลังความสามารถของตนเองที่มีอยู่อย่างเต็มที่
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1) เข้าใจและรู้นิยามเกี่ยวกับจิตอาสาเชิงพุทธ และรู้ว่านำมาใช้ประโยชน์อย่างไร 2) สามารถนำหลักจิตอาสาเชิงพุทธ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำ โดยการแก้ปัญหาของตัวนักเรียนเอง 3) สามารถพัฒนาความซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และการควบคุมอารมณ์ตนเอง
สื่อการสอน	<ol style="list-style-type: none"> 1) กระดาษ A4 2) ดินสอ ปากกา 3) ใบงานโครงงาน 4) การออกพื้นที่ในการการทัศนศึกษาในพื้นที่จิตอาสา ในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
วิธีดำเนินการ	<p>ชั้นนำ</p> <p>วิทยากรนำกล่าวสั้นๆ 3-5 นาที</p> <p>ขั้นกิจกรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) วิทยากรแจกกระดาษแผ่นเล็กให้นักเรียน 1 แผ่น 2) ผู้เรียนเขียนชื่อตนเองบนแผ่นกระดาษ 3) วิทยากรบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาของ “จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน” โดยเชื่อมโยงกับพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา โดยมีเป้าหมาย ประกอบด้วย <ol style="list-style-type: none"> ๑) เป้าหมายเชิงสังคมคือการได้ช่วยเหลือบุคคลอื่นให้ได้รับความสุข เกิดสังคมแห่งการช่วยเหลือและเอื้ออาทร เกิดสังคมที่มีการเสียสละ แบ่งปัน เกิดสังคมแห่งมิตรภาพ ๒) เป้าหมายส่วนบุคคลคือความสุข ความภูมิใจและความสบายใจที่ได้ช่วยเหลือ เป็นผู้ทำประโยชน์แก่สังคม มีคุณภาพจิตที่เข้มแข็งพร้อมที่จะเสียสละ เป็นแบบอย่างแก่คนอื่น 4) เมื่อวิทยากรอธิบายจบ ให้นักเรียนแต่ละคนส่งตัวแทนกลุ่มแสดงความคิดเห็นว่าตนเองเหมาะกับจิตอาสาเชิงพุทธแบบไหน ข้อไหนที่มีผลต่อตนเองมากที่สุด ให้สังเกตจากประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมา

	<p>5) ให้นักเรียนนิยามเกี่ยวกับจิตอาสาเชิงพุทธ โดยอธิบายเป็น A4 โดยใช้เวลา 5-10 นาทีในการบรรยายความรู้สึกที่ได้ และสิ่งที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม</p> <p>ขั้นสรุปและประยุกต์</p> <p>1) วิทยากรสรุปกิจกรรมการใช้ “จิตอาสาเชิงพุทธ” ในการพัฒนาความซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และการควบคุมอารมณ์ตนเอง</p> <p>2) วิทยากรให้ผู้เรียนสงบนิ่งอยู่กับตนเองใช้เวลาทบทวนตนเองสั้นๆ แล้วเขียนลงไปใบบันทึกการเรียนรู้ส่วนตัว และการชดว้ดผลกิจกรรม การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา</p> <p>3) สรุปตามวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง</p>
<p>การวัดและประเมินผล</p>	<p>1) แบบสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรม</p> <p>2) แบบชดว้ดผลกิจกรรมการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา</p> <p>3) แบบสรุปกิจกรรม</p>

กิจกรรมที่ 2	กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
เวลา 180 นาที	
แนวคิดและหลักการ	<p>เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รู้จักเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในผลลัพธ์ที่ดี เช่น การเข้าใจในชีวิตตนเอง มีความรู้คู่คุณธรรม นำพาไปสู่ความเจริญ หรือกรอบแนวคิดที่ว่าด้วย “การเปลี่ยนตน เปลี่ยนคนทั้งโลก” และ “เรียน-เล่น-เป็น-เปลี่ยน” เป็นแนวทางในการให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักการตัดสินใจ และนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม และเข้าใจหลักธรรมะแนวใหม่ในการเรียนรู้ธรรมะ เครือข่ายธรรมะเดลิเวอรี่จึงใช้แนวทาง 5 ส. คือ 1) สนุก ที่เปรียบเสมือนสิ่งหอมหวานที่สวยงาม สร้างแรงดึงดูดให้ผู้รับสารเกิดความสนใจ เปิดใจรับฟัง อยู่ภายใต้กรอบที่เหมาะสมแล้วจึงใส่น้ำอาหารธรรมะ 2) สาระ ไต้แก เนื้อหาของธรรมะที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ 3) สงบ ได้แก่การมีจิตใจ ที่สงบไม่ฟุ้งซ่าน 4) สติสมาธิได้แก่การที่มนุษย์สามารถกำหนดจิตใจให้อยู่ในสิ่งที่ตนเองกระทำได้</p>

	5) จิตสำนึก ได้แก่การรู้อุบัติเหตุ การรับผิดชอบในตนเองและผู้อื่น เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจพฤติกรรมของเด็กและสามารถปรับเปลี่ยนและประยุกต์ในแนวทางการดำเนินชีวิตกับนักเรียนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ
วัตถุประสงค์	1) เข้าใจหลักการเกี่ยวกับกระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน และรู้นำมาใช้ประโยชน์อย่างไร 2) สามารถนำกระบวนการใหม่ ภายใต้กิจกรรม 5 ส ประกอบด้วย สนุก สาระ สงบ สติ สำนึกไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำ โดยการแก้ปัญหาของตัวนักเรียนเอง 3) สามารถพัฒนาตนเองให้เกิดความเพียร มีแรงจูงใจ ถึงเป้าหมายตามที่คุณเรียนได้ต้องการไว้
สื่อการสอน	1) กระดาษ A4 2) ดินสอ ปากกา 3) ใบงานโครงงาน 4) นันทนาการทั่วไป เช่น สื่อคุณธรรมจริยธรรม และวิถีทัศน์ที่เกี่ยวข้อง
วิธีดำเนินการ	ขั้นนำ วิทยากรนำกล่าวสั้นๆ 3-5 นาที ขั้นกิจกรรม 1) วิทยากรแจกกระดาษแผ่นเล็กให้นักเรียน 1 แผ่น 2) ผู้เรียนเขียนชื่อตนเองบนแผ่นกระดาษ 3) วิทยากรบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาของ “กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน” โดยเชื่อมโยงกับพุทธทศวรรษในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา โดยเน้นกิจกรรมสื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนในการรู้จักรับผิดชอบหน้าที่การงาน มีศีล สมาธิ และปัญญาที่ดี ประกอบด้วย เรียนทางธรรมนำโลก, เล่นเพลินเจริญปัญญา, เป็นให้ดีที่สุดในทุกจุดที่เป็น และการเปลี่ยนตนเป็นคนใหม่ 4) เมื่อวิทยากรอธิบายจบ ให้นักเรียนแต่ละคนส่งตัวแทนกลุ่มแสดงความคิดเห็นว่าตนเองมีความเข้าใจอย่างไรเกี่ยวกับนิยามของกระบวนการใหม่

	<p>ขั้นสรุปและประยุกต์</p> <p>5) ให้นักเรียนนิยามเกี่ยวกับกระบวนการใหม่ โดยอธิบายเป็น A4 โดยใช้เวลา 5-10 นาทีในการบรรยายความรู้สึกที่ได้ และสิ่งที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม</p> <p>ขั้นสรุปและประยุกต์</p> <p>1) วิทยากรสรุปกิจกรรมการใช้ “กระบวนการใหม่” ในการพัฒนาตนเองให้พัฒนาการที่ดีในการเรียนรู้กับเด็กและเยาวชน โดยการเสริมสร้างด้วย (ไตรสิกขา ศีล สมาธิ และปัญญา)</p> <p>2) วิทยากรให้ผู้เรียนสงบนิ่งอยู่กับตนเองใช้เวลาทบทวนตนเองสั้นๆ แล้วเขียนลงไปใบบันทึกการเรียนรู้ส่วนตัว และการชดวัดผลกิจกรรม การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา</p> <p>3) สรุปตามวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง</p>
การวัดและประเมินผล	<p>1) แบบสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรม</p> <p>2) แบบชดวัดผลกิจกรรมการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา</p> <p>3) แบบสรุปกิจกรรม</p>

กิจกรรมที่ 3	พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ โดยเน้นหลักนันทนาการ ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
เวลา 180 นาที	
แนวคิดและหลักการ	<p>เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อบำบัดและผ่อนคลายความตึงเครียด และจากพิธีกรรมที่มีความยุ่งยากมาแต่เดิม และลดความน่าเบื่อในจากพิธีกรรมดั้งเดิม และเพื่อปล้ำล้างความเชื่อเก่าเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาพุทธแต่ดั้งเดิมว่าเข้าใจยาก มาเป็นแบบที่ผ่อนคลายเข้าใจง่าย และคลายความตึงเครียดจากการเรียน และมีการพุทธธรรมะให้สนุกในแต่ละมุมมองของเด็กและเยาวชน โดยกิจกรรมนันทนาการ การฟังเพลง บำบัด สื่อในสร้างแรงจูงใจต่างๆ เช่น การนั่งสมาธิ และอนิสงค์ของการกราบพระในบ้าน หรือคนที่เคารพนับถือ หรือการสนทนาธรรมะให้เด็กและเยาวชน</p>

วัตถุประสงค์	1) เข้าใจนิยามเกี่ยวกับ พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ 2) เพื่อลบล้างความเชื่อเก่าเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาพุทธแต่ดั้งเดิม ว่าเข้าใจยาก มาเป็นแบบที่ผ่อนคลายเข้าใจง่าย 3) สามารถพัฒนาตนเองให้กล้าคิดกล้าแสดงออก ได้ประโยชน์ และเป็น การสร้างอานิสงค์กับผู้ที่มีพระคุณ
สื่อการสอน	1) กระดาษ A4 2) ดินสอ ปากกา 3) ใบงานโครงงาน 4) นันทนาการทั่วไป เช่น การแสดงการร้องเพลง การเล่นเกมที่เตรียมไว้ ที่ส่งเสริม IQ และ EQ
วิธีดำเนินการ	<p>ขั้นนำ</p> <p>วิทยากรนำกล่าวสั้นๆ 3-5 นาที</p> <p>ขั้นกิจกรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) วิทยากรแจกกระดาษแผ่นเล็กให้นักเรียน 1 แผ่น 2) ผู้เรียนเขียนชื่อตนเองบนแผ่นกระดาษ 3) วิทยากรบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาของ “พิธีกรรมเชิงใหม่” เน้น กิจกรรมเพื่อบำบัดและผ่อนคลายความตึงเครียด และจากพิธีกรรมที่มีความยุ่งยากมาแต่เดิม และลดความน่าเบื่อในจากพิธีกรรมดั้งเดิม 4) เมื่อวิทยากรอธิบายจบ ให้นักเรียนแต่ละคนส่งตัวแทนแสดงความ คิดเห็นว่าตนเองรู้สึกอย่างไรกับกิจกรรม 5) ให้นักเรียนบอกอธิบายความคิดเห็นของกิจกรรม โดยอธิบายเป็น A4 โดยใช้เวลา 5-10 นาทีในการบรรยายความรู้สึกที่ได้ และสิ่งที่เกิดขึ้น จากกิจกรรม <p>ขั้นสรุปและประยุกต์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) วิทยากรสรุปกิจกรรมการใช้ “พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ” ในการพัฒนาตนเองให้การกล้าคิดกล้าแสดงออก และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ใช้ชีวิต ร่วมกับคนในหมู่คณะได้ 2) วิทยากรให้ผู้เรียนสงบนิ่งอยู่กับตนเองใช้เวลาทบทวนตนเองสั้นๆ แล้วเขียนลงไปใบบันทึกการเรียนรู้ส่วนตัว และการชุดวัดผลกิจกรรม การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา

	3) สรุปรูปตามวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง
การวัดและประเมินผล	1) แบบสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรม 2) แบบชุดวัดผลกิจกรรมการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา 3) แบบสรุปกิจกรรม

กิจกรรมที่ 4	รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
เวลา 180 นาที	
แนวคิดและหลักการ	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในผลลัพธ์ที่ดี เช่น การเข้าใจในชีวิตตนเอง มีความรู้คู่คุณธรรม นำพาไปสู่ความเจริญ หรือกรอบแนวคิดที่ว่าด้วย“การเปลี่ยนตน เปลี่ยนคนทั้งโลก” และ “เรียน-เล่น-เป็น-เปลี่ยน”เป็นแนวทางในการให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักการตัดสินใจ และนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมเพื่อทำให้มีพัฒนาการที่ดีในการเรียนรู้กับเด็กและเยาวชน โดยการเสริมสร้างด้วย (ไตรสิกขา ศีล สมาธิ และ ปัญญา) โดยเน้นกิจกรรมสื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนในการรู้จักรับผิดชอบหน้าที่การงาน มีศีล สมาธิ และปัญญาที่ดี ประกอบด้วย เรียนทางธรรมนำโลก, เล่นเพลินเจริญปัญญา, เป็นให้ดีที่สุดในจุดที่เป็น และการเปลี่ยนตนเป็นคนใหม่
วัตถุประสงค์	1) เข้าใจในนิยามของการรูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธ 2) สามารถเข้าถึงรูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธ และไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำ โดยการแก้ปัญหาของตัวนักเรียนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในผลลัพธ์ที่ดี เช่น การเข้าใจในชีวิตตนเอง มีความรู้คู่คุณธรรม นำพาไปสู่ความเจริญ
สื่อการสอน	1) กระดาษ A4 2) ดินสอ ปากกา 3) ใบงานโครงงาน 4) นันทนาการทั่วไป เช่น สื่อคุณธรรมจริยธรรม และวิดิทัศน์ที่เกี่ยวข้อง
วิธีดำเนินการ	ชั้นนำ วิทยากรนำกล่าวสั้นๆ 3-5 นาที

	<p>ขั้นกิจกรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) วิทยากรแจกกระดาษแผ่นเล็กให้นักเรียน 1 แผ่น 2) ผู้เรียนเขียนชื่อตนเองบนแผ่นกระดาษ 3) วิทยากรบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาของ “รูปแบบการเรียนรู้ใหม่” โดยส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนชนในการรู้จักรับผิดชอบหน้าที่การงาน มีศีล สมาธิ และปัญญาที่ดี ประกอบด้วย เรียนทางธรรมนำโลก, เล่นเพลินเจริญปัญญา, เป็นให้ดีที่สุดในจุดที่เป็น และการเปลี่ยนตนเป็นคนใหม่ 4) เมื่อวิทยากรอธิบายจบ ให้นักเรียนแต่ละคนส่งตัวแทนแสดงความคิดเห็นว่าตนเองมีความรู้สึกอย่างไรกับกิจกรรม 5) ให้นักเรียนอธิบายความคิดเห็นของกิจกรรม โดยอธิบายเป็น A4 โดยใช้เวลา 5-10 นาทีในการบรรยายความรู้สึกที่ได้ และสิ่งที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม <p>ขั้นสรุปและประยุกต์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) วิทยากรสรุปกิจกรรมการใช้ “รูปแบบการเรียนรู้ใหม่” ในการพัฒนาการเสริมสร้างหลักธรรมที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนชนในการรู้จักรับผิดชอบหน้าที่การงาน มีศีล สมาธิ และปัญญาที่ดี 2) วิทยากรให้ผู้เรียนสงบนิ่งอยู่กับตนเองใช้เวลาทบทวนตนเองสั้นๆ แล้วเขียนลงไปใบบันทึกการเรียนส่วนตัว และการชုตวัดผลกิจกรรม การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา 3) สรุปตามวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง
การวัดและประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1) แบบสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรม 2) แบบชุดวัดผลกิจกรรมการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษา 3) แบบสรุปกิจกรรม

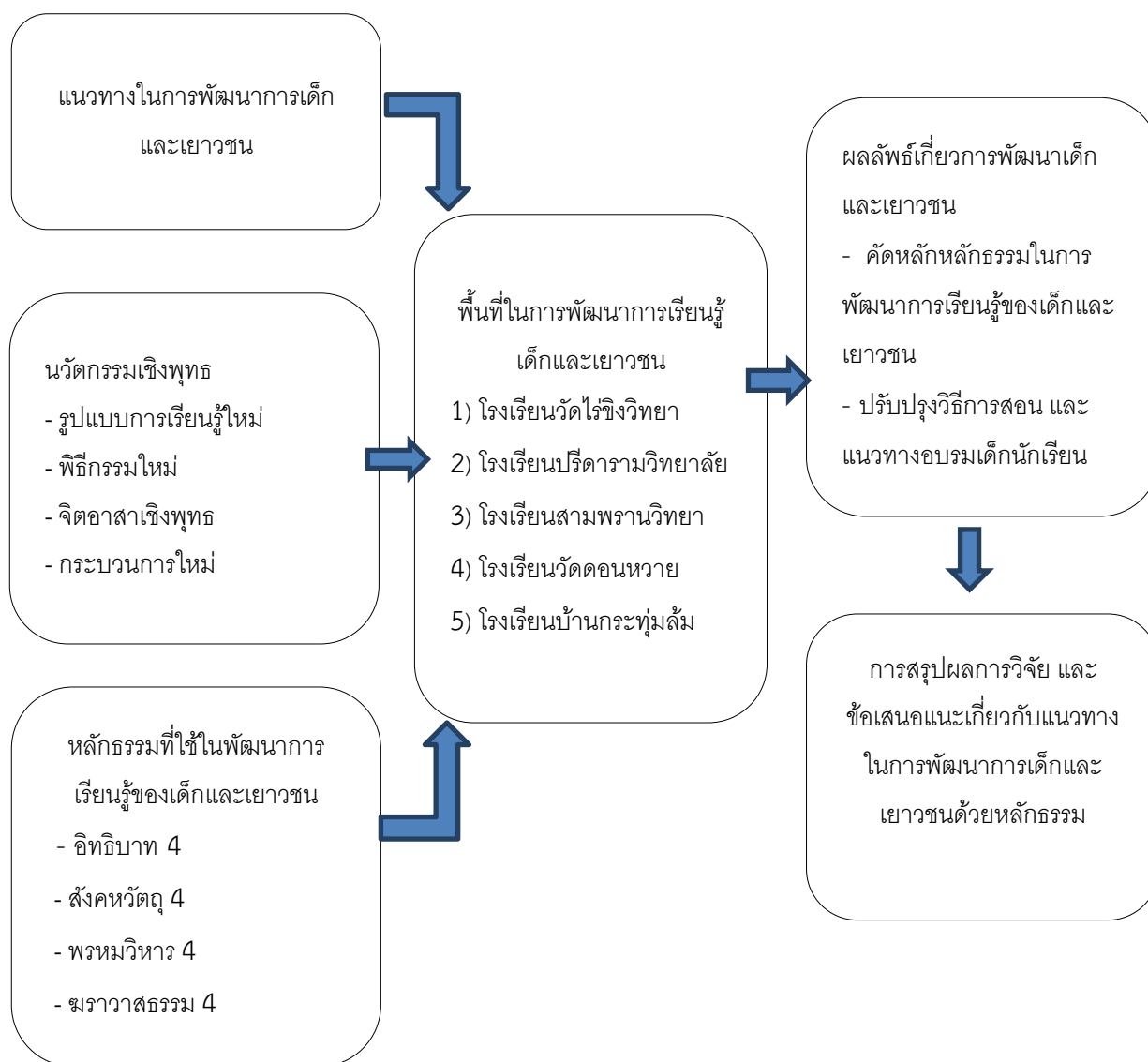
๔. การดำเนินกิจกรรม

ที่	พัฒนาด้าน	รายการ/กิจกรรม	ใช้เวลา	วัตถุประสงค์กิจกรรม	ผลที่ได้จากกิจกรรม
1	จิตอาสาเชิงพุทธ ในการพัฒนา เด็กและเยาวชน	การทัศนศึกษาใน พื้นที่จิตอาสา ใน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เช่น กิจกรรมวัดไร่ขิง การ ทำบุญให้ทาน การทำ ความสะอาดในพื้นที่ วัด การช่วยเหลือ ผู้ป่วยตามโรงพยาบาล ในพื้นที่ไร่ขิง	3 ชั่วโมง	เพื่อพัฒนาความ ซื่อสัตย์เสียสละ ความอดทน และ การควบคุม อารมณ์ตนเอง	ทำให้เด็กและเยาวชนมี พัฒนาการความ ซื่อสัตย์ ความอดทน การควบคุมตนเอง ทางด้านอารมณ์และ ความคิด และการ เสียสละ
2	กระบวนการใหม่ ในการพัฒนา เด็กและเยาวชน	การใช้สื่อ วิดิทัศน์ การบรรยาย โดยมี จุดประสงค์ทำให้เกิด ความเพียร และมี แรงจูงใจ มีการบรรลุ เป้าหมายในชีวิต	3 ชั่วโมง	เพื่อพัฒนาเด็ก และเยาวชนมี ความสุขภายใต้ 5 ส คือ คือ สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก	การให้ความรู้และสอด ด้วยหลักธรรม ตาม หลักของ “ธรรมเตลิ เวอร์รี่” และเปิดกว้างให้ เด็กและเยาวชนได้มี การเรียนรู้ในชีวิต รวม ไปถึงการเข้าใจในหลัก อาศรม 4 มาบูรณาการ ตามแนวคิดพระมหา สมปองประกอบด้วย 1) การศึกษาหาความรู้ 2) การทำหน้าที่ 3) การฝึกจิตให้สงบ 4) การบรรลุเข้าสู่ จุดมุ่งหมายสูงสุดใน ชีวิต

3	พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ โดยเน้นหลักนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน	กิจกรรมนันทนาการ การฟังเพลงบำบัด สื่อในสร้างแรงจูงใจต่างๆ เช่น การนั่งสมาธิ และอนิสงค์ของการกราบพระในบ้าน หรือคนที่เคารพนับถือ หรือ การสนทนาธรรมะให้เด็กและเยาวชน	3 ชั่วโมง	เพื่อบำบัดและผ่อนคลายความตึงเครียด และจากพิธีกรรมที่มีความยุ่งยากมาแต่เดิม และลดความน่าเบื่อในจากพิธีกรรมดั้งเดิม	เพื่อลบล้างความเชื่อเก่าเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาพุทธแต่ดั้งเดิมว่าเข้าใจยาก มาเป็นแบบที่ผ่อนคลายเข้าใจง่าย และคลายความตึงเครียดจากการเรียน และมีการพูดธรรมะให้สนุกในแต่ละมุมมองของเด็กและเยาวชน
4	รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน	กิจกรรมสื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างหลักธรรมที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนเยาวชน ในการรู้จักรับผิดชอบหน้าที่การงาน มีศีลสมาธิ และปัญญาที่ดี ประกอบด้วย เรียนทางธรรมนำโลก, เล่นเพลินเจริญปัญญา, เป็นให้ดีที่สุดที่สุดในจุดที่เป็น และการเปลี่ยนแปลงตนเป็นคนใหม่	3 ชั่วโมง	เพื่อทำให้มีพัฒนาการที่ดีในการเรียนรู้กับเด็กและเยาวชน โดยการเสริมสร้างด้วย (ไตรสิกขา ศีล สมาธิ และปัญญา)	เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในผลลัพธ์ที่ดี เช่น การเข้าใจในชีวิตตนเอง มีความรู้คู่คุณธรรม นำพาไปสู่ความเจริญ หรือกรอบแนวคิดที่ว่าด้วย “การเปลี่ยนตน เปลี่ยนคนทั้งโลก” และ “เรียน-เล่น-เป็น-เปลี่ยน” เป็นแนวทางในการให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักการตัดสินใจ และนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

5. กรอบของกิจกรรม

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยมีดังต่อไปนี้

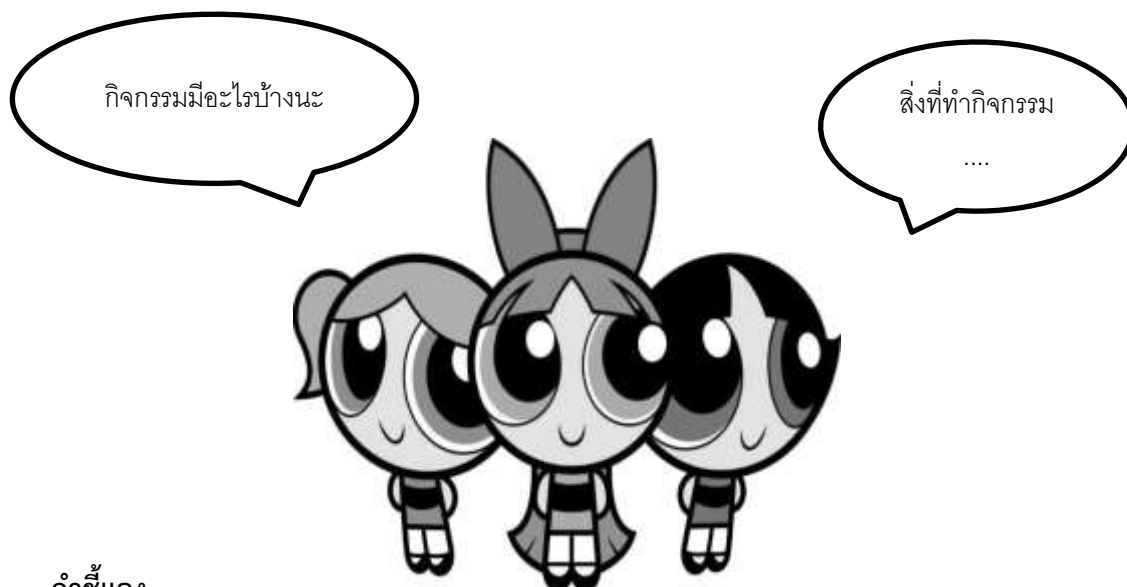
แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรม

เรื่อง พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

คำชี้แจง

ให้นักเรียนบันทึกข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมในบันทึกในประเด็นดังนี้

- ๑ ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม
๒. ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้
๓. ความประทับใจในวันนี้
๔. ความบกพร่องของตนเอง
- ๕ ความตั้งใจในวันนี้

กิจกรรมที่ ๑ จิตอาสาเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม

ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้

ความประทับใจในวันนี้

ความบกพร่องของตนเอง

ความตั้งใจในวันนี้

กิจกรรมที่ ๒ กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม

ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้

ความประทับใจในวันนี้

ความบกพร่องของตนเอง

ความตั้งใจในวันนี้

กิจกรรมที่ ๓ พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธเพื่อการนันทนาการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม

ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้

ความประทับใจในวันนี้

ความบกพร่องของตนเอง

ความตั้งใจในวันนี้

กิจกรรมที่ ๔ รูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม

ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้

ความประทับใจในวันนี้

ความบกพร่องของตนเอง

ความตั้งใจในวันนี้

ภาคผนวก จ

ประมวลภาพจากการศึกษาภาคสนาม/การสัมภาษณ์

ภาคผนวก ฉ
ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต (Output)
<p>พหุชนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เป็นการร่วมกิจกรรมกับฝ่ายสงฆ์, ฝ่ายฆราวาส และกลุ่มเป้าหมาย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล และการประชุมกลุ่มเฉพาะ โดยคณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพหุชนนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เพื่อประมวลองค์ความรู้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการเก็บข้อมูล</p>
ผลลัพธ์ (Outcome)
<p>การสร้างพหุชนนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนนั้น ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมจิตอาสา กระบวนการใหม่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน พิธีกรรมใหม่เชิงพุทธ และรูปแบบการเรียนรู้ใหม่เชิงพุทธในการพัฒนาเด็กและเยาวชนเกิดสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยการที่ตัวนักเรียนเองนั้นมีความรู้สึกว่าคุณเองมีความสามารถในการตัดสินใจได้ด้วยตนเอง แล้วนำมาเป็นแนวทางในการฝึกฝนเพื่อนำมาพัฒนาตนเอง และรู้จักการวางแผนด้วยตนเองไว้ล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ มีวิธีคิดในการทำงานได้อย่างเป็นระบบ และรู้จักคิดในเชิงสร้างสรรค์ รู้จักการสังเกตความบกพร่องในตนเอง และปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำมาพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น</p>
ผลกระทบ (Impact)
<p>การสร้างคู่มือกำดำเนินการเพื่อใช้ในขั้นตอนเกี่ยวกับพหุชนนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ให้นักเรียนได้รับผลตอบรับจากกิจกรรมในเชิงที่ดี และรู้สึกว่าคุณหาภายในจิตใจ หรือปัญหาส่วนตัวที่ยุ่งยากนั้น สามารถแก้ปัญหาก็ได้เมื่อมีทางออก โดยใช้วิธีการนำหลักธรรมเข้ามาช่วยไม่ว่าจะเป็นทางตรงและทางอ้อมในการบูรณาการตนเอง ทำให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นระบบและมีแบบแผน นำไปสู่การความสำเร็จ และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของตนเองสามารถนำไปใช้ในการดำเนินได้ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง</p>

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติหัวหน้าโครงการ

ชื่อ-นามสกุล

(ภาษาไทย)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล

(ภาษาอังกฤษ)

Asst.Prof.Dr.Yota Chaiworamankul

ตำแหน่งทางวิชาการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (ทางพระพุทธศาสนา)

วัน/เดือน/ปี เกิด

13 กุมภาพันธ์ 2521

อายุ

42 ปี

การศึกษา

พ.ศ. 2548

ปริญญาเอกสาขาวิชาปรัชญา (ปร.ด.) มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC)

พ.ศ. 2541

ปริญญาโท พระพุทธศาสนา (พธ.ม.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2547

ปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2540

เปรียญธรรม 4 ประโยค สำนักเรียนวัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

พ.ศ.2538

นักธรรม ชั้นเอก สำนักเรียนวัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

ประสบการณ์ทำงาน/ตำแหน่ง

พ.ศ. 2552-2558

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ วัดไร่ขิง พระอารามหลวง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

พ.ศ. 2558-2559

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ วัดไร่ขิง พระอารามหลวง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

พ.ศ. 2559-2560

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ วัดไร่ขิง พระอารามหลวง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

พ.ศ. 2560-2563

ผู้ทรงคุณวุฒิ/กรรมการวิทยานิพนธ์และพิจารณาบทความวารสารวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ วารสาร มจร พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

พ.ศ. 2563	ผู้จัดการวารสารนานาชาติ Asia Pacific Journal of Religions and Cultures พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
พ.ศ. 2560-2563	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ วัดไร่ขิง พระอารามหลวง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
พ.ศ. 2563	ผู้อำนวยการศูนย์ภาษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ วัดไร่ขิง พระอารามหลวง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
2014-2020	<p>-Instructor as Coaching in English of Language Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University (LIMCU) at Wang Noi Ayuthaya Campus</p> <p>-Instructor as Coaching in English of Language Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University (LIMCU) at Ratchaburi Buddhist College</p> <p>-Instructor as Coaching in English of Language Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University (LIMCU) at MCU Palisuksa Buddhagosa Campus</p> <p>-Instructor as Coaching in English of Language Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University (LIMCU) at Nakhon Pathom Rajabhat University (NPRU)</p> <p>-The Committee Chairperson of the Oral Defense of M.A. Students at Mahidol University Salaya Campus</p>

Project Director of English Certificate Projects:

2014-2020	<p>-English Talk Training for AEC 2014 (Continue Project)</p> <p>-English Front Row 2015-2016 (Continue Project)</p> <p>-Thai Speaks English for the Better Thai 2017 (Continue Project)</p> <p>-Business English: English for Working in Digital Era (2018)</p> <p>-Business English: English for Marketing in Digital Era (2019)</p> <p>-English Talk@Talk My Way 2019-2020 (Continue</p>
-----------	---

Project)

-Online English: Talk My Way@Worldwide Talk 2020
(Continue Project)

การฝึกอบรม

พ.ศ. 2562

- เป็นผู้รับผิดชอบวิชาทวารวดีศึกษา

พ.ศ. 2562

- เป็นผู้จัดประกวดวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 “ฟื้นชีวิตคืนจิต
วิญญาณทวารวดี”

พ.ศ. 2562

-การพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุน รุ่นที่ 1 ณ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี 15-16 มิถุนายน 2562

พ.ศ. 2560

-การฝึกอบรม โครงการฝึกอบรมลูกไก่ "สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่" รุ่นที่ 11
โดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย และโรงเรียนนายร้อยตำรวจ 18 สิงหาคม 2560

ผลงานวิชาการ

พ.ศ.2562

-หนังสือ ฟื้นชีวิตคืนจิตวิญญาณทวารวดี Enliven the Spirit of
Dvaravati (ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล และ คณะ), นครปฐม สำนักพิมพ์ สาละ
พิมพ์การ

พ.ศ. 2562

-คู่มือประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 “ฟื้นชีวิตคืนจิตวิญญาณ
ทวารวดี Enliven the Spirit of Dvaravati” (ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล
และ คณะ), นครปฐม สำนักพิมพ์ สาละพิมพ์การ

พ.ศ. 2560

-เอกสารประกอบการสอน (ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล), พระพุทธศาสนากับการ
พัฒนาที่ยั่งยืน Buddhism and Sustainable Development.
นครปฐม: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์

พ.ศ. 2560

-หนังสือ (ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล), พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์
Buddhism and Social Works. นครปฐม: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์

2019

-Business English: English for Marketing in Digital Era
2019. Rai Khing Print: Nakhon Pathom

2019

-Business English: English for Working in Digital Era 2019.
Rai Khing Print: Nakhon Pathom

2017

-Basic English for the Professional Conversation 2017. Rai
Khing Print: Nakhon Pathom

2017

-Intermediate English for the Professional
Conversation2017

- 2014 -Advanced English. Quality Print: Bangkok
- 2014 -Handout: English Talk Training for Asean Economic Community (AEC) 2014

ผลงานวิจัย

- พ.ศ. 2557 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มจร วัดไร่ขิง พระอารามหลวง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ทุนวิจัยจากวัดไร่ขิง พระอารามหลวง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม(จำนวน 224 หน้า)
- พ.ศ. 2560 การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (จำนวน 234 หน้า)
- พ.ศ. 2561 การพัฒนาตัวชี้วัดพัฒนาพลังวิถีพุทธของผู้สูงอายุกลุ่มผู้เกษียณราชการ ทุนสนับสนุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (จำนวน 234 หน้า)

การตีพิมพ์บทความวิจัย/บทความวิชาการ

- พ.ศ. 2559 งานตีพิมพ์บทความระดับชาติ 1.ดร.โยตะ ชัยวรรณกุล: การปฏิบัติผิดในกาม (กามสุขุมิจฉาจาร) และนัยเชิงปรัชญาความเบี่ยงเบนทางเพศในพุทธวรรณกรรมและจริยธรรมกามกิจเชิงพุทธร่วมสมัย สรุปรการสัมมนาวิจัยพุทธศาสนานานาชาติ ครั้งที่ 7 วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน 8 พ.ย. 2559

การประชุมวิชาการระดับนานาชาติ

- 2019 The Application of the Parisutthi slla 4 Principle to Promote Virtues for the Students of the primary Education in the Bangphainart School, Bang Sai Pa Subdistrict, Bang Len District, Nakhonpathom Province, University of Management and Economics Kampongcham Campus Cambodia July 12, 2019
- 2019 Kalayanamitta of Study Teachers: In Subject of Buddhism at School of Muang District Nakhonpathom Province, University of Management and Economics Kampongcham Campus Cambodia July 12, 2019.
- 2018 The Helping Amelioration in Theravada Buddhist Philosophy. International Workshop "Vietnam-Thailand: Reginal Cultural Dialouge" September 14, 2018.

- 2018 Genital Malfearsances (Mamesumicchacara)the
Poisonous Social. International Annual Conference
Southeast Vietnam Outlook 2018, Binh Duong
December 6, 2018.
- 2017 Buddhist-based Solutions over the Thai Family
Problems. Journal of MCU Peace Studies 2017 TCI 1,
Thailand.
- ที่อยู่ปัจจุบัน**
ที่ทำงาน 51 หมู่ ตำบลไร่ชิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ตำบลไร่ชิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
โทรศัพท์: 09-49869334
อีเมล: Yota_b26@hotmail.com

ขอรับรองว่าประวัติและผลงานทั้งหมดข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล)

เจ้าของประวัติ

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-นามสกุล

(ภาษาไทย) นายสุพัฒน์ ชัยวรรณ

(ภาษาอังกฤษ) Supat Chaiwan

วัน/เดือน/ปี เกิด

12 กุมภาพันธ์ 2529

อายุ

33 ปี

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยวิจัย หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพระพุทธศาสนาหน่วยงานที่สังกัด

51 หมู่ 2 ต.ไร่ขิง อ.สามพราน จ.นครปฐม

กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จังหวัดนครปฐม

ประวัติการศึกษา

2562

ปริญญาเอก สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย (อยู่ระหว่างการศึกษา)

2556

ปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

2553

ปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์

และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ประวัติการอบรม

2562

การฝึกอบรม โครงการฝึกอบรมลูกไก่ "สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่" รุ่นที่ 11

โดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาล

งกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิงพระอาราม

หลวง ณ สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา อำเภอสาม

พราน จังหวัดนครปฐม 19-23 พฤษภาคม 2562

โทรศัพท์และอีเมลติดต่อ

09 6605 4580 หรือ 09 5728 4370

อีเมล: kensaki00000@hotmail.com

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-นามสกุล	พระมหาวีรวิชญ์ วรินโท (อินทะโพธิ์), ดร
(ภาษาไทย)	
(ภาษาอังกฤษ)	Phramaha Weeratis Warinto (Intapho), Dr
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์
หน่วยงานที่สังกัด	51 หมู่ 2 ต.ไร่เชิง อ.สามพราน จ.นครปฐม
	กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและ แผนกวิชาพระพุทธศาสนา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จังหวัดนครปฐม
ประวัติการศึกษา	
2560	ปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (พธ.ด.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร)
2550	ปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
2548	เปรียญธรรม 9 ประโยค แม่กองบาลีสนามหลวงวัดป้อมวิเชียรโชติการาม พระอารามหลวงสำนักเรียนคณะจังหวัดสมุทรสาคร
2524	นักธรรมชั้นเอก แม่กองธรรมสนามหลวงวัดป้อมวิเชียรโชติการาม พระอารามหลวงสำนักเรียนคณะจังหวัดสมุทรสาคร
โทรศัพท์และอีเมลติดต่อ	โทรศัพท์ : 081-9442634 อีเมล: warinto@hotmail.co.th

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-นามสกุล	
(ภาษาไทย)	รศ.ดร.ผจญ คำชูสังข์
(ภาษาอังกฤษ)	Assoc. Prof. Dr. Pahajon Kumchusang
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำ
สาขาที่เชี่ยวชาญ	จริยศาสตร์/พฤติกรรมศาสตร์/การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
หน่วยงานที่สังกัด	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีโทรศัพท/โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖๙๑๒
ประวัติการศึกษา	
2552	ศน.ด.(พุทธศาสนศึกษา)มหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ
2531	M.A. Philosophy Banaras Hindu University
2528	ศน.บ. (ศาสนาและปรัชญา)มหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ
ผลงานทางวิชาการ	
งานวิจัย	<ul style="list-style-type: none"> - พระพุทธศาสนากับบรรณและความสะดวก(บันทึกศาสนา,ฉบับที่ ๔ ปีที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๒-พฤศจิกายน ๒๕๕๒,หน้า๕๑-๖๕) - ปาณาติบาต :ทำที่ของชาวพุทธต่อการฆ่า-การุณยฆาต(วารสารสุกมิตร์ ,ฉบับที่๑ ปีที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕-กันยายน ๒๕๕๕,หน้า ๒๔-๓๗) - ยุคบริโภคนิยมกับพุทธเศรษฐศาสตร์ (Consumtionism and Economics)(วารสารสุกมิตร์,ฉบับที่๑ ปีที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๔-กันยายน ๒๕๕๔,หน้า ๓๒-๔๕)
บทความทางวิชาการ	<ul style="list-style-type: none"> - ปาฏิหาริย์ ๓ : รูปแบบการสอนของพระพุทธเจ้า ๓ วิธี <p>การบริหารจัดการพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์พระ (พุทธศาสนา)กับการเมืองในประวัติศาสตร์ไทย (วารสารภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย,ฉบับที่๑๒ ปีที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๕๕-พฤศจิกายน ๒๕๕๖,หน้า๒๒-๓๘) หนังสือ/</p>
ตำรา	<ul style="list-style-type: none"> - ปรัชญาทั่วไป - ตรรกศาสตร์เบื้องต้น - ศาสนาเบื้องต้น - ปรัชญาอินเดีย - ปรัชญาและตรรกศาสตร์ - พุทธศาสนาในประเทศไทย - ปรัชญากรีก

- พุทธศาสนาเถรวาท
- ปรัชญาในวรรณคดีไทย
- พุทธศาสนากับสังคมไทย
- ปรัชญาตะวันออก (Eastern Philosophy ป.โท)
- ปรัชญาตะวันออกและตะวันตกเชิงวิจารณ์ (Critical Approach to Eastern and Western Philosophy ป.เอก)

กรรมการที่ปรึกษา/ตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตวิทยาลัย

เป็น	หลักสูตร/สาขาวิชา	สถาบันการศึกษา
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	ปรัชญา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
กรรมการที่ปรึกษา	ปรัชญา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-นามสกุล

(ภาษาไทย) รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัช หอมทวนลม
(ภาษาอังกฤษ) Assoc. Prof. Dr. Thawash Homthuanlom

ตำแหน่งปัจจุบัน

รองศาสตราจารย์

สาขาที่เชี่ยวชาญ

(นอกจากคุณวุฒิ) ศาสนา การสื่อสารมวลชน

หน่วยงานที่สังกัด

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อาคาร B
๗.๒ เลขที่ ๒๔๘ หมู่ ๑ ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม
๗๓๑๗๐ โทร ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๗๔-๑๐๗๗

ประวัติการศึกษา

2560 ศศ.บ. (สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2552 Ph.D.(Philosophy) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2537 M.A.(Philosophy and Religion) Banaras University
2530 ศน.บ. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผลงานทางวิชาการ

งานวิจัย

รศ.สุเชาว์ นพอมัย, พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ, พระมหาบุญไทย ปุญญมโน, ดร., พระราชปริยัติวิมล, พระแก้ว
พงษ์ ปิยะมโหม พระบุญเสริม ปภัสสร พระศรีวินยาภรณ์, ดร., รศ.ดร. ธวัช หอมทวนลม และสุดใจ ภูงลิ.
(๒๕๕๙). การรักษาศิล ๕ ของประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์ ตำบลดอนแสลบ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัด
กาญจนบุรี. สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (จำนวน ๑๘๒ หน้า).

พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์, รศ.ดร., พระมหาสมศรี ปญญาสิริ, รศ.ดร. ธวัช หอมทวนลม, รศ. สำเนียง ยอดศิริ,
รัฐพล กรธีระธาดาและจีรนนท์ ศิริธรรมากุล. (๒๕๕๙). การพัฒนารูปแบบการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อ
ส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดนนทบุรี. สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย. (จำนวน ๒๓๒ หน้า).

บทความทางวิชาการ

รศ.สุเชาว์ นพอมัย, พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ, พระมหาบุญไทย ปุญญมโน, ดร., พระราชปริยัติวิมล, พระแก้ว
พงษ์ ปิยะมโหม พระบุญเสริม ปภัสสร พระศรีวินยาภรณ์, ดร., รศ.ดร. ธวัช หอมทวนลม และสุดใจ ภูงลิ.
(๒๕๕๙). การรักษาศิล ๕ ของประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์ ตำบลดอนแสลบ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัด
กาญจนบุรี. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม), หน้า ๒๔๕-๒๕๕,
TCI กลุ่มที่ ๒.

พระมหาสุวิทย์ ฐมิกมฺุณี และ ธวัช หอมทวนลม. (๒๕๖๑). วิธีการสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม), หน้า ๕๕-๖๕. TCI กลุ่มที่ 1.

บทความภาษาอังกฤษ

Ven.Dr. Phrapalad Somchai Payago and Thawat Homthuanlom. (2019). The Synthesis of Indicators of Active Aging Enhancement According of Buddhist Integration for the Retirement of Elderly. **The 6th Greater Mekong Sub-region International Conference (GMSIC) 2019**. 12 July 2019. University of Management and Economics, Kham Pong Cham, Cambodia.

Ven.Dr. Phrapalad Somchai Payago and Thawat Homthuanlom. (2019). Integrating of Good Governance Life in Current Thai Societies. **2nd India-Greater Mekong Sub Region International Conference 2019**. 27-29 November 2019. Sanskruti Bhavan, Directorate of Art & Culture, Patto, Panaji, Goa, India.

หนังสือ/ตำรา

- เอกสารประกอบการสอน
- การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
  - พิธีกรรมทางศาสนา
  - พุทธปรัชญามหายาน
  - ศาสนาอิสลาม
  - การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ๑ - ๒
  - ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา
  - ศาสนาเปรียบเทียบ

ประเภทตำรา

- ปรัชญาจีน (พิมพ์เผยแพร่ ๒๕๔๔)
- พระพุทธศานามหายาน (พิมพ์เผยแพร่ ๒๕๕๖)

กรรมการที่ปรึกษา/ตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตวิทยาลัย

เป็น	หลักสูตร/สาขาวิชา	สถาบันการศึกษา
กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	ศน.ม. (พุทธศาสนาและปรัชญา)	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
กรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์	ศน.ม. (พุทธศาสนาและปรัชญา)	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
กรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์	ศน.ด. (พุทธศาสนาและปรัชญา)	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

